

ANKARA'DA HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI:
SOSYO-EKONOMİK ÇÖZÜMLEME

Bülent Yılmaz

Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

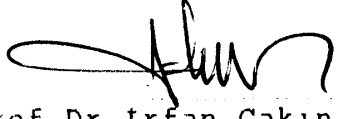
Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin
Kütüphanecilik Anabilim Dalı İçin Öngördüğü
DOKTORA TEZİ
olarak hazırlanmıştır.

Ankara
Kasım, 1995

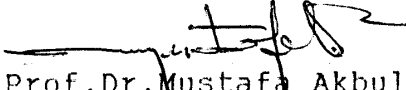
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Kütüphanecilik
Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

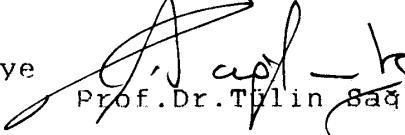
Başkan

Prof. Dr. İrfan Çakın (Danışman)

Üye

Prof. Dr. Mustafa Akbulut

Üye

Prof. Dr. Tülin Sağlamtunc

Üye

Prof. Dr. Nilüfer Tuncer

Üye

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Çelik

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine
ait olduğunu onaylarım.

...../...../1995

Prof. Dr. Hüsnü ARICI
Enstitü Müdürü

ilke'li yaşam ortağıma,

ÖZET

Halk kütüphaneleri, toplumların kalkınmasına katkıda bulunan demokratik kurumlardır. Eğitim, kültür, bilgi ve boş zamanları değerlendirme işlevlerine sahip halk kütüphaneleri için temel amaç toplumun tümü tarafından en üst düzeyde kullanımdır. Halk kütüphaneleri, amaç ve işlevlerini kullandıkları oranda gerçekleştirebilirler.

Halk kütüphaneleri, özellikle Türkiye'de yeterince ve toplumun tümü tarafından kullanılmamaktadır. Bu sorunu temel alan araştırmamız, halk kütüphanesi kullanımının sosyo-ekonomik nedenlerini sistem bütünlüğü içinde ortaya koyacak bir model geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmada, sosyo-ekonomik etkenler olarak yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, meslek, gelir düzeyi, coğrafik köken, statü, rol, yaşama tarzı (kültür) ve boş zamanları değerlendirme kavramları ele alınacaktır. Bu çerçevede araştırma hipotezi şöyledir: "Ankara'da, kişiler sosyo-ekonomik etkenlere bağlı olarak halk kütüphanelerini kullanmamaktadırlar/az kullanmaktadırlar."

Toplum survey (betimleme) yönteminin kullanıldığı araştırmada veriler anket, görüşme ve gözlem yoluyla

elde edilmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde kabul edilerek seçilen örneklem dahilinde 16 mahalle ve 600 hanede oturan 1800 kişiye anket uygulanmıştır. Ankara'da bulunan halk kütüphaneleri gözlem yoluyla incelenmiş ve yetkililerle görüşmeler yapılmıştır. Anket sonuçları Khi Kare Testi ve korelasyon temelinde değerlendirilmiştir.

Araştırmada genel sonuç olarak, halk kütüphanesi kullanımının sosyo-ekonomik etkenlere bağlı olduğu anlaşılmıştır.

SUMMARY

Public libraries are democratic institutions which contribute to the development of societies. The main objective for the public library which has functions of education, culture, information, and leisure, is the maximum usage by the community it serves. Public libraries can achieve their objectives and functions as long as they are used.

Public libraries in Turkey, are not being used sufficiently by the community. Taking this fact into consideration our research, aims at building a model in order to identify the socio-economic reasons of public library usage, within the system integrity.

In this research; the concepts of age, sex, marital status, educational level, occupation, income, geographical origin, social status, social role, life style (culture) and activities of leisure time have been taken into consideration as socio-economic factors. Thus, the hypothesis of our research has been established as; individuals (society) do not use public libraries or do not benefit from them enough in Ankara because of the socio-economic factors mentioned above.

The survey method has been used in the study and

data were gathered by means of questionnaire, interviews, and personal observations. The sample of the research covers 1800 citizens, who belong to different socio-economic levels (lower, middle, upper) and live in 16 different districts and in 600 houses within the 6 orders of the Greater Ankara Municipality. The directors of public libraries in Ankara were interviewed. The results of the investigation have been analyzed by chi square test and correlation.

The main result of our research is that the public library usage depends on the socio-economic factors.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	I
SUMMARY	III
İÇİNDEKİLER	V
TABLOLAR	XIV
SEKİLLER	XIX
KISALTMALAR	XX
ÖNSÖZ	XXII
I. GİRİŞ	1
I.1. KONUNUN ÖNEMİ	1
I.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ.....	7
I.3. ARAŞTIRMANIN ALANI KAPSAMI VE EVRENİ.....	9
I.4. YÖNTEM	13
I.5. ARAŞTIRMANIN DOZENİ.....	16
I.6. TERMINOLOJİ	17
I.7. KAYNAKLAR	19
II. HALK KÜTÜPHANELERİ	20
II.1. GİRİŞ	20
II.2. HALK KÜTÜPHANESİ (TANIM)	20
II.3. HALK KÜTÜPHANELERİNİN AMAÇLARI	21
II.4. HALK KÜTÜPHANELERİNİN İŞLEVLERİ.....	22
II.4.1. HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ.....	26

II.4.1.1. HALK KÜTÜPHANELERİNDE ÖDÜNÇ VERME HİZMETLERİ	26
II.4.1.2. HALK KÜTÜPHANELERİNDE DANIŞMA HİZMETLERİ.....	26
II.4.1.3. HALK KÜTÜPHANELERİNDE ÇOCUKLARA VERİLEN HİZMETLER (ÇOCUK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ).....	28
II.4.1.4. HALK KÜTÜPHANELERİNDE VERİLEN ÖZEL HİZMETLER.....	28
II.4.1.5. HALK KÜTÜPHANELERİNDE VERİLEN KÜLTÜREL HİZMETLER.....	29
II.4.1.6. HALK KÜTÜPHANELERİ GEZİCİ KÜTÜPHANE HİZMETLERİ.....	30
II.5. HALK KÜTÜPHANELERİNİN YAPISAL UNSURLARI.....	30
II.5.1. KULLANICI.....	31
II.5.2. DERME.....	33
II.5.3. PERSONEL.....	34
II.5.4. BÜTÇE.....	34
II.5.5. BİNA.....	35
II.6. HALK KÜTÜPHANESİ ÖRGÜTÜ.....	36
II.6.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	36
II.6.2. ŞUBE KÜTÜPHANESİ.....	36
II.6.3. ÇOCUK KÜTÜPHANESİ.....	37
II.6.4. GEZİCİ KÜTÜPHANE.....	37
II.6.5. GEÇİCİ KİTAPLIKLAR	38

III. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI	39
III.1. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI (TANIM)	39
III.2. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM ÇALIŞMALARI (LİTERATÜR)	41
III.3. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI	45
III.3.1. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM SIKLIĞI ...	45
III.3.2. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM AMAÇLARI...	49
IV. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI-SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLER İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR MODEL DENEMESİ	52
IV.1. GİRİŞ	52
IV.2. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI-SOSYO- EKONOMİK ÖZELLİKLER İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR MODEL DENEMESİ	52
IV.2.1. YAŞ-HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM İLİŞKİSİ	77
IV.2.2. CİNSİYET-HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM İLİŞKİSİ	81
IV.2.3. MEDENİ DURUM-HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM İLİŞKİSİ	84
IV.2.4. EĞİTİM-HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM İLİŞKİSİ	87
IV.2.5. MESLEK-HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM İLİŞKİSİ	94
IV.2.6. GELİR DÜZEYİ-HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM İLİŞKİSİ	99

IV.2.7. COĞRAFİK KÖKEN-HALK KÜTÜPHANESİ	
KULLANIM İLİŞKİSİ	103
V. BULGULAR	110
V.1. ANKARA KENTİNİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI ..	110
V.2. ANKARA'DAKİ HALK KÜTÜPHANELERİ VE HALK	
KÜTÜPHANESİ HİZMETİ	112
V.2.1. KULLANICI	114
V.2.2. DERME	115
V.2.3. PERSONEL	118
V.2.4. BÜTÇE	120
V.2.5. BİNA	121
V.2.6. ANKARA'DAKİ HALK KÜTÜPHANESİ	
HİZMETLERİ	123
V.2.6.1. ÖDÜNÇ VERME HİZMETLERİ	123
V.2.6.2. DANIŞMA HİZMETLERİ	125
V.2.6.3. ÇOCUKLARA VERİLEN HİZMETLER	126
V.2.6.4. ÖZEL HİZMETLER	126
V.2.6.5. KÜLTÜREL HİZMETLER	127
V.2.6.6. GEZİCİ KÜTÜPHANE HİZMETİ	128
V.3. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM ANKETİ	
BULGULARI	129
V.3.1. YAŞ	129
V.3.2. CİNSİYET	131
V.3.3. MEDENİ DURUM	132
V.3.4. EĞİTİM DÜZEYİ	134
V.3.5. ANNE-BABA EĞİTİM DÜZEYİ	137

V.3.6. MESLEK	139
V.3.6.1. DENEKLERİN İŞLERİNDEKİ GÜNLÜK ÇALIŞMA SÖRELERİ VE İŞLERİ GEREĞİ OKUMA YOĞUNLUKLARI	142
V.3.7. ÇOCUKLUK GENÇLİK VE YETİŞKİNLİĞİN GEÇİRİLDİĞİ YER	144
V.3.8. DENEK AİLELERİNİN ANKARA'YA GELDİKLERİ YER	147
V.3.9. GELİR DÜZEYİ	149
V.3.10. DENEKLERİN YAŞAMLARINDA HERHANGİ BİR KÜTÜPHANEYE VE HALK KÜTÜPHANESİNE GİDİP-GİTMEDİKLERİ.....	152
V.3.11. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİNE ÜYELİK DURUMLARI VE KENDİLERİNİ BİR HALK KÜTÜPHANESİNE İLK KEZ GİTMEYE YÖNELTENLER	153
V.3.12. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM SIKLIKLARI	156
V.3.13. DENEK AİLELERİNDE HALK KÜTÜPHANESİ KULLANANLAR	158
V.3.14. DENEKLERİN KENDİLERİNE EN YAKIN HALK KÜTÜPHANESİNİN YERİNİ BİLİP-BİLMEDİKLERİ	160
V.3.15. DENEKLERİN EVLERİNDE KİTAPLIK OLUP-OLMADIĞI	160
V.3.16. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM AMAÇLARI	161

V.3.17.	DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİNE NEDEN GİDİLEBİLECEĞİ KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELERİ	164
V.3.18.	DENEKLERİN YAŞADIKLARI ÇEVREDE KİŞİLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM SİKLIKLARI	166
V.3.19.	KİMLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANMASI GEREKTIĞİ KONUSUNDA DENEK DÜŞÜNCELERİ	169
V.3.20.	DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİNE GİDİP- GİTMEMLERİ KONUSUNDA AİLE VE ÇEVRELERİNİN TUTUMU	169
V.3.21.	DENEKLERİN BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ....	174
V.3.22.	DENEKLERİN BOŞ ZAMANLARINDA KİTAP OKUYUP-OKUMAMALARI KONUSUNDA AİLE TUTUMLARI	177
V.3.23.	DENEKLERİN KİTAP OKUMA SİKLIKLARI....	179
V.3.24.	DENEK AİLELERİNDE KİTAP OKUYAN BİREYLER	182
V.3.25.	DENEK AİLE VE ÇEVRESİNDEKİLERİN BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ	184
V.3.26.	SAHİP OLDUKLARI EĞİTİM DÜZEYLERİ İLE İLGİLİ DENEK DÜŞÜNCELERİ	185
V.3.27.	DENEKLERİN KENDİLERİNİ EĞİTMEK İÇİN GERÇEKLEŞTİRDİKLERİ ETKİNLİKLER	187
V.3.28.	DENEK AİLE VE ÇEVRESİNDEKİ KİŞİLERİN EĞİTİM ETKİNLİKLERİ	188

V.3.29. DENEKLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİNİ KARŞILAMA BİÇİMLERİ	189
V.3.30. DENEK AİLESİ VE ÇEVRESİNDEKİ KİŞİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİNİ KARŞILAMA BİÇİMLERİ	192
V.3.31. DENEKLERİN EĞİTİMLİ VE BİLGİLİ OLUP- OLMAMALARI KONUSUNDA AİLE VE ÇEVRENİN TUTUMU	193
V.3.32. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANMAMA/AZ KULLANMA NEDENLERİ	195
VI. DEĞERLENDİRME VE YORUM	200
VI.1. ANKARA'DAKİ HALK KÜTÜPHANELERİ VE HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETİ	200
VI.1.1. KULLANICI	202
VI.1.2. DERME	202
VI.1.3. PERSONEL	203
VI.1.4. BÜTÇE	204
VI.1.5. BİNA	204
VI.1.6. ÖDÜNC VERME HİZMETLERİ	205
VI.1.7. DANIŞMA HİZMETLERİ	205
VI.1.8. ÇOCUKLARA VERİLEN HİZMETLER	206
VI.1.9. ÖZEL HİZMETLER	206
VI.1.10. KÜLTÜREL HİZMETLER	207
VI.1.11. GEZİCİ KÜTÜPHANE HİZMETİ	208
VI.2. ANKARA'DA TOPLUMUN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI	208

VI.2.1. YAŞ	208
VI.2.2. CİNSİYET	211
VI.2.3. MEDENİ DURUM	212
VI.2.4. EĞİTİM DÜZEYİ	214
VI.2.5. MESLEK	216
VI.2.6. COĞRAFİK KÖKEN	219
VI.2.7. GELİR DÜZEYİ	221
VI.2.8. DENEKLERİN KÜTÜPHANE VE HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM DENEYİMLERİ	222
VI.2.9. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİNE ÜYELİK DURUMLARI VE HALK KÜTÜPHANESİNE İLK KEZ GİTMEYE YÖNELTENLER	223
VI.2.10. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM SIKLIKLARI	225
VI.2.11. DENEK AİLELERİNDE HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI	226
VI.2.12. DENEKLERİN KENDİLERİNE EN YAKIN HALK KÜTÜPHANESİNİN YERİ KONUSUNDAKİ BİLGİLERİ	228
VI.2.13. DENEKLERİN EVLERİNDE KİTAPLIK OLUP- OLMADIĞI	229
VI.2.14. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM AMAÇLARI..	230
VI.2.15. DENEKLERDEKİ HALK KÜTÜPHANESİ BİLİNCİ.....	231
VI.2.16. DENEKLERİN YAŞADIKLARI ÇEVREDE HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI	233
VI.2.17. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMLARI KONUSUNDA AİLE VE ÇEVRENİN TUTUMU	235

VI.2.18. DENEKLERİN BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ ..	237
VI.2.19. DENEKLERİN BOŞ ZAMANLARINDA OKUYUP- OKUMAMALARI KONUSUNDA AİLELERİNİN TUTUMU	239
VI.2.20. DENEKLERİN KİTAP OKUMA SIKLIKLARI ..	240
VI.2.21. DENEK AİLELERİNDE KİTAP OKUYAN BİREYLER	241
VI.2.22. DENEK AİLESİ VE ÇEVRESİNDEKİLERİN BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ	242
VI.2.23. DENEKLERİN SAHİP OLDUKLARI EĞİTİM DOZEYLERİ İLE İLGİLİ DÖŞONCELERİ ...	243
VI.2.24. DENEK AİLE VE ÇEVRESİNDEKİLERİN EĞİTİM ETKİNLİKLERİ	245
VI.2.25. DENEKLER İLE AİLE VE ÇEVRESİNDEKİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİNİ KARŞILAMA BİÇİMLERİ	246
VI.2.26. DENEKLERİN EĞİTİMLİ VE BİLGİLİ OLUP- OLMAMALARI KONUSUNDA AİLE VE ÇEVRENİN TUTUMU	247
VI.2.27. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANMAMA/AZ KULLANMA NEDENLERİ ...	249
VII. SONUÇ VE ÖNERİLER	253
VII.1. SONUÇ	253
VII.2. ÖNERİLER	268
KAYNAKÇA	277
EKLER	303

TABLÖLAR

<u>Tablo No</u>		<u>Sayfa No</u>
1	Halk Kütüphanesi Kullanım Çalışmalarında İncelenen Sosyo-ekonomik Özellikler.....	57
2	Literatürde Halk Kütüphanesi Kullanım Çalışmaları Sonuçları.....	61
3	Ankara'da Halk Kütüphanesi Sayısı.....	113
4	Ankara'daki Halk Kütüphaneleri Kullanıcı Sayıları.....	114
5	Ankara'da Halk Kütüphanesi Kullanıcı Sayılarının İlçelere Göre Durumu.....	115
6	Ankara'daki Halk Kütüphanelerindeki Kitap Dermeleri.....	116
6.1	Ankara'daki Halk Kütüphanelerindeki Süreli Yayın ve Kitap-Dışı Materyal Dermeleri....	117
7	Ankara'daki Halk Kütüphanelerinde Bulunan Kitap Sayılarının İlçelere Göre Dağılımı..	117
8	Ankara'daki Halk Kütüphaneleri Personel Sayıları	119
9	Ankara'daki Halk Kütüphaneleri Personelinin İlçelere Göre Dağılımı.....	120
10	Ankara'daki Halk Kütüphanelerinin Bütçe Miktarları	120
11	Ankara'daki Halk Kütüphanelerinin Bina Durumları	122
12	Ankara'daki Halk Kütüphaneleri Öye ve Ödünç Alınan Kitap Sayıları	124

13	Yaş Gruplarına Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklığı	129
14	Cinsiyete Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklığı.....	131
15	Medeni Duruma Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklığı	133
16	Deneklerin Eğitim Düzeyleri	134
17	Eğitim Düzeylerine Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	135
18	Anne-Babanın Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	138
19	Mesleklere Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	140
20	Çalıştıkları İş'de Okuma Yoğunluklarına Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	143
21	Çocukluk Gençlik ve Yetişkinliklerini Geçirdikleri Yere Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	145
22	Ailesinin Ankara'ya Geliş Yerine Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	148
23	Deneklerin Gelir Düzeyleri	149
24	Gelir Düzeyine Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	150
25	Denekleri Halk Kütüphanesine İlk Kez Gitmeye Yöneltenler	153

26	Halk Kütüphanesine İlk Kez Gitmeye Yöneltilenlere Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	154
27	Üyelik Durumlarına Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	155
28	Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	156
29	Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	157
30	Ailede Halk Kütüphanesi Kullananlara Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	159
31	Evlerinde Kitaplık Olup-Olmamasına Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	161
32	Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Amaçları	162
33	Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Amaçları	163
34	Deneklerin Halk Kütüphanesine Neden Gidilebileceği Konusundaki Düşünceleri	165
35	Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Deneklerin Halk Kütüphanesine Neden Gidilebileceği Konusundaki Düşünceleri	166
36	Deneklerin Yaşadıkları Çevrede Kişilerin Halk Kütüphanesine Gidiş Sıklıkları ile İlgili Düşünceleri	167

37	Yaşadıkları Çevrede Kişilerin Halk Kütüphanesine Gidiş Sıklıklarına Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	168
38	Deneklerin Halk Kütüphanesine Gidip-Gitmemeleri Konusunda Aile ve Çevrenin Tutumu	170
39	Halk Kütüphanesine Gidip-Gitmemeleri Konusunda Aile ve Çevrenin Aldığı Tutuma Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	172
40	Deneklerin Boş Zaman Etkinlikleri	174
41	Gerçekleştirdikleri Boş Zaman Etkinliklerine Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	176
42	Deneklerin Boş Zamanlarında Okuyup-Okumamaları Konusunda Ailelerin Tutumu	178
43	Deneklerin Kitap Okuma Sıklıkları	179
44	Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Deneklerin Kitap Okuma Sıklıkları	180
45	Deneklerin Kitap Okuma Sıklıklarına Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	181
46	Denek Ailelerinde Kitap Okuyan Bireyler ...	183
47	Eğitim Etkinliklerine Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	187
48	Deneklerin Bilgi Gereksinimlerini Karşılama Biçimleri	189
49	Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Deneklerin Bilgi Gereksinimlerini Karşılama Biçimleri..	190

50	Bilgi Gereksinimlerini Karşılama Biçimlerine Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	191
51	Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Denek Aile ve Çevresindeki Kişilerin Bilgi Gereksinimlerini Karşılama Biçimleri	192
52	Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Deneklerin Eğitilmiş ve Bilgili Olup-Olmamaları Konusunda Aile ve Çevrenin Tepkileri	194
53	Eğitilmiş ve Bilgili Olup-Olmamaları Konusunda Aile ve Çevre Tepkilerine Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları	195
54	Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanmama/Az Kullanma Nedenleri	196
55	Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanmama/Az kullanma Nedenleri	198

ŞEKİLLER

<u>Sekil No</u>		<u>Sayfa No</u>
1	Bilgi Çevresinde Halk Kütüphanesinin Konumu	62
2	Zweizig'e Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Modeli	63
3	Sosyo-Kültürel Etkinin Halkaları	64
4	Halk Kütüphanesi Kullanımı İçin Sosyolojik Bir Model	73
5	Halk Kütüphanesi Kullanımı-Yaş İlişkisi.	77
6	Eğitimin Bir İşlevi Olarak Halk Kütüphanesi Kullanımı	92

KISALTMALAR

Abdi Kayn.Ç.K.	: Abdi Kaynak Çocuk Kütüphanesi
Aktepe H.K.	: Aktepe Halk Kütüphanesi
ALA	: American Library Association
Altındağ Tels. H.K.	: Altındağ Telsizler Halk Kütüphanesi
Ankara Adn. Ötk. I.H.K.	: Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi
Balgat Hüs.Alp.Ç.K.	: Balgat Hüseyin Alpar Çocuk Kütüphanesi
Batıkent H.K.	: Batıkent Halk Kütüphanesi
Cebeci H.K.	: Cebeci Halk Kütüphanesi
Çankaya Ali Dayı Ç.K.	: Çankaya Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi
Çocuk.	: Çocukluk
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
Genç.	: Gençlik
Gezici Küt.	: Gezici Kütüphane
IFLA	: International Federation of Library Associations and Institutions
Keçiören I.H.K.	: Keçiören İlçe Halk Kütüphanesi
KTB	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
KYGM	: Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü

Mamak Kutl.H.K.	: Mamak Kutludüğün Halk Kütüphanesi
Mamak Kül-Sanatevi	: Mamak Kültür Sanatevi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Or'an Sev. Yılı H.K.	: Or'an Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi
Sarayköy H.K.	: Sarayköy Halk Kütüphanesi
Şentepe H.K.	: Şentepe Halk Kütüphanesi
TDK	: Türk Dil Kurumu
Varlık H.K.	: Varlık Halk Kütüphanesi
Yenimahalle I.H.K.	: Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi
Yetsk.	: Yetişkinlik

ÖNSÖZ

Türkiye'nin uygarlaşma çabasında kütüphanelerin ve kütüphanecilerin sorumluluğu bulunmaktadır. Halk kütüphaneleri, en geniş kitleyi hedefleyen hizmet kurumları olarak özellikle kültürel kalkınmanın gerçekleştirilmesinde ve demokratik bir yapının kurulmasında katkısı olan önemli kurumlar arasında değerlendirilmelidirler. Bunun için ise ülkemizde halk kütüphanesi kullanımını toplumsallaştırmak yani her toplum kesimine yaygınlaştırmak ve halk kütüphanelerinin önemini bu bazda kabul ettirmek zorundayız. Bu konudaki sorunları araştırmamız, tartışmamız ve çözüme kavuşturmamız gerekmektedir. Yaptığımız çalışma bu sürece katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Her araştırma özünde bir "ortak" çalışmadır.

Çalışmanın şekillenmesi ve değerlendirilmesinde anlamlı desteğini ve katkılarını gördüğüm danışmanım ve değerli hocam sayın Prof.Dr.Irfan Çakın'a;

Çalışmanın en önemli ve zahmet gerektiren bölümü olan anket uygulamasında unutamayacağım yardımlarını gördüğüm H.Ü.Ed.Fak. Kütüphanecilik Bölümü'nden hep seveceğim öğrenci arkadaşlarıma;

Araştırmamın sosyolojik yönü ile ilgili olarak son derece önemli eleştiri ve değerlendirmeleri için H.Ü.

I. BÖLÖM

GİRİŞ

I.1. KONUNUN ÖNEMİ

Gerek kütüphaneler, gerekse onların bir türü olarak halk kütüphaneleri toplumsal yaşamın, ilişkilerin ve gereksinimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmış toplumsal kurumlardır. Bir başka deyişle, halk kütüphaneleri, içinde buldukları tarihsel/toplumsal koşulların ortaya çıkardığı ve biçimlendirdiği kurumlardır. Halk kütüphanelerini de içeren kütüphaneciliğin, toplumsal oluşum, ekonomik ve kültürel etkinliğin genel yasalarına bağlı olarak gelişen bir bilim dalı olması (Soysal 1980:102) genelde kütüphanelerin ve özel olarak da halk kütüphanelerinin eğitim, gelenek-görenekler, ekonomik, coğrafik ve demografik yapı gibi çevresel etkenler ve bu etkenlerin alt unsurlarına ilişkin olarak bilimsel bir yaklaşım içinde ele alınıp, değerlendirilmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır (Çakın 1986:15). Busha ve Harter (1980:5)'a göre, kütüphane kurumunun insanoğlunun sosyolojik, ekonomik ve diğer bilgiler ışığında incelenmesi bir zorunluluk niteliği göstermektedir. Çakın(1982:157), kütüphaneleri, sosyo-ekonomik yapının vazgeçilmez bir unsuru olarak ele almanın gerekliliğini vurgularken, bunun nedenini şöyle açıklamaktadır:

"Kütüphaneler parçası buldukları sosyal, kültürel, ekonomik, demografik, eğitimsel, tarihsel vb. denetleyemedikleri çevre koşullarından etkilenirler. Kütüphaneleri biçimlendiren bu üst sistemlerin kütüphane kurumu ile olan ilişkileri öncelikle ve özellikle incelenmeden kütüphanelerin oluşum ve gelişimlerine yönelik niçin sorusunu yanıtlamak mümkün değildir"(Çakın 1989a:117).

Kısaca, kütüphanecilik bilim felsefesi açısından kütüphane ve onun bir türü olarak halk kütüphanesinin toplumsal bir kurum niteliğine sahip olması nedeniyle, sosyo-ekonomik koşullar bazında ele alınması zorunlu görünmektedir. Ancak,

"kütüphaneler ve kütüphanecilik konusunda araştırma yapanlar, uzun süre araştırmalarını kütüphanelerin iç örgütlenmeleri, bilgi kaynaklarının seçimi ve düzenlenmesi teknikleri ile sınırlı tutmuşlardır. Amacın, sadece uygulamada karşılaşılan bir takım sorunları çözmeye olan bu tür yaklaşımların derinlemesine bilimsel genellemeler gerektirmemesi yanısıra, sözkonusu araştırmalarda toplumsal çevre ve diğer bilim dalları ile kütüphane ve kütüphanecilik arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulamaması, kütüphaneciliğin bir bilim dalı olarak gelişmesini ve olgunlaşmasını büyük ölçüde geciktirmiştir."(Çakın 1989b:60-61)

Halk kütüphanesi kullanımı konusunun sosyo-ekonomik etkenler ve/veya sosyolojik bir bazda irdelenmesi kütüphanecilik bilimi açısından bir zorunluluğu ifade ederken, halk kütüphaneciliği açısından da, özellikle Türkiye'de eksikliği duyulan kuramsal yaklaşımın oluşturulup, geliştirilmesine katkıda bulunacağı açıktır.

Halk kütüphanesi kullanım olgusu/konusu genelde üç temel soruyu/sorunu içermektedir:

1. Halk kütüphanesini kim kullanmaktadır?/

kullanmamaktadır?

2. Halk kütüphanesi ne kadar kullanılmaktadır?

3. Halk kütüphanesi neden kullanılmaktadır?/

kullanılmamaktadır?

Kişilerin, halk kütüphanesi kullanımlarının sosyo-ekonomik etkenlere bağlı sosyolojik bir sürecin ürünü/sonucu olduğunu ortaya koymada çok önemli kuramsal açılımlar sağlayan bu sorular, literatürde "kullanıcı araştırması/inceleme", "kullanım çalışması/inceleme" gibi kavramlar çerçevesinde ele alınmaktadır.

Kişilerin, yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, ve coğrafik köken gibi özellikleri ile halk kütüphanesi kullanımları arasındaki ilişkilerin düzey ve nitelik açısından belirlenmesi kullanım çalışmalarının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Sözü edilen bu özellikler, halk kütüphanesini kullanım olgusunu açıklamaya yönelik sosyolojik modelin ilk aşamasını oluşturdukları gibi, toplumsal düzeyde eğitim, ekonomi, coğrafik yapı, kültür vb. olarak belirtilen çevresel etkenlerin bireysel düzeydeki yansımaları olarak da değerlendirilebilir. Dolayısıyla, kişilerin sosyo-ekonomik özellikleri bazında yapılan bir halk kütüphanesi kullanım çalışması, halk kütüphanesi ve kullanımının çevresel etkenler açısından ele alınıp,

incelenmesi anlamına gelmektedir. Böyle bir yaklaşım, halk kütüphanesi kullanımını olumlu yönde etkileyen ya da engelleyen toplumsal (sosyolojik) nedenlerin belirlenmesine yardımcı olacaktır.

Bir ülkede halk kütüphanesi hizmetlerine yönelik bir politika ve/veya planlamanın gerekliliği yadsınamaz. Çapar'ın da belirttiği gibi;

"kendisine hizmet götürülecek olan toplumun sosyo-ekonomik durumu, eğitimi, kültürel özellikleri, yaşı, cinsiyeti, yaşam biçimi, örf ve adetleri, uğraşları ve meslekleri, bilgi gereksinimleri, fiziki durumları vb. nitelikleri hakkında toplanacak veriler analiz edilmeden, bu topluma verilecek halk kütüphanesi hizmetinin biçimi ve niteliği belirlenemez" (Çapar 1985:168).

Bugün, Türkiye'de sağlıklı bir halk kütüphanesi hizmet politikası bulunmamaktadır. Ancak, ondan önce, sözü edilen bu politikanın oluşturulmasında kullanılması zorunlu veriler yoktur. Ülkemizde bugün, halk kütüphanelerini kim, ne kadar ve neden kullanmaktadır/kullanmamaktadır? sorusuna bilimsel bir yanıt vermek güç görünmektedir. Genel kanı, gözlem ve halk kütüphanelerinin tuttuğu istatistiklere dayanılarak verilmeye çalışılacak yanıtların geçerliliği tartışılır niteliktedir. Ayrıca bu istatistikler özellikle, toplumun halk kütüphanesi kullanmayan kesimlerine yönelik verileri de sunmamaktadır. İşte, bu konu çerçevesinde gereksinim duyulan

türden veriler, Çapar(1985:168)'ın da belirttiği üzere, kent ve köy toplumları üzerine yapılacak genel sosyo-ekonomik araştırmalar ya da kullanıcı araştırmaları ile sağlanabilmektedir. Burada, kullanım çalışması kapsamında sorulan soruların, aynı zamanda, Çakın (1989b:62)'ın, kütüphanecilik araştırmalarının yanıtlanmaya çalıştığı ve yedi kategoride topladığı sorular arasında yer aldığını da belirtmeliyiz.

"Toplumun değişimi kütüphane kurumunu da değiştirmiştir" (Sağlamtunc 1987:110). Bu değişimin, diğer kütüphane türlerine olduğu gibi halk kütüphanesi hizmet anlayışına yansımaları da, Soysal (1987:50)'ın belirttiği üzere, "yararlandırma/kullanma" işlevinin ön plana çıkması biçiminde gerçekleşmiştir. Daha somut olarak söylemek gerekirse, halk kütüphaneleri için bugün, temel amaç "kullanmak/kullanım"dır. Kullanma/kullanım böyle bir önem kazanınca, bu kavrama ilişkin araştırma ve incelemelerin önem kazanması da doğal görünmektedir. Ancak, ülkemizde bu konuda yapılan araştırmaların son derece yetersiz olduğu söylenebilir. Yani bu konuda araştırma eksikliği söz konusudur.

Toplumda varolan halk kütüphanesi bilincinin niteliği, halk kütüphanesi kullanımını belirleyen önemli bir etkidir. Bir toplumda, bu konuda bilinç eksikliği/yanlışlığı ile birlikte, kütüphane kurumunun, yaşama tarzı, eğitim ve kültür dokusunda yer almaması (Soysal 1986:5) halk kütüphanesi kullanımını olumsuz

yönde etkilemektedir.

Halk kütüphanesi kullanımını, sosyo-ekonomik etkenlere dayalı sosyolojik bir model (kuram) ile açıklama çabası, doğal olarak, o çalışmanın sosyolojik bir nitelik kazanmasına neden olmakta, bu ise, ele alınan konuya ve geliştirilen modele ilişkin olarak sosyo-ekonomik özellikler, statü, rol, yaşama tarzı (kültür), temel toplumsal etkinlik alanları (eğitim, bilgi ve boş zamanları değerlendirme) gibi sosyolojik kavramları baz almayı gerektirmektedir. Bir başka deyişle, bu çalışmada halk kütüphanesi kullanım olgusu (konusu), kişilerin yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, meslek, gelir düzeyi ve coğrafik köken olarak belirlenen temel sosyo-ekonomik özellikleri ile eğitim, bilgi ve boş zamanları değerlendirme etkinlik alanları ve toplumsal statü, rol, yaşama tarzı (kültür) gibi sosyo-ekonomik nitelikli etkenlerin karşılıklı/birbirine bağlı ilişkilerinden oluşan sosyolojik bir sürecin sonucu olarak ele alınıp, irdelenmeye çalışılacaktır. Kuşkusuz, bu yaklaşım halk kütüphanelerinin yapısal unsurları ve hizmetlerinin değerlendirilmesini de modelin bir parçası olarak içermektedir.

Sonuçta, fiilen, tanım va amaçlarına aykırı olarak, belirli özelliklere sahip küçük bir azınlığa hizmet vermek durumunda kalmış olan halk kütüphanelerinde kullanımı artırma yönündeki bilinçli çabaların ilk adımını kullanım olgusunun doğru bir kuramsal temelde ve bütün açıklığıyla ele alınması oluşturacaktır.

I.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ

Halk kütüphanelerinin yetersiz kullanımlarındaki sosyolojik nedenleri belirleyerek, kullanımı artırmaya yönelik çabalara öncelikle kuramsal katkı sağlamak amacıyla araştırmamız;

- 1.Halk kütüphanesi kullanıcılarının (potansiyel ve aktif) temel sosyo-ekonomik özelliklerini belirlemeyi;
- 2.Kişilerin halk kütüphanesi kullanım düzeylerini, amaçlarını ve kullanma/kullanmama nedenlerini saptamayı;
- 3.Kişilerin, sahip oldukları sosyo-ekonomik özellikler ile halk kütüphanesi kullanımları (kullanma/kullanmama) arasındaki ilişkileri ortaya koymayı;
- 4.Kişilerin halk kütüphanesi kullanımlarını etkileyen/engelleyen sosyo-ekonomik etkenleri belirlemeyi;
- 5.Kişilerin halk kütüphanesi kullanımlarını açıklayacak sosyolojik bir model geliştirmeyi;
- 6.Geliştirilecek modele de dayanarak, halk kütüphanesi kullanımını artırmaya yönelik birtakım önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmayı, yukarıda sıralanan amaçlarla yapmamızı gerektiren bazı temel sorunlar bulunmaktadır. Halk kütüphanesi hizmetinde temel amacın, kütüphaneyi

kullandırmak, yani "kullanım" olduğu daha önce de belirtilmişti. Halk kütüphanelerinin kullanılması, onların (halk kütüphanelerinin), toplumsal kalkınmaya eğitimsel, kültürel, ekonomik ve teknik açılardan katkıda bulunma işlevlerini gerçekleştirmelerinde de belirleyici rol oynamaktadır. Dolayısıyla, kullanılmayan/az kullanılan halk kütüphanelerinin hem temel amaçlarını gerçekleştiremeyecekleri hem de sözü edilen toplumsal kalkınmaya katkıda bulunamayacakları söylenebilir. Bu, aynı zamanda, halk kütüphanelerine devlet tarafından ayrılan kaynakların boşa gitmesi anlamına gelmektedir. Bu durumda, halk kütüphanelerinin kullanılmaması/az kullanılması karşımıza önemli bir sorun olarak çıkmaktadır. Halk kütüphanelerini kimin kullanıp, kullanmadığı; halk kütüphanelerinin hangi sıklık ve amaçlarla kullanıldığı; kişilerin sosyo-ekonomik özellikleri ile halk kütüphanesi kullanımları arasındaki ilişkilerin düzeyi ve niteliği; halk kütüphanesi kullanımını etkileyen/engelleyen sosyo-ekonomik nedenlerin neler olduğu hem temel soruna ilişkin alt sorunlar, hem de bu temel soruna kaynaklık eden nedenler niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla, araştırmamızın hareket noktası, kişilerin halk kütüphanelerini niçin kullanmadıkları ya da yeterince kullanmadıkları sorusuna güvenilir verilere dayanarak yanıt aramaktır. Bu çerçevede araştırma problemi;

"Ankara'da, kişiler (toplum), halk kütüphanelerini neden

kullanmamaktadır/?az kullanmaktadır?" biçiminde ifade edilebilir. Buna bağlı olarak, araştırma hipotezimiz ise şöyledir:"Ankara'da, kişiler (toplum), sosyo-ekonomik etkenlere bağlı olarak halk kütüphanelerini kullanmamaktadır/az kullanmaktadır." Burada, sosyo-ekonomik etkenler olarak kişilerin sosyo-ekonomik özellikleri (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, meslek, gelir düzeyi ve coğrafik köken); toplumsal statü, toplumsal rol ve yaşama tarzları ile eğitim, bilgi ve boş zamanları değerlendirme alanlarındaki etkinlik ve tutumları ele alınmıştır.

1.3 ARASTIRMANIN ALANI, KAPSAMI VE EVRENİ

Araştırmamızın alanını, Ankara'da, 6+ yaş (6 yaş ve üzeri) nüfusun halk kütüphanesi kullanım durumları, kullanımda etkili olabilecek sosyo-ekonomik etkenler, halk kütüphanesi yapısal unsur ve hizmetleri ile halk kütüphanesi kullanım olgusunu açıklamaya olanak sağlayacak sosyolojik bir model geliştirme çabası oluşturmaktadır. Çalışmada halk kütüphanesi yapısal unsur ve hizmetleri ise gerek modeldeki payının azlığı ve gerekse daha önce Sağlamtunç (1980) tarafından aynı coğrafik alan (Ankara) itibariyle doktora düzeyinde bir çalışma ile incelenmiş olması nedenleriyle genelde ele alınmıştır.

Araştırma ile ilgili anket çalışmaları ve

görüşmeler 16 Şubat-16 Mayıs 1994 tarihleri arasında yapılmıştır.

Araştırmanın evreni, Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde kalan 7 merkez ilçede (Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Keçiören, Mamak, Sincan ve Yenimahalle) yaşayan 6+ yaş nüfusun oluşturduğu toplam 671.588 hanedir. Çalışmada, evreni ve örnekleme belirlemek için Devlet İstatistik Enstitüsü ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Fen İşleri Dairesi Başkanlığı'nın 1990 Genel Nüfus Sayımı için birlikte hazırladıkları ve Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde bulunan semt ve mahallelerin üç sosyo-ekonomik (alt-orta-üst) düzeydeki dağılımı ile hane sayılarını içeren veriler kullanılmıştır. Sosyo-ekonomik düzeylerine göre Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içindeki mahalle ve hane sayıları şöyledir:

	<u>Mahalle sayısı</u>	<u>Hane sayısı</u>
Alt sosyo-ekonomik	197	291.462
Orta sosyo-ekonomik	73	223.499
Üst sosyo-ekonomik	52	156.627
TOPLAM	322	671.588

Evreni oluşturan toplam 322 mahalle,

$$n = \frac{t^2 \cdot P \cdot Q}{d^2} \quad (\text{Çingı 1990:62})$$

formülüne göre 16 mahalle ile örneklenmiştir. Burada,

n = Örneklem sayısı

t= Tablo değeri (t=1.96)

P= Örneklemin kitleden rasgele çekilme olasılığı (P=0.5)

Q= Kitlede istenmeyen sonuçlu olayın oluş
olasılığı (Q=0.5)

d= iki örneklem ya da grup ortalamaları arasındaki
fark (d=0.245)'dir.

Örnekleme oluşturan bu 16 mahallenin sosyo-ekonomik
düzeyle göre dağılımı ise,

$$N(A-O-U) = n \cdot \frac{N(A-O-U)}{N} \quad \text{formülüne göre}$$

belirlenmiştir.(1) Buna göre,16 mahallenin 10'u alt, 4'ü
orta ve 2'si de üst sosyo-ekonomik düzeyden seçilmiştir.

Örnekleme oluşturacak hane sayısı da,

$$n = \frac{t^2 \cdot P \cdot Q}{d^2} \quad \text{formülü ile 600 olarak bulunmuştur. (2)}$$

Bu 600 hanenin üç sosyo-ekonomik düzeye göre oransal
dağılımı,

$$N(A-O-U) = n \cdot \frac{N(A-O-U)}{N} \quad \text{formülüne (3) dayanılarak}$$

belirlenmiş, buna göre de, örneklem için hesaplanan 600
hanenin 260'ının alt, 200'ünün orta ve 140'ünün üst
sosyo-ekonomik bölgeden seçilmesi gerektiği
anlaşılmıştır.

-
1. N(A-O-U) = Alt-Orta-Ust sosyo-ekonomik düzeydeki mahalle sayıları; N=Toplam mahalle sayısı; n=Örneklem için seçilen mahalle sayısı
 2. t=1.96 P=Q=0.5 d=0.04
 3. (A-O-U) = Alt-Orta-Ust sosyo-ekonomik düzeydeki hane sayıları; N=Toplam hane sayısı; n=Örneklem için seçilen hane sayısı.

Evreni oluşturan 671.588 hanede oturan 6+ yaş nüfus toplamı 2.284.311'dir. (DİE 1993b:57) Buna göre, bir hanede ortalama 3 kişi oturmaktadır. Örneklemi oluşturan hane sayısı 600 olduğundan, örneklem için seçilen birey sayısı 1800 olmaktadır. Bu 1800 kişinin 780' alt, 600'ü orta ve 420 kişisi de üst sosyo-ekonomik düzeydeki mahallelerden seçilmiştir.

Kısaca, bu çalışmada, "Tabakalı Rasgele Örnekleme" (1) yöntemiyle, evreni oluşturan 322 mahalle 16 mahalle ile; 671.588 hane 600 hane ile ve 2.284.311 kişi de 1800 kişi ile örneklenmiştir. Örneklem için Rasgele Örnekleme yöntemiyle seçilen mahalleler şunlardır:

Alt sosyo-ekonomik Mahalleler	Orta sosyo-ekonomik mahalleler	Üst sosyo-ekonomik mahalleler
Akdere	Balgat	Metin Oktay
Aktepe	Demetgöl	Emek
Boğaziçi	Naci Çakır	
Ege	Tepebaşı	
Hasköy		
Kayaş		
Mutlu		
Şenyuva		
Topraklık		
Yeşilbayır		

1. Kitlenin alt gruplara bölünüp, örneklemin herbir tabakadan ayrı ayrı ve birbirinden bağımsız olarak çekildiği örnekleme yöntemine, tabakalı örnekleme ; herbir tabakaya rasgele örnekleme yönteminin uygulandığı tabakalı örnekleme de, tabakalı rasgele örnekleme adı verilmektedir" (Cingı 1990:5).

I.4. YÖNTEM

Araştırma için, gerek sorunun iyice anlaşılması ve gerekse kuramsal temelin oluşturulabilmesi için, öncelikle kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır.

Araştırmamızda, bir betimleme yöntemi türü olan "Toplum Survey" yöntemi kullanılmıştır. Betimleme yöntemi şöyle açıklanabilir:

"Olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların "ne" olduğunu betimlemeye açıklamaya çalışan incelemelerdir. Bunlar "nedir?" sorusuna cevap bulmaya yöneliktirler. Bununla mevcut durumlar, koşullar, özellikler aynen ortaya konmaya çalışılır. Betimleme araştırmaları mevcut olayların, daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedef alır " (Kaptan 1981:63).

Konunun önemi bölümünde açıklandığı üzere, araştırmamız sosyolojik nitelikli bir çalışmadır. Bu nedenle de araştırma yöntemi olarak "Toplum Survey" yöntemi seçilmiştir.

"Toplum surveyleri bir coğrafik bölgede birlikte yaşayan insanların dikkatle betimlenmesine yönelik araştırmalardır. Sosyal ya da toplum survey, toplum araştırma yöntemi olarak araştırma disiplinine, çalışma alanı ve üzerinde durulan bilgiler yönünden de sosyolojiye yaklaşmaktadır. ... Bu araştırmalar toplum ve onun sosyal kurumları ile ilgili her türlü problemi ele alabilir" (Kaptan 1981:69-71).

Toplum survey yöntemi ile, halk kütüphanesi, toplumun bir çok kurumlarından bir teki olarak ele alınmaktadır. Halk kütüphanesinin içinde bulunduğu çevreyi, onun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşulları bu yöntem çerçevesinde inceleyebiliriz. Toplum survey yöntemi, olaylar arasında bir ilişki olduğunu kabullenmeyi, ve araştırmalarda, sosyal olaylar arasındaki ilişkilerin, bağılıkların ve griftliğin dikkate alınmasını zorunlu kılmaktadır. (Kaptan 1981:70)

Araştırma için gerekli veriler literatür incelemesi, anket, görüşme ve gözlem yoluyla toplanmıştır. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü yetkilileri ve Ankara'daki halk kütüphanesi müdür ya da yetkilileri ile görüşmeler yapılmış, ayrıca, Ankara'daki halk kütüphanelerinde gözlemlerde bulunulmuştur.

Araştırma için veri toplamak amacıyla hazırladığımız tümü kapalı uçlu anket soruları bilgisayarla değerlendirilebilecek biçimde düzenlenmiştir. Olası eksik ve hataları belirleyebilmek amacıyla anket soruları 180 kişiye uygulanarak bir ön (pilot) çalışma yapılmış, anket formu tekrar değerlendirilerek bazı sorular çıkartılmış, bazıları da geliştirilerek anket formuna son biçimi verilmiştir.

Araştırmamızda anketör olarak, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü öğrencileri kuramsal bilgileri olmaları nedeniyle tercih edilmiş ve anketörlerin büyük çoğunluğu üçüncü ve

dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşturulmuştur.

Seçilen anketörler, araştırmanın amacı, önemi ve kapsamı, soru kağıdının açıklanması ve anketin uygulanması hakkında eğitilmiş, anket uygulaması sırasında da sürekli denetlenmiş, tutarsız formların tekrar doldurtulması sağlanmıştır.

Bunun dışında, anketler için gerekli işlemler şu aşamalarla gerçekleştirilmiştir:

- 1.Araştırma için gerekli izin Ankara Valiliği ve Kültür Bakanlığı'ndan alınmıştır.
- 2.Anket, belirlenen örneklem çerçevesinde uygulanmıştır.
- 3.Anketlerin değerlendirilmesi için Hacettepe Üniversitesi Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı ile gerekli yasal işlem yapılmıştır.
- 4.Anket sorularına verilen yanıtlardaki tutarsızlık ve çelişkileri belirlemek amacıyla hazırlanan denetim niteliğindeki sorular incelenmiştir.
- 5.Bilgisayarda değerlendirilebilmesi için, anket sorularına verilen yanıtlar uygun biçimde kodlanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SAS (Statistical Analysis for Sciences) istatistik programı kullanılmıştır.
- 6.Yorum ve değerlendirme için kullanmayı düşündüğümüz bazı veriler arasındaki farkın anlamlı olup-olmadığını belirlemek için %5 güven sınırı ve ilgili serbestlik derecelerinde "Khi Kare Testi" yöntemi

uygulanmıştır. Bu test ile, ankette yer alan herhangi bir soruya verilen yanıtların birbirlerinden istatistiksel olarak anlamlı sayılabilecek derecede farklı olup olmadığı, bir başka deyişle aralarındaki farkın istatistiksel açıdan önemli bulunup bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu test için gerekli hesaplamalar H.Ü. Bilgi İşlem Merkezi tarafından yapılmıştır.

7. İlgili gördüğümüz veriler arasındaki ilişki (ilgi, bağlantı) derecesini ölçmek için bir korelasyon katsayısı olan "Kontenjan Katsayısı" kullanılmıştır. Bu katsayı ile veri grupları arasında istatistiksel olarak bir ilgi, ilişki ya da bağlantı olup olmadığı ve bu ilişkinin miktarı anlaşılmakta; katsayı "0" (.00) olduğunda ilişkinin yokluğu, "1"e (.99) yaklaşıldıkça ilişkinin güçlendiği ifade edilmiş olmaktadır. Gerekli hesaplamaların H.Ü. Bilgi İşlem Merkezi'nce yapıldığı Kontenjan Katsayısı için kullanılan formül şöyledir:

$$\text{Kontenjan Katsayısı} = \sqrt{\frac{x^2}{(n+x^2)}}$$

I.5. ARASTIRMANIN DOZENİ

Araştırma 7 bölümden oluşmaktadır. I. Bölüm, konunun önemi; araştırmanın amacı ve hipotezi; araştırmanın alanı, kapsamı ve evreni; yöntem; terminoloji ve kullanılan kaynakları içeren giriş bölümüdür.

II.Bölüm'de; incelediğimiz sorunun bir parçası olması nedeniyle halk kütüphanelerinin tanım, amaç, işlev, yapısal unsurları ve hizmetlerine ilişkin kuramsal bilgiler verilmektedir.

III.Bölüm'de, halk kütüphanesi kullanımına yönelik literatür özeti ve temel kavramlar yer almaktadır.

IV.Bölüm; halk kütüphanesi kullanımına ilişkin olarak geliştirilen sosyolojik model ve halk kütüphanesi kullanımı-sosyo-ekonomik özellikler ilişkilerinin kuramsal bazda verildiği bölümdür.

V.Bölüm'de, görüşme, gözlem ve anket yoluyla elde edilen bulgular, sorunu ortaya koyacak biçimde sunulmaktadır.

VI.Bölüm'de, sunulan bulguların yorum ve değerlendirilmeleri yer almaktadır.

VII.Bölüm, araştırmada ulaşılan sonuçların tartışıldığı ve bu sonuçlara dayanılarak bazı önerilerin sunulduğu bölümdür.

Kaynakça ve ekler "Sonuç ve Öneriler" bölümünden sonra verilmiştir.

I.6. TERMINOLOJİ

Tezin yazımında terminolojik sorunlar için Türkçe Sözlük (TDK 1983) ve İmla Klavuzu (1993) adlı kaynaklar kullanılmıştır. Araştırmamızda kullanılan bazı temel kavramlar şunlardır:

Halk kütüphanesi kullanımı: Halk kütüphanesi kaynak ve hizmetlerinden belirli amaçlarla yararlanılması.

Kitaplık: En az 50 kitaptan oluşan derme.

Kullanıcı: Halk kütüphanesi kaynak ve hizmetlerinden belirli amaçlarla yılda en az 1 kez yararlanan veya yararlanması beklenen kişi.

Az kullanan kullanıcı: Halk kütüphanesini yılda 1-5 kez kullanan kullanıcı

Orta sıklıkta kullanan kullanıcı: Halk kütüphanesini yılda 6-23 kez kullanan kişi.

Alt-orta sıklıkta kullanan kullanıcı: Halk kütüphanesini yılda 6-11 kez kullanan kişi.

Ost-orta sıklıkta kullanan kullanıcı: Halk kütüphanesini yılda 12-23 kez kullanan kişi.

Sık kullanan kullanıcı: Halk kütüphanesini yılda 24 kez ve daha fazla kullanan kullanıcı

Rol: Birbiriyle ilişkili davranış örüntüsünün bir sosyal işlev çevresinde kümeleniğinde ortaya çıkan bileşimi.

Sık kullanan kullanıcı: Halk kütüphanesini yılda 24 kez ve daha fazla kullanan kişi.

Sosyo-ekonomik: İnsanların toplumun üyeleri olarak sosyal ve ekonomik ihtiyaçları ve problemleriyle ilgili.

Statü: Kişinin hak ve sorumluluklarıyla birlikte sahip olduğu toplumsal konum.

Toplumsal tabakalaşma: Belirli bir nüfusun hiyerarsik olarak üst üste gelen tabakalar halinde farklılaşması.

Yaşama tarzı: Alışkanlık, tutum ve ilişkiler sisteminin gerçekleştiriliş biçimi, kültür.

I.7. KAYNAKLAR

Bu araştırmada aşağıdaki temel kaynaklar kullanılmıştır:

Dissertation Abstracts (1965-)

Encyclopedia of Library and Information Science (1987)

Information Science Abstracts (1983-)

Investigative Methods in Library and Information Science
(Martyn ve Lancaster 1981)

Library and Information Science Abstracts (1969-)

Library Literature (1958-)

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni (1952-1986)

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni-Türk Kütüphaneciliği
:Dizin (1952-1992) (Gürdal ve Başkaları)

Türk Kütüphaneciliği (1987-)

Türkiye Bibliyografyası (1935-)

Türkiye Makaleler Bibliyografyası (1952-)

Tez düzeninin belirlenmesinde Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün Yüksek Lisans ve Doktora-Sanatta Yeterlilik Tezleri Yazım ve Basım Yönergesi (1989) ile Turabian (1987)'ın A Manual for Writers of Term Papers Theses and Dissertations adlı kaynaklar kullanılmıştır.

II.BÖLÖM

HALK KÖTÖPHANELERİ

I.1. GİRİS

Halk kütüphanesi kullanımı üzerine yapılacak değerdendirmede halk kütüphanesinin bes unsur ve verdiği hizmetler açısından ele alınması gerekli görünmektedir. Bu gereklilik, konunun bütünlüğünün sağlanması kaygısı ve halk kütüphanesi yapısal unsurları ve verdiği hizmetlerin geliştireceğimiz sosyolojik modelde yer almasından kaynaklanmaktadır. Bu bölümde, ayrıntıya girmeden tanım, amaçlar, işlevler, hizmetler, yapısal unsurlar ve örgütlenme yapısı açılarından halk kütüphanelerine ilişkin genel bir çerçeve çizilmeye çalışılacaktır.

II.2. HALK KÖTÖPHANESİ (TANIM)

Ersoy (1966:1)'un, Kütüphaneler Komitesi Raporu (1961)'na dayanarak geliştirdiği tanıma göre halk kütüphaneleri;

"Kadın-erkek her yaşta, her seviyede ve her meslekten okuyucunun çeşitli konulardaki fikir ürünlerinden ücretsiz ve serbestçe yararlanmasını sağlayarak bölgesinin kültürel, sosyal ve teknik kalkınmasına yardımcı olan kurumlardır."

Evrensel düzeyde geçerliliğe sahip bir tanım yapmayı amaçlayan IFLA (1986:7), halk kütüphanesini;

"Yerel ya da bazı durumlarda merkezi yönetim ya da onun adına bir başka kurum tarafından kurulup, finanse edilen, ayırım gözetmeksizin kullanmak isteyen herkese açık olan bir kütüphanedir."

biçiminde tanımlamaktadır.

Halk kütüphanesi hizmeti için yalın bir çerçeve çizilen UNESCO Halk kütüphanesi Bildirisi'nde, halk kütüphanesi için "eğitim, kültür ve bilgi için demokratik bir kuruluştur" (IFLA 1986:57) denmektedir.

Yukarıda sıralanan ve genelde kabul gören halk kütüphanesi tanımlarında dikkati çeken ortak noktalar şunlardır:

- 1.Hizmetlerden yararlandırma açısından toplumun üyeleri arasında hiçbir anlamda ayırım yapılmaması.
- 2.Hizmetlerin ücretsiz olması.
- 3.Eğitim, kültür, bilgi ve boş zamanların değerlendirilmesi olgularına dayanılması.
- 4.Toplumsal gelişme ile ilgili olması.
- 5.Demokratik bir kurum niteliğine sahip olması.

II.3. HALK KÜTÜPHANELERİNİN AMAÇLARI

Halk kütüphanelerinin amaçları konusunda "en iyi kaynak" kabul edilen (Brown 1979:10) Halk Kütüphanesi Bildirisi'nde temel amacın;

"Yetişkinlere ve çocuklara yaşadıkları zamanla iletişimlerini sürdürme, kendilerini sürekli eğitime, bilim ve sanatlardaki gelişmeleri izleyebilme olanağını sağlamak" (IFLA 1986:58),

olduğu ifade edilmektedir. Buna göre halk

kütüphanelerinin amaçları şunlardır:

- Yaşamboyu evrensel eğitime katkıda bulunmak.
- Bilim ve kültürde insanlığın başarılarının değerlendirilmesini kolaylaştırmak.
- İnsan düşünce ve yaratıcı hayal gücü ürünlerinin, özgürce herkesin hizmetine sunulacağı başlıca kaynak olmak.
- Dinlenmek ve eğlenmek için kitap ve diğer iletişim araçlarının hizmete sunulması ile insan moralini canlandırmak.
- Öğrencilere yardımcı olmak.
- Güncel, teknik, bilimsel ve sosyolojik bilgileri sağlamak (IFLA 1986:9).

Yerel hizmet programlarıyla bağlantılı olarak özelleştirilebilecek bu amaçlar somut ve uygulanabilir olmalı, ayrıca standartlara dayanmalıdır.

II.4. HALK KÜTÜPHANELERİNİN İŞLEVLERİ

Halk kütüphanelerinin yönetimsel, teknik ve kullanıcı hizmetleri olarak da tanımlanmış olan işlevleri toplumsal bağlamda 4 temel etkinlik alanına yöneliktir. Bunlar, eğitim, bilgi, kültür ve boş

zamanları değerlendirme alanlarıdır. Dolayısıyla, halk kütüphaneleri toplumsal düzeyde bu 4 alana yönelik işlevlere sahip görünmektedir. İlgili alan adları ile kavramlaştırdığımız bu işlevler araştırmamız açısından önem taşımaktadır.

Halk kütüphanesinin eğitimsel işlevi, kişinin ya da toplumun eğitiminin her aşamasında kendini geliştirebilmesi için gerekli olan kaynak ve araçların sağlanması, dolayısıyla eğitime katkıda bulunması anlamına gelmektedir. Böyle bakıldığında,

"Halk kütüphaneleri açısından önemli olan ve değişik adlarla anılan halk eğitimi, kitle eğitimi, yetişkinler eğitimi, yığın eğitimi, toplum eğitimi, temel eğitim, sosyal eğitim, yaygın eğitim yetişkinlere ve okul dışındakilere yönelmiş dizgeli ve örgütlü bir eğitim çabasıdır" (Keseroğlu 1989:45)

Bu çalışmada "yaygın eğitim" olarak anılacak olan bu eğitim türü için, Milli Eğitim Bakanlığı'nın "Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği" (MEB 1979:32)'nde şu tanım verilmektedir:

"Yaygın eğitim, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış bireylere gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında onların ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte çeşitli süre ve düzeylerde yaşam boyu yapılan eğitim-üretim-rehberlik ve uygulama etkinliklerinin tümüdür."

Halk kütüphaneleri sözü edilen bu eğitimin önemli işlevlere sahip bir parçası olmak durumundadır.

Halk kütüphanelerinin bilgi ile ilgili işlevi, bireyin iş/meslek, okul, ev ve güncel yaşamında gereksinim duyduğu bilginin kendisine en kısa zamanda ve istediği kapsamda sunulması olarak açıklanabilir. Ayrıca, bilginin hem eğitim ve hem de kültürün hammaddesi olduğu göz önüne alınırsa, halk kütüphanesinin bilgi ile ilgili işlevinin önemi daha anlaşılır olacaktır.

Birey ve toplum için kültürel yaşamın canlı merkezlerinden birisi olma zorunluluğu nedeniyle, halk kütüphanesi, kültürel yaşamın sürdürülmesi ve geliştirilmesinde önemli bir işlev görmektedir. Halk kütüphanesi, verdiği hizmet ile,

"kendini kuran, ortaya çıkaran kültürün bilgilerini aktardığı, yenilerini toplayarak unutulmaktan koruduğu, dolayısıyla onu yaşattığı bir kuruluştur...Yaşamak isteyen her kültür, artık halk kütüphanesini kurmak, onu ve derme ve okur açısından sürekli canlı tutmak ve yaygınlaştırmak zorunda kalmaktadır" (Keseroğlu 1989:44).

İnsan yaşamının, özellikle kültürel açıdan geliştirilmesinde boş zaman ile bu zaman diliminde gerçekleştirilen etkinliklerin yeri oldukça büyüktür. Boş zaman;

"Kişinin mesleksi, ailesel ve toplumsal ödevlerini yerine getirdikten sonra özgür

iradesiyle girişebileceği dinlenme, eğlenme, bilgi ve becerilerini geliştirme, toplum yaşamına gönüllü olarak katılma gibi bir dizi uğraşları gerçekleştirdiği zaman " (Tezcan 1993:10).

biçiminde tanımlanmaktadır. Halk kütüphaneleri sağladıkları materyaller, sundukları hizmetler ve gerçekleştirdikleri kültürel etkinliklerle bu konuda önemli işlevler yüklenmektedir.

Halk kütüphanelerinin burada genel çizgileriyle sıralanan 4 ana işlevini birbirinden ayırmak oldukça güç görünmektedir. Kişi ya da toplum, eğitim için bilgiye gereksinim duyar; bilgi, eğitim dizgesi içinde sağlanır; boş zaman değerlendirme etkinliklerinin çoğunluğu aynı zamanda kültürel işlev görmektedirler. IFLA (1986:13)'ya göre,

"Artık, bir halk kütüphanesinin ana işlevi olan kitap ve süreli yayınların kütüphane binaları içinde ya da bir başka yerde hizmete sunulması çok geniş olanaklar içinde bir çekirdek hizmet durumuna gelmiştir" (IFLA 1986:13).

II.4.1. HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ

Türkiye'de verilen halk kütüphanesi hizmetleri

"Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği" (KTB 1982a:25-26)'nde,

- 1.Yönetim hizmetleri,
- 2.Teknik hizmetler,
- 3.Okuyucu hizmetleri, olarak bölümlendirilmiş, konumuzla ilgili olan okuyucu hizmetleri de a)Müracaat

hizmeti b)Okuyucu rehberliği c)Ödünç verme işleri olarak ele alınmıştır.

Çalışmamızda, "kullanıcı hizmetleri" olarak adlandırılan bu hizmet türü 6 temel başlıkta incelenmektedir.

II.4.1.1. HALK KÜTÜPHANELERİNDE ÖDÜNÇ VERME HİZMETLERİ

Kütüphane kaynaklarının kütüphane dışında kullanılmak üzere belirli kurallar çerçevesinde ve belli bir süre için kullanıcılara verilmesi anlamına gelen bu hizmet halk kütüphanelerinde en yaygın olarak kullanılan hizmet türlerinden birisidir. Bu nedenle,

"kütüphanede ödünç verme hizmetini örgütlemek ve yönetmek kullanıcıların bütün kütüphane hizmetlerinin başarısına yönelik yargılarını belirleyeceği için kütüphane hizmetlerinin en önemli parçasıdır" (Brown 1979:65).

Ödünç verme hizmetinin gerçekleştirilmesinde etkili bir seçim sisteminin yanısıra, toplumun gereksinim duyduğu yayınların belirlenmesi, dermenin düzenlenmesi, kullanımın özendirilmesi, güvenlik ve denetim, özel gereksinimler için kütüphaneler arası anlaşmalar yapılması, göz önüne alınması gereken noktalardır.

II.4.1.2. HALK KÜTÜPHANELERİNDE DANISMA HİZMETLERİ

Danışma hizmeti, "Halk ve Çocuk Kütüphaneleri

Yönetmeliği" (KTB 1982a:30)'nde;

"Okuyucunun kütüphaneden bilgi edinmesinde,
çalışma ve araştırmalarında kütüphane
kaynaklarını kullanmasında verilen hizmet"

olarak tanımlanmaktadır. Bu hizmet türüne kaynaklık eden
en önemli unsur bilgidir. Çünkü,

"uygun bilgiye ulaşmak, kişinin, modern
toplumun güçlükleriyle başa çıkması, toplumsal
yaşamda rol oynaması ve sahip olduğu
potansiyeli geliştirmesi için en önemli
gereksinimdir" (Brown 1979:68).

Halk kütüphanesi hizmetlerinin merkezine yerleşen
danışma hizmetinin özellikle, gelişmiş ülkelerde aldığı
yeni biçimler dikkat çekmektedir" (Sağlamtunc 1987:118).

Halk kütüphanesinde verilen danışma hizmeti için
oluşturulan derme genellikle ansiklopedi, sözlük,
rehber, yıllık, katalog vb. kaynakları kapsamaktadır.
Bu kaynaklar kütüphane dışına ödünç verilmemektedir.
Brown (1979:70)'a göre, danışma dermesinin
oluşturulmasından çok, bilginin yayımı konusunda olumlu
bir pozisyon almayı hedeflemesi gereken halk
kütüphanelerinin bu hizmeti, güncel duyuru, çeşitli
gazete ve dergilerden abstraklanan materyalin
duyurulması ve özel araştırmacıları yanıtlamak için
çeşitli kolaylıklar sağlamasını da kapsamaktadır.

II.4.1.3. HALK KÜTÜPHANELERİNDE ÇOCUKLARA VERİLEN
HİZMETLER (ÇOCUK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ)

Halk kütüphanesi binası içinde ya da ayrı bir binada verilebilen çocuk kütüphanesi hizmetleri "Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği" (KTB 1982a:24)'nde genelde bürokratik ve statik bir içerikte ortaya konmaktadır. Çocuklara yönelik halk kütüphanesi hizmetinde temel amacın, çocuklara kütüphane kullanma ve okuma alışkanlığı kazandırma ve bunları geliştirme olduğu söylenebilir.

Personelin uzmanlaşmış olması, binanın estetik ve çekici görünmesi ve dermenin çocuklara yönelik nitelikte olması oldukça önemli noktalardır. Ayrıca,

"Halk kütüphanelerinin çocuk bölümleri için seçilen materyal okul öncesi çağ çocukları için resimli kitaplardan başlamalı, ayrıca klasik çocuk kitapları ve genç yetişkinler için de özel dermeler bulunmalıdır" (Brown 1979:71-72).

II.4.1.4. HALK KÜTÜPHANELERİNDE VERİLEN ÖZEL HİZMETLER

Halk kütüphanesi tarafından verilen hizmetler ve sağlanan olanaklardan yararlanamayan ve yararlanmak için özel bazı düzenlemelere gereksinim duyan kişi, grup ve kurumlara ulaşmak, modern halk kütüphanesinin, kullanımı artırmada ve toplumun tümüne hizmet götürme amaç ve felsefesini gerçekleştirmede önemli yer tutmaktadır.

Özel hizmet götürülmesi gereken kişi, kurum ve gruplar genelde, eve bağlı kullanıcılar, yaşlılar, fiziksel özürlüler, göçmenler, etnik azınlıklar, hastaneler, bakımevleri, huzurevleri, gündüz bakım merkezleri, cezaevleri ve ıslahevleridir. Halk kütüphaneleri, buralara ve bu kişilere belirli aralıklarla değişen geçici kitaplıklar ve hizmet verecek personel sağlar (Brown 1979:72-73).

Özel hizmetlerin yoğunlaştığı hizmet türü ödünç verme olmaktadır. Bunun yanısıra, eve bağlı kullanıcıları zaman zaman kütüphaneye getirmek; görme özürlüler için kabartma yazılı kaynaklar ve konuşan kitaplar sağlamak; ayrı dil konuşanlar ve etnik azınlıklar için kendi dil ve kültürlerinde yer alan materyal sağlamak bu hizmet kapsamına girmektedir.

II.4.1.5. HALK KÜTÜPHANELERİNDE VERİLEN KÜLTÜREL HİZMETLER

Halk kütüphanelerinin kültürel hizmet verme gereklilikleri, onların, kültür işlevi ve kurum olarak da kültür merkezi niteliğine sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Halk kütüphanelerinin bu nitelikleri, IFLA (1986:59) tarafından, "Halk kütüphanesi, içinde bulunduğu toplumun en önemli kültürel ve sosyal merkezlerinden birisidir." biçiminde vurgulanmaktadır.

Türkiye'de, halk ve çocuk kütüphanelerine yönelik olarak çıkarılan "Kütüphanelerde Eğitici ve Kültürel

Faaliyetler Yönetmeliği" (Kültür Bakanlığı 1981b:21-23) kültürel hizmetlerin genel çerçevesini çizmekte ve bu hizmet türü içinde yer alan çeşitli etkinlikleri sıralamaktadır.

II.4.1.6. HALK KÜTÜPHANELERİ GEZİCİ KÜTÜPHANE HİZMETLERİ

IFLA (1986:43)'nin;

"Halk kütüphanesi hizmetlerine, uzaklık nedeniyle kolaylıkla ulaşamayan kullanıcılara, gereksinimi olan materyali doğrudan ulaştırabilmek amacıyla özel kütüphane materyali ve gerekli araç-gereçle donatılmış bir taşıt aracılığıyla hizmet veren halk kütüphanesi birimi"

olarak tanımladığı gezici kütüphane ile verilen hizmet türünün temel amacı, halk kütüphanesi hizmetinin herkese ve her yere ulaştırılmasıdır. Ersoy (1991:40)'un da belirttiği gibi, zaman, yer ve başka bakımlardan halk kütüphanelerinden yararlanamayanlara verilen bir hizmet türüdür. Gezici kütüphane hizmetinin özellikle yoğunlaştığı alanlar ödünç verme ve danışma hizmetleridir.

II.5. HALK KÜTÜPHANELERİNİN YAPISAL UNSURLARI

Kullanıcı, derme, personel, bütçe ve bina olarak bilinen halk kütüphanesi yapısal unsurları genelde oluşturulmuş olan ulusal ve uluslararası standartlarla

karşılaştırılarak incelenmektedir. Biz de, bu çalışmada, uluslararası geçerliliği kabul edilmiş IFLA standartları (IFLA 1986) ile resmi bir geçerliliği olmamasına karşın, Türkiye'de alanında otorite kişilerin oluşturduğu komiteler (KYGM 1988) tarafından halk kütüphanelerine yönelik olarak belirlenen ve Türkiye'de bu nitelikteki tek çalışma olan standartları temel alacağız.(1)

II.5.1. KULLANICI

IFLA (1986:7) tarafından,

"Bağımsız bir yönetim birimi oluşturan ya da anlaşma ile birlikte hareket eden birden fazla böyle birimi kapsayan bir halk kütüphaneleri ya da halk kütüphanesi hizmetler grubu"

olarak tanımlanan "halk kütüphanesi sistemi"nin kurulması için IFLA (1986:61)'ya göre tercih edilmesi gereken en az nüfus 150.000; genelde yeterli görülen en az nüfus ise 50.000'dir. Ancak, bir kütüphane açmak için 3000 nüfus yeterli görülmektedir.

Türkiye'deki halk kütüphanesi örgütü için, Komite Toplantıları (KYGM 1988:39)'nda yerleşim yerlerinin nüfusuna göre önerilen bazı standartlar ise şöyledir:
Nüfusu;

50.000-100.000 arası yerleşim yerleri için :ilk
50.000 nüfus için 1 merkez kütüphane, kalan her 20.000

1.Kütüphaneler Genel Müdürlüğü, 19.4.1993 tarih ve 1601 sayılı yazısı ile halk kütüphanelerinden ödünç verme hizmeti ile ilgili basılı malzemelerde komite standartlarına uyulmasını istemistir. Yani, uygulamada bu standartlardan yararlanılmaktadır.

nüfus için 1 şube kütüphanesi.

100.000-500.000 arası yerleşim yerleri için:ilk
50.000 nüfus için 1 merkez kütüphane, kalan her 40.000
nüfus için 1 şube kütüphanesi

500.000-1.000.000 arası yerleşim yerleri için :Her
50.000 nüfus için merkez kütüphanesinden ayrı olarak 1
şube kütüphanesi açılır.

Halk kütüphanelerinin kullanıcıları çocuklar,
gençler, yetişkinler, yaşlılar, özürlüler, azınlık ve
yabancı gruplar, hasta, tutuklu ve hükümlü gibi özel
kullanıcılardır.

Hizmet verilen yörede toplumun yaklaşık %25'inin
halk kütüphanesi kullanması çeşitli ülkenin ulusal
standartı olduğu belirtilmektedir (Withers 1988:146).
Ayrıca, en az 10 yılda bir kullanıcılara yönelik çevre
araştırması yapılmalıdır.

IFLA (1986:61)'ya göre, merkez kütüphane haftada en
az 60 saat, şube kütüphaneleri ise 18-60 saat arasında
hizmet vermelidir. Kütüphaneler haftanın 6 günü açık
olmalı ve Pazar günleri de hizmet vermelidirler. Halk
kütüphanesi, kullanıcıların en çok yararlanacakları gün
ve saatler olan akşamları ve hafta sonları hizmet
vermelidir. Ayrıca,

"Kütüphaneyi tanıtıcı broşürler hazırlanarak,
hem kütüphaneye gelen okuyuculara, hem de yöre
halkının evlerine, iş yerlerine gönderilebilir.
Merkezi yerlere kütüphanenin yerini belirleyici
ilanlar, levhalar asılır" (Sağlamtunç 1980:50).

II.5.2. DERME

Bu konuda Komite Toplantıları (KYGM 1988:33)'nda önerilen standartlara göre, en küçük yerleşim biriminde kurulacak kütüphanenin temel dermesindeki kitap sayısı en az 5000 olmalıdır. Kütüphanede, kişi başına bulunması gereken kitap sayısı, nüfusu 10.000'e kadar olan yerler için 1; 250.000'e kadar olan yerler için 0.85; 500.000'e kadar olan yerler için 0.75; 750.000'e kadar olan yerler için 0.65 ve 1.000.000 ve daha fazla yerler için ise 0.50'dir.

Kütüphane dermesinde her 1000 kişi için yıllık eklenecek kitap sayısının genelde 250 (%25), küçük yönetim birimlerinde ise 300 (%30) olması gerekmektedir. Ayrıca, her yıl dermenin %25'i ayıklanmalıdır.

Mahkemelerce yasaklanmamış her yayın alınmalı, bağışlar için bir yönetmelik hazırlanmalıdır.

IFLA (1986:62), 5000 nüfusa kadar olan yerler için 50; 5000-100.000 nüfus için ise her 1000 kişiye 10 süreli yayın alınmasını önermektedir. Aynı konuda Komite Toplantıları (KYGM 1988:34)'nda, il halk kütüphanelerinin en az 5 gazete, 50 süreli yayın; ilçe ve şube kütüphanelerinin ise en az 2 gazete ve 10 süreli yayın bulundurması gerektiği belirtilmektedir.

Her gezici kütüphanede en az 2500 kitap olmalı ve bu derme her seferinde %25 olmak üzere yılda 4 kez yenilenmelidir. Gezici kütüphane aracı her istasyona haftada en az 1 kez uğramalıdır (KYGM 1988:34)

Nüfusu 2000'i aşan azınlıklar ve yabancı gruplar için 10 kişiye 1 kitap ve ayrıca her 5000 kişi için kendi dillerinde 1 gazete ve dergi standartı önerilmektedir (IFLA 1986:81-82)

II.5.3. PERSONEL

Halk kütüphanelerinde personel standartını belirlemede kullanılan ölçüt genelde hizmet verilen yerleşim yerinin nüfusu olmaktadır. IFLA (1986:63)'ya göre, en küçük yönetim biriminde meslekten olmayan bir yardımcıyla birlikte 1 kütüphaneci görev almalı; gelişmiş kütüphane hizmetlerinin olduğu daha büyük yönetim birimlerinde her 2000 kişi için 1 ve çok büyük yönetim birimlerinde de her 2500 kişi için 1 kütüphaneci olmalıdır.

Komite Toplantıları (KYGM 1988:36)'nda, meslekten kütüphanecilerin toplam personele oranının %30 olması önerilmektedir.

Kütüphanede çalışan personelin her birinin görev kapsamı belirlenerek, özel hizmet gereken gruplar (çocuklar, gençler, yaşlılar, özürlüler vb.) için bu konularda özel eğitim almış ve yetiştirilmiş elemanlar çalıştırılmalıdır.

II.5.4. BÜTÇE

Üzerinde standart oluşturulmasında en çok zorluk

çekilen halk kütüphanesi unsuru bütçedir. IFLA standartları (1986) baz alınarak ülkemiz için önerilen bir standart (KYGM 1988:97)'a göre, kütüphane bütçesi, yörede kişi başına 2 kitap düşecek koşulları yaratacak miktarda olmalıdır. Bu konuda Türkiye için önerilen oran kişi başına 1 kitaptır.

Bunun dışında, kütüphane bütçesinin %66'sı personel giderlerine, %34'ü cari giderlere ayrılmalıdır. %34'lük cari giderlerin %20'si materyal alımı ve %14'ü yakıt, araç, onarıma ayrılmalıdır. Personel giderleri için ayrılan payın en az 1/2'sinin diğer giderlere ayrılması gerekli görülmektedir (KYGM 1988:97).

II.5.5. BINA

Kütüphanelerin, hizmet verecekleri yerleşim birimlerinin merkezlerinde olmaları, metropol kentlerde merkez kütüphanenin yerleşim yerlerinin çoğunluğundan 3-4 km; şube kütüphanesinin ise 1.5-2 km uzaklıkta olması önerilmektedir (IFLA 1986:63; KYGM 1988:87).

Kütüphane gürültüden uzak olmalı ve mülkiyet açısından sorunlu olmamalıdır. Ayrıca, imar planlarının kütüphane yapımına uygun olması, eğer gezici kütüphane hizmeti veriliyorsa bir garajının bulunması gerekmektedir. Yerleşim birimlerin merkezi yerlerine gerekirse birkaç dilde yönlendirici kütüphane levhaları asılmalıdır.

II.6. HALK KÜTÜPHANESİ ÖRGÜTÜ

Bir halk kütüphanesi örgütü, genelde aşağıdaki birimlerden oluşmaktadır.

II.6.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Halk kütüphanesi örgütünün ana hizmet birimi olan merkez kütüphane,

"Halk kütüphanesinin tanımına uygun, amacına yönelik hizmet veren ve görevlerini yerine getiren en büyük hizmet birimi" (Sağlamtunc 1980:42).

olarak tanımlanmaktadır. Bir halk kütüphanesinin bütün işlevlerini gerçekleştiren, bağlı hizmet birimlerinin de çeşitli konulardaki gereksinimlerini karşılayan sorunları ile ilgilenen, onları destekleyen ve genellikle yerleşim biriminin merkezinde bulunan kütüphanedir.

II.6.2. ŞUBE KÜTÜPHANESİ

Özellikle, nüfusun yoğun olduğu yerleşim birimlerinde merkez kütüphaneye bağlı olarak halk kütüphanesi hizmeti veren kütüphanedir. "Şube kütüphaneleri esas şubeler ve bunlara bağlı alt şubeler biçiminde de oluşturulabilir" (Çapar 1987:57). Halk ve

Cocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği (KTB 1982a:22)'nde, "il ve ilçe merkezlerinde Merkez kütüphaneye bağlı halk kütüphaneleri" olarak tanımlanan şube kütüphaneleri, halk kütüphanesi hizmetinin yaygınlaştırılmasında önemli işlevler yüklenen hizmet uçlarıdır.

II.6.3. COCUK KÜTÜPHANESİ

Halk kütüphanesi içinde ya da halk kütüphanesine bağlı olarak ayrı binalarda açılan ve bireylerin kütüphane kullanma alışkanlığı kazanmasında son derece önemli yer tutan çocuk kütüphaneleri;

"16 yaşına kadar olan çocukların fikir ve ruh gelişimini sağlamak, kendi istekleri ile bilgilerini geliştirmek" (KTB 1982a:23).

gibi bir amaca sahip bulunmaktadır. Çocuk kütüphanesinin çocukların bu alışkanlığı daha sonraki dönemde de sürdürmeleri sağlamak için halk kütüphanesi binası içinde açılmaları tercih edilmelidir.

II.6.4. GEZİCİ KÜTÜPHANE

Gezici kütüphaneler;

"Merkez ve bağlı birimlerin hizmet alanları dışında öncelikle okuma ve kitap satın alma imkanları olmayan vatandaşların oturdukları yerleşme yerlerine taşıtlarla kütüphane hizmeti götüren birimlerdir" (KTB 1982a:23).

Gezici kütüphane kırsal alanların yanısıra kentte halk kütüphanesi hizmeti ulaşmayan yerlere de hizmet sunabilir. Ayrıca,

"kentte, gezici kütüphane duraklarının kent içinde işlek yerlerde, alışveriş merkezlerinin, okulların yakın çevresinde olmasına özen gösterilir...Her durakta en az 30 dakika durulur...Hizmet verilen saatler okuyucuların yararlanabileceği saatler olmalıdır. Dermenin sürekli yenilenmesi gerekmektedir" (Sağlamtunc 1980:45).

II.6.5. GEÇİCİ KİTAPLIKLAR

Geçici kitaplıklar kullanıcıların herhangi bir kütüphaneye hiç bir şekilde ulaşamamaları durumunda uygun yerlere geçici olarak kurulan hizmet birimleridir. Genellikle ödünç verme hizmeti sunulur.

III.BÖLÖM

HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI

III.1. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI (TANIM)

Halk kütüphanesi kullanımı konusunu çeşitli yönleriyle ele alabilmek için, öncelikle bazı temel kavramlara açıklık getirilmesi gerekmektedir. Konu ile ilgili birçok kavrama kaynaklık eden kullanmak terimi; "Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak" (TDK 1983:757) anlamına gelmektedir. Bu durumda, kavramsal olarak, kütüphane kullanımı; kütüphaneden belli bir amaçla yararlanmak; halk kütüphanesi kullanımı ise; halk kütüphanesinden belli bir amaçla yararlanmak, biçiminde tanımlanabilir. Bu yaklaşım çerçevesinde, kullanıcı; kütüphaneden/halk kütüphanesinden çeşitli amaçlarla yararlanan kişi ya da grup anlamına gelmektedir. Yapılan tanımlamalarda dikkatı çeken tanım unsurları, "belli bir amaç/amaçlar" ve "yararlanmak"tır. Dolayısıyla, kütüphane ya da halk kütüphanesi kullanımı eyleminin gerçekleşebilmesi için bir amaç ve yarar söz konusu olmalıdır.

Literatürde, kütüphane ya da halk kütüphanesi kullanımına yönelik olarak geliştirilen tanımlar, genelde halk kütüphanesi kullanım sıklığı ile kullanım amaçlarını baz almaktadır. Lange (1988:59)'nin, kullanım

sıklığını, Lubans (1978:155)'in ise kullanım amaçlarını öne çıkardığı halk kütüphanesi kullanımı kavramı, Zweizig (1977:5)'e göre ise, kütüphane çıktısını ifade etmektedir. Bunun dışında, kütüphane kullanımını, kütüphane üye kartına sahip olmak olarak ele alan yaklaşımlar da bulunmaktadır (Van House 1983a:75).

Kullanım sıklığı ve amaçlarını baz alma yaklaşımı kullanıcı kavramı için de geçerli olmaktadır. Powell (1984:184), Sone (1988:35) ve Berelson (1949:10), kullanıcıyı, bir halk kütüphanesini yılda en az 1 kez kullanan kişi olarak tanımlamaktadır. Elrick ve Lavidge (1977:VI), "yılda" olarak ifade edilen süreyi "geçen yıl" biçiminde ele alırken, kullanım sıklığını da "geçen iki yılda en az 1 kez"e uzatmışlar ve kullanıcıyı, "geçen iki yılda kütüphane hizmetlerinden en az 1 kez yararlanan kişi" olarak tanımlamışlardır. Kim ve Little (1987:50) için kullanım sıklığı "en az ayda 1 kez"e inmektedir.

Kullanıcıyı da içeren biçimiyle, ALA (1983:237)'ya göre, kullanıcı grubu;

"Kütüphanenin hizmet vermek için hedeflediği grubun üyeleri ile kütüphane dermesi ve hizmetini fiilen kullanan diğer kişilerdir."

Bu yaklaşımda kullanıcılar potansiyel ve aktif kullanıcılar olarak ele alınmaktadır. Potansiyel kullanıcı;

"Kültürel yaşamda, toplumda ve eğitimsel etkinliklerde etkin olan ancak kütüphanenin ulaşamadığı (kütüphane kullanmayan) kişilerdir" (D'Elia 1980b:244).

biçiminde tanımlanabilir. Halk kütüphanesi kullanımı konusunda ilk ve en önemli çalışmalardan birisi olan Berelson (1949)'dan bu yana, halk kütüphanesi kullanımı ve kullanıcı kavramlarında, sıklık ve amaçları baz alan yaklaşımların genelde sürmesi, bu çalışmada, bizim de aynı yaklaşımı benimsememize neden olmaktadır. Bu durumda, halk kütüphanesi ile ilgili olarak, kullanıcı; halk kütüphanesi kaynak ve hizmetlerinden belirli amaçlarla yılda en az 1 kez yararlanan ya da yararlanması beklenen kişidir. Halk kütüphanesi kullanımı; halk kütüphanesi kaynak ve hizmetlerinden belirli amaçlarla yararlanılmasıdır.

III.2. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM ÇALIŞMALARI (LİTERATÜR)

Halk kütüphanesi kullanımı ile ilgili olarak yapılan çalışmalar, literatürde, genelde, "kullanıcı çalışmaları" (Bruyns 1981; Van House 1983a; Powell 1984; Powell 1988); "kullanıcı incelemeleri" (Çapar 1990) ve "kullanım çalışmaları" gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Genelde, birbirlerinin yerine kullanılabilmelerine karşın, kullanıcı çalışmaları ya da incelemeleri kavramının kullanıcıyı temel aldığı; kullanım çalışmaları kavramının ise, kullanıcıyı da

içercek biçimde kütüphane kullanımı ile ilgili tüm olguları ele alarak, irdelemeyi hedeflediği söylenebilir.

Massey (1976:475), kullanım çalışmalarında tanımlayıcı etkenlerden çok nedensellik ilişkilerinin araştırılması gereğine dikkat çekmektedir. Kullanım çalışması; "halk kütüphanesi kullanıcılarının sosyo-ekonomik özelliklerinin, bu özellikler ile halk kütüphanesi kullanımı arasındaki ilişkilerin, halk kütüphanesi kullanımı ile ilgili diğer etken ve olguların ele alınarak halk kütüphanesinin bir toplumsal kurum olarak irdelendiği çalışma" olarak tanımlanabilir.

Yukarıdaki tanıma da dayanarak, bir kullanım çalışmasının şu soruları içermesi ve yanıtlanması gerekmektedir:

- 1.Halk kütüphanesini kim kullanmaktadır? Yani, halk kütüphanesini kullananların sosyo-ekonomik özellikleri nelerdir?
- 2.Halk kütüphanesini kim kullanmamaktadır? Yani, halk kütüphanesini kullanmayanların sosyo-ekonomik özellikleri nelerdir?
- 3.Halk kütüphanesi kullanımı ile kişilerin sosyo-ekonomik özellikleri arasında nasıl ve hangi düzeyde bir ilişki bulunmaktadır?
- 4.Halk kütüphanesi ne kadar sıklıkla kullanılmaktadır?
- 5.Halk kütüphanesi hangi amaçlarla (nedenlerle) kullanılmaktadır?

6. Kişilerin halk kütüphanesi kullanımını etkileyen diğer sosyo-ekonomik etkenler nelerdir?

Van House (1983b:76) tarafından kütüphane kullanımı konusunda en mükemmel literatür gözden geçirmesi olarak nitelenen çalışmalarında Zweizig ve Dervin (1977), 1949-1975 yılları arasında yapılan 60 kullanım çalışmasını kısaca gözden geçirmişler, bu çalışmalarda, başlangıçta "Kütüphane ne kadar kullanılıyor?" olan sorunun daha sonra, "Kütüphaneyi kim kullanıyor?" ve günümüzde de "Kütüphane ne için (neden) kullanılıyor?" sorusuna dönüştüğünü belirtmişlerdir.

Lange (1988:50), 1930-1967 arası dönemi kapsayan başlıca iki çalışmadan söz etmektedir. Bunlar, Berelson (1949) ve Knight ve Nourse (1967)'dir. Özellikle, Berelson (1949)'ın çalışması literatürde "klasik" olarak nitelendirilmektedir (Nauratil 1985:9). Berelson (1949), bu çalışmasında kütüphane kullanımı ile yaş, eğitim, cinsiyet, meslek, ekonomik düzey, medeni durum ve ırk değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemiş ve halk kütüphanesi kullanımının genç, iyi eğitilmiş, bekar, kadın ve beyazlarda daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kullanıcı profili açısından benzer sonuçlar elde eden Knight ve Nourse (1967) , eğitimin, kütüphane kullanımında en önemli etken olduğunu belirlemişlerdir.

Halk kütüphanesi kullanımı ile ilgili model geliştirmeye yönelik çalışmalar arasında Van House

(1983) ve Sone (1988)'nin çalışmaları dikkati çekmektedir.

Türkiye'de halk kütüphanesi kullanımı ile ilgili yapılan araştırma sayısı konusunda Çapar (1990:163) şu eleştiriyi yöneltmektedir:

"Ölkemizde yapılmış bulunan, doğrudan doğruya kullanıcı ile ilgili araştırmaların sayısı bir politika oluşturulmasına yetmeyecek kadar azdır ".

Gürtürk (1964:21-27)'ün, okuyucuların, halk kütüphanesi okuma salonlarında, ödünç verme dermesinde ve gezici kütüphanede en çok hangi kaynakları okuduklarını ele alan oldukça genel çalışması bu konuyla ilgili sayılabilecek ilk çalışma niteliğindedir.

Çeşitli türdeki kütüphane kullanıcılarının katıldığı bir açık oturumda belirtilen düşüncelerin, oturum yöneticisi Baysal (1977:140-149) tarafından yazılı hale getirildiği çalışmada, kullanım çalışmalarının Türkiye'de yeterince yapılmadığı, kütüphanelerin kendilerini çevreleyen sosyo-ekonomik koşullardan ve toplumdan ayrı olarak incelenmeye çalışıldığı ve bunun sakıncalı olduğu dile getirilmektedir.

Çapar (1984a:15-30; 1984b:66-82) ın, Ankara'da, 1446 gezici kütüphane okuyucusu üzerine yaptığı araştırmada, okuyucuların yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek, eğitim düzeyi gibi özellikleri ile, en fazla hangi konularda kitap okudukları belirlenmeye çalışılmış, araştırma

sonucunda Ankara nüfusunun ancak %0.06'sinin gezici kütüphanelerden yararlandığı; yararlananların %74.09'unun 10-20 yaş arası öğrenciler olduğu, bunu ev kadınlarının izlediği; gezici kütüphaneyi erkeklerin kadınlardan ve bekarların evlilerden daha fazla kullandıkları; öğrenim düzeyi yükseldikçe kullanımın düştüğü anlaşılmıştır.

Yine, Çapar (1990:161-164), yaptığı bir başka çalışmada kullanıcı incelemelerini kuramsal bazda ele almaktadır. Çapar (1990), kütüphanelerin, kullanıcılarını çok iyi tanımak ve değerlendirmek zorunda olduğunu, bunun ise ancak kullanıcı incelemeleri ile gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir.

III.3. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI

Birçok ölçüt ile çeşitli boyutları ifade edilebilecek olan halk kütüphanesi kullanımı, bu çalışmada, a) Literatürdeki yaygın ve sürekli kullanımı, b) Somut ve ölçülebilir olması nedenleriyle "kullanım sıklığı"; Çapar (1987:64)'ın deyişiyle, nitel veriler sağlaması ve geliştirdiğimiz tanım gereği "kullanım amaçları" ölçütleri ile ifade edilecek ve değerlendirilecektir.

III.3.1. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM SIKLIĞI

Halk kütüphanesi kullanımının ölçülmesinde,

Zweizig (1977:7-8)'in de belirttiği üzere, kütüphaneye gidiş sıklığı, üzerinde genelde görüş birliğine varılmış bir ölçüt olmasına karşın, bu sıklığın belli zaman dilimlerine göre bölümlendirilmesi ve buna bağlı olarak kullanıcıların gruplanarak, adlandırılması konusunda farklı yaklaşımlar söz konusu olabilmektedir.

D'Elia (1980b:242), Zweizig ve Dervin (1977:235-236) görüş birliği olmayışını, bu konuda bir standartın bulunmamasına bağlamaktadırlar. Bu alanda çalışan araştırmacılar literatüre dayanarak ve içinde buldukları toplumun koşullarını da dikkate alarak kütüphaneye gidiş sıklığı konusunda bölümlendirmeler yapmaktadırlar. Daha açık bir deyişle,

"bireylerin çeşitli iletişim araçlarını kullanmalarında kendilerine göre bazı ölçütler konmuş, kullanım sıklığı bu ölçütlere göre belirlenmiştir. Örneğin; gazete için, her hafta okunan gazete sayısı; radyo için, her gün dinleme için ayrılan zaman; dergi için, yılda okunan dergi sayısı; sinema için, bir ayda gitme sayısı ve kitap için, bir yılda okunan kitap sayısıdır. Kütüphane kullanımı için de benzer bir ölçüt bulunması gereklidir" (Berelson 1949:97).

Yabancı literatürde(1), çeşitli sıklık gruplarına giren kullanıcılar, genelde, heavy user, moderate user, light user, non-user, frequent user, in-frequent user, active user, real user gibi terimlerle ifade

1. Bunun için bkz. Berelson 1949; Lubans 1978; Kuhl 1981; ALA 1978; Grosser 1988; Carpenter 1988; D'Elia ve Walsh 1985; Zweizig 1973; D'Elia 1981

edilmektedir. Biz, bu çalışmada, kullanıcıları, ölçüt sıklıkla ilgili olduğu için;

- a) Sık kullanan kullanıcı.
- b) Orta sıklıkta kullanan kullanıcı.
- c) Az kullanan kullanıcı, olarak adlandıracağız.

Sık kullanım için baz alınan sayı genelde, "Ayda 2 kez ve daha fazla"dır.(1) Ayrıca, "Ayda 1 kez" (2), "Haftada 1 kez ve daha fazla" (3) gibi sıklıklar da kabul edilmektedir.

Orta sıklıkta kullanım için, Berelson (1949:99) ve D'Elia (1980b:242), "Ayda 1 kez"; Knight ve Nourse (1969:56), "3 ayda 3-8 kez"; Lubans (1978:148), "yılıda 16'dan fazla"; Madden (1979:78) de, "Yılıda 1-12 kez" ölçütlerini kullanmışlardır. ALA (1978:3)'nin bu sıklık için önerdiği ise, "Yılıda 6-25 kez"dir. Bunu kendi içinde de 6-11 ve 12-25 kez biçiminde ikiye ayırmaktadır. Sık kullanım için ölçütün "Ayda 2 kez ve daha fazla" olduğu göz önüne alınırsa, orta sıklıkta kullanım için "Yılıda 6-23 kez" ölçütü kullanılabilir görülmektedir. Bu sıklık kendi içinde "6-11 kez" ve 12-23 kez" olarak "alt-orta" ve "üst-orta" biçiminde gruplandırılarak, adlandırılabilir.

1. Bunun için bkz. Berelson (1949:99); Lubans (1978:148) Knight ve Nourse (1969:65); ALA (1978:3); Madden (1979:78); Kim (1990:12)
 2. Bkz. Köhl (1981:100); Grosser (1988:6)
 3. D'Elia ve Walsh (1983:118)

Böylece, ALA (1978)'nin önerdiği rakamlara da yaklaşılmış olur.

Kişinin, az kullanan kullanıcı olarak değerlendirilmesinde ise, genelde, "Yılda 1 kez" ölçütü kabul edilmekte (1), "Yılda birkaç kez" (2) ya da "Ayda 1 kezden az" (3) gibi farklı yaklaşımlar da söz konusu olabilmektedir. Az kullanan kullanıcı için en gerçekçi ölçüt, kanımızca, ALA (1978:3)'nin önerdiği "Yılda 1-5 kez" sıklığıdır. Bu ölçüt, aynı zamanda "2 ayda 1 kezden az" anlamına gelmektedir. Kısaca, bu çalışmada baz alınacak sıklık grupları ile bunların adları şöyledir:

Az kullanan kullanıcı :Halk kütüphanesini yılda 1-5 kez kullanan kişi.

Orta sıklıkta kullanan kullanıcı :Halk kütüphanesini yılda 6-23 kez kullanan kişi.

Alt-orta sıklıkta kullanan kullanıcı :Halk kütüphanesini yılda 6-11 kez kullanan kişi.

Öst-orta sıklıkta kullanan kullanıcı :Halk kütüphanesini yılda 12-23 kez kullanan kişi.

Sık kullanan kullanıcı :Halk kütüphanesini yılda 24 kez ve daha fazla kullanan kişi.

1. Bunun için bkz. Carpenter (1979:347); Zweizig ve Darvin (1977:235-236); Carpenter (1988:22); Kim (1990:12)

2. Bkz. Lubans (1978:148); ALA (1978:3)

3. Bunun için bkz. Baralson (1949:99); Knight ve Nourse (1969:56); D'Elia ve Walsh (1985:7)

Kuşkusuz, halk kütüphanesi kullanım sıklığı ile ilgili bölümlendirmeler her toplumun sosyo-ekonomik, eğitimsel ve kültürel yapısına bağlı olarak değişebilir. Kültürel dokusunda kütüphane kullanma alışkanlığı olan, eğitim yapısı kütüphane kullanmayı zorunlu kılan, bilgiye gereksinim duyan ve gelişmiş kütüphanelere sahip toplumlar ile tam tersi koşullara sahip toplumlarda kütüphaneye gidiş sıklığı doğal olarak farklı olacak, dolayısıyla, bu iki toplumun aynı ölçütlerle değerlendirilmesi doğru ve sağlıklı olmayacaktır. Bu konuda, uluslararası standart ya da eğilimler dikkate alınırken, ulusal gerçekler de gözden kaçırılmamalıdır.

III.3.2. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM AMAÇLARI

Literatürde, "kullanım amaçları" kavramının yanısıra ve yerine "kullanım biçimleri" ve "kullanım nedenleri" kavramlarının da kullanılabildiği görülmektedir.(1) Sözü edilen kavramların aynı içerikte kullanıldıkları, bazen, aynı yazarın bir çalışmasında "amaç" bir başka çalışmasında ise aynı anlamda "biçim" ya da "neden" terimini kullanmasından da anlaşılmaktadır (D'Elia 1980a; 1981). Biz, bu çalışmada, geliştirilen "kütüphane kullanımı" kavramını içermesi nedeniyle "amaç" terimini kullanmayı tercih ettik.

1. Örneğin; "kullanım amaçları" için bkz. Elrick ve Lavidge 1977; Zweisig 1977; ALA 1978; Bruyne 1981; Lisov 1984; D'Elia ve Walsh 1985; "kullanım biçimleri" için bkz. Jarvis ve Halse 1989; Kim ve Little 1987; Sahai 1973; "kullanım nedenleri" için bkz. D'Elia 1981; Razzano 1985; Berelson 1949.

Halk kütüphanesi kullanım amaçlarının araştırılması, o kütüphanedeki ödünç verme, danışma, kültür, çocuk ve gezici kütüphane hizmetlerinin, kütüphaneyi kullanma davranışları gibi konuların çeşitli boyutlarıyla incelenmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle, halk kütüphanesi kullanım amaçlarının, kütüphane kullanımı kavramı içinde değerlendirilmesi son derece önemli ve zorunlu olmaktadır.

Bireylerin halk kütüphanesi kullanma amaçlarının halk kütüphanesi amaç ve işlevleri ile uyduğu ölçüde halk kütüphanesinin gerçek anlamda kullanıldığından söz edebiliriz. Yani, bireyler, halk kütüphanesini, daha önceki bölümlerde bilgi, eğitim, kültür ve boş zamanları değerlendirme olarak 4 ana başlıkta toplanan amaçlar temelinde kullanıyorlarsa gerçek bir kullanım söz konusudur. İşte, halk kütüphanesi kullanım amaçlarının belirlenmesi bu anlamda da önem taşımaktadır.

Halk kütüphanesi kullanım amaçları konusunda, genelde, a)okul için, b)iş/meslek için, c)kişisel proje/araştırmalar için, d)Boş zamanları değerlendirme ana başlıkları ön plana çıkmaktadır (D'Elia ve Walsh 1983:119; Kim ve Little 1987:23-55).

Bu çalışmada temel alarak, araştıracağımız halk kütüphanesi kullanım amaçlarını şöyle sıralayabiliriz:

- 1.Kitap ödünç almak.
- 2.Kitap-dışı materyal ödünç almak.
- 3.Danışma kaynak ve hizmetlerinden araştırma yapmak

amacıyla yararlanmak.

- 4.Okul ödevi yapmak.
- 5.Kendi kaynaklarından ders çalışmak.
- 6.Gazete-dergi okumak.
- 7.Kütüphanede düzenlenen kültürel etkinliklere katılmak.
- 8.Kitap ve dergileri gözden geçirmek.
- 9.Kütüphaneye çocuğunu getirmek; kütüphanede ona yardımcı olmak ve/veya onu beklemek.
- 10.Kütüphane kataloğuna bakmak.
- 11.Fotokopi çektirmek.
- 12.Arkadaşlar ile buluşmak/onlarla birlikte olmak.
- 13.TV.,video vb. araçlardan yararlanmak.
- 14.Oyun oynamak.
- 15.Başka amaçlarla kullanmak.

IV.BÖLÖM

HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI-SOSYO EKONOMİK ÖZELLİKLER İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR MODEL DENEMESİ

IV.1. GİRİŞ

Bu bölümde, kişilerin halk kütüphanesi kullanımını etkileyen sosyo-ekonomik özellikler ve diğer bazı sosyo-ekonomik nitelikli etkenler sosyolojik bir model bazında incelenmeye çalışılacaktır. Geliştirilecek sosyolojik modelin, halk kütüphanesi kullanım olgusunu açıklayabilecek kuramsal özelliklere sahip olmasına çalışılacaktır.

IV.2. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI-SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLER İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR MODEL DENEMESİ

Halk kütüphanesinin toplumsal bir kurum ve insanın da toplumsal bir varlık olması nedeniyle, halk kütüphanesi kullanmanın toplumsal bir eylem ya da olgu olduğu söylenebilir. Halk kütüphanesi kullanmanın toplumsal bir olgu olduğu kabul edildiğinde, toplumsal olguların, "nesnelere gibi, yani bireyin dışındaki gerçeklikler gibi incelenmesi gerektiği temel ilkesi" (Dürkheim 1986:XVI) ortaya çıkmaktadır. Toplumsal olguların araştırılmasında önemli olan,

"toplumsal etkenlerin gerçekliklerini kabul etmek ve tıpkı etkisi altında bulunduğumuz

fiziksel güçler gibi bunların da bizi dışarıdan belli bir biçimde davranmaya yönelten bir güçler topluluğu olduğunu kavramaktır." (Dürkheim 1986:296)

Intihar adlı çalışmasını yaparken Durkheim(1986) şu amacı güdüyordu:

"İnsan olaylarının toplumsal (yani toplu durumda yaşama zorunluluğundan kaynaklanan) yönleri vardır; toplumsal olguların nedenleri de ancak toplumsal nitelikte etkenler olabilir görüşünü vurgulamak" (Dürkheim 1986:V).

Ozankaya, çevirisini yaptığı bu esere yazdığı önsöz'de Durkheim'in böyle bir amaç gütmesini şöyle yorumlamaktadır:

"Durkheim böylece, intihar gibi ancak bireyselliği içinde anlaşılabilen bir davranış bozukluğu olgusunun bile, toplumsal etkenleri bulunduğu bu nedenle toplumbilimsel yöntem ve yordamlarla ele alınması gerektiğini göstermektedir" (Dürkheim 1986:V).

Ortaya konan bu yaklaşım çerçevesinde düşünülürse, halk kütüphanesi kullanımı olgusunun sosyolojik (toplumbilimsel) bir çözümleme ile açıklanıp, yorumlanabileceği anlaşılmaktadır. Bu nedenle de bireyin sahip olduğu sosyo-ekonomik özellikler ile halk kütüphanesi kullanımı ilişkisinin kuramsal olarak ortaya konabilmesi, konunun bu çerçevede ve sosyolojik bir yaklaşımla ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu

zorunluluk, en başta, "sosyo-ekonomik" kavramının sosyolojik bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır. Biz burada sosyo-ekonomik özelliklerden yola çıkarak sosyolojik bir model oluşturmaya çalışacağız.

"Sosyo-ekonomik kavramı içinde yer alan "sosyo" terimi, bir kavram olmaktan çok "önek"tir.(1) Fransızcadan gelen bu önek sosyo-kültürel, sosyo-politik ,sosyo-psikolojik, sosyo-demografik gibi kavramların oluşturulmasında kullanılır. Bu tür kavramlar aynı anda iki alanla ilgili olan nesne, ilişki ve olguları anlatmak için kullanılmaktadır. "Sosyo : Toplumla ilgili anlamında önek "(TDK 1983:1076), daha geniş olarak da,

"İnsan toplumu, birey-grup etkileşimiyle ilgili; insanların, toplumun üyeleri olarak refahını ilgilendiren; sosyal ihtiyaç ve problemlere yönelik." (Türker 1977:24)

biçiminde tanımlanmaktadır.

"Ekonomik" terimi "ekonomi ile ilgili olan" (TDK 1983:359) ya da ;

"Maddesel kaynaklarla ilgili, pratik veya endüstriyel önemi veya yararı olan, ekonomik ihtiyaç ve problemlere yönelik"(Türker 1977:24)

1.Önek:"Kimi yabancı dillerde sözcük kökünün önüne gelerek sözcüğe belirli bir anlam katan ek" (TDK 1983:923)

biçiminde tanımlanabilmektedir. Bu durumda sosyo-ekonomik kavramı da, "kit ve değerli kaynakların toplum üyeleri arasındaki dağılım sorunu ile ilgili"(Olsen ve Micklin 1981:226-229) bir kavram olmaktadır. Buna göre, sosyo-ekonomik;

"Aynı anda hem toplumsal alanı hem ekonomik alanı ya da aralarındaki ilişkileri ilgilendiren" (TDK 1983:1076)

ya da;

"İnsanların toplumun üyeleri olarak sosyal ve ekonomik ihtiyaçları ve problemleriyle ilgili olan" (Türker 1977:24)

nesne, olgu ve ilişkileri anlatan bir kavram olarak tanımlanabilir.

Buradaki tanımlara dayanarak, bireyin, toplumsal ve ekonomik yaşamı ile ilgili sahip olduğu ve onun bu alanlara yönelik durumunu yansıtan ya da nitelenebilecek olanak sağlayan özelliklere sosyo-ekonomik özellikler diyebiliriz. Tanımlanmasında güçlük çekilen ve neler oldukları konusunda tam bir görüş birliğinin olmadığı sosyo-ekonomik özelliklerin standart bir listesi bulunmamakta, her araştırmacı, çalışmasının niteliğine göre bu özellikleri belirlemektedir. Toplumsal (sosyal) teriminin, birey yaşamının hemen bütün alan ve ilişkilerini kapsayan içerikte olması sosyo-ekonomik özelliklerin çoğaltılabilmemesine neden olmakta ve olanak sağlamaktadır. Ancak, bunlardan bizim bu çalışmada

inceleyeceğimiz özellikler temel sosyo-ekonomik özellikler olarak kabul edilmektedir (Fichter 198?:32-33). Bu çalışmada kullanılan sosyo-ekonomik özellikler(1) şunlardır:

- 1.Yaş.
- 2.Cinsiyet.
- 3.Medeni durum.
- 4.Eğitim düzeyi.
- 5.Meslek.
- 6.Gelir düzeyi.
- 7.Coğrafik köken.

Sıralanan bu özellikleri seçmemizin nedenleri kısaca şöyle sıralanabilir:

- 1.Belirlenen özellikler sosyoloji alanında evrensel özellikler olarak kabul edilmektedir (Lundberg 1970:379-380; Fichter 198?:32-33; Zelditch 1968:251)
- 2.Sosyoloji dışındaki alanlarda yapılan araştırmalarda genelde en çok kullanılan özelliklerdir.(2)
- 3.Halk kütüphanesi kullanım çalışmalarında genelde kullanılan değişkenlerdir (Powell 1984:181). Bu alanda yapılmış önemli 45 araştırmada, halk kütüphanesi kullanımı ile ilişkisi incelenen sosyo-ekonomik özellikler ve bu özelliklerin kullanıldığı çalışma sayısı ile ilgili tablo bu konuda fikir verecek niteliktedir.

1.Bu çalışmada, yerine göre etken, değişken ve nitelik terimleri de "özellik" anlamında kullanılacaktır.
 2.Bunun için bu çalışmalara bks. Astin 1964; Curtis 1975; Çalışkaner 1964; Cavdar, Tümay ve Yurtseven 1976; Ersoy 1986; Günay ve Tümerdem 1978; Gürkaynak 1979; Kurc 1989; Mertoglu 1987; Nichols 1965; Saatcioglu 1975; Sayinalp 1985; Susanne 1960; Tacer

Tablo 1.Halk Kütüphanesi Kullanım Çalışmalarında
İncelenen Sosyo-Ekonomik Özellikler

<u>Özellikler</u> <u>(Değişkenler)</u>	<u>Değişkenlerin İncelendiği</u> <u>Arastırma Sayısı</u>	<u>%</u>
Yaş	38	84
Cinsiyet	33	73
Eğitim düzeyi	33	73
Gelir düzeyi	12	27
Meslek	34	76
İrk	4	9
Medeni durum	7	16
Kırda/kentte oturma	7	16

Kaynak:Kronus(1973:116)

4.Bu özellikleri seçmemizin en önemli nedenlerinden birisi de, bu özelliklerin Türkiye'de Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan ve nüfusla ilgili en ciddi ve kapsamlı araştırma olan Genel Nüfus Sayımlarında (DİE 1984; DİE 1989; DİE 1993) "Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri" olarak belirlenmiş özelliklerin arasında yer alması ve çoğunluğunu içermiş olmasıdır.(1) Ayrıca, Devlet Planlama Teşkilatı yayınlarında (2) da sosyo-ekonomik

-
1. DİE Genel Nüfus Sayımı sonuç tablolarında bizim ele aldıklarımız dışında sakatlık, ölü doğan çocuk sayısı, evin ısıtılma biçimi, evdeki oda sayısı, evin kira olup olmadığı ve hanehalkı büyüklüğü de araştırılan sosyo-ekonomik özelliklerdir. Ancak, bunlar çalışmamızla doğrudan ilgili olmayan, dolaylı sosyo-ekonomik özelliklerdir
 2. Kocaman ve Bayazıt 1993.

özellikler olarak genelde bu özellikler kabul edilmektedir. Kısaca, bu özellikler Türkiye'de otorite olan iki resmi kurumun belirlediği özelliklerdir.

Kütüphanecilik alanında, halk kütüphanesi kullanımıyla ilgili olarak yapılan ve çeşitli sosyo-ekonomik özelliklerle halk kütüphanesi kullanımı arasındaki ilişkilerin irdelendiği sosyolojik nitelikte değerlendirilebilecek çalışmalarda sosyo-ekonomik özellikler kavramı yerine genelde aynı anlamda benzer kavramlar da kullanılmaktadır. Bunlar arasında, "demografik özellikler" (Zweizig 1979:263; Lange 1988:61), "kişisel özellikler" (D'Elia 1980a:423; Kühl 1981:100), "demografik değişkenler" (Kronus 1973:116), "kullanıcı özellikleri" (Marchant 1991:232), "sosyo-ekonomik statü" (Rochester 1982:4), "sosyal etkenler" (Papp 1981:49) ve "sosyo-demografik özellikler" (Kronus 1973:118) bulunmaktadır.

D'Elia(1980a), halk kütüphanesi kullanımını belirleyen olgunun çevresel etkenler olduğunu söylerken, benzer bir yaklaşımla,

"Halk kütüphanesi kullanımının halk kütüphanesi hakkındaki bilgilenme ile değil, sosyolojik araştırmalarla açıklanabileceği" (Bruyns 1981:123).

belirtilmektedir. Bruyns (1981:113), yaptığı araştırmada Almanya, Amerika Birleşik Devletleri ve Hollanda'daki kadınların, halk kütüphanesini erkeklerden daha fazla

kullanmalarının nedenleri ile, İngiltere ve Belçika'da daha fazla kullanmalarının nedenlerinin farklı olduğunu, bu farkın da iki ülkenin farklı sosyo-ekonomik yapılara sahip olmalarından kaynaklandığını öne sürmektedir.

Bilgi arama ve medya kullanmanın yaşam biçimine bağlı olduğu (Rees ve Paisley 1967:57), ayrıca, kullanıcı özelliklerinin de bilgi gereksiniminin doğasını etkilediği kabul edilmektedir (Van House 1986:274). Bunun dışında,

"Kütüphane kullanımının artırılması sadece kütüphaneciye ve kütüphane hizmet düzeyine değil, ancak toplumsal etkenlere de bağlıdır" (Papp 1981:56-57).

Bu çalışmada, halk kütüphanesi kullanımı ile ilgili olarak geliştireceğimiz sosyolojik modelde açıklamaya çalıştığımız en önemli noktalardan birisini, Marchant (1991:234) "kişilerin toplumsal rolleri halk kütüphanesi kullanımlarını etkiler" biçiminde ifade etmektedir. Halk kütüphanesi kullanımının çeşitli toplumsal etkenlere bağlı olduğu genelde kabul edilmektedir. Halk kütüphanesi kullanmanın, kişisel geçmiş (background) (Lisov 1984:311) ve herbiri diğerine bağlı, karşılıklı etkileşim içinde bulunan birçok değişken ile ilgili olduğu belirtilmektedir (Van House 1983b).

Halk kütüphanesi kullanımı ile ilgili olarak farklı yaklaşımlar da bulunmaktadır. Örneğin; Kronus (1973:129), kütüphane kullanmanın sınıfsal yapıya dayalı bir

davranış gibi görünmediğini ancak halk kütüphanesi kullanımının henüz tam anlamıyla da açıklanamadığını ileri sürmektedir.

Kühl (1981:102), halk kütüphanesi kullanımının kütüphane hizmetlerine, toplumsal yapıya ve kişisel özelliklere bağlı olduğunu belirtirken, D'Elia (1980a:427), kütüphane kullanıcısı olmanın kültürel ve eğitimsel etkinliklerde faal olma ile ilgili olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, halk kütüphanesi kullanımı ile cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durum ve aile geliri arasındaki ilişkilerin açık olduğu ileri sürülmektedir (Marchant 1991:232-233).

Halk kütüphanesi kullanımı konusunda, üzerinde görüş birliğine varılmış olan noktalardan birisi, halk kütüphanesi kullanımının genelde bir "orta sınıf etkinliği" olduğudur (Shera 1972:102; Rochester 1982:9; Lahav 1989:18).

Halk kütüphanesi konusunda yapılan, diğerlerine göre daha kapsamlı olan ve 1949 yılından sonraki döneme ışık tutacak çalışmalardan birisi olan Berelson (1949:49-50)'a göre,

"Gençler, yaşlılardan; eğitim düzeyi yüksek olanlar, düşük olanlardan; kadınlar, erkeklerden; orta sınıf üyesi olanlar, diğer sınıf üyelerinden; bekarlar, evlilerden ve kentte oturanlar, kırsal alanda oturanlardan daha fazla halk kütüphanesi kullanmakta, bu konuda en anlamlı ilişkinin bulunduğu unsur eğitim olmaktadır."

1949-1972 yılları arasında yapılmış olan ve halk kütüphanesi kullanımı ile ilgili 45 araştırma sonucunu değerlendiren Kronus (1973:116) elde ettiği sonuçları bir tablo ile şöyle özetlemektedir:

TABLO 2.Literatürde Halk Kütüphanesi Kullanım Çalışmaları Sonuçları.

Değişkenler	Değişkenlerin İncelendiği Çalışma sayısı		Değişkenlerin Önemli Bulunduğu Çalışma sayısı	
		%		%
Yaş	38	84	38	100
Cinsiyet	33	73	29	88
Eğitim	33	73	33	100
Gelir	12	27	11	92
Meslek	34	76	33	97
İrk	4	9	3	75
Medeni durum	7	16	6	86
Kırda/kentte oturma	7	16	6	86

Kaynak:Kronus (1973:116)

Halk kütüphanesi kullanımı ile ilgili olarak Kronus (1973)'un incelediği dönemin hemen ertesi dönemi 1986 yılına kadar getirerek, bu dönemde yapılmış çalışma sonuçlarını değerlendiren Carpenter (1988:24);

"Kadınların, erkeklerden; evlilerin, bekarlardan; daha eğitilmişlerin, az eğitilmişlerden; gençlerin, yetişkinlerden daha fazla halk kütüphanesi kullandıklarını"

ortaya koymaktadır.

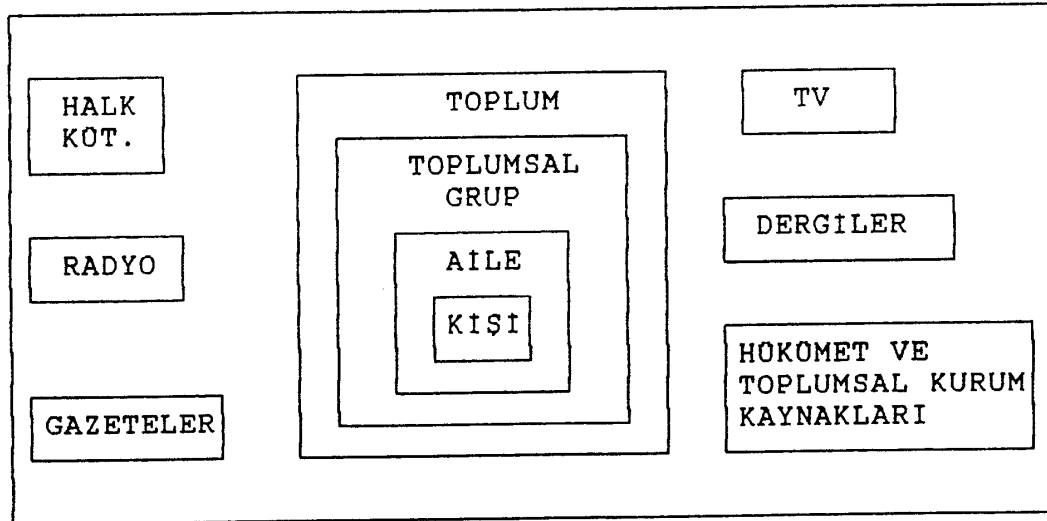
Halk kütüphanesi kullanımı konusunda ulusal düzeyde yapılmış çeşitli çalışmalara dayanarak halk kütüphanesi kullanıcısı için genelde şöyle bir profil çıkarılabilir. Bu kullanıcı, genç, bekar, kadın, eğitim düzeyi görece

yüksek, orta sınıf üyesi, öğrenci ve kentte yaşamakta (ya da kent kökenli)dir.(1)

Türkiye'de son yıllarda yapılan ve halk kütüphanesi kullanımı ile sosyo-ekonomik özellikler ilişkisini İstanbul bazında inceleyen bir araştırma (Dökmeci ve Korsa 1992:286)'ya göre, halk kütüphanesi kullanımında sosyo-ekonomik özelliklerden çok halk kütüphanesindeki dermenin nicelik ve niteliğinin önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Halk kütüphanesi kullanımı ile ilgili olarak bazı kuramsal modeller geliştirilmiştir.(2) Bunlardan Zweizig (1976:51)'in halk kütüphanesinin kullanıcının bilgi çevresindeki konumunu gösteren modeli şöyledir:

Şekil 1. Bilgi Çevresinde Halk Kütüphanesinin Konumu

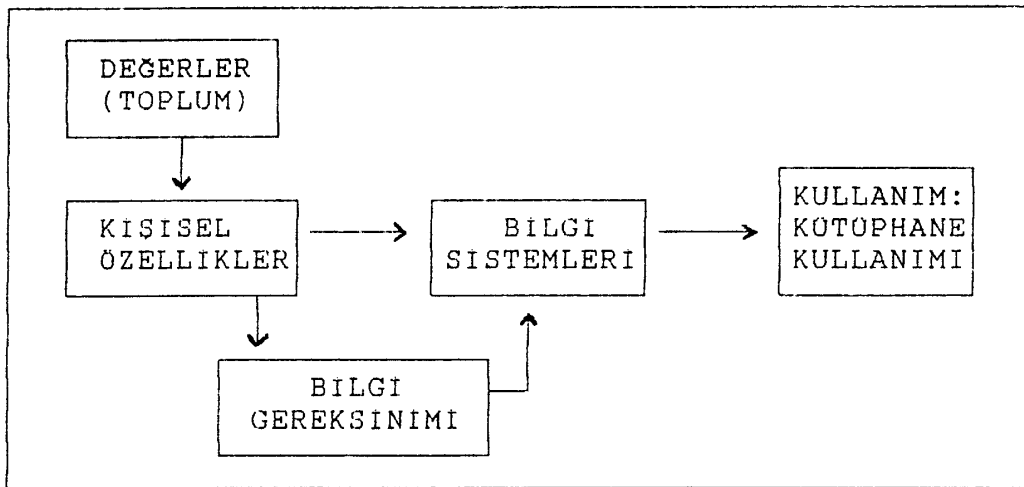
1. Bunun için şu çalışmalara bakılabilir: Mendelsohn 1967; Huggelund 1979; ALA 1978; Sorensen 1979; Rochester 1982; Köhl 1981; Knight ve Nourse 1969; Granheim 1990; Bruyna 1981.

2. Bunun için bkz. D'Elia 1980b; Van House 1983a; Sone 1988; Zweizig 1976; Zweizig 1979.

Görüldüğü gibi, modelde, halk kütüphanesi, kullanıcının her türlü bilgi gereksinimini karşılayabileceği araçların bir parçası olarak düşünülmekte, ancak aynı zamanda, halk kütüphanesini kullanmasını belirleyen sosyolojik etkenler de dikkate alınmaktadır.

Zweizig (1979:263)'in, doğrudan, halk kütüphanesi kullanımına yönelik olarak geliştirdiği model yukarıdaki modeli bütünler niteliktedir.

Şekil 2 :Zweizig'e Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Modeli

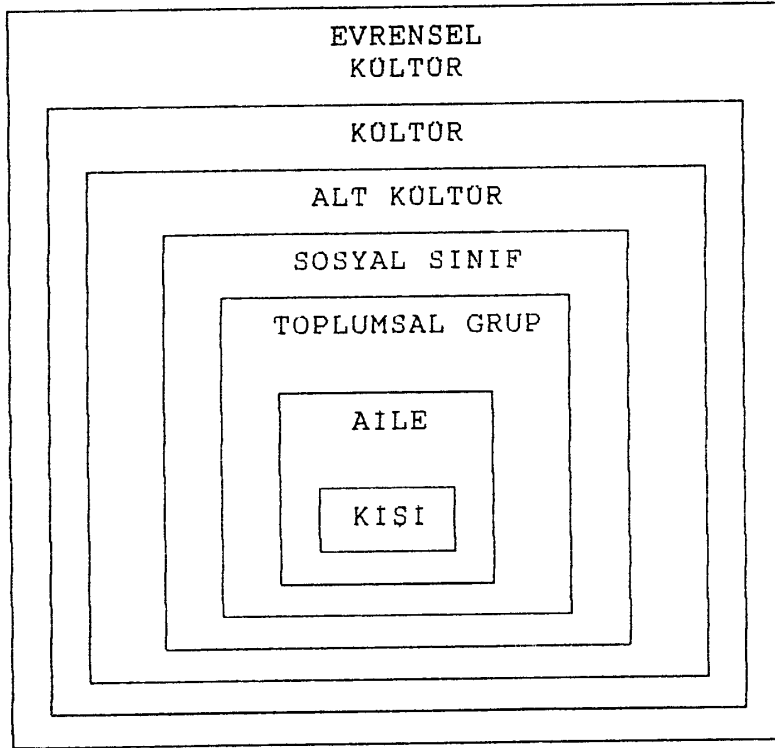
Kaynak: Zweizig (1979:263)

Modelde, halk kütüphanesi kullanımı toplumsal değerler, kişisel özellikler, bilgi gereksinimi ve bilgi sistemlerinin birbiriyle ilişkisine bağlı görünmektedir. Bilgi sistemleri, halk kütüphanesinin de içinde yer alabileceği bilgi kaynak ve hizmetleri anlamına gelmektedir. Kişisel özellikler (sosyo-ekonomik...

özellikler) modelde sistemi başlatıcı işleve sahip iken, bilgi de temel alınan unsur olmaktadır.

Halk kütüphanesi ile ilgili olarak geliştireceğimiz modele giriş anlamında katkıda bulunabilecek ve kişinin toplumsal yapı içindeki tutum ve davranışlarını etkileyen sosyolojik etkenleri gösteren bir şekil ise şöyledir:

Şekil 3 : Sosyo-Kültürel Etkinin Halkaları

Kaynak: Inceoğlu(1993:79)

Halk kütüphanesi kullanımını,

"Bireyin, kendine ya da çevresindeki herhangi bir toplumsal konu, obje ya da olaya karşı deneyim, motivasyon ve bilgilerine dayanarak örgütlediği bilişsel, duygusal ve davranışsal bir tepki öngelimi"(Inceoğlu 1993:15).

olarak tanımlanan tutum kavramı içinde değerlendirmek, kütüphane kullanmanın, tanımda geçen "toplumsal bir olgu" niteliğine sahip olmasından dolayı olanaklı görünmektedir. Burada konu ile ilgili vurgulamak istediğimiz nokta, bir tutum olarak alındığında, halk kütüphanesi kullanımını etkileyen birçok sosyolojik etmenin var olduğu gerçeğidir. Bir başka deyişle, halk kütüphanesi kullanımı olgusu, çeşitli etmenlerin belirlediği sosyolojik bir süreç niteliğine sahiptir.

Bir anlamıyla, toplumsal ilişkilerde sahip olunan güç, prestij ve ekonomik refah düzeyinin(1) göstergeleri olarak kabul edilen (Olsen ve Micklin 1981:226-227) sosyo-ekonomik özellikler, "kişinin hak ve sorumluluklarıyla birlikte sahip olduğu toplumsal konum (pozisyon)"(2) ya da "bir yaşam biçimiyle bütünleşmiş kendine özgü davranışlar bütünü" (Oskey 1990:39) olarak tanımlanan toplumsal statüsünü belirlemektedir. Bir başka deyişle, sosyo-ekonomik özellikler, kişinin toplumsal yapı ve ilişkiler içindeki konumunu belirler. Toplumsal statü olarak adlandırılan bu konum toplumsal tabakalaşma denilen bir sistem

1. Güç : Toplumsal sistemlerde amaçların başarılması için bir kapasite (Barber 1968:292).

Prestij : Kişinin diğer kişiler ve toplumdaki gördüğü saygı.

Refah (Servet) : Bir bireyin paraya çevrilebilir tüm varlığı ve geliri (Olsen ve Micklin 1981:292)

2. Ana-Britannica: Genel Kültür Ansiklopedisi c.21.
İstanbul: Ana Yayıncılık, 1990. s.100.

içinde yer almaktadır. Bireyin toplumsal tabakalar içindeki yeri, onun, toplumsal statüsü anlamına gelmektedir. Çünkü, "statü sözcüğü, yukarıdan aşağı bir katmanlaşmayı akla getirir."(1) Toplumsal tabakalaşma kavramını tanımlamadan önce statü ile ilgili bir noktaya değinmekte yarar bulunmaktadır. Birey, toplumsal ilişkiler içinde birçok statüye birden sahip olabilmektedir. Aile, iş, siyaset, eğitim, din ve boş zamanlar gibi temel toplumsal gruplar içinde ayrı ayrı statüleri bulunmaktadır. Ancak, Fichter (198?:37),

"tüm statü ölçütlerinin kişi için tek bir değerlendirme yapma üzere birleştirildiğinde ortaya çıkan genelleştirilmiş bir pozisyon"

olarak tanımladığı ve bireyin sahip olduğu bütün toplumsal statülerin bir bileşimi demek olan "toplam toplumsal statü" kavramını kullanmaktadır.

Toplumsal statünün, içinde yer aldığı toplumsal tabakalaşma ise,

"Belirli bir nüfusun hiyerarsik olarak, yani toplumsal anlamda, üst üste gelen tabakalar halinde farklılaşmasıdır (Sorokin 1964:11).

Eke (1987:380), bireylerin sahip oldukları sosyo-ekonomik özelliklerin bileşiminin toplumsal tabakalaşma sistemini oluşturduğunu belirtmektedir. Yani, bireyin

1. Ana-Britannica: Genel... s.101.

düşük ya da yüksek meslek, gelir düzeyi, eğitim düzeyine; belirli yaş, cinsiyet, medeni durum ve coğrafik kökene sahip olması, onun, toplumsal tabakalaşma içindeki statüsünü belirler.

Bireyin, toplumsal tabakalaşma sistemi içinde bir konuma, yani statüye sahip olması, toplumsal ilişkiler (yapı) içinde ona birtakım görev ve sorumluluklar yüklemekte, daha doğrusu, ondan oynaması beklenen "roller" gündeme gelmektedir. Diğer bir deyişle, bireyin "içinde bulunduğu grubun norm ve değerlerine göre davranması gerekir" (Popenoe 1971:65). Aile, akrabalar, arkadaş grubu, okul çevresi, yakın çevre, çalışma grupları gibi gruplar içindeki toplumsal normlar nedeniyle bireylerden belirli koşullar altında ve sahip olduğu statüye göre beklenen eylem ve tutumlar bulunmaktadır ki, bunlar rol anlamına gelmektedir. Kısaca, eylem, tutum ve görev gibi unsurları içeren rol ya da toplumsal rol;

"Bir dizi birbiriyle ilişkili davranış örüntüsünün bir sosyal işlev çevresinde kümелendiğinde ortaya çıkan bileşimi" (Fichter 198?:94).

biçiminde tanımlanabilir. Birey, ailede baba, işte müdür, dernekte üye, futbol maçında izleyici rolünü oynayabilir. Yani, sahip olduğu statü kadar rolü olmaktadır .

Bireyden, toplumsal yapı içinde oynaması beklenen

rolün niteliğini statü belirlerken, rolün biçimini, yani rolün nasıl oynanacağını ise, içinde yer aldığı grup ve sınıfın normları ile sahip olduğu sosyo-ekonomik özelliklerin oluşturduğu "yaşama tarzı" belirlemektedir. Yaşama tarzı, "alışkanlık, tutum ve ilişkiler sisteminin gerçekleştiriliş biçimidir" (Eke 1980:101). Burada, yaşama tarzı kavramı yerine, insanlarca yaratılan değer sisteminin, örf-adet, tutum, inanç, ahlak, sanat ve sembollerin bileşimini ifade eden ve belirli bir yaşam veya davranış biçimini öngören kültür kavramı (Inceoğlu 1993:80) da kullanılabilir. Ancak, biz genelde yaşama tarzı kavramını kullanacağız. Bu durumda, kısaca, birey, sahip olduğu statünün gerektirdiği rolleri (eylem, tutum ve davranışlar), içinde bulunduğu yaşama tarzına göre gerçekleştirmektedir. Örneğin; ailelerinde anne statüsüne sahip iki ayrı bireyi düşünelim. Bu statü gereği her ikisi de anne rolünü oynamak zorundadır. Ancak, annelerden birisi çocuğu ile yumuşak ve demokratik ilişkiler kurarken, diğeri baskıcı ve dayaja dayanan bir ilişkiye girmiştir. Aynı statü ve role sahip olmalarına karşın bu iki anne rollerini farklı biçimlerde gerçekleştirmektedir. İşte, bu farklılığı yaratan olgu, alışkanlık, tutum ve ilişkiler sistemi demek olan yaşama tarzıdır. Nitekim, Fichter (198?:135), açık bir biçimde, yaşama tarzının (kültürün) "kişinin oynadığı sosyal rolleri belirlediğini" söylemektedir.

Kuşkusuz, burada belirtilmesi gereken önemli bir

nokta da, yaşama tarzını da belirleyen etmenlerin sosyo-ekonomik özellikler olduğudur. Yani, kişinin gelir düzeyi, mesleği, eğitim düzeyi, yaşı, cinsiyeti, medeni durumu ve coğrafik kökeni, onun, yaşama tarzını belirlemektedir. Bu durumda, farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip bireyler farklı yaşama tarzlarına sahip olmaktadır.

Birey, toplumsal yaşamda 6 temel grupta yer almakta, dolayısıyla bu kadar sayıda statü ve role sahip olmaktadır. Bu temel gruplar, aynı zamanda, bireylerin rollerini gerçekleştirdikleri temel toplumsal etkinlik alanlarıdır(Fichter 198?:58). Bir başka deyişle, birey için toplumsal yaşamda 6 temel toplumsal etkinlik alanı bulunmaktadır. Bu alanlar, aile, eğitim, ekonomi, politika, din ve boş zamanlar-dinlenmedir. Bireyin, sahip olduğu statünün gerektirdiği ve yaşama tarzının biçimlendirdiği rollerini gerçekleştirdiği temel alanlar bunlardır.

Böylece, halk kütüphanesi kullanım olgusunun, geliştirilen modelde devreye girme aşamasına ulaşmış bulunmaktayız. Genelde kütüphane kullanımının ve özelde de halk kütüphanesi kullanımının sokulabileceği, içinde yer alabileceği temel toplumsal etkinlik alanları "eğitim" ve "boş zamanlar-dinlenme"dir. Çünkü, Fichter (198?:58)'e göre,

"Eğitim gruplarının (alanının) işlevi toplumun kültürünü yeni kuşaklara aktarmaktır. Bu işlev

resmi veya gayriresmi yollarla gerçekleştirilir. Basit toplumlarda aile içinde, karmaşık toplumlarda çeşitli okul, enstitü, akademi vb. gibi kurumlarda yerine getirilen eğitim, özü itibariyle kişilerin ortaklaşa gerçekleştirdiği bir sosyal etkinliktir ".

Fichter(198?:58)'in açıklamasındaki "karmaşık toplumlarda çeşitli okul, enstitü, akademi vb. gibi kurumlarda..." vurgusu eğitimin bir bileşeni ve parçası olan kütüphane kurumunu kapsamak durumundadır. Gerek daha önceki bölümlerde halk kütüphanesinin eğitimsel işlev ve amacıyla ilgili açıklamalar ve gerekse kütüphanenin eğitimdeki yerine işaret eden diğer çalışmalar(1) halk kütüphanesi kullanımının bu temel toplumsal etkinlik alanı içinde değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Özellikle, sistemci bir bakış açısıyla bakıldığında eğitim etkinliğinin halk kütüphanesi kullanımını içermemesi düşünülemez.

Fichter (198?)'de ele alınan eğitim etkinlik alanının, halk kütüphanesi amaçlarından olan kültürü de kapsadığı, ayrıca hem eğitim ve hem de kültürün hammaddesinin bilgi olduğu düşünülürse, bilgi amacının da bu alana girdiği kuramsal olarak söylenebilir.

Halk kütüphanesi kullanımının, içinde değerlendirilebileceği bir diğer temel toplumsal etkinlik alanı olan boş zamanlar ve dinlenme için Fichter (198?:59) şöyle demektedir:

1. Soysal 1969; McCarty 1971; Ostün 1983; Yurdadoğ 1972; Atılğan 1991; Uysal 1986; Bayraktar ve Duman 1982.

" Boş zaman değerlendirme veya dinlenme grupları (alanı) kişilerin dinlenme gereksinmesini sosyal bir tarzda tatmin eden gruplardır. Dinlenme ne sadece spor, ne oyun, ne de beden eğitimidir. Çok çeşitli dinlenme tarzları vardır. Hobi klüpleri, güzellik salonları vb. bu başlık altında ele alınır ".

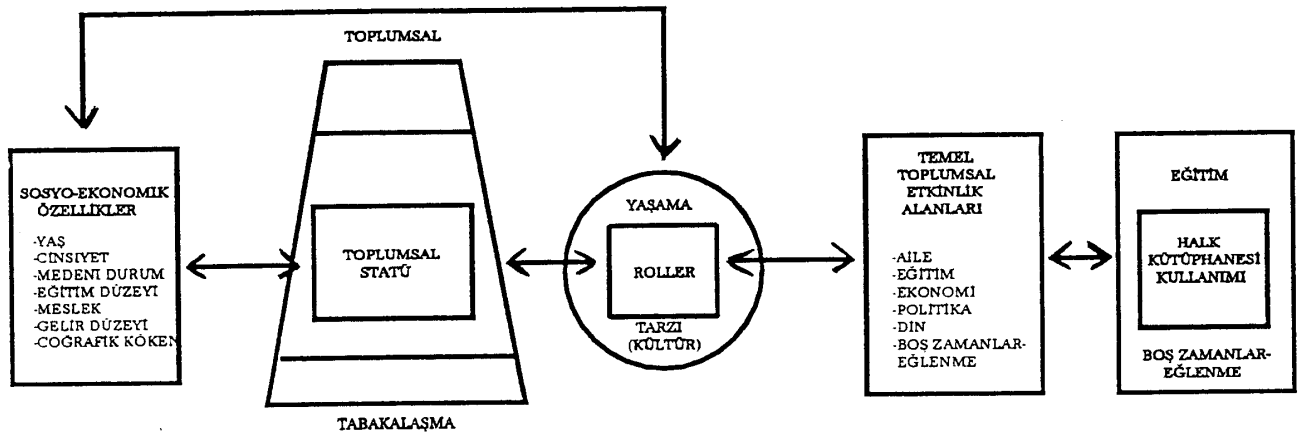
Boş zamanlar ve dinlenme ile ilgili gereksinimlerin karşılanmasında "sosyal bir tarzda" ve "çok çeşitli dinlenme tarzları vardır" belirlemeleri, halk kütüphanelerinin toplumsal bir kurum olarak (Çakın 1986:11) sözü edilen tarza uygunluğu ve ayrıca kendi başlarına, boş zamanları değerlendirme gibi amaç ve işleve sahip olmaları çerçevesinde düşünülürse, halk kütüphanesi kullanımının boş zamanlar ve dinlenme alanında değerlendirilmesi kuramsal açıdan olanaklı olacaktır.

Bu durumda, bir toplumda bireylerin, halk kütüphanesi kullanımında bir takım farklılıklara sahip olmalarının (Kullanma-kullanmama; az kullanma-çok kullanma; değişik amaçlarla kullanma vb.) sosyolojik nedeni, onların, eğitim ve boş zamanlar-dinlenme temel toplumsal etkinlik alanlarında, sahip oldukları statü ve yaşama tarzı sonucu farklı roller oynamak ya da rollerini farklı biçimlerde gerçekleştirmek zorunda olmalarıdır. Bir başka deyişle, toplumun bireylerden statülerine ve var olan yaşama tarzına göre farklı roller (eylem, tutum, davranış) ya da rollerini farklı biçimlerde gerçekleştirmelerini beklemesi halk

kütüphanesi kullanımında bireysel ve hatta toplumsal düzeyde farklılıklara neden olabilmektedir. Örneğin; birisi ilkokul diğeri lise mezunu iki birey, toplumsal yapı içinde eğitim düzeylerinden dolayı farklı statülere sahiptirler. Toplum, genelde, lise mezunu bireyden en azından bilgili olma rolünü gerçekleştirmesini beklerken, ilkokul mezunundan beklenen rol, kendisine yetebilecek okuma-yazmadır. Bu durumda, üniversite mezununun, rolünü gerçekleştirmek için daha çok bilgi elde etmesi, daha çok okuması ve bir bilgi kaynağı merkezi olarak kütüphaneyi daha çok kullanması beklenecektir. Kuşkusuz, bilgi elde etmeye çalışan bireyin, bunu sağlarken kütüphaneden yararlanmayı içeren bir yaşama tarzına sahip olması gerekmektedir. Yoksa, kendilerinden bilgili olma rolü beklenen ancak gelir düzeyleri farklı iki lise mezunu bireyden birisi, ekonomik gücü olduğu ve yaşama tarzı halk kütüphanesi kullanımını içermediği için gereksinim duyduğu bilgiyi başka araçlardan elde ederken, yaşama tarzında kütüphane kullanma yer alan ve ekonomik gücü yetersiz lise mezunu birey bu gereksinimini kütüphaneden karşılayacaktır.

Buraya kadar, halk kütüphanesi kullanımına yönelik olarak geliştirmeye çalıştığımız kuramsal nitelikteki sosyolojik modeli bir şema ile şöyle gösterebiliriz:

Sekil 4: Halk Kütüphanesi Kullanımı İçin Sosyolojik Bir Model

Sekil 4'e göre, birey, toplumsal yaşamda bazı temel sosyo-ekonomik özelliklere sahiptir. Güç, prestij ve ekonomik refah düzeyinin ifadesi olan bu özellikler, bireyin, toplumsal tabakalaşma içindeki konumu demek olan toplumsal statüsünü belirlemektedir. Kişinin bir statüye sahip olması, onun, bu statüye uygun rolleri gerçekleştirmesini gerektirir. Bu rollerin gerçekleştirilmesini ise, bireyin sosyo-ekonomik özellikleri tarafından belirlenen yaşama tarzı (kültür)

biçimlendirmektedir. Statünün belirlediği ve yaşama tarzının biçimlendirdiği bu roller 6 temel toplumsal etkinlik alanı içinde gerçekleştirilir. Halk kütüphanesi kullanımı alt etkinliği, kapsam itibariyle, eğitim ile boş zamanlar-dinlenme etkinliğinin bir parçasıdır. Kısaca, bireyler, farklı toplumsal statülerinden dolayı sahip oldukları farklı rolleri yaşama tarzlarına bağlı olarak eğitim ve boş zamanlar-dinlenme alanlarında farklı biçimlerde gerçekleştirecekler, bu durumda, bu alanlar içinde yer alan halk kütüphanesi kullanımları da çeşitli açılardan farklı olacaktır. Ancak, burada belirtilmesi gereken en önemli nokta şudur: Bir kurum olarak halk kütüphanesinin kişilerin eğitim ile boş zamanlar-dinlenme alanlarındaki rollerini gerçekleştirmelerine olanak sağlaması zorunlu olmaktadır. Yani, halk kütüphanesi kaynak ve hizmetlerinin niteliği, bireylerin bu iki alandaki rollerini gerçekleştirmeye uygun olmalıdır. Aksi takdirde, bireyler bu rollerini başka kurumlarda ve başka biçimlerde gerçekleştireceklerdir. Bu anlamda, halk kütüphanesi kullanımı, halk kütüphanesi kaynak ve hizmetleri ile de ilgili görünmektedir.

Bireylerin, halk kütüphanesi kullanımı açısından birtakım farklılıklara sahip olmalarının (kullanma/kullanmama; az kullanma/çok kullanma; değişik amaçlarla kullanma vb.) sosyolojik olarak şu nedenleri olabilir:

1. Bireylerden toplumsal yaşam içinde eğitim ile boş zamanları değerlendirme-dinlenme alanlarında beklenen roller ile bu rollerin gerçekleştiriliş biçimini belirleyen yaşama tarzları, onları, halk kütüphanesini çeşitli düzeylerde kullanmalarını ya da hiç kullanmamalarını gerektirebilir.
2. Bireyler, eğitim ile boş zamanları değerlendirme-dinlenme alanlarındaki rollerini, yaşama tarzlarından dolayı halk kütüphanesine gereksinim duymadan başka araçlarla gerçekleştiriyorlar olabilir.
3. Bireyler, sözü edilen alanlardaki etkinlikleri gerçekleştirmede halk kütüphanelerinden yararlanılabileceğini bilmiyor olabilirler.
4. Bu alanlardaki rolleri gerçekleştirmede diğer araçlardan yararlanmak halk kütüphanesi kullanmaya göre daha kolay ve işlevsel olabilir.
5. Bireyler, eğitim ile boş zamanları değerlendirme-dinlenme etkinlik alanlarındaki rollerini gerçekleştirmede halk kütüphanelerini, bu rollerini gerçekleştirmeye olanak sağlayacak nitelikte bulmadıkları için yeterince ya da hiç kullanmıyor olabilirler.
6. Bireylerin, halk kütüphanesi kullanımları konusundaki farklılıklarında yukarıda sıralanan nedenlerin bir bölümünün ya da hepsinin etkisi olabilir.

Kuşkusuz, bütün bu nedenler değerlendirilirken modelimizin sosyo-ekonomik özelliklerle başladığı gözden geçirilmemelidir. Ayrıca, yukarıda sıralanan nedenlerin dışında, bir toplum ve/veya ülkedeki eğitim sistem ve politikasının niteliği ile boş zamanları değerlendirme yapı ve politikasının niteliği halk kütüphanesi kullanım konusu ile ilgili olabilmektedir. Eğer, bu sistem ve politikalar bireylerin bu alanlardaki rollerini gerçekleştirmede halk kütüphanesi kullanmalarını gerektirmiyor, yeterince desteklemiyor ya da engelliyorsa sorun farklı bir boyuta kaymakta, eğitim sistemi ile boş zamanlar politikasının irdelenmesini gündeme getirmektedir. Çünkü,

"Kuramsal bir halk kütüphanesi kullanım modeli, kullanımı etkileyen etkenleri ve bunların etkilerini iyice tanımlamalıdır" (Van House 1983a:367).

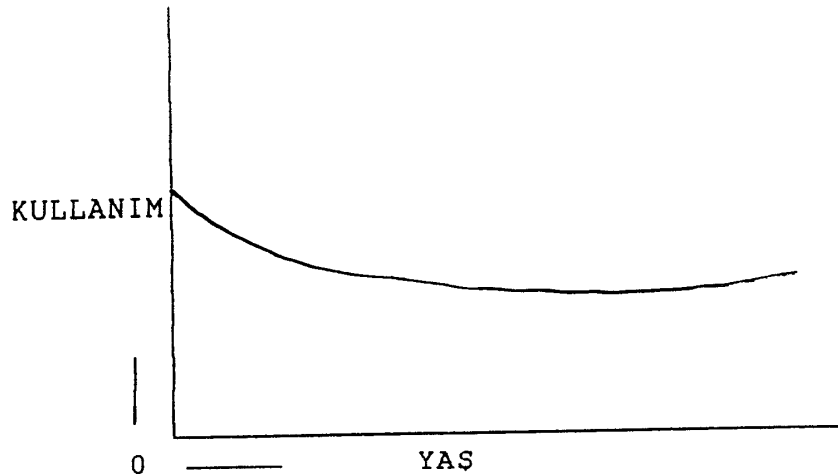
Kaldı ki, bir ülkedeki eğitim ve boş zamanlarla ilgili sistem ve politikalar ilgili toplumun kültür-alt kültürlerini (yaşama tarzlarını) etkiler bir niteliğe sahip görünmektedir.

Sonuç olarak, halk kütüphanesi kullanım olgusunun açıklanmasında sosyoloji önemli bir temel sağlamaktadır.

IV.2.1. YAŞ-HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM İLİSKİSİ

Halk kütüphanelerinin en büyük kullanıcı grubunun gençler olduğu, üzerinde görüş birliğine varılan bir belirlemedir (Kamin 1984:18). Halk kütüphanesi kullanımı ile yaş arasında anlamlı bir ilişkinin varlığına işaret edenler arasında Kühl (1981:101), Sahai (1973:1279 ve Kim ve Little (1987:28-29) bulunmaktadır. Sorensen (1979:47), halk kütüphanesi kullanım oranının yaş yükseldikçe düştüğünü söylemektedir. Buna karşın, Van House (1983a:379) yaş ile halk kütüphanesi kullanımı arasındaki ilişkilere yönelik bulguların karışık olduğunu ve bunun, yaş unsurunun, büyük oranda, diğer etkenlerle karşılıklı etkileşimden kaynaklandığını belirtmekte, kullanım ile yaş arasındaki ilişkiyi bir grafik ile şöyle göstermektedir:

Şekil 5: Halk Kütüphanesi Kullanımı-Yaş İlişkisi.

Yaş unsurunun diğer değişkenler aracılığıyla etkili olduğunu savunan Zweizig ve Dervin (1977:238) ile Kronus (1973:129), yaş ile halk kütüphanesi kullanımı arasında düşük eğitim düzeyine sahip olanlar için negatif, yüksek eğitim düzeyine sahip olanlar için ise pozitif ilişki olduğunu ileri sürmektedirler.

Burada dile getirilen sav kuşkusuz doğru görünmektedir. Ancak, bu durum yaş unsurunun yanısıra diğer değişkenler (cinsiyet, medeni durum, meslek vb.) için de geçerli olabilmektedir. Hiç bir değişkenin halk kütüphanesi kullanımında tek başına etkili olduğu söylenemez; ancak bu unsurlarla ilgili genel eğilim belirlenebilir. Bu durum, daha önce modelde öne sürülen ve kişinin birden fazla statüye sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Halk kütüphanesinin çeşitli yaş grupları tarafından farklı düzeylerde kullanılmasının çeşitli nedenleri olabilmektedir. Bu nedenler şöyle sıralanabilir:

1. Genç nüfusun toplam nüfus içinde diğer gruplara göre, genelde daha büyük bir orana sahip olması. Bu olasılık Berelson (1949:19) ve Bruyns (1981:112) tarafından da desteklenmektedir.
2. Üzerinde görüş birliğine varılan (1) önemli bir neden, gençlik döneminin eğitimle yoğun bir biçimde içiçe olunan bir dönem olması, dolayısıyla gençlerin,

1. Bu konuda bkz. Van House 1983g; Kronus 1973; Rees ve Paisley 1968; Berelson 1949; Zweizig ve Dervin 1977

içinde buldukları eğitim gereği halk kütüphanesini daha çok kullandıklarıdır. Bu, özellikle, yaygın ve/veya yaşamboyu eğitimin geliştirilemediği ülkeler için geçerli olabilmektedir. Literatürde görüldüğü üzere, halk kütüphanesi kullanımında en etkili değişken olduğu gerçeği çerçevesinde düşünülürse, yaş ile eğitim ilişkisi anlaşılır olacaktır.

3.Yetişkinler ve yaşlıların güncel yaşamlarında bilgiye çok fazla gereksinim duymamaları, ayrıca eğitim dışında bulunmaları nedeniyle daha az bilgi kullanmaktadırlar. Bu durum, onların halk kütüphanesi kullanımlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Gençlerin, özellikle içinde yer aldıkları eğitim süreci gereği bilgiye daha çok gereksinim duymaları, onların, halk kütüphanesi ile daha yoğun bir ilişkiye girmelerine neden olabilmektedir.

4.Yaşlıların gençlere göre, halk kütüphanelerini daha az kullanmalarının bir başka nedeni olarak da, onların fiziksel yetersizlikleri, daha az enerjiye sahip olmaları, yeni deneyimler yaşamaktan kaçınmaları ve kütüphane kullanma motivasyonunu kaybettikleri gösterilmektedir (Berelson 1949:19; Bruyns 1981:112; Kamin 1984:3; Marchant 1991:234). Kısaca, fiziksel ve psikolojik nedenler diyebileceğimiz bu durum açısından gençler çok daha avantajlı görünmektedirler.

5.40 yaş üzerindekiilerin daha fazla özel ilgiye (hobi) sahip olmaları ve her türlü etkinlikte yer alabilmeleri, onların, okumaya daha az zaman ayırmalarına, dolayısıyla halk kütüphanesini daha az kullanmalarına neden olduğu belirtilmektedir (Bruyns 1981:112). Bu nedenlerin her toplum için geçerli olabileceği tartışılır görünmekle birlikte, neden olarak kabul edilebilir. Kişilerin eğitim ile boş zamanları değerlendirme etkinlik alanlarındaki rollerini yaşam tarzlarına bağlı olarak halk kütüphanesi kullanmadan da gerçekleştirebilecekleri olasılığı bu nedene sosyolojik bir temel oluşturmaktadır.

6.Gençlerin daha çok halk kütüphanesi kullanma konusunda en önemli nedenlerden birisi, okul ve halk kütüphanesi arasındaki ilişki ve iletişim ile halk kütüphanelerinin fiilen okul kütüphanesi hizmeti de veriyor olmalarıdır. Dolayısıyla, gençler, okul kütüphanesi kullanıyorsa, okul kütüphanesi-halk kütüphanesi ilişkisi nedeniyle halk kütüphanesi kullanıyor, eğer okul kütüphanesi yetersiz ve işlevsiz ise bu kez bu nedenle halk kütüphanesi kullanmak zorunda kalıyorlardır.

7.Halk kütüphanelerinin gençlere yönelik özel hizmetlerinin, yaşlılara yönelik özel hizmetlere göre daha çok olması, gençlerin, halk kütüphanesini yaşlılardan daha fazla kullanmalarının bir nedeni olarak söylenebilir.

8.Gençlerin, genelde henüz bir işte çalışmamaları nedeniyle, özellikle emekliler dışındaki yetişkin ve yaşlılara göre daha çok boş zamana sahip olmaları, yaşamlarının daha az yorucu ve daha az dolu olması, onların halk kütüphanesi kullanımlarını artıran bir neden olarak görülebilir.

Kuşkusuz, burada sıralanan nedenlerin geçerlilik düzeylerinin toplumdan-topluma değişebileceği gözden kaçırılmamalıdır.

IV.2.2. CINSİYET-HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM İLİŞKİSİ

Cinsiyetin halk kütüphanesi kullanımında etkili bir değişken olduğunu savunanlar (Berelson 1949; Kim ve Little 1987) ile birlikte, önemli olmadığını belirtenler (Kronus 1973; Zweizig 1973) ya da bir başka değişken aracılığıyla etkili olabileceğini öne sürenler (Bruyns 1981; Marchant 1991) bulunmaktadır. Ancak, yaş etkeninde olduğu türden, cinsiyet konusunda da genelde benimsenen yaklaşım, kadınların, halk kütüphanesini erkeklerden küçük bir farkla daha fazla kullandıkları biçimindedir (Zweizig ve Dervin 1977:239).

Cinsiyet ile halk kütüphanesi kullanım ilişkisine yönelik olası nedenler şunlardır:

- 1.Bir toplumdaki kadın ya da erkeklerin, halk kütüphanesini daha çok kullanmaları, bu iki grubun toplam nüfus içindeki oranları ile ilgili olabilir.

Her zaman, her toplum için geçerli olmasa da, doğal olarak, toplam nüfus içinde daha yüksek orana sahip olan grubun, halk kütüphanesini daha fazla kullanması beklenir.

2.Cinsiyet konusunda, daha doğrusu, kadınların erkeklerden daha çok halk kütüphanesi kullanma nedenleriyle ilgili olarak en çok savunulan görüş, yaş ile eğitim arasında olduğu türden, cinsiyet ile de çalışıp-çalışmama arasında bir ilişki olduğuna dayanmaktadır (Kronus 1973:126; Bruyns 1981:113; Marchant 1991:232). Buna göre, genelde bir iş'de çalışmamaları, onların, halk kütüphanesine gitmeye olanak sağlayacak daha fazla boş zamana sahip olmalarına neden olmaktadır. Ayrıca, kadınların erkeklere göre daha sık işsiz kalmalarının yarattığı boş zaman (Bruyns 1981:114) ve işsizliğin, halk kütüphanesi kullanımını artıran bir olgu olması (James 1985:255) kadınların, erkeklere göre halk kütüphanesini daha fazla kullanmaları nedenine yönelik gerekçeyi desteklemektedir.

3.Cinsiyetler arasında halk kütüphanesi kullanımı konusundaki farklılık, onların, sahip oldukları eğitim düzeyinin farklılığından kaynaklanabilir. Doğal olarak, eğitim düzeyi yüksek olan grubun, halk kütüphanesini daha fazla kullanması beklenir.

4.Kadının ev ve aile (özellikle çocuklar) için halk kütüphanesini daha fazla kullanması, kadının,

çocukların beslenme ve büyütülmesindeki geleneksel rolünün, genelde, erkeklerden fazla olmasından kaynaklanabilir (Marchant 1991:233). Kuşkusuz, bu durum, görece gelişmiş toplumlar için daha gerçekçi görünmektedir. Bu nedenin geçerli olabilmesi, o toplumdaki annelerin (genelde ebeveynlerin), çocuğun beslenme ve bakımında halk kütüphanelerinden yararlanma bilinç ve kültürüne sahip olmalarına bağlı görünmektedir.

- 5.Almanya, Hollanda, ABD, Belçika ve İngiltere'yi kapsayan bir araştırma (Bruyns 1981:113-114)'ya göre, çocuklu evlilerde kadınların, çocuklarını halk kütüphanesine erkeklerden daha çok götürdükleri, bu nedenle de kadınların, halk kütüphanesini erkeklerden daha fazla kullandıkları ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, bir toplumda çocukları kütüphaneye götürme alışkanlığı var ise, bunu daha çok gerçekleştiren ebeveyn grubunun halk kütüphanesi kullanma olasılığı yükselmektedir.
- 6.Daha sağlam ve yaygın okuma alışkanlığına sahip cinsiyet grubunun, halk kütüphanesini, diğer gruplara göre daha fazla kullanacağı beklenir.

Cinsiyet değişkeni ile ilgili nedenlere yönelik olarak dikkat çekmek istediğimiz temel nokta, bu unsurun, Rochester (1982:8)'in de belirttiği gibi, o toplumun yaşama tarzı (kültürü) ve kadına yüklediği statü ile yakından ilgili olduğudur. Kadının okumasına

bile olumlu bakılmayan toplumlarda, kadının, halk kütüphanesini, erkeklerden daha fazla kullanmasını (genelde kullanmasını) beklemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Ya da çocukların yetiştirilmesinde bilgiye gereksinim duyulmayan, onların eğitimiyle çok fazla ilgilenilmeyen bir kültürün var olduğu toplumlarda, halk kütüphanesi kullanımını cinsiyete bağlı olarak ve yalnızca nicel açıdan değerlendirmek anlamlı görünmemektedir.

IV.2.3. MEDENİ DURUM-HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM İLİŞKİSİ

Halk kütüphanesi kullanım çalışmalarında sık sık ele alınan, ancak halk kütüphanesi kullanımı üzerinde doğrudan ve anlamlı etkisinin görülmediği belirtilen (Bruyys 1981:114) bir başka sosyo-ekonomik özellik medeni durumdur. Genelde, bekarların, evlilerden daha fazla halk kütüphanesi kullandıklarına yönelik görüş birliğine karşın, medeni durumun, halk kütüphanesi kullanımına olan etkisi de diğer değişkenler aracılığıyla açıklanabilmektedir. Halk kütüphanesi kullanımının medeni duruma bağlı olarak azalması ya da artmasının nedenleri konusunda şunlar söylenebilir:

1. Daha önceki etkenlerle ilgili olarak da belirtilmiş olan ve dikkate alınması gereken ilk unsur evli ya da diğer grupların toplam nüfus içindeki oranlarıdır. Yüksek orana sahip grupların, halk kütüphanesini

kullanma olasılıkları doğal olarak fazla olmaktadır.

2. Medeni durumun halk kütüphanesi kullanımı ile ilgili en önemli ilişkisi yaş ve eğitim değişkenleri aracılığıyla açıklanabilmektedir. Buna göre, bekar bireyler genelde gençlik grubu içinde yer almaktadır. Gençler, yaş etkeninde açıklanan nedenlerle halk kütüphanesini daha fazla kullanmaktadırlar. Dolayısıyla, bekarların genelde genç olması, onların daha fazla halk kütüphanesi kullanmalarına neden olmaktadır.

Bekarların genelde genç olması, onların, aynı zamanda daha eğitilmiş ve eğitimle içiçe bir dönemde olmaları anlamına gelmektedir. Daha eğitilmiş olmak ve eğitimle içiçe bulunmak ise bekarların halk kütüphanesi kullanma olasılığını yükseltmektedir.

Kısaca medeni durumun halk kütüphanesi kullanımı üzerindeki etkisi yaş ve eğitim aracılığıyla dolaylı niteliktedir.

3. Medeni durumun bireylere boş zaman yaratma ile ilgisi, onun, halk kütüphanesi kullanımına etkisi için bir neden olabilmektedir. Bruyns (1981:114)'un da belirttiği gibi, bekarların, evli ve özellikle çocuklu evlilere göre daha çok boş zamana sahip oldukları ve bunun, evli yetişkinlerin ev ve (varsa) çocuklarıyla ilgili sorumluluk ve görevlerinin daha fazla olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu, evlilerin halk kütüphanesi kullanmalarına olanak

sağlayan boş zamanlarını büyük ölçüde azaltmaktadır. Oysa, bekarların bir işte çalışmamaları ve evle ilgili sorumluluklarının çok fazla olmaması, onların, boş zamanlarını artırmakta, dolayısıyla halk kütüphanesi kullanım olanaklarını yükseltmektedir. Ancak, burada önemli olan, geliştirilen modelde de vurgulandığı üzere, bireylerin boş zamanlarını değerlendirmede halk kütüphanesinden yararlanıp-yararlanmadıkları ve yaşama tarzlarının bunu içerip-içermediği konusudur.

4. Bir başka nedenle ilgili olarak Berelson (1949:39) bir ayrıntıya dikkat çekmektedir. Evlilerin, halk kütüphanesinden genelde eşleri için de ödünç kitap almaları nedeniyle diğer es kütüphaneye gelmemekte, bu durum, istatistiklere evlilerin halk kütüphanesini daha az kullandıkları biçiminde yansımaktadır.
5. Van House (1983b:81) ise, literatürdeki genel yaklaşımın aksine, evlilerin (ve özellikle çocuklu evlilerin), halk kütüphanesini bekarlardan daha fazla kullanabileceklerini öne sürmektedir. Buna göre, evlilerin, çocukları için kütüphane kullanmak ve/veya onlarla birlikte kütüphaneye gitmek zorunda olmaları, onların, bekarlara göre daha fazla halk kütüphanesi kullanmalarına neden olmaktadır. Kuşkusuz, daha önce açıklanan nedenlerle, bu durumun her toplum için geçerli olabileceği düşünülemez.

Medeni durum ile halk kütüphanesi kullanım

ilişkinini açıklamak amacıyla yapılan bir araştırmada, okul çağı dışındaki (yani genç olmayan ve eğitim dışında bulunan) bekarlarla, evli ve diğer grupları halk kütüphanesi kullanımı açısından karşılaştırmak, medeni durumun bu konudaki bağımsız etki düzeyini belirlemek bakımından yararlı olacaktır. Bu yöntem, diğer etkenlerin doğrudan etkisini belirlemek amacıyla da kullanılabilir.

Medeni durumun halk kütüphanesi kullanımı ile ilişkisi açısından, toplumun, bireyden medeni durum statüsüne göre beklediği ve yaşama tarzının biçimlendirdiği rolün niteliği büyük önem taşımaktadır. Eğer, o toplumun kültürü, evlilerin, özellikle de evli kadınların toplumsal yaşamda etkin olmalarını desteklemiyor, engelliyor ve hatta onlardan etkin olmama gibi bir rol bekliyorsa, bu durum halk kütüphanesi kullanımının azalmasına neden olacaktır. Dolayısıyla, burada, o toplumun her medeni durum statüsünden, halk kütüphanesi kullanımı konusunda beklediği rol söz konusu olmaktadır.

IV.2.4. EĞİTİM-HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM İLİŞKİSİ

Halk kütüphanesi kullanım çalışmalarının hemen hemen tümünde ulaşılan temel sonuç, eğitimin, halk kütüphanesi kullanımı ile en yüksek ve anlamlı ilişki düzeyine sahip bir sosyo-ekonomik özellik olduğu

gerçeğidir. Örneğin; Zweizig ve Dervin (1977:239), 1977 yılına kadar halk kütüphanesi kullanımı ile ilgili olarak yapılan 60 çalışmanın hepsinde eğitimin, halk kütüphanesi kullanımı ile pozitif bir ilişkisinin olduğunun anlaşıldığından söz etmektedirler. Benzer biçimde, Kamin (1984:12-14), eğitim ile halk kütüphanesi kullanım ilişkisine yönelik olarak 1962-1982 yılları arası literatürü özetlediği çalışmasında, eğitimin diğer sosyo-ekonomik özelliklere göre, bu konuda en önemli etken olduğunun görüldüğünü belirtmektedir. Son çalışmalarından birinde , Carpenter (1988:23), "Eğitim-halk kütüphanesi kullanım ilişkisi evrensel düzeyde kabul gören bir durumdur" demektedir. Köhl (1981:103) yaptığı araştırmada, kullanıcı olmayanların en önemli özgeçmiş özelliğinin çok kısa bir eğitim yaşamı olduğu sonucuna varmıştır.

Bunun dışında, eğitim düzeyi ile halk kütüphanesi kullanım amaçları arasında önemli bir ilişkinin olduğu, örneğin; eğitim düzeyi yükseldikçe, halk kütüphanesine kültürel etkinliklere katılmak amacıyla gelme oranının da yükseldiği belirtilmektedir (Sahai 1973:127).

Berelson (1949:28)'dan bu yana yapılan halk kütüphanesi kullanım çalışmalarında değişmeyen bir sonuç olarak bulunan eğitim-halk kütüphanesi kullanım ilişkisi D'Elia (1980b:243) tarafından "klasik ilişki" olarak adlandırılmaktadır. Yani, bu ilişki, zaman, topluma ve yapılan çalışmaya göre genelde değişmemektedir.

Hemen her ülkede halk kütüphanelerinin en büyük kullanıcı grubunun öğrenciler olması, eğitimin, halk kütüphanesi kullanımındaki önemini ortaya koyan yalın bir gerçektir. Eğitim ile halk kütüphanesi kullanımı arasındaki ilişkinin nedenlerine yönelik olarak sunlar söylenebilir:

- 1.Halk kütüphanesi kullanımı, çeşitli eğitim düzeylerinin toplam nüfus içindeki oranlarına bağlı olarak değişebilir. Doğal olarak, toplam nüfus içinde eğitim düzeyi yüksek orana dahil bireylerin, halk kütüphanesini daha fazla kullanmaları (ya da kullanmaları) beklenir.
- 2.Eğitimin halk kütüphanesi kullanımı ile olan ilişkisini belirleyen en önemli unsur "bilgi"dir. Bireylerin, sahip oldukları eğitim düzeyleri ya da eğitim ile olan ilgi düzeyleri, onların, iş/meslek, aile, okul, kişisel yaşam gibi alanlardaki bilgi gereksinimlerini, bu gereksinimlerinin boyutunu ve karşılanma biçimini, kısaca bilgi ile ilgili davranışlarını belirlemektedir. Bu durum ise, doğal olarak, bir bilgi kaynağı merkezi olan halk kütüphanesinin kullanımını doğrudan etkilemektedir. Kişilerin eğitim ile boş zamanlarını değerlendirme etkinlik alanlarındaki rollerinin gerçekleştirilmesinde bilgi ile olan ilişkilerini, onların eğitim statüleri ve eğitimle ilgili yaşama tarzlarını belirlemektedir. Birey, bu alanlardaki

rollerini gerçekleştirirken, bilgiye (yeterince) gereksinim duymuyor ya da halk kütüphanesini bu gereksinimin karşılanmasında bir araç olarak görmüyor/kabul etmiyorsa, halk kütüphanesini kullanmayacak ya da az kullanacaktır. Özellikle, eğitim alanında kendisinden yüksek rol oynaması beklenen bireyler, bir başka deyişle, eğitim statüsü yüksek olan bireyler bilgi elde etmeye ve öğrenmeye daha fazla eğilim gösterecekler ve bunun sonucunda, yaşama tarzları da içeriyorsa halk kütüphanesini daha çok kullanacaklardır. Aksi takdirde, kullanma olasılıkları azalacaktır.

3. Eğitim içinde fiilen yer alan bireyler okula/eğitime bağlı amaçlar için genelde halk kütüphanesi kullanmak zorunda kalmaktadırlar. Dolayısıyla, eğitimle ilişkisi az olan ya da hiç olmayan bireylerin halk kütüphanesi kullanma olasılık ve düzeyleri de düşük olacaktır.

4. Eğitim, kişiye, Van House (1983b:84)'un da belirttiği gibi, bilgiyi yaşamlarında kullanmayı öğretmekte, yani bilgiyi kullanma becerisi kazandırmakta ve bu beceriyi geliştirmektedir. Eğitimle ilişkisi zayıf olan ya da olmayan bireylerin bu beceriyi kazanma ve özellikle geliştirebilmeleri oldukça güçtür. Bilgiyi yaşamında kullanmayı bir beceri ve gereklilik durumuna getirebilen bireyin halk kütüphanesini keşfetmesi ve kullanması zor olmayacaktır. Kuşkusuz,

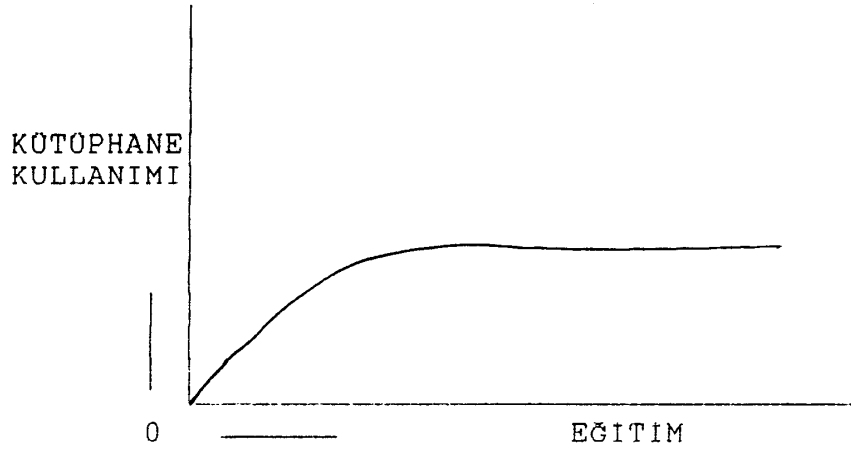
bilgiyi kullanma becerisi yalnızca eğitim ve kişisel yeteneklere bağlı değil, ancak, aynı zamanda kişinin çevresi ve tutumları ile de ilgili görünmektedir. Buna karşın, eğitilmiş kişi "yazılı kelimeleri yararlı bilgiye dönüştürebilme" (Van House 1983b:84) becerisinden dolayı halk kütüphanesi ile daha yakındır.

Bunun dışında, eğitim-halk kütüphanesi kullanım ilişkisi konusunda vurgulanması gereken önemli bir nokta da şudur:

" Belirli bir noktanın ötesinde eğitimin çok marjinal bir etkisi de olabilir. Örneğin; doktora derecesini almış bir kişinin, bu eğitim düzeyinin, halk kütüphanesi kullanmaya çok fazla bir etkisi olamaz. Çünkü, halk kütüphanesi genellikle yüksek düzeyde ve uzmanlaşmış bilgi sunmaz. O halde, kütüphane kullanımı eğitimin bir işlevi olarak bir noktaya kadar ona bağlı olarak artar. Ancak, daha sonra bu artış yavaşlar ve sonunda belirli bir düzeyde ilerler" (Van House 1983b:84-85).

Van House (1983b), bu konudaki düşüncelerini bir grafikte şöyle ifade etmektedir:

Sekil 6: Eğitimin Bir İşlevi Olarak Halk Kütüphanesi
Kullanımı

Kaynak :Van House (1983b:85)

5. Eğitimin halk kütüphanesi kullanımına etkisi, bireylerin, günlük ve meslek yaşamlarındaki karar verme süreçlerinde de görülmektedir. Eğitimli bireyler, hem günlük ve hem de meslek yaşamlarında karar verirken bilgiye daha çok gereksinim duymakta ve daha çok kullanmaktadırlar. Bu nedenle, bu bireylerin halk kütüphanesi kullanma/daha çok kullanma olasılıkları görece yüksek olabilmektedir.
6. Halk kütüphanesi kullanımını yakından ilgilendiren bir olgu da okuma alışkanlığıdır. Berelson (1949:24) ve Bruyns (1981:116)'un belirttikleri gibi, eğitim kişilerde okuma alışkanlığını geliştirmektedir. Bu durumda, okuma alışkanlığı düzeyleri farklı olanlar (ya da okuma alışkanlığı olanlar ile olmayanlar)

arasında halk kütüphanesi kullanımı açısından bir farklılık söz konusu olacaktır. Berelson (1949:24), daha çok eğitim almış kişilerin okuma düzeylerinin yüksek olacağını, çünkü, onların, okuma süresince okuma tekniğini daha iyi öğrendiklerini, bilgilenme ve yaratıcılıkta kitaplara daha çok başvurduklarını belirtmektedir.

7. Eğitilmiş bireylerin, az eğitimlilere göre ev ve aile etkinlikleri ve mesleki yükselme ile daha çok ilgilendikleri, daha sosyal oldukları, bu nedenle de halk kütüphanesini daha çok kullandıkları öne sürülmektedir (Marchant 1991:233).

Burada sıralanan ve önemli kuramsal bilgileri içeren nedenlere karşın, eğitimin, halk kütüphanesi kullanımında, sözü edildiği oranda etkili olabilmesi büyük ölçüde o ülkedeki eğitim sisteminin yapısına (niteliğine) bağlı görünmektedir. Diğer bir deyişle, eğitimin, halk kütüphanesi kullanımında belirleyici bir etken olabilmesi için, var olan eğitim sisteminin (örgün ve yaygın) halk kütüphanesi kullanımını gerektirmesi ve hatta zorunlu kılması bir ön koşuldur. Yoksa, bireylerin yalnızca eğitimin içinde yer almaları ya da eğitim düzeylerinin yüksek olması halk kütüphanesi kullanmaları için yeter bir neden olamayacaktır. Bu durumda, araştırmaya dayalı eğitim sistemine sahip gelişmiş ülkelerdeki halk kütüphanesi kullanımında belirleyici olan eğitim etkeni, ezberci ve araştırmaya yöneltmeyen

eğitim sisteminin var olduğu ũlkelerde aynı rolũ oynayamayacak ya da oynadığı rolũn içeriği deđiſecektir.

Geliſtirdiđimiz kuramsal model çerçevesinde sŕylemek gerekirse; halk kŕtŕphanesi kullanımının eğitim ile olan iliſkisi, halk kŕtŕphanesinin, bireylerin rollerini gerekleſtirdikleri 6 temel toplumsal etkinlik alanından birisi olan eğitim içinde yer almasından kaynaklanmaktadır. Modele gŕre, birey, eğitim alanındaki rolũnũ gerekleſtirmede diğer bilgi kaynakları ile birlikte, bir bilgi kaynakları merkezi olarak halk kŕtŕphanesi ile de iliſki içindedir. Bŕyle bir iliſki içinde değilse, yani bu etkinlik için halk kŕtŕphanesi kullanmıyorsa bunun kuramsal olarak 4 nedeni sŕz konusu olabilir. Bunlar:

1. Birey, eğitim ile ilgili rollerini gerekleſtirirken içinde bulunduğu yaſama tarzı (kŕltŕr) halk kŕtŕphanesi kullanmasını gerektirmiyor olabilir.
2. Yaſadıđı ũlkede/toplumda var olan eğitim sistemi halk kŕtŕphanesi kullanımını gerektirmiyor olabilir.
3. Bireyden statŕsŕ gereği halk kŕtŕphanesi kullanma rolũ beklenmiyor olabilir.
4. Yukarıda sıralanan nedenlerin tŕmŕ geçerli olabilir.

IV.2.5. MESLEK-HALK KŕTŕPHANESİ KULLANIM İLİſKİSİ

Meslek etkeninin halk kŕtŕphanesi kullanımı ile olan iliſkisine yŕnelik farklı gŕrŕſler bulunmaktadır.

Zweizig ve Dervin (1977:240), 1976 yılına kadar halk kütüphanesi kullanımını ile ilgili olarak yapılan 60 çalışmadan 30'unda meslek ile halk kütüphanesi kullanımını arasında zayıf bir ilişki olduğunu belirtirken, kütüphane kullanımında mesleğin eğitimden daha belirleyici nitelik taşıdığı durumlar olduğunu, örneğin; aynı eğitim düzeyine sahip iki yönetici grup içinde yönetsel sorumluluğu daha fazla olanların kütüphaneyi daha çok kullandıklarını öne süren yaklaşımlar da bulunmaktadır (Kim ve Little 1987:27).

Meslek ile halk kütüphanesi kullanım ilişkisine yönelik olası nedenler şunlardır:

1. Her unsur için dikkate alınması gerektiği belirtilen neden, meslek için de geçerli olabilir. Meslek gruplarının toplam nüfus içindeki oranları bazında en yüksek orana sahip meslek grupları üyelerinin halk kütüphanesi kullanıcıları olmaları ya da halk kütüphanesini daha fazla kullanmaları beklenir.
2. Mesleğin, halk kütüphanesi kullanımını etkilemesi eğitim ile yakından ilgili görünmektedir. Bir mesleği elde etmek için gerekli eğitim düzeyi ya da bunun için geçirilen eğitim süresi halk kütüphanesi kullanımını etkileyebilmektedir. Dolayısıyla, eğitim düzeyi yüksek meslek grubu üyelerinin daha çok halk kütüphanesi kullanmaları beklenir. Yapılan bir araştırmada (Kim 1990:11) 17 meslek grubunun halk kütüphanesini farklı derecelerde kullandığı anlaşılmıştır.

3. Mesleğin ya da yapılan işin niteliği de halk kütüphanesi kullanımını etkileyebilmektedir. Çalışılan iş ya da mesleğin dayandığı bilgi derecesi halk kütüphanesi kullanımını etkilemektedir. Bir başka deyişle, doğrudan bilgiye dayalı meslek grubu üyeleri ile beceriye dayalı meslek grubu üyelerinin halk kütüphanesi kullanım düzeyleri farklı olmaktadır. Aynı biçimde, doğrudan bilgiye dayalı mesleklerle ilgili değişiklik ve genişleme olma olasılığının görece yüksek oluşu halk kütüphanesi kullanımını artıran bir olgudur. Yani, mesleğe bağlı bilgi gereksinimi olanlar, olmayanlara göre halk kütüphanesini daha fazla kullanabilmektedirler. Kim (1990:24)'in dikkat çektiği önemli bir nokta da, gerekli eğitim süresi uzun mesleklerin genelde bilgiye dayalı meslekler olduğudur.

Çalışılan işte yetki ve sorumluluk arttığı oranda, işe dayalı halk kütüphanesi kullanımı da yükselmektedir (Kim ve Little 1987:23; Kim 1990:11).

Kariyer yapmaya yönelik mesleklerde, kişinin kendini sürekli geliştirme zorunluluğu okumayı ve dolayısıyla halk kütüphanesi kullanımını artırıcı bir unsur olarak düşünülebilir. Oysa, rutin (tekdüze) bir iş yapanlar halk kütüphanesini daha az kullanırlar (Kim 1990:19).

Rochester (1982:8), özel eğitim gerektiren mesleklerde halk kütüphanesi kullanımının daha yüksek

olduğunu belirtmektedir.

4. Mesleğin halk kütüphanesi kullanımına etkisine yönelik tartışmalardan birisi, çalışanlarla çalışmayanların halk kütüphanesi kullanımlarındaki farkın hangi yönde olduğu konusunda görülmektedir. Genelde, işsizliğin halk kütüphanesi kullanımını artırdığını, bu nedenle de işsizlerin çalışanlara göre daha fazla halk kütüphanesi kullandıkları öne sürülürken (Sahai 1973:127; James 1985:255; Bob 1985:106), tersini savunan görüş de bulunmaktadır (Bruyns 1981:115).

İşsizlerin ya da çalışmayanların halk kütüphanesini daha fazla kullanmalarının en önemli nedeni, onların daha çok boş zamana sahip olmaları; iş bulabilmek için iş ilanlarını okumak ve izlemek zorunda kalmaları ve meslek kazanabilmek için çeşitli yayınlar okumak zorunda olmaları gösterilebilir.

Bunların dışında bu konuyla ilgili başka nedenler de ileri sürülmektedir. İngiltere'de yapılan bir araştırma (Bob 1985:106) sonuçlarına göre, işsiz orta sınıf üyelerinin, çalışan orta sınıf üyelerine göre halk kütüphanesini daha fazla kullandıkları, bunun, çalışan üyelerin zaten az olan zamanlarının büyük bölümünü alışverişe ayırmalarından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

İşini kaybetmenin, bireyde çeşitli toplumsal kurumlara karşı davranış değişikliği yarattığı kabul

edilmekte, orta sınıf üyesi bireyler için bu değişikliğin halk kütüphanesine daha fazla gitmek biçiminde gerçekleştiği görülmektedir (Bob 1985:106).

Çalışanların, işsizlere göre, halk kütüphanesini daha fazla kullanacağını savunan Bruyns (1981:115), bunu şöyle açıklamaktadır:

"İşsizler çalışanlara göre toplumdan izole olmuşlardır; toplumla bütünleşemezler. Herhangi bir iş tarafından okumaya ve kütüphane kullanmaya teşvik edilmedikleri için halk kütüphanesini daha az kullanırlar".

Çalışılan işin yarım-zamanlı olması da kişinin boş zamanını artıran, dolayısıyla halk kütüphanesi kullanımını olumlu yönde etkileyen bir durumdur (Carpenter 1988:27).

5. Meslek, halk kütüphanesi kullanım amaçlarını da etkileyebilmektedir. Örneğin; işsizler, kütüphaneyi iş bulmalarına yardımcı olacak yayınları okumak amacıyla; öğrenci ve öğretmenler bilgi edinmek için kullanırlarken, ev kadınları daha çok kültürel etkinliklere katılmakta, emekliler de boş zaman değerlendirmek için dergi-gazete okumak amacıyla kullanılmaktadırlar (Sahai 1973:127).

Meslek yaşamı, birey yaşamının ve zamanının büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Birey yaşamının bu önemli parçasının toplumsal bir etkinlik olan halk kütüphanesi kullanımını etkilememesi düşünülemez.

Ancak, etki oranı toplumdaki topluma değişebilmektedir. Bireylerin meslek ile ilgili bilgi gereksinimlerini diğer kütüphane türlerinden (özellikle araştırma kütüphaneleri) karşılama yoluna gitmeleri, bilgiye dayalı mesleklerde bile halk kütüphanesi kullanımını azaltabilmektedir. Buna halk kütüphanelerinin uzmanlık düzeyinde bilgi kaynaklarını genelde içermediği de eklenirse, halk kütüphanesi kullanımında meslek değişkeninin rolünün düşük olması beklenebilir. Buna karşın, mesleği dolayısıyla bilgi ve okuma ile çeşitli düzeylerde ilişkisi olan bireyler, bu ilişkiyi, yaşam tarzlarının bir parçası durumuna getirdikleri için aile, güncel ve kişisel yaşamlarında da sürdürebilecekler, bu ise, onların halk kütüphanesi kullanımlarını olumlu yönde etkileyebilecektir.

IV.2.6. GELİR DOZEYİ-HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM İLİŞKİSİ

Halk kütüphanesi kullanımında gelir düzeyinin etkisine ilişkin ortak kanı, halk kütüphanelerinin, genelde, orta gelir düzeyine sahip bireylerce kullanıldığı, kullanımın gelir düzeyine bağlı olarak belirli bir noktaya kadar arttığı, daha sonra ise düşmeye başladığı biçimindedir (Berelson 1949:16; Vdn House 1983b:83). Halk kütüphanesi kullanımı ile gelir düzeyi arasındaki ilişkiye yönelik olarak şu nedenler

söylenebilir:

- 1.Halk kütüphanesi kullanımının gelir grupları arasındaki farklılığı, bu grupları toplam nüfus içindeki oranlarından kaynaklanabilir.
- 2.Halk kütüphanesi kullanımı, alt ve orta gelir düzeyine sahip gruplar içinde gelire koşut olarak artabilir. Ancak, yüksek gelir düzeyine sahip grupta kullanım düşmektedir.Bunun başlıca nedeni, alt ve orta gelir grubu üyeleri gereksinim duydukları bilgi kaynaklarını genelde başka yollarla ve özellikle satın alarak elde edemezken, yüksek gelir grubu üyeleri daha çok satın alma yolunu tercih edebilmektedirler. Bu nedenle de, yüksek gelir grubu üyesi bireyler halk kütüphanesini kullanmamakta ya da görece az kullanmaktadırlar.

Yüksek gelir grubu üyelerinin genelde halk kütüphanesi kullanmamalarının/az kullanmalarının nedenini, Van House (1983a:377), halk kütüphanesi kullanımının bazen bir statü göstergesi olduğu, yüksek gelirli bireyin, gereksinim duyduğu bilgi kaynağını halk kütüphanesinden elde etmek yerine satın alarak bu statüye uygun davrandığı biçiminde açıklamaktadır.

- 3.Halk kütüphaneleri yüksek gelir gruplarının yanısıra düşük ve çok düşük gelir grupları tarafından da kullanılmayabilir. Alt gelir grubuna üye bireyler, genelde düşük eğitim düzeyine sahip olmaları

nedeniyle okumaya eğilimli değildirler ve bu yüzden halk kütüphanesini kullanmazlar/az kullanırlar.

4. Gelir düzeyinin halk kütüphanesi kullanımındaki etkisi eğitim değişkeni aracılığıyla da açıklanmaktadır. Buna göre, bireylerin eğitim düzeyleri genelde gelir düzeylerine koşut nitelik gösterecek, yani, yüksek gelir grubuna dahil birey daha eğitilmiş ve alt gelir düzeyine sahip birey ise daha az eğitilmiş olacaktır. Bu durumda, eğitim düzeyi yüksek olan bireyin, yani yüksek gelir grubu üyesinin halk kütüphanesi kullanma olasılığı diğer gelir gruplarına göre daha yüksek olacaktır. Ayrıca,

"Evinde bir kitaplığa sahip olan kişinin halk kütüphanesini, evinde böyle bir olanağı olmayana göre daha az kullanacağı düşünülebilir. Çünkü, istediği kaynak evde hazır. Ancak, yapılan araştırma tersi bir durumu ortaya çıkarmıştır: Evinde daha büyük bir kitaplığa sahip olan, halk kütüphanesini daha çok kullanmaktadır. Açık ki, evinde kitaplığı olan bir kişi, "kitap düşkünü" (book minded), daha eğitilmiş ve daha farklı kaynakları kullanmak ister" (Berelson 1949:15-16).

Kuşkusuz, bu yaklaşımın doğru olabilmesinin o ülkedeki halk kütüphanelerinin sahip oldukları derinliklerin nitelikleriyle yakından ilgisi bulunmaktadır. Yani, halk kütüphaneleri, yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin kitaplıklarında olmayan kaynakları içerecek zenginlikte olabilmelidir.

5. İssizliğin arttığı dönemlerde halk kütüphanesi

kullanımının yükselmesinin, kişilerin gelir düzeylerinin düşmesiyle ilgili olabileceği, işsiz kalarak satınalma güçleri azalan bireylerin halk kütüphanesinden daha çok ödünç kitap alacakları düşünülebilir.

6. Gelir düzeyi halk kütüphanesi kullanım amaçlarını da etkilemektedir (Sahai 1973:132). Buna göre, en düşük gelir düzeyine sahip kullanıcılar, halk kütüphanesini daha çok kültürel etkinliklere katılmak amacıyla kullanmaktalar; gelir düzeyi yükseldikçe bu konudaki ilgileri azalmaktadır. Gelir düzeyi yüksek bireyler kültürel gereksinimlerini karşılamak için sinema, tiyatro, konser vb. başka etkinliklere gidebilme olanaklarına sahiptirler.

Halk kütüphanesi kullanımı, bireyin, eğitim ve boş zamanlarını değerlendirme alanlarındaki etkinlikleri gerçekleştirmede gereksinim duyduğu bir olgu; yaşama tarzı da bu gereksinimin karşılanma biçimini belirleyen bir etken olarak ele alınıp, Eke (1980:105)'nin,

"ihtiyaçların tatmini gelir seviyesine bağlı bulunduğu için yaşama tarzının büyük ölçüde gelire bağımlı olduğu"

biçimindeki yaklaşımı temelinde düşünülürse, halk kütüphanesi kullanımı ile gelir düzeyi arasında doğrudan ya da dolaylı bir ilişkinin olabileceği

kuramsal olarak söylenebilir. Bu durumu bir örnek ile açıklayabiliriz: Diyelim ki, kişi, eğitim ve boş zamanları değerlendirme etkinlik alanlarında bilgiye gereksinim duymaktadır. Gereksinim duyduğu bilgi kaynağını ya satın alarak ya da halk kütüphanesinden ödünç almak da dahil başka yollarla sağlayacaktır. İşte, bu yollardan birisini tercih etmesi yaşama tarzına bağlı olmaktadır. Gelir düzeyi bu kaynağı satın almasına olanak sağlıyorsa halk kütüphanesinden ödünç alma yolunu tercih etmeyecektir. Yani, bireyin gelir düzeyi, bir anlamda, onun yaşama tarzını belirlemektedir. Bir başka deyişle, gelir düzeyinin yüksekliği, yaşama tarzının, satınalma eylemini içermesinin olanağını yaratmaktadır. Dolayısıyla, halk kütüphanesi kullanımı ile gelir düzeyi arasında bir ilişki ortaya çıkmaktadır.

IV.2.7.COĞRAFİK KÖKEN-HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM İLİŞKİSİ

Yaptığımız çalışma ulusal düzeyde olsaydı, "coğrafik köken" yerine, "kentte/kırda oturma" kavramı kullanılacaktı. Kırdaki (köy-kasaba) ya da kentte oturmanın, kentte oturuyorsa kır ya da kent kökenli olmanın halk kütüphanesi kullanma ile kültürel anlamda bir ilişkisi bulunmaktadır. Köy kültürü ile kent kültürünün iki ayrı yaşama tarzını ifade ettiği,

kentleşme sürecinin kişilerin çeşitli konulardaki düşünce, tutum ve davranışlarını değiştirdiği belirtilmektedir (Kartal 1978:153; Erdoğan 1978:75). Bu çalışma bir kent bazında yapıldığı için, incelenecek toplum kentte oturan/yasayan bir toplumdur. Ancak, kentte oturmak, en azından kültürel anlamda kentli olmak anlamına gelmemekte, bu nedenle de, bireylerin ne kadar süreden beri kentte oturdukları, ailelerinin bu kente nereden (köy-kasaba-şehir) ve hangi coğrafik bölgeden geldikleri coğrafik kökeni belirlemek açısından önem kazanmaktadır. Kentte yaşanan sürenin uzunluğu ile kentlileşme arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmaktadır (Kartal 1978:16).

Genelde, kentte oturanların halk kütüphanesini kırsal alanlarda oturanlara göre daha fazla kullandıkları kabul edilmektedir (Berelson 1949:40; Sorensen 1979:47; Kühl 1981:100; Van House 1983b:81). Kentte ya da kırsal alanda oturmanın (kent/köy kökenli olmanın) halk kütüphanesi kullanımı konusunda yarattığı farklılığın olası nedenleri şunlardır:

- 1.Köy ve kent nüfusunun toplam nüfus içindeki oranları dikkate alınmalıdır.
- 2.Köyde (kırsal alanda) ya da kentte oturma ile halk kütüphanesi kullanımı arasındaki ilişkiyi genelde eğitim unsuru aracılığıyla açıklama eğilimi görülmektedir (Berelson 1949:40; Van House 1983a :366). Diğer bir deyişle,

"Daha zengin ve dolayısıyla daha iyi eğitilmiş bir nüfusun bulunduğu kentlerde, yoksul ve düşük eğitilmiş nüfusun olduğu kırsal alanlara göre halk kütüphanesi daha çok kullanılacaktır" (Berelson 1949:40).

Kentte yaşayanların genelde daha yüksek eğitime sahip olmaları, onların, halk kütüphanesi kullanım olasılıklarını, köyde yaşayanlara göre yükseltmektedir.

3.Önemli bir başka neden de, köy ve kentin kültürel açıdan farklı yapılara sahip olmalarıdır. Bilgi kullanmanın, eğitimin yanısıra çevre ya da kültür ile ilgili olduğu daha önce de belirtilmişti. Köyün her iki açıdan da dezavantajlara sahip bulunması, kişinin, halk kütüphanesi kullanımını ile ilgili tutumunu olumsuz yönde etkilemekte, bu nedenle de kırsal alanda halk kütüphanesi kullanım oranının düşük olmaktadır (Van House 1983b:84).

4.Köyde/kentte oturmanın, okuryazarlık ve/veya okuma alışkanlığı aracılığıyla halk kütüphanesi kullanımını etkilemesi söz konusu olabilmektedir. Genelde, hem okuryazarlık ve hem de okuma alışkanlığı oranları kırsal alanda daha düşük olmaktadır. Bu durum, halk kütüphanesi kullanımının kırsal alandaki azlığına neden olmaktadır. Ayrıca, Lisov (1984:311)'un da belirttiği gibi, kitap okuma alışkanlığı kent kültürünün bir parçasıdır.

5.Köyde/kentte oturmanın halk kütüphanesi kullanımında

yarattığı farklılığın önemli bir başka nedeni de, halk kütüphanesine olan uzaklık, ulaşım zorluğu ve halk kütüphanesi hizmetinden yararlanmadaki eşitsizlik durumudur. Kütüphane uzaklığının, bazen kullanımı etkileyen en önemli unsur olduğu belirtilmektedir (Berelson 1949:44). Kırsal alanda yaşayanlar, sözü edilen bu dezavantajlara sahiptirler ve bu nedenle de kentte yaşayanlara göre daha az kütüphane kullanmaktadırlar. Kırsal alanda yaşayanların halk kütüphanelerine üye olma olanak ve olasılıkları, kentte oturanlara göre sınırlıdır. Kırsal alana halk kütüphanesi hizmeti götürmekle yükümlü gezici kütüphanelerin bütün bu dezavantajları yokedebilmesi oldukça güç görünmektedir.

Köy ya da kent kökenli oluşun konumuz açısından taşıdığı büyük önem, onun, kişi için kültürel yapı anlamına gelmesinden kaynaklanmaktadır. Van House (1983b:84)'ın da belirttiği üzere, "köy ve kent iki ayrı kültürel çevredir." Bu iki ayrı kültürel çevrede farklı alışkanlık, tutum ve davranış biçimleriyle yetişmiş kişiler (ya da ailesi farklı yetişmiş olanlar) aynı kentte oturuyor olsalar bile, farklı kültürel geçmişlerinden dolayı halk kütüphanesi kullanımı konusunda aynı tutum ve davranışlara sahip olamayacaklardır. Ankara bazında yapılan bir araştırma (Erdoğan 1978:75) sonuçları, kişilerin çoğunun, geldikleri kırsal bölgelerdeki alışkanlık ve

tutumlarını kentsel çevrelerinde de sürdürdüklerini göstermiştir. Halk kütüphanesi kullanımına ilişkin alışkanlık ve tutumlar da bu çerçevede değerlendirilebilir. İşte, kültürel geçmiş anlamında alınan coğrafik kökenin halk kütüphanesi kullanımı konusunda bu açıdan önemi bulunmaktadır.

Bu araştırma (Erdoğan 1978:75)'nin yanısıra, yine Ankara bazında yapılmış bir başka araştırma (Kartal 1978)'da da konumuzla ilgili olabilecek bazı sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre, kırsal alandan kente göç edenlerin kentsel çevrelerinde yeni bazı alışkanlıklar kazandıkları, kentleşme süreci içinde kişi ve ailelerin çeşitli konulardaki tutum, davranış ve dünya görüşlerinde değişiklikler olduğu anlaşılmıştır (Kartal 1978:153-154). Yapılan araştırmalarda, kişilerin, göç etmeden önce buldukları kırsal bölgede gazete okumayanların %29.2 olan oranı, Ankara'ya geldikten sonra %8.24'e düşmüş, haftada en az bir defa okuyanların oranı da %10.59'dan, %46.66'ya yükselmiştir (Erdoğan 1978:58)

Bir başka sonuç ise, göç edenlerin kentte kalış süreleri arttıkça herhangi bir konuda bilgi edinmek için "birinci el kaynaklar"a başvurma oranı yükselmekte; kızlar ile erkekler arasında öğrenim görme açısından bir ayrım olmaması gerektiği yönünde düşünenlerin oranı da artmaktadır (Kartal 1978:118, 153).

Bu araştırma sonuçları ile vurgulamak istediğimiz nokta, köyde yaşayanlarla, kentte yaşayanların (kent ya da köy kökenli olanların) çeşitli toplumsal olaylarda farklı tutumlara sahip olabilecekleri ve kentte yaşamının, kişilerde, halk kütüphanesi kullanımı açısından olumlu değişikliklere neden olabileceği gerçeğidir. Kadınların meslek seçimini; eğitim ve kültüre aile bütçesinden ayrılan payın miktarını bile etkileyen coğrafik kökenin, aynı zamanda, yaşama tarzının bir ifadesi olması nedeniyle konumuzla ilişkisi bulunmaktadır.

Bu bölümde, belirlenen bazı sosyo-ekonomik etkenlerin halk kütüphanesi kullanımına olan etkilerinin nitelik, düzey ve nedenlerine yönelik olarak oluşturulan kuramsal çerçeveye bazı noktalarda ve özellikle nedenler konusunda, gelişmiş olarak nitelenen ve halk kütüphaneciliğinde belirli bir aşamaya ulaşmış ülkelerin gerçeklerini yansıttığı eleştirisi yöneltilebilir. Ancak, halk kütüphanesi kullanımıyla (ya da kullanılmamasıyla) ilgili nedenler kuramsal bir model temelinde ortaya konmaya çalışılırken sık sık bu konuya dikkat çekilerek, her toplumun kendi koşulları içinde değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Kaldı ki, bu araştırmadan elde edilen sonuçların, geliştirilen model (dolayısıyla nedenler) ile uyduğu ve ayrıldığı noktalar irdelenmeye çalışılacaktır.

Belirtilmesi gereken bir başka nokta ise yaşama

tarzı kavramı ile ilgilidir. Geliştirilen kuramsal modelde yaşama tarzının önemi sık sık vurgulanmıştır. Buna karşın, biz bu çalışmada, araştırmaya dahil edeceğimiz bireylerin yaşama tarzlarını bir bütün olarak (yaşama tarzlarının bütün parçalarını) ortaya çıkarmayı amaçlamamaktayız. Bunun yerine, araştırmanın içeriği ve geliştirilen sosyolojik model gereği, bireylerin, yalnızca bilgi, eğitim ve boş zamanları değerlendirme etkinlik alanlarına ilişkin yaşama tarzlarını, bir başka deyişle, yaşama tarzlarının, bu alanlara yansıyan parçalarını (bölümlerini) halk kütüphanesi kullanımına yönelik olarak incelemeye çalışacağız.

V.BÖLÖM

BULGULAR

V.1. ANKARA KENTİNİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI

Araştırmamıza Ankara kentinin büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Keçiören, Mamak, Sincan ve Yenimahalle ilçe merkezleri dahil edilmiştir. Bu ilçeler itibariyle 6+ yaş nüfus toplamı 2.284.311 olup, en fazla nüfusa Çankaya (652.554) ve en az nüfusa da Etimesgut (63.794) ilçeleri sahiptir (DİE 1993b:57-61). Toplam nüfusun %21.05'i 6-14; %25.65'i 15-24; %21.01'i 25-34; %14.09'u 35-44; %8.45'i 45-54; %5.95'i 55-64 ve %3.59'u 65 yaş ve üzeri yaş gruplarında yer almaktadır (DİE 1993b:38-40). Toplam nüfusun %51.26'sı erkek ve %49.64'ü kadındır (DİE 1993b:24). Aynı biçimde, toplam nüfus içinde bekarların oranı %35.03; evlilerin oranı %60.16 olup, %3.97'sinin eşi ölmüş ve %0.84'ü de boşanmış görünmektedir (DİE 1993b:19).

1990 yılı itibariyle nüfusun %89.51'i okuryazardır. Bu oran erkeklerde %94.70 ve kadınlarda da %84.06'dır (DİE 1993b:13). Okuryazarlık oranı en yüksek ilçe Çankaya (%93.71) ve en düşük ilçe Altındağ (%87.70)'dır (DİE 1993b:59-65). Okuryazar nüfusun %41.19'u ilkokul; %11.82'si ortaokul; %16.53'ü lise ve %8.53'ü üniversite mezunudur (DİE 1993b:57). Eğitim düzeyleri açısından en

iyi duruma sahip ilçe Çankaya ve en düşük oranlara sahip ilçeler de Altındağ ve Mamak'tır.

1990 yılı itibariyle, Ankara'daki faal nüfusun %81.72'si hizmetler sektöründe yer almakta, yalnızca kamu sektöründe çalışanların oranı %32.23'ü bulmaktadır. Sanayi sektörü olarak değerlendirilen imalat sanayinde çalışanların oranı ise %15.42'dir. İktisaden faal olmayan nüfusun %9.25'i emekli, %57.50'si ev kadını ve %31.13'ü de öğrencidir (DİE 1993b:16-17, 140-141).

Ankara'nın kentleşme oranı %87.64, kentleşme hızı ise yıllık %2.12'dir (DİE 1993b:9). Nüfusun %46.14'ü Ankara doğumlu olup, Ankara'ya en çok göçün olduğu bölge İç Anadolu Bölgesi, iller ise Çorum, Yozgat ve Çankırı'dır (DİE 1993b:54).

Toplumun gelir düzeyleri %20'lik 5 dilime ayrıldığında alt gelir diliminden üste doğru gidildikçe Ankara'da nüfusun %4.44'ünün ilk; %25.27'sinin ikinci; %37.67'sinin üçüncü; %27.02'sinin dördüncü ve %5.60'ının da beşinci %20'lik gelir grubunda (alt gelir düzeyinden üste doğru) yer almaktadır (DPT 1982:2).

Kısaca, Ankara, genç, eğitimli, öğrenci ve memurların çoğunlukta olduğu bir kent görünümündedir.

V.2. ANKARA'DAKİ HALK KÜTÜPHANELERİ VE HALK KÜTÜPHANESİ
HİZMETİ

Ankara'daki halk kütüphanelerinin yapısal unsurlar açısından incelenerek, verilen halk kütüphanesi hizmetinin tanıtılması çalışmanın bütünlüğü açısından gerekli görülmektedir. Ancak, bu, oldukça genel çerçevede yapılmaya çalışılacaktır.

Ankara'da bulunan halk kütüphaneleri ve yönetsel açıdan bağlı oldukları kütüphaneler şunlardır:

ANKARA ADNAN ÖTÖKEN İL HALK KÜTÜPHANESİ (1)

OR-AN SEVGİ YILI HALK KÜTÜPHANESİ

-Çankaya Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi

-Balgat Hüseyin Alpar Çocuk Kütüphanesi

CEBECİ HALK KÜTÜPHANESİ MÜDÜRLÜĞÜ

-Mamak Kutludüğün Halk Kütüphanesi

-Altındağ Telsizler Halk Kütüphanesi

-Mamak Kültür-Sanatevi

YENİMAHALLE İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ MÜDÜRLÜĞÜ

-Şentepe Halk Kütüphanesi

-Varlık Halk Kütüphanesi

-Batıkent Halk Kütüphanesi

-Gezici Kütüphane

KEÇİÖREN HALK KÜTÜPHANESİ (2)

-
1. Bu kütüphane aynı zamanda bir derleme kütüphanesidir. Kendine bağlı gezici kütüphane henüz hizmet vermemektedir.
 2. Bilgilerin alındığı sırada bu kütüphaneye müdürlük statüsü verilmesi ile ilgili yasal işlemler sürmekteydi. Bu anda bu ve bağlı kütüphaneler Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi'ne bağlıdır.

-Abdi Kaynak Çocuk Kütüphanesi

-Aktepe Halk Kütüphanesi

-Sarayköy Halk Kütüphanesi

Görüldüğü gibi, Ankara'da 1'i derleme, 4'ü merkez, 8'i şube, 3'ü çocuk ve 1 tanesi de gezici olmak üzere toplam 17 kütüphane bulunmaktadır. IFLA (1986:61) standartlarına göre, araştırmamız kapsamına giren 7 ilçede de bir "halk kütüphanesi sistemi" kurmak için yeterli nüfus bulunmaktadır. Komite Toplantıları (KYGM 1988:39)'nda belirlenen standartlara göre Ankara'daki halk kütüphanesi sistemi ile ilgili niceliksel durum Tablo 3'de verilmiştir.

TABLO 3 : Ankara'da Halk Kütüphanesi Sayısı

İLÇELER	NÜFUS(1)	OLMASI GEREKEN(2)		MEVCUT(3)		GEREK SINIM DUYULAN	
		Merkez Kütüphane	Şube Kütüp.	Merkez Kütüphane	Şube Kütüp.	Merkez Kütüphane	Şube Kütüp.
Altındağ	417.616	1	9	-	1	1	8
Çankaya	712.304	1	14	1	2	-	12
Etimesgut	69.960	1	1	-	-	1	1
Keçiören	523.891	1	10	1	3	-	7
Mamak	400.733	1	9	1	2	-	7
Sincan	91.016	1	2	-	-	1	2
Yenimahalle	343.951	1	7	1	3	-	4
TOPLAM	2.559.471	7	52	4	11	3	41

Buna göre, Ankara'da 3'ü merkez, 41 tanesi de şube olmak üzere toplam 44 kütüphaneye gereksinim bulunmaktadır.

1. Kaynak: DIE (1993:24)

2. KYGM (1988:39)'e göre hesaplanmıştır.

3. Bu bilgiler Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Personel Şube Müdürü Hacer Turan ile 24.6.1994 tarihinde yapılan görüşmeden elde edilmiştir.

V.2.1. KULLANICI

Withers (1988:146), hizmet verilen yöredeki toplam nüfusun %25'inin halk kütüphanesi kullanmasının dünyada çeşitli ülkelerde kabul edilen ortalama bir standart olduğunu belirtmektedir. Kullanıcı sayılarının kütüphaneler ve ilçeler bazındaki durumu Tablo 4 ve Tablo 5'de verilmiştir.

TABLO 4 : Ankara'daki Halk Kütüphaneleri
Kullanıcı Sayıları (1993)

KÜTÜPHANELER(1)	KULLANICI SAYISI
Ank.Adn.Ötk.İ.H.K.	102.858
Or-an Sev.Yılı H.K.	17.203
Çank.Ali Dayı Ç.K.	-
Balgat Hüs.Alp.Ç.K.	12.602
Cebeci H.K.	39.637
Mamak Kutl.H.K.	17.839
Altındağ Tels.H.K.	25.870
Mamak Kül.-Sanatevi	-
Yenimahalle İ.H.K.	71.154
Şentepe H.K.	24.508
Varlık H.K.	13.450
Batıkent H.K.	459
Gezici Küt.	6.178
Keçiören İ.H.K.	31.611
Abdi Kayn.Ç.K.	-
Aktepe H.K.	17.143
Sarayköy H.K.	8
TOPLAM	535.520

1. Bu ve bundan sonraki tablolarda Ankara'daki halk kütüphanelerine ilişkin veriler ilgili kütüphanelerin 1993 yılı "Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Soru Kağıdı" adlı yıllık istatistik çizelgelerinden elde edilmiştir. Cankaya Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'ne ilişkin veriler istatistik çizelgede yoktur. Mamak Kültür-Sanatevi 1994 yılında hizmete girmiştir. Abdi Kaynak Çocuk Kütüphanesi ile ilgili istatistik çizelge yoktur.

TABLO 5 : Ankara'daki Halk kütüphanesi Kullanıcı Sayılarının İlçelere Göre Durumu

İLÇELER	NUFUS (a)	KULLANICI SAYISI (b)	b/a (%)
Altındağ	417.616	25.870	6.19
Çankaya	712.304	287.663 (1)	40.38
Etimesgut	69.960	-	-
Keçiören	523.891	48.762	9.31
Mamak	400.733	57.476	14.34
Sincan	91.016	-	-
Yenimahalle(2)	343.951	115.741	33.65
TOPLAM	2.559.471	535.512	20.92

Tablo 5'e göre, Ankara'daki kullanıcı sayısının toplam nüfusa oranı standarta yakın görünmektedir. Ancak, bu oran ilçeden ilçeye farklılıklar göstermektedir.

V.2.2. DERME

Ankara'daki halk kütüphanelerinde yetersizliği göze çarpan bir diğer yapısal unsur da dermedir. Derme açısından, kütüphaneler ve ilçeler bazındaki durum ile bunun standartlar ile karşılaştırıldığı tablolar (Tablo 6 ve Tablo 7) aşağıda verilmiştir.

1. Ankara İl Halk Kütüphanesi de dahil edilmistir.
2. Cezici kütüphane de dahil edilmistir.

TABLO 6 : Ankara'daki Halk Kütüphanelerindeki Kitap Dermeleri (1993)

KÜTÜPHANELER	K İ T A P											TOPLAM
	Genel	Felsefe	Din	Sos.Bil.	Dilbilim	Kuram.Bil.	Uyg.Bil.	Güz.San.	Edeb.	Tar-Coğ.	TOPLAM	
Ank.Adn.Ötk.I.H.K.	26.811	9.176	21.981	101.208	12.876	17.655	45.503	14.788	75.767	29.195	354.960	
Or-an Sev.Yılı H.K.	1.066	397	372	2.132	284	299	211	330	4.643	1.936	11.610	
Çank.Ali Dayı Ç.K.	696	49	148	373	27	43	53	39	865	493	2.786	
Balgat Hüs.Alp.Ç.K.	901	190	111	1.383	135	412	662	287	4.392	2.510	10.983	
Cebeci H.K.	1.631	401	747	5.655	520	705	882	944	7.299	3.918	22.702	
Mamak Kutl.H.K.	160		31	136	25	1	42	25	223	219	862	
Altındağ Tels.H.K.	486	153	179	1.521	151	252	217	206	4.377	982	8.724	
Mamak Küll.-Sanatevi											8.500	
Yenimahalle I.H.K.	4.255	756	3.040	7.364	871	1.773	2.496	1.981	9.986	5.147	37.669	
Şentepe H.K.	400	50	183	732	66	166	179	167	4.464	1.037	7.444	
Varlık H.K.	847	368	310	1.416	402	418	386	273	1.810	923	7.153	
Batıkent H.K.	644	57	50	468	79	195	111	148	3.739	568	6.059	
Gezici Kült.											2.248	
Keciören I.H.K.	392	71	631	2.731	503	577	629	307	3.042	516	9.399	
Abdi Kayn.Ç.K.												
Aktepe H.K.	413	131	267	1.494	182	279	125	206	2.576	1.221	6.894	
Sarayköy H.K.	111	13	26	154	23	28	29	56	392	426	1.258	
TOPLAM	38.653	17.752	28.045	126.631	16.119	22.802	51.483	19.732	123.552	48.872	499.251	

TABLO 6.1 : Ankara'daki Halk Kütüphanelerindeki Süreli Yayın ve Kitap-dışı Materyal Dermeleri (1993)

KUTUPHANELER	SÜRELİ YAYIN		KİTAP-DIŞI MATERYAL								
	Abone Dergi	Abone Gazete	Televizyon	Video	Teyp	Radyo	Pikap	Video Kaset	Teyp Kaset	Mikrofilm Okuyucu	Diğer
Adn.Ötk.I.H.K.	117	7	2	1	4	6	3	5	100	1	-
Or-an Sev.Yılı H.K.	83	7	3	2	7	-	-	5	85	-	1
Çank.Ali Dayı Ç.K.	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Balgat Hüs.Alp.C.K.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cebeci H.K.	83	7	1	1	-	-	-	10	40	-	-
Mamak Kutl.H.K.	23	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Altındağ Tels.H.K.	33	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mamak Kül-Sanatevi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yenimahalle I.H.K.	83	7	2	1	2	-	-	13	20	-	1
Sentepe H.K.	23	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Varlık H.K.	23	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Batıkent H.K.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gezici Küt.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Keciören H.K.	33	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Abdi Kayn.Ç.K.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aktepe H.K.	23	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sarayköy H.K.	23	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	-	-	8	5	13	6	3	33	245	1	2

TABLO 7 : Ankara'daki Halk Kütüphanelerinde Bulunan Kitap Sayılarının İlçelere Göre Dağılımı

İLÇELER	OLMASI GEREKEN Kitap Sayısı(1)	MEVCUT Kitap Sayısı	GEREK SINIM DUYULAN Kitap Sayısı
Altındağ	313.200	8.724	304.476
Çankaya	462.995	380.339	82.656
Etimesgut	59.160	-	59.160
Keçiören	340.470	17.551	322.919
Mamak	300.525	32.064	268.461
Sincan	77.350	-	77.350
Yenimahalle	257.925	60.573	197.352
TOPLAM	1.811.625	499.251	1.312.374

Tablo 6'da görüldüğü üzere, derleme yoluyla kitap sağlayan Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi dışındaki kütüphanelerin dermeleri oldukça küçüktür.

İlçeler bazında ise, tüm ilçelerde standartın oldukça uzağına düşülmüştür. Gereksinim duyulan toplam kitap sayısı 1.312.374'dür.

Yalnızca 4 kütüphane az sayıda kitap-dışı materyale sahiptir. Dermedeki kitapların büyük bölümü güncelliğini kaybetmiş görünmektedir.

1993 yılında, mevcut kitap sayısına göre eklenmesi gereken kitap sayısı (toplam kitap sayısının %25'i) 124.812 iken, eklenen yalnızca 17.650 (%3.53)'dir. Aynı biçimde, ayıklanması gereken kitap sayısı (toplam kitap sayısının %25'i) 124.812 olmasına karşın, dermeden çıkarılan kitap sayısı 1.081 (%0.21) olmuştur. Kaldı ki, eklenmesi ve ayıklanması gereken kitap sayıları olması gereken dermeye göre değil, mevcut kitap sayılarına göre hesaplanmıştır.

V.2.3. PERSONEL

Ankara'daki halk kütüphanelerinde çalışan personelin eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 8 ve personelin standartlara göre ilçeler bazındaki durumu da Tablo 9 ile verilmiştir.

Buna göre, Ankara'daki halk kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin diğer personele oranı

TABLO 8 : Ankara'daki Halk Kütüphaneleri Personel Sayıları

KÜTÜPHANELER	KÜTÜPHANECİ	DiĞER FAX. Y.O. MEZUNU	LİSE VEYA DENGİ OKUL MEZUNU	ORTAOKUL MEZUNU	İLKOKUL MEZUNU	TOPLAM
Ank. Adn. Ötk. İ.H.K.	11	12	25	11	11	70
Or-an Sev. Yılı H.K.	7	1	2	1	2	13
Çank. Ali Dayı Ç.K.	-	-	-	-	-	-
Balgat Hüs. Alp. Ç.K.	1	-	-	1	-	2
Cebeci H.K.	4	1	7	3	4	19
Mamak Kutl. H.K.	-	-	1	-	1	2
Altındağ Tels. H.K.	-	-	1	-	-	1
Mamak Kıl-Sanatevi	-	-	-	-	-	-
Yenimahalle İ.H.K.	6	2	9	6	5	28
Şentepe H.K.	-	-	-	1	1	2
Varlık H.K.	1	-	-	-	-	1
Batıkent H.K.	1	-	-	-	-	1
Gezici Küt.	-	-	-	-	-	-
Keçiören İ.H.K.	-	-	2	-	1	3
Abdi Kayn. Ç.K.	-	-	-	-	-	-
Aktepe H.K.	1	-	1	-	-	2
Sarayköy H.K.	-	-	1	-	-	1
TOPLAM	32	16	49	23	25	145

%28.31'dir. 8 kütüphaneciye gereksinim duyulmaktadır. Kütüphaneci personelin dağılımındaki dengesizlik nedeniyle 9 kütüphanede kütüphaneci bulunmamaktadır.

Kütüphane müdürlerinin tümü, müdür yardımcılarının 3'ü kütüphaneci, 2'si diğer fakülte-yüksek okul mezunudur. Eğitim enstitüsü ve mesleki eğitim fakültesi mezunu 2 personel çocuk bakımı ve gelişimi ile ilgili olarak uzmanlaşmışlardır.

TABLO 9 : Ankara'daki Halk Kütüphaneleri Personel Sayılarının İlçelere Göre Dağılımı

İLÇELER	OLMASI GEREKEN(1)		MEVCUT		GEREK SINIM DUYULAN	
	KÜTÜPHANECİ	DiĞER	KÜTÜPHANECİ	DiĞER	KÜTÜPHANECİ	DiĞER
Altındağ	6	14	-	1	6	13
Çankaya	7	17	19	66	(+)12	(+)49
Etimesgut	4	8	-	-	4	8
Keçiören	7	17	1	5	6	12
Mamak	6	14	4	17	2	(+)3
Sincan	4	8	-	-	4	8
Yenimahalle	6	14	8	24	(+)2	(+)10
TOPLAM	40	92	32	113	8	(+)21

2 ve daha fazla personeli olan kütüphanelerde Pazar günü hariç 6 gün 9'ar saatten haftada toplam 54 saat, diğerlerinde Pazar va Pazartesi hariç 5 gün 8'er saaten haftada toplam 40 saat hizmet verilmektedir.

V.2.4. BÜTÇE

1993 yılında Ankara'daki halk kütüphanelerinin "100 Personel Giderleri" dışındaki ödenekleri şöyledir:

TABLO 10 : Ankara'daki Halk Kütüphanelerinin Bütçe Miktarları (1993)

(000 TL)

KÜTÜPHANELER	200	300	400	500	600	700	800	900
Ank.Adn.Ötk.f.H.K.		280.000	482.500		1.600	1.656.000	3.000	2.423.100
Cebeci H.K.		8.000	127.500					135.500
Mamak Kutl.H.K.		1.000	3.500					4.500
Or an Sev.Yılı H.K.		156.000	78.500	3.000	20.000			257.000
Yenimahalle f.H.K.	2.000	162.000	331.000	3.000				498.000
Sarayköy H.K.		1.000	10.000					11.000
TOPLAM	2.000	608.000	1.032.500	6.000	21.600	1.656.000	3.000	3.328.100

Diğer halk kütüphanelerinde olduğu gibi Ankara'daki halk kütüphanelerinde de "100 Personel Giderleri" Kültür Bakanlığı Saymanlığı tarafından merkezi olarak yapılmakta, diğer harcama kalemleri ile ilgili bütçe ve ödenek işlemleri ise Kütüphaneler Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmektedir.

Tablo 10'da yer alan Mamak Kutludüğün Halk Kütüphanesi ile Sarayköy Halk Kütüphanesi dışındaki kütüphaneler buradaki ödenekleri kendilerine bağlı kütüphaneler arasında gereksinime göre paylaştırmaktadırlar.

400 harcama kalemi, her ne kadar materyal alımını içerse de, özellikle kitap alımları genelde Kütüphaneler Genel Müdürlüğü tarafından merkezi olarak yapılmaktadır.

V.2.5. BINA

Ankara'daki halk kütüphaneleri binalarının mülkiyet durumları ile kütüphane binası olarak yapılıp-yapılmadıklarına ilişkin veriler Tablo 11'de görülmektedir. İlgili tabloya göre, 16 halk kütüphanesinden 9 tanesinin (%56.25) mülkiyeti Kültür Bakanlığı'na aittir. Diğer kütüphanelerden 4 tanesi belediyelerden, 1'i Milli Eğitim Bakanlığı, 1 tanesi kooperatiften kullanım tahsisli ve 1'i de kiralıktır.

16 kütüphaneden yalnızca 5 tanesi (%31.25) kütüphane binası olarak planlanıp yapılmıştır. Bunların

TABLO 11 : Ankara'daki Halk Kütüphaneleri Bina Durumları

KÜTÜPHANELER	MÜLKİYET DURUMU	KÜTÜPHANE BİNASI OLARAK YAPILIP-YAPILMADIĞI(1)
Ank.Adn.Ötk.i.H.K.	Kültür Bakanlığı	(-) (2)
Or-an Sev.Yılı H.K.	Kültür Bakanlığı	(+)
Çank.Ali Dayı Ç.K.	Kültür Bakanlığı	(-)
Balgat Hüs.Alp.Ç.K.	Kültür Bakanlığı	(-)
Cebeci H.K.	Kültür Bakanlığı	(+)
Mamak Kutl.H.K.	Mamak Belediyesi (Kullanım tahsisli)	(-)
Altındağ Tels.H.K.	Milli Eğitim Bakanlığı	(-)
Mamak Kül-Sanatevi	Kültür Bakanlığı	(+)
Yenimahalle i.H.K.	Kültür Bakanlığı	(+)
Şentepe H.K.	Yenimahalle Belediyesi (Kullanım tahsisli)	(-)
Varlık H.K.	Kiralık	(-)
Batıkent H.K.	Kooperatif (Kullanım tahsisli)	(-)
Gezici Küt.	-	-
Keçiören i.H.K.	Keçiören Belediyesi (Kullanım tahsisli)	(-)
Abdi Kayn.Ç.K.	Kültür Bakanlığı	(-)
Aktepe H.K.	Keçiören Belediyesi (Kullanım tahsisli)	(-)
Sarayköy H.K.	Kültür Bakanlığı	(+)

içinde, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi'nin gazino-klüp binası olarak yapılmış olması, Or-an Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi'nin 1992 yılı sonunda, Mamak Kültür-Sanatevi'nin de 1994 yılında hizmete girdiği göz

1. (+) : Kütüphane binası olarak yapılan.
- (-) : Kütüphane binası olarak yapılmayan.
2. Gazino-klüp binası olarak yapılmıştır.

önüne alınırsa, Ankara'da uzun yıllardır kütüphane binası olmayan binalarda hizmet verilmeye çalışılmıştır.

Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi ile Cebeci Halk Kütüphanesi dışındaki kütüphaneler genelde merkeze uzaktırlar ve kütüphane ile ilgili yönlendirici levhalar çok az ve göze çarpmamaktadırlar. Kütüphanelerde özel otopark ve gezici kütüphane aracı için garaj bulunmamaktadır.

V.2.6. ANKARA'DAKİ HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ

V.2.6.1. ÖDÜNÇ VERME HİZMETLERİ

Ankara'daki halk kütüphanelerine kayıtlı üye sayıları ile 1993 yılında ödünç alınan kitap sayıları şöyledir:

TABLO 12 : Ankara'daki Halk Kütüphaneleri Üye ve
Ödünç Alınan Kitap Sayıları (1993)

KÜTÜPHANELER	KAYITLI ÜYE SAYISI	ÖDÜNÇ VERİLEN KİTAP SAYISI
Ank.Adn.Ötk.İ.H.K.	1.418	14.233
Or-an Sev.Yılı H.K.	1.349	9.525
Çank.Ali Dayı Ç.K.	-	-
Balgat Hüs.Alp.Ç.K.	160	6.708
Cebeci H.K.	5.746	7.965
Mamak Kutl.H.K.	-	-
Altındağ Tels.H.K.	569	1.020
Mamak Kül-Sanatevi	-	-
Yenimahalle İ.H.K.	3.313	28.024
Şentepe H.K.	79	1.283
Varlık H.K.	222	1.445
Batıkent H.K.	67	269
Gezici Küt.	718	6.178
Keciören İ.H.K.	290	2.160
Abdi Kayn.Ç.K.	-	-
Aktepe H.K.	467	1.887
Sarayköy H.K.	-	-
TOPLAM	14.398	80.697

Ankara'da halk kütüphanelerine üye olanların Ankara 6+ yaş nüfus toplamına oranı %0.63'dür. Bir üye, yılda ortalama 5.60 kitap ödünç almıştır. Kullanıcıların yalnızca %2.68'i halk kütüphanesine üyedir.

Halk kütüphanelerinden ödünç kitap, dergi vb. almak

için ücretsiz bir kimlik kartı çıkartılarak kütüphaneye üye olma zorunluluğu vardır. Kullanıcıya bir defada 3 kitap ya da diğer kütüphane materyali 15 gün süreyle ödünç verilebilmektedir. Bu süre istenirse 1 hafta uzatılmaktadır. Kütüphanelerde açık raf sistemine geçildikçe nadir eserler, rezerv kitaplar ve süreli yayınların son sayıları dışındaki materyaller kütüphane içinde ayrı bir ödünç verme dermesi oluşturulmaksızın ödünç verilmektedir.

Ödünç vermede Browne sistemi kullanılmakta, getirilmeyen ve/veya geç getirilen materyal için ceza alınmaktadır.

V.2.6.2. DANIŞMA HİZMETLERİ

Ankara'daki halk kütüphanelerinde genelde Türkçe ansiklopedi, sözlük, rehber vb. kaynaklardan oluşan bir danışma dermesi bulunmaktadır. Danışma hizmeti en çok yararlanılan hizmet türünü oluşturmaktadır.

Danışma hizmetinden ilk ve ortaöğretim öğrencileri genelde okul ödevlerini yapmak amacıyla yararlanmaktadır. Fazla bir talep olmamasına karşın Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi'nde bu nitelikteki hizmetten biraz farklı olarak bir "Danışma/Enformasyon Bölümü" kurulmuştur. Bu bölümde, gelen sorulara göre telefon ve bilgisayar ile hizmet verilmeye çalışılmaktadır.

Danışma hizmeti kütüphane içinde genelde ayrı bir salonda ya da genel okuyucu salonlarında verilmektedir.

V.2.6.3. COCUKLARA VERİLEN HİZMETLER

Çocuk bölümü olan halk kütüphaneleri ile çocuk kütüphanelerinde çocuklara (1) yönelik olarak verilen hizmetler arasında,

- Videodan çizgi film, eğitici programların gösterimi.
- Masal okuma/anlatma saatleri.
- Şiir, masal vb. yazma ve okuma yarışmaları.
- Önemli gün ve haftalarda çocuklara yönelik piyes, tiyatro vb. etkinlikler.
- Konferans, sergi vb. düzenlemek gibi etkinlikler yer almaktadır.

Çocuk kütüphanelerinin (çocuk bölümlerinin) iç dek orasyon açısından çekici hale getirilmesi için duvarlara çeşitli resim, karikatür vb. asılmaktadır.

V.2.6.4. ÖZEL HİZMETLER

Ankara'da, Cebeci Halk Kütüphanesi Ankara Yarı-Açık ve Kapalı Cezaevlerine ödünç kitap verme biçiminde bir hizmet götürmekte; ayrıca, Seyranbağları Huzurevi'ndeki yaşlılar için haftada yarım gün kitap okuma saati yapılmakta ve gerekirse buradakilere ödünç kitap verilmektedir. Bunun dışında, Or'an Sevgi Yılı Halk

1. 15 yaş ve altındakiler çocuk olarak kabul edilmektedir. Bu yaş sınırının yüksekliği dikkat çekicidir. (KTB 1982a)

Kütüphanesi'nde görme özurlüler için konuşan kitaplar bulunmaktadır.

V.2.6.5. KOLTOREL HIZMETLER

Özellikle, son iki yıldır kültürel hizmetler çerçevesinde gerek Türkiye'de ve gerekse yerel düzeyde gündemi oluşturan güncel konulara yönelik çeşitli kültürel nitelikte etkinlikler gerçekleştirilmektedir. 1993/15 sayılı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü genelgesi ile toplantı, sempozyum, panel, söyleşi, açıkoturum, konferans, film gösterimi, sergi (pul, fotoğraf, resim, el becerileri vb.), yarışma (ses, yemek, hızlı kitap okuma vb.), konser, kurs (tiyatro, heykel, resim vb.), kitap tartışmaları, yazarlarla söyleşiler, imza günleri, hanımlara yönelik kurslar (çocuk bakımı, aile planlaması vb.) türü etkinlikler düzenlenmesi istenmektedir. Bu etkinliklerin kütüphanecilik, Atatürk ve Cumhuriyet, aile, sağlık, çevre, müzik, Türk ve dünya yazarları, demokrasi ve insan hakları, bilim ve teknoloji, spor, turizm, çeşitli hobiler gibi konularda olması önerilmiştir.

1993 yılına ilişkin ana temalar ise, Uğur Mumcu, laiklik, demokrasi ve Atatürkçülük, kadın hakları, radyasyon, çevre kirliliği, Cumhuriyet'in 70.Yılı olmuştur.

Ankara'daki halk kütüphanelerinden Ankara Adnan

Ötüken İl Halk , Or-an Sevgi Yılı Halk, Yenimahalle İlçe Halk, Cebeci Halk ve Sarayköy Halk Kütüphanesi 1993 yılında bu konularda çeşitli sergi, konferans, panel, konserler düzenlemişler, ayrıca, el becerileri kursu, şairlerle söyleşiler, satranç yarışmaları, video gösterisi, cilt bakımı ve makyaj konularında uygulamalı çalışma gibi etkinliklerde bulunmuşlardır.

V.2.2.6. GEZİCİ KÜTÜPHANE HİZMETİ (1)

Ankara'da gezici kütüphane hizmeti yalnızca Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi tarafından verilmektedir. 2'si köy olmak üzere toplam 23 semte hizmet götürülmektedir. Gezici kütüphane aracında 1994 yılı Nisan ayı itibariyle 2248 kitap bulunmaktadır. Aynı tarih itibariyle kayıtlı toplam üye sayısı 710, kullanıcı sayısı 1407 ve ödünç alınan kitap sayısı da 1532'dir. Ödünç kitap alan kullanıcıların %95.87 (1349)'si çocuk, %4.13 (58)'ü yetişkindir. Aynı biçimde, kullanıcıların %53.37 (751)'ü erkek, %46.63 (656)'ü kadındır.

Gezici kütüphane hizmeti 1 şoför ve diğeri yükseköğretim mezunu 2 personel tarafından yürütülmektedir. 1980 model Bedford marka araçla verilen hizmet çerçevesinde duraklara 15 günde bir gidilmektedir.

1. Bu bilgiler Gezici Kütüphane'ye ait 1994 yılı ilk üç aylık istatistik çizelge ve 22.8.1994 tarihinde Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi'nden Fikret Komser ile yapılan görüşmeden elde edilmiştir.

V.3. HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI ANKETİ BULGULARI

V.3.1. YAŞ

Ankete katılan deneklerin %11.16 (201)'sı 6-14, %39.16 (705)'sı 15-24, %17.66 (318)'sı 25-34, %14.60 (263)'i 35-44, %9.50 (171)'si 45-54, %4.71 (85)'i 55-64 ve %3.21 (58)'i de 65 yaş ve üzeri grupta yer almaktadır.

Halk kütüphanesi kullanım sıklıklarını yaş grupları bazında gösteren tablo (Tablo 13) aşağıdadır.

TABLO 13 : Yas Gruplarına Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklığı (1)

YAS	HIÇ GİTMEM (%)	1-5 (%)	6-11 (%)	12-23 (%)	24 KEZ VE ÜZERİ (%)	TOPLAM (%)
6-14	124 (61.69)	60 (29.85)	10 (4.98)	2 (1.00)	5 (2.49)	201 (100)
15-24	292 (41.42)	292 (41.42)	60 (8.51)	30 (4.26)	31 (4.40)	705 (100)
25-34	224 (70.44)	63 (19.81)	17 (5.35)	4 (1.26)	10 (3.14)	318 (100)
35-44	225 (85.55)	32 (12.17)	2 (0.76)	3 (1.14)	1 (0.38)	263 (100)
45-54	141 (82.46)	21 (12.28)	6 (3.51)	1 (0.58)	2 (1.17)	171 (100)
55-64	75 (88.24)	8 (9.41)	1 (1.18)	-	1 (1.18)	85 (100)
65 + Yas	53 (92.98)	3 (5.26)	-	-	1 (1.75)	57 (100)
TOPLAM	1134	479	96	40	51	1800

1. Bu ve bundan sonraki tablolarda kullanım sıklıkları olarak verilen sayılar 1 yıl içinde halk kütüphanesine gidiş sayısıdır (kez).

Tablo 13'e göre, halk kütüphanesine hiç gitmeyen denekler içinde en düşük orana 15-24 yaş grubu (%41.42) ve en yüksek orana da 65 yaş ve üzeri grup (%92.98) sahip bulunmaktadır. Diğer tüm halk kütüphanesine gidiş sıklıklarında 15-24 yaş grubu en yüksek oranlara sahip görünmektedir. Özellikle, 35-44 yaş grubundan itibaren halk kütüphanesi kullanım oranları anlamlı bir biçimde düşmektedir.

Yaş ile halk kütüphanesi kullanım sıklığı arasında 0.37'lik bir ilişki bulunmuştur.

Araştırma bulgularına göre, 6-14 ve 15-24 yaş grubundaki deneklerin, halk kütüphanesini 1. öncelikle "ödev yapmak-ders çalışmak" amacıyla, diğer yaş gruplarının ise "kitap ve dergileri gözden geçirmek" amacıyla kullandıkları görülmektedir. Yaş ile halk kütüphanesi kullanım amacı arasında 0.45 oranında bir ilişki saptanmıştır.

Halk kütüphanesine gittiği için ailesi tarafından övülen denekler içinde en yüksek orana 6-14 yaş grubu (%18.4) ve 15-24 yaş grubu (%14) denekler sahip iken, bu oran yaş grupları ilerledikçe düşmektedir. Bu konuda hiç tepki almayanlar içinde en düşük oranlara çocuklar (68.66) ve gençler (%76.61) (1) sahip görünmektedir. Halk kütüphanesine gidip-gitmeme konusunda çevrenin tutumu da benzer niteliktedir.

Kitap okuduğu için ailesi tarafından övülen denekler içinde en yüksek orana 15-24 yaş grubu (%37.87) sahip iken, bunu, %34.33 ile 6-14 yaş grubu

1. 6-14 yaş grubu "çocuk" ve 15-24 yaş grubu da "genç" olarak değerlendirilmiştir.

izlemekte ve yaş grubu yükseldikçe oranlar düşmektedir. Yaş ile kitap okuma sıklığı arasında 0.34 oranında bir ilişki söz konusudur.

Eğitimli ve bilgili olduğu için aile ve çevresi tarafından saygı gören denekler içinde en yüksek orana 15-24 yaş grubu (%34.33) ve en düşük orana da 65 yaş ve üzeri grup (%8.77) sahiptir.

Gençlerin %95 (672)'i bekar ve %67.2 (474)'si öğrencidir.

V.3.2. CINSİYET

Araştırmaya katılan deneklerin %49.55 (892)'si erkek ve %50.45 (908)'ü kadındır.

Halk kütüphanesi kullanım sıklıklarının cinsiyetlere göre dağılımı şöyledir:

TABLO 14 : Cinsiyete Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklığı

CINSİYET	HIÇ GİTMEM (%)	1-5 (%)	6-11 (%)	12-23 (%)	24 KEZ VE ÜZERE (%)	TOPLAM (%)
Erkek	533 (59.75)	247 (27.69)	53 (5.94)	22 (2.47)	37 (4.15)	892 (100)
Kadın	601 (66.19)	232 (25.55)	43 (4.74)	18 (1.98)	14 (1.54)	908 (100)
TOPLAM	1134	479	96	40	51	1800

Halk kütüphanesine hiç gitmeyenlerin oranı erkeklerde %59.75 (533) ve kadınlarda %66.19 (601)'dur.

Diğer tüm sıklıklarda erkek deneklerin oranı kadın deneklerden yüksektir. Ancak, %5 güven sınırı, 5 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre $P > .05$ olduğundan cinsiyetler arasında halk kütüphanesi kullanımı konusundaki fark anlamlı bulunmamıştır. Cinsiyet ile halk kütüphanesi kullanım sıklığı arasında 0.08 oranında bir ilişki bulunmuştur.

Hem erkek ve hem de kadın denekler, halk kütüphanesini 1. öncelikle, "ödev yapmak-ders çalışmak" amacıyla kullanmaktadırlar. Cinsiyet ile halk kütüphanesi kullanım amacı arasında 0.16 oranında bir ilişki saptanmıştır.

Halk kütüphanesine gittiği için ailesi tarafından övülen denekler içinde erkeklerin oranı %10.54 (94) iken, kadınlar için bu oran %9.25 (84)'dir.

V.3.3. MEDENİ DURUM

Deneklerin %55.28 (995)'i bekar, %38.44 (692)'ü evli, %1.83 (33)'ü boşanmış ve %4.45 (80)'inin eşi ölmüştür.

Deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklıklarını medeni durumlara göre gösteren tablo (Tablo 15) aşağıdadır.

TABLO 15 : Medeni Duruma Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklığı

MEĞENİ DURUM	HİÇ GİTMEĞ (%)	1-5 (%)	6-11 (%)	12-23 (%)	24 KEZ VE ÜZERİ (%)	TOPLAM (%)
BEKAR	470 (47.24)	372 (37.39)	80 (8.04)	33 (3.32)	40 (4.02)	995 (100)
EVLİ	563 (81.36)	99 (14.31)	13 (1.88)	6 (0.87)	11 (1.59)	692 (100)
BOŞANMIŞ	26 (78.79)	4 (12.12)	3 (9.09)	-	-	33 (100)
ESİ ÖLMÜŞ	75 (93.75)	4 (5.00)	-	1 (1.25)	-	80 (100)
TOPLAM	1134	479	96	40	51	1800

Tablo 15'e göre, halk kütüphanesine hiç gitmeyen bekarların oranı %47.24 (470) iken, bu oran, evlilerde %81.36 (563), boşanmışlarda %78.79 (26) ve eşi ölmüş deneklerde de %93.75 (75)'dir. Halk kütüphanesini yılda 24 kez ve daha fazla kullanma sıklığında bekar deneklerin oranı %4.02 (40), evli deneklerin oranı ise %1.59 (11)'dur. Medeni durum ile halk kütüphanesi kullanım sıklığı arasında 0.33'lük bir ilişki saptanmıştır.

Bekar denekler için 1. öncelikli halk kütüphanesi kullanım amacı "ödev yapmak-ders çalışmak" iken, diğer medeni duruma sahip denekler için bu amaç "kitap ve dergileri gözden geçirmek" olmaktadır. Medeni durum ile halk kütüphanesi kullanım amacı arasında 0.35 oranında bir ilişki saptanmıştır.

Halk kütüphanesine gittiği için ailesi tarafından övülen bekar deneklerin oranı %14.97 (149) iken, bu oran, evli deneklerde %3.90 (27)'dir. Çevre bazında ise bu oranlar sırasıyla, %7.34 (73) ve %3.32 (23)'dir.

Eğitimli ve bilgili olduğu için aile ve çevresinden saygı gören deneklerin medeni duruma göre dağılımına bakıldığında, bu oranın bekarlarda %32.60 ve evlilerde %20.38 olduğu görölmektedir.

Bekar deneklerin %70 (688)'i öğrencidir.

%5 güven sınırı, 12 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre $P < .05$ olduğundan halk kütüphanesi kullanım sıklığı konusunda medeni gruplar arasındaki fark önemli bulunmuştur.

V.3.4. EĞİTİM DÜZEYİ

Arastırmaya katılan deneklerin eğitim düzeylerine göre dağılımı şöyledir:

TABLO 16 : Deneklerin Eğitim Düzeyleri

EĞİTİM DOZEYİ	DENEK SAYISI (%)
Okuryazar değil	58 (3.22)
Okuryazar	47 (2.61)
İlkokul öğrencisi	103 (5.72)
İlkokul mezunu	282 (15.67)
Ortaokul öğrencisi	125 (6.94)
Ortaokul mezunu	136 (7.56)
Lise öğrencisi	195 (10.83)
Lise mezunu	278 (15.45)
Oniversite öğrencisi	298 (16.55)
Oniversite mezunu	278 (15.45)
TOPLAM	1800 (100)

Arastirmaya katılan deneklerin %22.61 (282)'i ilköğretim, %23.01 (414)'i ortaöğretim ve %15.45 (278)'i de yükseköğretim mezunudur. Deneklerin %3.22 (58)'si okuma-yazma bilmezken, %2.61 (47)'i okuryazar (herhangi bir okul diploması olmayan)dır.

Deneklerin eğitim düzeylerine göre halk kütüphanesi kullanım sıklıklarını gösteren Tablo 17'ye göre, halk kütüphanesine hiç gitmeme bazında en yüksek oranlara okuryazar olmayan (%98.28) ve okuryazar denekler (%95.74) sahip iken, en düşük oranlar üniversite öğrencileri (%33.89) ve lise öğrencilerine (%34.36) ait görünmektedir.

TABLO 17 : Eğitim Düzeylerine Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

EĞİTİM DÜZEYİ	HİÇ GİTMEM (%)	1-5 (%)	6-11 (%)	12-23 (%)	24 KEZ VE ÜZERİ (%)	TOPLAM (%)
Okuryazar değil	57 (98.28)	1 (1.72)	-	-	-	58 (100)
Okuryazar	45 (95.74)	1 (2.13)	1 (2.13)	-	-	47 (100)
İlkokul öğrencisi	77 (74.76)	20 (19.42)	4 (3.88)	-	2 (1.94)	103 (100)
İlkokul mezunu	269 (95.39)	11 (3.90)	2 (0.71)	-	-	282 (100)
Ortaokul öğrencisi	59 (47.20)	53 (42.40)	8 (6.40)	2 (1.60)	3 (2.40)	125 (100)
Ortaokul mezunu	116 (85.29)	15 (11.03)	2 (1.47)	1 (0.74)	2 (1.47)	136 (100)
Lise öğrencisi	67 (34.36)	94 (48.21)	21 (0.77)	8 (4.10)	5 (2.56)	195 (100)
Lise mezunu	189 (67.99)	61 (21.94)	12 (4.32)	7 (2.52)	9 (3.24)	278 (100)
Üniversite öğrencisi	101 (33.89)	136 (45.64)	27 (9.06)	16 (5.37)	18 (6.04)	298 (100)
Üniversite mezunu	154 (55.40)	87 (31.29)	19 (6.83)	6 (2.16)	12 (4.32)	278 (100)
TOPLAM	1134	479	96	40	51	1800

Halk kütüphanesini yılda 12-23 ve 24 kez ve daha fazla kullanım sıklıkları toplamı bazında en çok üniversite öğrencileri (%11.41) ve lise öğrencileri (%6.66) kullanmaktadır. Eğitim düzeyi ile deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklığı arasında 0.58 oranında bir ilişki saptanmıştır.

İlkokul, ortaokul, lise ve üniversite öğrencileri, halk kütüphanesini 1. öncelikle "ödev yapmak-ders çalışmak" amacıyla kullanırlarken, ilkokul, lise ve üniversite mezunları için bu amaç "kitap ve dergileri gözden geçirmek", okuyazarlar ve ortaokul mezunları için de "gazete ve dergi okumak" olmaktadır. Deneklerin eğitim düzeyleri ile halk kütüphanesi kullanım amaçları arasında 0.47 oranında bir ilişki bulunmaktadır.

Halk kütüphanesine gittiği için ailesi tarafından övülen denekler içinde en yüksek orana ortaokul öğrencileri(%21.60) sahiptir. Aynı konuda çevrenin tutumu ortaokul öğrencileri için %8.05 ve lise öğrencileri için %8.00 iken, okuyazar olmayanlar en düşük orana (%0) sahiptir. Eğitim düzeyi ile kitap okuma sıklığı arasında 0.68 oranında bir ilişki saptanmıştır. Yılda 21 ve daha fazla kitap okuyanlar içinde en yüksek orana üniversite öğrencileri sahiptir.

Eğitim düzeyi ile aile ve çevreden bu konuda saygı görme arasında 0.46 oranında bir ilişki bulunmaktadır.

Eğitimli ve bilgili olup-olmaması konusunda ailesi ve çevresinden hiçbir tepki alamayanlar aynı zamanda

halk kütüphanesini hiç kullanmayanlar içinde de en yüksek orana (%74.36) sahip görünürlerken, bu oran, aile ve çevresinden bu konuda saygı görenlerde %43.78 (211) olmaktadır. Halk kütüphanesini yılda 24 kez ve daha fazla kullananlar içinde en yüksek orana bu konuda saygı gören denekler (%6.22) sahip iken, hiçbir tepki almayanlarda bu oran %1.77 (16)'dir.

V.3.5. ANNE-BABA EĞİTİM DÜZEYİ

Araştırmaya katılan deneklerin annelerinin %27.50 (495)'i, babalarının %11.55 (208)'i okuryazar değildir. Aynı biçimde, annelerin %12.22 (220)'si, babaların %11.22 (202)'si okuryazar; annelerin %37.00 (666)'si, babaların %32.78 (590)'i ilkokul mezunudur. Annelerin %8.28 (149)'i, babaların %13.05 (235)'i ortaokul mezunu; annelerin %10.11 (182), babaların %16.05 (289)'i lise mezunu ve annelerin %4.89 (88)'u, babaların da %15.17 (273)'si üniversite mezunudur.

Deneklerin anne ve babalarının eğitim düzeylerine göre halk kütüphanesi kullanım sıklıklarını gösteren tablo (Tablo 18) şöyledir:

TABLO 18 : Anne-Babanın Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanımı

ANNE-BABA EĞİTİMİ	HIÇ GİTMEM		1-5		6-11		12-23		24 KEZ VE ÜZERİ		TOPLAM	
	Anne (%)	Baba (%)	Anne (%)	Baba (%)	Anne (%)	Baba (%)	Anne (%)	Baba (%)	Anne (%)	Baba (%)	Anne (%)	Baba (%)
Okuryazar değil	396 (80.00)	189 (90.43)	66 (13.33)	11 (5.26)	18 (3.64)	5 (2.39)	6 (1.21)	4 (1.91)	9 (1.82)	-	495 (100)	209 (100)
Okuryazar	154 (70.00)	159 (78.33)	52 (23.64)	31 (15.27)	8 (3.94)	8 (3.94)	4 (1.82)	2 (0.99)	2 (0.91)	3 (1.48)	220 (100)	203 (100)
İlkokul mezunu	379 (56.91)	383 (64.81)	214 (32.13)	158 (26.73)	34 (5.11)	28 (4.74)	14 (2.10)	3 (0.51)	25 (3.75)	19 (3.21)	666 (100)	591 (100)
Ortaokul mezunu	74 (49.66)	142 (60.43)	52 (34.90)	70 (29.79)	14 (9.40)	11 (4.68)	6 (4.03)	7 (2.98)	3 (2.01)	5 (2.13)	149 (100)	235 (100)
Lise mezunu	92 (50.55)	147 (50.87)	59 (32.42)	96 (33.22)	17 (9.34)	21 (7.27)	6 (3.30)	12 (4.15)	8 (4.40)	13 (4.50)	182 (100)	289 (100)
Üniversite mezunu	39 (44.32)	114 (41.76)	36 (40.91)	113 (41.39)	5 (5.68)	23 (8.42)	4 (4.55)	12 (4.40)	4 (4.55)	11 (4.03)	88 (100)	273 (100)
TOPLAM	1134		479		96		40		51		1800	

Halk kütüphanesine hiç gitmeyenler içinde en yüksek orana anne ve babası okuryazar olmayan denekler sahip iken (%80 ve %90.43), bu konuda en düşük oran anne ve babası üniversite mezunu deneklere (%44.32 ve %41.76) aittir. Halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla gidenler içinde en düşük orana anne ve babası okuryazar olmayan denekler (%1.82 ve %0), en yüksek orana ise anne ve babası lise mezunu denekler (%4.40 ve %4.50) sahiptir.

Halk kütüphanesi kullanım sıklığı ile anne eğitim düzeyi arasında 0.36 ve baba eğitim düzeyi ile de 0.37 oranlarında ilişki saptanmıştır.

V.3.6 MESLEK

Araştırmaya katılan deneklerin mesleklere göre dağılımları incelendiğinde, ilk sırada %38.78 (698) ile öğrenciler yer almakta, onları, sırasıyla, ev kadınları (%16.31), memurlar (%13.62) ve işçiler (%7.79) izlemektedir. Daha sonra, birbirine yakın oranlarla emekliler (%4.90), esnaflar (%4.38), yüksek memur/yöneticiler (%4.10) ve işsizler (%4.09) gelmektedir. En düşük orana çiftçiler (%0.3) sahipken, bu meslekler dışında yeralan 72 (%4.00) denek bulunmaktadır. Geçim sağlama niteliği açısından bakıldığında birer meslek olduğu tartışılır olan öğrencilik ve ev kadınlığı, literatürde bu anlamda da kullanılması ve kişinin genel uğraş alanını

(meşguliyeti) göstermesi nedenleriyle meslek kapsamında değerlendirilmişlerdir.

Halk kütüphanesi kullanımının mesleklere göre dağılımını gösteren tablo (Tablo 19) aşağıdadır.

TABLO 19 : Mesleklere Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

MESLEK	HIÇ GİTMEM (%)	1-5 (%)	6-11 (%)	12-23 (%)	24 KEZ VE ÜZERİ (%)	TOPLAM (%)
Öğrenci	270 (38.68)	307 (43.98)	62 (8.88)	28 (4.01)	31 (4.44)	698 (100)
Ev kadını	275 (93.54)	15 (5.10)	2 (0.68)	1 (0.34)	1 (0.34)	294 (100)
Emekli	75 (85.23)	9 (10.23)	1 (1.14)	1 (1.14)	2 (2.27)	88 (100)
İşçi	116 (82.86)	20 (14.29)	2 (1.43)	2 (1.43)	-	140 (100)
Memur	157 (64.34)	67 (27.46)	12 (4.92)	2 (0.82)	6 (2.46)	244 (100)
Esnaf	70 (87.50)	8 (10.00)	-	1 (1.25)	1 (1.25)	80 (100)
Çiftçi	5 (100)	-	-	-	-	5 (100)
İş adamı (Sanayici, ticaret ad.)	28 (90.32)	2 (6.45)	1 (3.23)	-	-	31 (100)
Yüksek memur/ yönetici	39 (52.70)	24 (32.43)	6 (8.11)	2 (2.70)	3 (4.05)	74 (100)
İşsiz	46 (62.16)	16 (21.62)	6 (8.11)	1 (1.35)	5 (6.76)	74 (100)
Diğer	53 (73.61)	11 (15.28)	4 (5.56)	2 (2.78)	2 (2.78)	72 (100)
TOPLAM	1134	479	96	40	51	1800

Tablo 19'a göre, halk kütüphanesine hiç gitmeyen denekler içinde ilk sırayı çiftçiler (%100) alırken, bunu, sırasıyla, ev kadınları (%93.54) ve iş adamları

(%90.32) izlemektedir. Halk kütüphanesine hiç gitmeyenler içinde en düşük orana ise öğrenciler (%38.68) sahiptir. Öğrenciler, halk kütüphanesi kullanımını ile ilgili tüm sıklıklarda en yüksek oranlara sahip görünürlerken, en düşük oranlar da çiftçiler, iş adamları ve ev kadınlarına aittir. Halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla giden denekler içinde ilk sırayı işsizler alırken (%6.76) onları, öğrenciler (%4.44) izlemektedir. Meslek ile halk kütüphanesi kullanım sıklığı arasında 0.45 oranında bir ilişki saptanmıştır.

Ev kadınları, esnaflar ve işsizler, halk kütüphanesini 1. öncelikle, "gazete ve dergi okumak" amacıyla kullanırlarken, emekli, memur, işçi, iş adamları için temel kullanım amacı "kitap ve dergileri gözden geçirmek" olmaktadır. Öğrenciler için ise bu amaç, "ödev yapmak-ders çalışmak" tır. Meslek ile halk kütüphanesi kullanım amacı arasında 0.47 oranında bir ilişki bulunmaktadır.

Meslek ile deneklerin halk kütüphanesi kullanmalarına ilişkin aile tutumu arasında 0.34'lük bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre, aileler, halk kütüphanesini kullandığı için en çok öğrencileri (%17.34), işsizleri (%9.46) ve memurları (%7.24) överlerken, bu konuda en düşük oranlara çiftçiler (%0) ve esnaflar (%1.25) sahip görünmektedir. Bu konuda

çevrenin tutumu da benzer nitelik göstermekte, halk kütüphanesi kullandığı için en çok övülen denek grubu öğrenciler (%59.79) olurken, en düşük oran çiftçi, esnaf ve iş adamlarına (%0) ait görünmektedir. Meslek ile deneklerin halk kütüphanesi kullanımlarına ilişkin çevre tutumu arasında 0.32 oranında bir ilişki bulunmuştur. Aynı biçimde, meslek ile eğitilmiş ve bilgili olduğu için çevreden saygı görme arasında ise 0.39'luk bir ilişki saptanmıştır.

V.3.6.1. DENEKLERİN İŞLERİNDEKİ GÜNLÜK ÇALIŞMA SÜRELERİ VE İŞLERİ GEREĞİ OKUMA YOĞUNLUKLARI

Bir iş'te çalışan deneklerin %1.10 (7)'u günde 1-4 saat, %53.48 (%337)'i 5-8 saat, %40.21 (253)'i 9-12 saat ve %5.19 (33)'u da 13 saat ve daha fazla çalıştıklarını belirtmişlerdir. Aynı deneklerin, işleri gereği %17.69 (112)'u sürekli, %12.80 (81)'i çoğunlukla ve %32.48 (205)'i arasıra kitap, dergi, gazete, rapor vb. okuduklarını söylerlerken, sözü edilen nedenle okuması gerekmediğini belirten deneklerin oranı % 37 (234)'dir. Hiç okuması gerekmediğini söyleyen deneklerle, bu konuda arasıra okuyan deneklerin toplamının %69.48 (439)'e ulaştığı görülmektedir.

Çalıştıkları iş gereği okuma yoğunluklarına göre, deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklıklarını gösteren tablo (Tablo 20) aşağıdadır.

TABLO 20 : Çalıştıkları İş'te Okuma Yoğunluklarına Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

İŞ GEREĞİ OKUMA YOĞUNLUĞU	HİÇ GİTMEM (%)	1-5 (%)	6-11 (%)	12-23 (%)	24 KEZ VE ÜZERİ (%)	TOPLAM (%)
Sürekli	63 (56.25)	31 (27.68)	9 (8.04)	4 (3.57)	5 (4.46)	112 (100)
Çoğunlukla	42 (51.85)	25 (30.86)	7 (8.64)	4 (4.94)	3 (3.70)	81 (100)
Arasına	142 (69.27)	56 (27.32)	5 (2.44)	-	2 (0.98)	205 (100)
Hiç okumam gerekmiyor.	214 (91.85)	14 (6.01)	4 (1.72)	-	1 (0.43)	233 (100)
TOPLAM	461	116	25	8	11	621

Halk kütüphanesine hiç gitmeyenler içinde en yüksek orana işleri gereği hiç okuması gerekmeyen denekler (%91.85) sahip iken, bu konuda en düşük oran sürekli okuyan deneklere (%56.25) aittir. Bu iki denek grubu halk kütüphanesini yılda 24 kez ve daha fazla kullanma sıklığında da en yüksek ve en düşük oranlara sahiptirler. Buna göre, işi gereği sürekli okumak zorunda olan deneklerin %4.46 (5)'si; hiç okuması gerekmeyen deneklerin ise %0.43 (1)'ü halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla gitmektedirler.

Bir işteki çalışma günlük süresinin halk kütüphanesi kullanma sıklığı ile 0.16, halk kütüphanesi kullanma amacı ile 0.38 oranında ilişkiler saptanmıştır. İş gereği okuma yoğunluğu ile halk kütüphanesi kullanma sıklığı arasında 0.37 ve halk kütüphanesi kullanma amacı arasında da 0.45'lik ilişkinin varlığı görülmüştür.

V.3.7 COCUKLUK GENCLIK VE YETISKINLIĞIN GECIRILDIGI YER

Deneklerin coğrafik kökenlerine ilişkin bu soruya verilen yanıtlara göre, çocukluğunu köyde geçiren deneklerin oranı %26.51 (477), kasabada geçirenlerin %3.68 (66), ilçede geçirenlerin %7.80 (140), ilde geçirenlerin %13.27 (239) ve Ankara'da geçirenlerin oranı da %48.79 (878)'dir. Deneklerin %9.38 (151)'i gençliklerini köyde, %2.49 (40)'u kasabada, %6.38 (103)'i ilçede, %14.79 (237)'u ilde ve %66.80 (1068)'i de Ankara'da geçirmişlerdir. Yetişkinliğin geçirildiği yere baktığımızda, yetişkinliğini bir köyde ve ilçede geçirenlerin oranları aynı biçimde %1.10 (10) iken, ilde geçirenlerin %5.76 (52) ve Ankara'da geçirenlerin de %91.89 (821)'a ulaştığı görülmektedir.

Deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklıklarını çocukluk, gençlik ve yetişkinliklerini geçirdikleri yer bazında veren Tablo 21'deki verilere göre, halk kütüphanesine hiç gitmeyen deneklerin oranı, çocukluğunu ve gençliğini köyde geçirenlerden, ilde ve Ankara'da geçirenlere doğru gidildikçe azalmaktadır. Buna göre, çocukluğunu köyde geçirenlerin %78.41 (374)'i su anda halk kütüphanesine hiç gitmezken, çocukluğunu Ankara'da geçiren denekler için bu oran %57.29 (503)'dur. Aynı biçimde, gençliğini köyde geçirenlerin %92.72 (140)'si, Ankara'da geçiren deneklerin ise %59.36 (634)'sı su anda halk kütüphanesine hiç gitmemektedir.

TABLE 21 : Çocukluk Gençlik ve Yetişkinliklerini Geçirdikleri Yere Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

GEÇİRDİĞİ YER	HİÇ GİTMEYEN			1 - 5			6 - 11			12 - 23			24 KEZ VE ÜZERİ			TOPLAM		
	Çocuk. (%)	Genç. (%)	Yetşk. (%)	Çocuk. (%)	Genç. (%)	Yetşk. (%)	Çocuk. (%)	Genç. (%)	Yetşk. (%)	Çocuk. (%)	Genç. (%)	Yetşk. (%)	Çocuk. (%)	Genç. (%)	Yetşk. (%)	Çocuk. (%)	Genç. (%)	Yetşk. (%)
Köy	374 (78.41)	140 (97.72)	9 (90.00)	69 (14.47)	10 (6.62)	-	19 (3.98)	-	1 (10.00)	7 (1.47)	-	8 (1.68)	1 (2.17)	-	477 (100)	151 (100)	10 (100)	
Kasaba	48 (72.73)	33 (82.50)	-	17 (25.76)	7 (17.50)	-	-	-	-	1 (1.52)	-	-	-	-	66 (100)	40 (100)	-	
İlçe	79 (56.43)	64 (62.14)	7 (70.00)	38 (26.43)	23 (22.23)	2 (20.00)	11 (7.86)	7 (6.80)	1 (10.00)	4 (2.86)	2 (1.94)	9 (6.43)	7 (6.80)	-	140 (100)	103 (100)	10 (100)	
İl	130 (54.39)	139 (58.65)	40 (76.92)	74 (30.96)	68 (28.69)	9 (17.31)	16 (6.69)	16 (6.75)	2 (3.85)	2 (0.94)	4 (1.69)	17 (7.11)	10 (4.22)	1 (1.92)	239 (100)	237 (100)	52 (100)	
Ankara	503 (57.29)	634 (59.36)	662 (80.51)	282 (32.12)	311 (29.12)	116 (14.13)	50 (5.69)	63 (5.90)	22 (2.68)	26 (2.96)	32 (3.00)	17 (1.94)	28 (2.62)	14 (1.71)	878 (100)	1067 (100)	822 (100)	
Yanıtız																201	906	
TOPLAM		1 1 3 4			4 7 9			9 6			4 0		5 1			1 8 0 0		

Aynı azalış küçük farkla da olsa yetişkinliğin geçirildiği yer için de geçerli olmaktadır.

Yetişkinliğini köyde geçirenlerin %90 (9)'ı, Ankara'da geçirenlerin ise %80.51 (662)'i şu an halk kütüphanesine hiç gitmemektedir.

Diğer tüm sıklıklarda halk kütüphanesi kullananların oranı çocukluğunu ve gençliğini köyde geçirenlerden, bir ilde geçirenlere doğru gidildikçe yükselmektedir. Çocukluğunu köyde geçiren deneklerin %1.68 (8)'i halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla giderken, çocukluğunu bir ilde geçirenler için ise bu oran %7.11 (17)'dir.

Deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklığı ile çocukluklarını geçirdikleri yer arasında 0.36, gençliklerini geçirdikleri yer arasında 0.39 ve yetişkinliklerini geçirdikleri yer arasında da 0.12 oranlarında ilişkiler saptanmıştır.

Gençliğini kasabada ve yetişkinliğini köyde geçiren denekler, halk kütüphanesini, 1. öncelikle, "gazete ve dergi okumak" için kullanırlarken, çocukluğunu kasabada ve yetişkinliğini bir ilde ve Ankara'da geçiren denekler için bu amaç "kitap ve dergileri gözden geçirmek" olmaktadır. Diğer denekler için ilk amaç genelde "ödev yapmak-ders çalışmak" tır.

Deneklerin halk kütüphanesi kullanım amaçlarıyla çocukluklarını geçirdikleri yer arasında 0.37, gençliklerini geçirdikleri yer arasında 0.36 ve

yetişkinliklerini geçirdikleri yer arasında da 0.34 oranlarında ilişkiler saptanmıştır.

V.3.8. DENEK AİLELERİNİN ANKARA'YA GELDİKLERİ YER VE BÖLGELER

Denek ailesinin geldiği yerleşim yeri türü ve bölge, deneklerin coğrafik kökenlerine yönelik veriler sunmaktadır. Denek ailelerinin %38.40 (667)'i Ankara'ya köyden, %4.37 (76)'si kasabadan, %13 (226)'ü ilçeden ve %21.29 (371)'u da bir ilden gelmişlerdir. Deneklerin %22.88 (398)'i ailesinin Ankara'lı olduğunu, 62 tanesi de ailesinin Ankara'da oturmadığını belirtmiştir. Denek ailelerinin Ankara'ya geldikleri bölgelere bakıldığında, %41.47'sinin İç Anadolu, %14.50'sinin Doğu Anadolu Bölgesi'nden geldiği anlaşılmaktadır. Bunları sırasıyla, Karadeniz Bölgesi (%9.80), Akdeniz Bölgesi (3.67), Güney Doğu Anadolu Bölgesi (%3.29), Ege Bölgesi (%3.16) ve Marmara Bölgesi (%3.09) izlemektedir.

Ailelerin geldikleri yere göre deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklıklarını gösteren tablo (Tablo 22) şöyledir:

TABLO 22 : Ailesinin Ankara'ya Geliş Yerine Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

AİLENİN ANKARA'YA GELİŞ YERİ	HİÇ GİTMEM (%)	1-5 (%)	6-11 (%)	12-23 (%)	24 KEZ VE ÜZERİ (%)	TOPLAM (%)
Köy	461 (69.12)	142 (21.29)	38 (5.70)	13 (1.95)	13 (1.95)	667 (100)
Kasaba	51 (67.11)	22 (28.95)	2 (2.63)	1 (1.32)	-	76 (100)
İlçe	138 (61.06)	62 (27.43)	13 (5.75)	5 (2.21)	8 (3.54)	226 (100)
İl	226 (60.92)	110 (29.65)	16 (4.31)	8 (2.16)	11 (2.96)	371 (100)
Ailem Ankara'lı	225 (56.53)	128 (32.16)	20 (5.03)	11 (2.51)	15 (3.77)	398 (100)
Diğer	-	-	-	-	-	62 (100)
TOPLAM	1134	479	96	40	51	1800

Ailesi Ankara'ya köyden gelen denekler içinde halk kütüphanesine hiç gitmeyenlerin oranı %69.12 (461) iken, ailesi Ankara'ya bir ilden gelenler içinde bu oran %60.92 (226) ve ailesi Ankara'lı olan denekler içinde ise %56.53 (225)'e düşmektedir. Ailesi köyden gelen deneklerin %1.95 (13)'i halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla giderken, bu oran, ailesi Ankara'lı olan denekler için %3.77 (15)'dir.

Halk kütüphanesine hiç gitmeyen denekler içinde ailesi Ankara'ya Marmara Bölgesi'nden gelenler(%69.81) en yüksek orana sahipken, bu konuda en düşük orana Akdeniz Bölgesi'nden gelen denekler (%50) sahiptir. Ailesi Ankara'ya Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelen denekler içinde halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla giden denek bulunmazken, bu sıklıkta en yüksek

orana ailesi Ankara'ya Akdeniz Bölgesi'nden gelen denekler (%7.81) sahiptir ve bu bunu Ege Bölgesi kökenli denekler (%5.36) izlemektedir.

Halk kütüphanesi kullanma sıklığı ile denek ailelerinin geldiği yer arasında 0.30, ailenin geldiği bölge arasında da 0.20 oranında ilişki saptanmıştır. Deneklerin halk kütüphanesi kullanım amaçları ile ailenin geldiği yer arasında 0.33, ailenin geldiği bölge arasında da 0.43 oranında ilişki bulunmaktadır.

V.3.9. GELİR DÜZEYİ

TABLO 23 : Deneklerin Gelir Düzeyi

AİLENİN AYLIK GELİRİ (1)	DENEK SAYISI (%)
2.000.000 TL.'den az	32 (1.78)
2.000.000-3.999.999 TL	247 (13.72)
4.000.000-7.999.999 TL	724 (40.22)
8.000.000-15.999.999 TL	511 (28.39)
16.000.000 TL VE ÜZERE	286 (15.89)
TOPLAM	1800 (100)

1. Bu gelir grupları, OSYM Araştırma Birimi'nin 1993 yılı OSS'nda uyguladığı anket için kullandığı gelir grupları ile 1993 yılı Mart ayı geçim endeksleri baz alınarak hazırlanmıştır.

Deneklerin %1.78 (32)'inin en alt gelir grubunda yer aldığı görülürken, %13.72 (247)'si 2.000.000-3.999.999 TL; %40.22 (724)'si 4.000.000-7.999.999 TL; %28.39 (511)'ünün 8.000.000-15.999.999 TL ve %15.89 (286)'unun da 16.000.000 TL ve üzeri gelir gruplarında bulunduğu anlaşılmaktadır. Gelir düzeylerini 3 gruba indirgeyecek olursak, deneklerin %15.50'sinin alt, %68.61'inin orta ve %15.89'unun da üst gelir düzeyine sahip oldukları görülmektedir.

Ailelerin gelir düzeylerine göre deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklıklarını gösteren tablo (Tablo 24) aşağıdadır.

TABLO 24 : Gelir Düzeyine Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

AYLIK GELİR	HİÇ GİTMEM (%)	1-5 (%)	6-11 (%)	12-23 (%)	24 KEZ VE ÜZERİ (%)	TOPLAM (%)
2.000.000 TL.'den az	19 (59.37)	10 (31.26)	1 (3.12)	1 (3.12)	1 (3.12)	32 (100)
2.000.000-3.999.999 TL.	179 (72.47)	49 (19.84)	10 (4.05)	2 (0.81)	7 (2.83)	247 (100)
4.000.000-7.999.999 TL.	469 (64.78)	181 (25.00)	42 (5.80)	18 (2.49)	14 (1.93)	724 (100)
8.000.000-15.000.000 TL.	293 (57.34)	155 (30.33)	30 (5.87)	13 (2.54)	20 (3.91)	511 (100)
16.000.000 TL ve üzeri	174 (60.84)	84 (29.37)	13 (4.55)	6 (2.10)	9 (3.15)	286 (100)
TOPLAM	1134	479	96	40	51	1800

Ailesi en alt gelir düzeyine sahip denekler içinde halk kütüphanesine hiç gitmeyenlerin oranı %59.37 (19) iken,

ailesi en yüksek gelir düzeyindeki denekler için bu oran %60.84 (174)'dür. Diğer gelir düzeylerinde de buna yakın oranlar söz konusudur. Ailesi en alt gelir düzeyine sahip denekler içinde halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla gidenlerin oranı %3.12 (1) olduğu halde, bu oran, ailesi en üst gelir düzeyindeki denekler için %3.15 (9)'dir. Gelir düzeyi ile halk kütüphanesi kullanım sıklığı arasında 0.29 oranında bir ilişki saptanmıştır.

Halk kütüphanesini "ödev yapmak-ders çalışmak" amacıyla kullanan denekler içinde en düşük orana aile gelir düzeyi 8.000.000-15.999.999 TL arasında olanlar (%24.80), en yüksek orana da 2.000.000-3.999.999 TL olan denekler (31.11) sahiptir. Gelir düzeyi ile halk kütüphanesi kullanım amacı arasında 0.33 oranında bir ilişki saptanmıştır.

Halk kütüphanesine gittiği için ailesi ve çevresi tarafından övülen deneklerin oranı, gelir düzeyleri 2.000.000 TL.'den az olanlar için %0 iken, 16.000.000 TL. ve üzeri gelir dilimindekiler için de %8.04'dür.

Eğitimli ve bilgili olduğu için ailesi ve çevresi tarafından övülen deneklerin en alt gelir düzeyindeki oranı %18.75 (6), en üst gelir düzeyindeki oranı ise %47.20 (35)'dir.

V.3.10. DENEKLERİN YAŞAMLARINDA HERHANGİ BİR KÜTÜPHANEYE
VE HALK KÜTÜPHANESİNE GİDİP-GİTMEDİKLERİ

Yaşamları boyunca herhangi bir kütüphaneye giden deneklerin oranı %71.38 (1285), gitmeyenlerin ise %28.62 (515) iken, bir halk kütüphanesine gidenlerin oranı %60 (1180) ve gitmeyenlerin oranı da %40 (720)'dir. Hiç gitmeyenlerin oranları sırasıyla, %28.62 (515) ve %40 (720)'dir. Herhangi bir kütüphaneye hiç gitmemiş olanların alt sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %43.97 (343), orta sosyo-ekonomik bölgede %21.83 (131) ve üst sosyo-ekonomik bölgede de %9.76 (41)'dir.(1) %5 güven sınırı, 2 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre $P < .05$ olduğundan bölgeler arasında bu konuda görülen farkın önemli olduğu anlaşılmıştır.

Yaşamında bir halk kütüphanesine hiç gitmemiş olan deneklerin alt sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %49.49 (386), orta sosyo-ekonomik bölgede %38 (228) ve üst sosyo-ekonomik bölgedeki oranı da %25.24 (106)'dür. %5 güven sınırı, 6 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre $P < .05$ olduğundan bu konuda bölgeler arasında görülen fark önemli bulunmuştur.

1. DİE'nin Ankara için belirlediği ve anket uyguladığımız alt, orta ve üst sosyo-ekonomik sınıflar (mahalleler) kastedilmektedir.

V.3.11. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİNE ÜYELİK DURUMLARI
VE KENDİLERİNİ BİR HALK KÜTÜPHANESİNE İLK KEZ
GİTMEME YÖNELTENLER

Deneklerin yalnızca %5.55 (100)'i bir halk kütüphanesine üyedir. Alt sosyo-ekonomik bölgede yaşayan denekler arasında halk kütüphanesine üye olanların oranı %4.49 (35), orta sosyo-ekonomik bölge denekleri için %4.50 (27) ve üst sosyo-ekonomik bölge denekleri için de %9.05 (38)'dir. %5 güven sınırı, 2 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre $P < .05$ olduğundan bölgeler arasında bu konudaki fark önemli olarak yorumlanmıştır.

Denekleri bir halk kütüphanesine ilk kez gitmeye yöneltenlere ilişkin tablo (Tablo 25) aşağıdadır.

TABLO 25 : Denekleri Halk Kütüphanesine İlk Kez Gitmeye Yöneltenler

YÖNELTENLER	DENEK SAYISI (%)
Annem-babam	63 (3.50)
Ablam-ağabeyim	40 (2.22)
Arkadaşlarım	131 (7.28)
Öğretmenim	443 (24.61)
Kendim karar verdim.	381 (21.17)
Halk kütüphanesine hiç gitmedim.	720 (40.00)
Diğer	22 (1.22)
TOPLAM	1800 (100)

Denekleri bir halk kütüphanesine ilk kez gitmeye yönelten kişiler arasında en yüksek orana %24.61 (443) ile öğretmenler sahip görünmekte, onları, sırasıyla, arkadaşlar (%7.28), anne-baba (%3.50) ve abla-ağabey (%2.22) izlemektedir. Deneklerin %21.17 (381)'si ilk kez gitme kararında kimsenin etkili olmadığını ("kendim karar verdim" seçeneği) belirtmektedir. %5 güven sınırı, 10 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre $P < .05$ olduğundan bu konuda bölgeler arasındaki fark anlamlıdır.

Yöneltenler içinde anne-babanın oranı alt sosyo-ekonomik bölge için %2.56 (20), orta sosyo-ekonomik bölge için %1.83 (11) ve üst sosyo-ekonomik bölge için de %7.62 (32)'dir.

Deneklerin, kendilerini bir halk kütüphanesine ilk kez gitmeye yöneltenlere göre halk kütüphanesi kullanım sıklıklarını gösteren tablo (Tablo 26) aşağıdadır.

TABLO 26 : Halk Kütüphanesine İlk Kez Gitmeye Yöneltenlere Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

YÖNELTENLER	HİÇ GİTMEM (%)	1-5 (%)	6-11 (%)	12-23 (%)	24 KEZ VE ÜZERİ (%)	TOPLAM (%)
Annem-Babam	11 (17.46)	33 (52.38)	8 (12.70)	6 (9.52)	5 (7.94)	63 (100)
Ablam-Ağabeyim	11 (27.50)	23 (57.50)	2 (5.00)	2 (5.00)	2 (5.00)	40 (100)
Arkadaşlarım	53 (40.46)	53 (40.46)	16 (12.21)	3 (4.58)	6 (4.58)	131 (100)
Öğretmenim	200 (45.15)	185 (41.76)	28 (6.32)	12 (4.06)	18 (4.06)	443 (100)
Kendim karar vermiştim.	136 (35.70)	167 (43.83)	41 (10.76)	17 (5.25)	20 (5.25)	381 (100)
Diğer	1	18	1	-	-	20
Yanıtsız	722	-	-	-	-	722
TOPLAM	1134	479	96	40	51	1800

Halk kütüphanesine hiç gitmeyen denekler içinde en düşük orana halk kütüphanesine ilk kez gitmeye anne-babası tarafından yöneltilen denekler (%17.46) sahip iken, bunu abla-ağabeyi tarafından yöneltilen denekler (%27.50) izlemektedir. Halk kütüphanesine ilk kez gitmeye öğretmeni tarafından yöneltilen deneklerin %45.15 (200)'i şu anda halk kütüphanesine hiç gitmemektedir. Halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla gitme sıklığında en yüksek orana, halk kütüphanesine ilk kez gitmeye anne-babası tarafından yöneltilen denekler (%7.94) sahip iken, bu konuda en düşük oran öğretmenler tarafından yöneltilen deneklere (%4.06) aittir.

TABLE 27 : Üyelik Durumlarına Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

ÜYELİK DURUMU	HİÇ GİTMEM (%)	1-5 (%)	6-11 (%)	12-23 (%)	24 KEZ VE ÜZERİ	TOPLAM
Üye	10 (10.00)	30 (30.00)	19 (19.00)	13 (13.00)	28 (28.00)	100 (100)
Üye değil	1124 (66.12)	449 (70.00)	77 (4.53)	27 (1.59)	23 (1.35)	1700 (100)
TOPLAM	1134	479	96	40	51	1800

Bir halk kütüphanesine üye olanlarla, olmayan deneklerin halk kütüphanesi kullanım düzeylerini gösteren Tablo 27 verilerine göre, halk kütüphanesine üye olanların yalnızca %10 (10)'u halk kütüphanesine hiç gitmezken, bu oran, üye olmayan deneklerde %62.12

(1124)'ye çıkmaktadır. Bir başka deyişle, halk kütüphanesine hiç gitmeyenlerin %99.12 (1124)'si üye olmayan deneklerdir. Üye olan deneklerin %28 (28)'i halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla giderken, üye olmayan denekler için bu oran yalnızca %1.35 (23)'dir. Ayrıca, diğer tüm sıklıklarda da üye olanların halk kütüphanesi kullanım sıklıkları üye olmayan deneklere göre anlamlı oranda daha yüksektir.

V.3.12. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM SIKLIKLARI

Araştırmaya katılan deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklıklarını gösteren tablo (Tablo 28) aşağıdadır.

TABLO 28 : Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

KULLANIM SIKLIĞI	DENEK SAYISI (%)
Hiç gitmem.	1134 (63.00)
1-5 kez	479 (26.61)
6-11 kez	96 (5.34)
12-23 kez	40 (2.22)
24 kez ve üzeri	51 (2.83)
TOPLAM	1800

Deneklerin en büyük bölümü (%63) halk kütüphanesini hiç kullanmazken, onları, sırasıyla yılda 1-5 kez kullananlar (%26.61), 6-11 kez kullananlar (%5.34), 24 kez ve daha fazla kullananlar (%2.83) ve 12-23 kez kullanan denekler (%2.22) izlemektedir. Zayıf bir kullanımı ifade eden "yılda 1-5 kez" sıklığı ile hiç kullanmayan deneklerin toplam oranı %89.61 (1613)'e ulaştığı görülmektedir.

Halk kütüphanesi kullanımının sosyo-ekonomik bölgelere göre dağılımı ise şöyledir:

TABLO 29 : Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

KULLANIM SIKLIĞI	ALT (%)	ORTA (%)	ÜST (%)
Hiç gitmem.	512 (65.64)	374 (62.33)	248 (59.04)
1-5 kez	188 (24.10)	153 (25.50)	138 (32.86)
6-11 kez	44 (5.65)	37 (6.17)	15 (3.57)
12-23 kez	15 (1.92)	18 (3.00)	7 (1.67)
24 kez ve üzeri	21 (2.69)	18 (3.00)	12 (2.86)
TOPLAM	780 (100)	600 (100)	420 (100)

Denekler arasında 1 yılda halk kütüphanesine hiç gitmeyenlerin oranı alt sosyo-ekonomik bölgede %65.64 (512) ve orta sosyo-ekonomik bölgede %62.33 (374) ve üst sosyo-ekonomik bölgede de %59.04 (248)'dür. Halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla gitme sıklığında alt sosyo-ekonomik bölge denekleri %2.69 (21), orta sosyo-ekonomik bölge denekleri %3.00 (18) ve üst sosyo-ekonomik bölge denekleri de %2.86 (12) oranlarına sahiptirler. %5 güven sınırı, 8 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre $P < .05$ olduğundan deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklıkları konusunda bölgeler arasındaki fark önemli bulunmuştur.

V.3.13. DENEK AILELERİNDE HALK KÜTÜPHANESİ KULLANANLAR

Denek ailelerinde halk kütüphanesine düzenli olarak giden anne-babaların oranı %1.88 (34), kardeşlerin oranı %16.55 (298) ve çocukların oranı %13.05 (235)'dir. Ailesinde halk kütüphanesine giden hiçbir bireyin bulunmadığı denekler ise %68.50 (1233) oranındadır.

Ailesinde halk kütüphanesine düzenli olarak giden anne-babaya sahip deneklerin alt sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %0.89 (7), orta sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %1.50 (9) ve üst sosyo-ekonomik bölgedeki oranı da %4.28 (18)'dir. Halk kütüphanesine düzenli olarak giden kardeşe sahip deneklerin oranları alt sosyo-ekonomik bölgede %14.75 (115), orta sosyo-ekonomik bölgede %16.84

(101) ve üst sosyo-ekonomik bölgede ise %19.52 (82)'dir. Halk kütüphanesi kullanan çocuklara sahip deneklerin yukarıda sıralanan sosyo-ekonomik bölgelere göre oranları ise sırasıyla, %12.69 (99), %12.83 (77) ve %14.05 (59)'dir. Ailesinde halk kütüphanesi kullanan hiçbir bireyin olmadığı deneklerin alt sosyo-ekonomik bölgedeki oranı % 71.67 (559), orta sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %68.83 (413) ve üst sosyo-ekonomik bölgedeki oranı da %62.14 (261)'dür.

Ailelerinde halk kütüphanesi kullanan bireylere göre, deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklıklarını gösteren tablo (Tablo 30) aşağıdadır.

TABLE 30 : Ailede Halk Kütüphanesi Kullananlara Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

AILEDE HALK KÜTÜPHANESİ KULLANANLAR	HIÇ GİTMEM (%)	1-5 (%)	6-11 (%)	12-23 (%)	24 KEZ VE ÜZERİ (%)	TOPLAM (%)
Annem-babam	7 (20.59)	14 (41.18)	4 (11.76)	5 (14.71)	4 (11.76)	34 (100)
Kardeşlerim	91 (30.54)	134 (44.97)	37 (12.41)	16 (5.37)	20 (6.71)	298 (100)
Çocuklarım	177 (75.32)	44 (18.72)	7 (2.98)	4 (1.70)	3 (1.28)	235 (100)
Hiçbiri gitmez	859 (69.67)	287 (23.28)	48 (3.89)	15 (1.22)	2 (1.94)	1233 (100)
TOPLAM	1134	479	96	40	51	1800

Halk kütüphanesini hiç kullanmayanlar içinde en düşük orana anne-babası halk kütüphanesi kullanan denekler (%20.59) sahip iken, bu konuda en yüksek oran, çocukları

halk kütüphanesi kullanan deneklere (yani yetişkin ve yaşlılara) ait (%75.32) görünmektedir. Anne ve babası halk kütüphanesi kullanan denekler, halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla gitme sıklığında da en yüksek orana (%11.76) sahiptirler. Bu sıklıkta en düşük oran, çocukları halk kütüphanesine giden deneklerle (%1.28), ailesinde halk kütüphanesine giden hiçbir bireyin bulunmadığı deneklere (%1.94) aittir.

V.3.14. DENEKLERİN KENDİLERİNE EN YAKIN HALK KÜTÜPHANESİNİN YERİNİ BİLİP-BİLMEDİKLERİ

Deneklerin %50.72 (913)'si kendilerine en yakın halk kütüphanesinin yerini bilmediğini belirtirlerken, bilen deneklerin oranı %49.28 (887)'dir. Bu konuda, %5 güven sınırı, 2 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre sosyo-ekonomik bölgeler arasındaki fark önemli bulunmamıştır. ($P > .05$)

V.3.15. DENEKLERİN EVLERİNDE KİTAPLIK OLUP-OLMADIĞI

Deneklerin %81.20 (1461)'si evlerinde kitaplık olduğunu, %18.80 (339)'i de olmadığını belirtmiştir.

Evinde kitaplık bulunan deneklerin alt sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %70.38 (549) iken, bu oran, orta sosyo-ekonomik bölge denekleri için %85 (510) ve üst sosyo-ekonomik bölge denekleri için de %95.71

(402)'dir.%5 güven sınırı, 2 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre $P < .05$ olduğundan bölgeler arasında bu konudaki fark önemli bulunmuştur.

Evlerinde kitaplık bulunup-bulunmamasına göre deneklerin halk kütüphanesi kullanma sıklıklarını gösteren Tablo 31'deki verilere göre, evinde kitaplık olan deneklerin %58.59 (856)'u halk kütüphanesine hiç gitmezken, bu oran, evinde kitaplık olmayan deneklerde %82.01 (278)'e ulaşmaktadır.

TABLO 31 : Evlerinde Kitaplık Olup-Olmamasına Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

EVİNDE KİTAPLIK	HİÇ GİTMEM (%)	1-5 (%)	6-11 (%)	12-23 (%)	24 KEZ VE ÜZERİ (%)	TOPLAM (%)
Var	856 (58.59)	430 (29.43)	87 (5.95)	39 (2.67)	49 (3.35)	1461 (100)
Yok	278 (82.01)	49 (14.45)	9 (2.65)	1 (0.59)	2 (0.59)	339 (100)
TOPLAM	1134	479	96	40	51	1800

Evinde kitaplık bulunan deneklerin %3.35 (49)'i halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla giderken, evinde kitaplık olmayan denekler için bu oran %0.59 (2)'dur. Evinde kitaplık olan denekler, halk kütüphanesini, tüm sıklıklar itibariyle, evinde kitaplık olmayan deneklere göre daha fazla kullanmaktadırlar.

V.3.16. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM AMAÇLARI

Tablo 32'de deneklerin halk kütüphanesi kullanım amaçlarına yönelik veriler sunulmaktadır.

TABLO 32 : Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Amaçları

HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM AMAÇLARI	1.TERCİH (%)	2.TERCİH (%)	3.TERCİH (%)	4.TERCİH (%)	5.TERCİH (%)
Halk kütüphanesine gitmem.	1134 (63.00)	-	-	-	-
Kitap ve diğer materyali ödünç almak.	30 (1.67)	20 (3.00)	21 (3.15)	15 (2.25)	14 (2.10)
Okul ödevi yapmak ve kendi kaynaklarından ders çalışmak.	361 (20.05)	141 (21.17)	47 (7.05)	21 (3.15)	22 (3.30)
Araştırma yapmak.	168 (9.33)	234 (35.13)	121 (18.17)	36 (5.40)	28 (4.20)
Gazete ve dergileri okumak.	28 (1.55)	66 (9.90)	83 (12.46)	81 (12.16)	61 (9.16)
Kütüphanede düzenlenen kültürel etkinliklere katılmak.	4 (0.22)	16 (2.40)	29 (4.35)	35 (5.26)	42 (6.30)
Kitap ve dergileri gözden geçirmek.	19 (1.05)	62 (9.30)	112 (16.82)	129 (19.37)	105 (15.77)
Kütüphanenin fotokopi hizmetinden yararlanmak.	1 (0.05)	10 (1.50)	15 (2.25)	34 (5.10)	34 (5.10)
Arkadaşlarla buluşmak/onlarla birlikte olmak.	5 (0.28)	18 (2.70)	29 (4.35)	52 (7.80)	44 (6.60)
Kütüphane kataloğuna bakmak.	2 (0.11)	12 (1.80)	12 (1.80)	24 (3.60)	34 (5.11)
Çocuğumu götürmek/onu beklemek.	11 (0.61)	6 (0.90)	4 (0.60)	11 (1.65)	16 (2.40)
TV., video vb. araçlardan yararlanmak.	1 (0.05)	1 (0.15)	1 (0.15)	11 (1.65)	17 (2.55)
Oyun oynamak.	-	2 (0.30)	5 (0.76)	6 (0.90)	7 (1.05)
Diğer	18 (1.04)	11 (1.65)	7 (1.05)	5 (0.75)	12 (1.80)
Yanıtsız	18 (1.04)	67 (10.06)	180 (27.03)	206 (30.93)	230 (34.53)
TOPLAM	1800 (100)	666 (100)	666 (100)	666 (100)	666 (100)

Buna göre, halk kütüphanesi kullanımında ilk 5 amaç şunlardır:

- 1.Okul ödevi yapmak ve kendi kaynaklarından ders çalışmak.
- 2.Araştırma yapmak.
- 3.Kitap ve dergileri gözden geçirmek.
- 4.Gazete ve dergileri okumak.
- 5.Arkadaşlarla buluşmak/onlarla birlikte olmak.

Halk kütüphanesini kitap ve diğer materyali ödünç almak amacıyla 1.öncelikle kullanan deneklerin oranı %1.67 (30) iken, deneklerin yalnızca %0.22 (4)'si, halk kütüphanesini 1. öncelikle kültürel etkinliklere katılmak amacıyla kullanmaktadır.

İlk 5 sırada yer alan halk kütüphanesi kullanım amaçlarının sosyo-ekonomik bölgelere göre durumu ise şöyledir:

TABLO 33 : Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Amaçları

KULLANIM AMAÇLARI	ALT (%)	ORTA (%)	ÜST (%)
Okul ödevi yapmak ve kendi kaynaklarından ders çalışmak.	252 (32.68)	204 (26.22)	136 (25.71)
Araştırma yapmak.	217 (28.15)	211 (27.12)	164 (31.00)
Kitap ve dergileri gözden geçirmek.	129 (16.73)	184 (23.65)	114 (21.55)
Gazete ve dergileri okumak.	105 (13.62)	133 (17.10)	81 (15.31)
Arkadaşlarla buluşmak/onlarla birlikte olmak.	68 (8.82)	46 (5.91)	34 (6.43)
TOPLAM	771 (100)	778 (100)	529 (100)

Halk kütüphanesini "ödev yapmak-ders çalışmak" amacıyla kullanan deneklerin alt sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %32.68 (252), orta sosyo-ekonomik bölgedeki oranı da %26.22 (204) ve üst sosyo-ekonomik bölgedeki oranı da %25.71 (136)'dir.

Bölgeler arasında, deneklerin "kitap ve diğer materyali ödünç almak" açısından farkın önemli olduğu anlaşılmış olup, alt sosyo-ekonomik bölge için tercih oranı %43.44 (53), orta sosyo-ekonomik bölge için %19.57 (36) ve üst sosyo-ekonomik bölge denekleri için ise %33.33 (41)'dür.

Halk kütüphanesi kullanımındaki ilk 5 amacın herbiri için ayrı ayrı yapılan Khi Kare Testlerinde 4. ve 5. sırada yer alan "gazete ve dergileri okumak" ile "Arkadaşlarla buluşmak/onlarla birlikte olmak" amaçları için bölgeler arasındaki fark önemli görülmezken, diğer amaçlar için fark anlamlı olarak yorumlanmıştır.

V.3.17. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİNE NEDEN
GİDİLEBİLECEĞİ KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELERİ

Deneklerin halk kütüphanesi bilinçlerini ortaya koymak amacıyla sorulan bu soruya ilişkin veriler Tablo 34'de verilmiştir.

TABLO 34 : Deneklerin Halk Kütüphanesine Neden Gidilebileceği Konusundaki Düşünceleri

HALK KÜTÜPHANESİNE	1.TERCİH (%)	2.TERCİH (%)	3.TERCİH (%)
Ders çalışmak-ödev yapmak.	1041 (57.83)	235 (13.05)	186 (10.33)
Resmi iş için.	14 (0.78)	43 (2.39)	31 (1.72)
Meslek/iş yaşamında, ev ve günlük yaşamda ihtiyaç duyulan bilgiyi bulmak için.	120 (6.67)	235 (13.05)	154 (8.56)
Bir konuda araştırma yapmak için.	307 (17.05)	595 (33.06)	262 (14.56)
Boş zamanları değerlendirmek için.	58 (3.22)	248 (13.78)	384 (21.33)
Kültürümüzü geliştirmek için.	165 (9.17)	247 (13.72)	443 (24.61)
Bir fikrim yok.	75 (4.17)	21 (1.17)	13 (0.72)
Diğer	20 (1.11)	14 (0.78)	15 (0.84)
Yanıtsız	-	162 (9.00)	312 (17.33)
TOPLAM	1800 (100)	1800 (100)	1800 (100)

Görüldüğü gibi, deneklerin %57.83 (1041)'ü halk kütüphanesini "Ders çalışma-ödev yapma" yeri olarak görmektedirler. 2. sırada aynı anlamda yorumlanabilecek "Bir konuda araştırma yapmak" nedeni görülmektedir. Bu iki neden birlikte düşünüldüğünde, halk kütüphanesini ders çalışma-ödev yapma yeri olarak düşünenlerin oranı %74.88 (1348)'e ulaşmaktadır.

Halk kütüphanesini "kültürümüzü geliştirmek için" gidilebilecek yer olarak 1. sırada düşünen deneklerin oranı %9.16 (165)'dir.

Halk kütüphanesine neden gidilebileceği konusunda denek düşüncelerinin bölgeler bazındaki durumu ise şöyledir:

TABLO 35 : Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Deneklerin Halk Kütüphanesine Neden Gidilebileceği Konusundaki Düşünceleri

HALK KÜTÜPHANESİNE NEDEN GİDİLEBİLECEĞİ	ALT (%)	ORTA (%)	ÜST (%)
Ders çalışmak-okul ödevi yapmak için.	508 (57.46)	340 (47.69)	193 (40.04)
Bir konuda araştırma yapmak için.	204 (23.08)	225 (31.56)	166 (34.44)
Kültürümüzü geliştirmek için.	172 (19.46)	148 (20.75)	133 (25.52)
TOPLAM	884 (100)	713 (100)	482 (100)

Halk kütüphanesini "ders çalışma-ödev yapma" yeri olarak görenlerin alt sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %57.46 (508), orta sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %47.69 (340) ve üst sosyo-ekonomik bölgedeki oranı da %40.04 (193)'dür. Bu nedende, alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye gidildikçe görülen azalmaya karşın, diğer iki neden için tam tersine bir artış söz konusu olmaktadır. %5 güven sınırı, 4 serbestlik derecesinde herbir neden için ayrı ayrı yapılan Khi Kare Testlerine göre $P < .05$ olduğundan, bu konuda bölgeler arasındaki farkın önemli olduğu anlaşılmıştır.

V.3.18. DENEKLERİN YAŞADIKLARI ÇEVREDE KİŞİLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM SIKLIKLARI

Deneklerin %58.05 (1045)'i yaşadıkları çevrede kişilerin, halk kütüphanesine genelde gitmediklerini;

%28.72 (517)'si az gittiklerini; %7.44 (134)'ü orta sıklıkta gittiklerini; %1.55 (28)'i sık gittiklerini söylerken, %4.22 (76)'si bir fikri olmadığını belirtmiştir.

Bu konuda üç sosyo-ekonomik bölge bazındaki durum ise şöyledir:

TABLO 36 : Deneklerin Yaşadıkları Çevrede Kişilerin Halk Kütüphanesine Gidiş Sıklıkları ile İlgili Düşünceleri

ÇEVREDE HALK KÜTÜPHANESİNE GİDİŞ SIKLIĞI	ALT (%)	ORTA (%)	ÜST (%)
Genelde gitmezler.	520 (66.67)	346 (57.67)	179 (42.62)
Az giderler.	209 (26.79)	164 (27.33)	144 (34.29)
Orta sıklıkta giderler.	29 (3.72)	53 (8.83)	52 (12.38)
Sık giderler.	5 (0.64)	13 (2.17)	10 (2.38)
Bir fikrim yok.	17 (2.18)	24 (4.00)	35 (8.33)
TOPLAM	780 (100)	600 (100)	420 (100)

Çevresindeki kişilerin halk kütüphanesine genelde gitmediklerini söyleyen deneklerin alt sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %66.67 (520), orta sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %57.67 (346) ve üst sosyo-ekonomik bölgedeki oranı da %42.62 (179)'dir. Halk kütüphanesine diğer tüm sıklıklarla kullanımda alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe bir artış söz konusu olmaktadır. %5 güven sınırı ve 8

serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre $P < .05$ olduğundan bölgeler arasında bu konudaki fark önemli bulunmuştur.

Yaşadıkları çevrede kişilerin halk kütüphanesi kullanım sıklıkları ise şöyledir:

Tablo 37 : Yaşadıkları Çevrede Kişilerin Halk Kütüphanesine Gidiş Sıklıklarına Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

ÇEVREDE HALK KÜTÜPHANESİNE GİDİŞ SIKLIĞI	HİÇ GİTMEYEN (%)	1-5 (%)	6-11 (%)	12-23 (%)	24 KEZ VE ÜZERE (%)	TOPLAM (%)
Genelde gitmezler.	791 (75.69)	192 (18.37)	41 (3.92)	13 (1.24)	8 (0.77)	1045 (100)
Az giderler.	237 (45.84)	211 (40.81)	29 (5.61)	14 (2.71)	26 (5.03)	517 (100)
Orta sıklıkta giderler.	43 (32.09)	53 (39.55)	23 (17.16)	8 (5.97)	7 (5.22)	134 (100)
Sık giderler.	5 (17.86)	11 (39.29)	1 (3.57)	4 (14.29)	7 (25.00)	28 (100)
Bir fikrim yok.	58 (76.32)	12 (15.79)	2 (2.63)	1 (1.32)	3 (3.95)	76 (100)

Halk kütüphanesine hiç gitmeyen denekler içinde en yüksek orana, halk kütüphanesine genelde gidilmeyen bir çevrede yaşayanlar sahip iken (%75.69), çevresindeki kişilerin halk kütüphanesine sık gittiğini söyleyen denekler ise bu konuda en düşük orana (%17.86) sahiptirler. Bu iki denek grubu arasında halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla gitme sıklığında da benzer farklılık görülmektedir. Buna göre, halk kütüphanesine genelde gidilmeyen çevrede yaşayan deneklerin bu sıklıktaki oranı %0.77 (8) iken, halk kütüphanesine sık gidilen bir çevrede yaşayan denekler için bu oran %25 (7)'dir.

Yaşanılan çevrede kişilerin halk kütüphanesine gitme sıklıkları ile deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklıkları arasında 0.38 oranında bir ilişki saptanmıştır.

V.3.19. KİMLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANMASI GEREKTİĞİ KONUSUNDA DENEK DÜŞÜNCELERİ

Deneklerin halk kütüphanesi bilinçlerini belirlemek amacıyla sorulan bu soruya verilen yanıtlara göre, öncelikle halk kütüphanesi kullanması gereken kişiler tercih sırasına göre şöyle belirlenmiştir:

1)Çocuklar 2)Gençler 3)Öğrenciler 4)Yüksek eğitilmişler 5)Orta eğitilmişler 6)Düşük eğitilmişler 7)Şehir kökenliler.

%5 güven sınırı ve 12 serbestlik derecesinde her bir seçenek için ayrı ayrı yapılan Khi Kare Testlerine göre 2. ve 7. tercihler dışındaki tercihlerde bölgeler arasındaki fark $P < .05$ olduğundan anlamlı bulunmuştur.

V.3.20. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİNE GİDİP-GİTMEMELERİ KONUSUNDA AİLE VE ÇEVRELERİNİN TUTUMU

Deneklerin halk kütüphanesine gidip-gitmemeleleri konusunda aile ve çevrelerinin tutumuna ilişkin tablo (Tablo 38) aşağıdadır.

TABLO 38 : Deneklerin Halk Kütüphanesine Gidip-Gitmemeleri Konusunda Aile ve Çevrenin Tutumu.

AİLE/ÇEVRE TUTUMU	AİLE (%)	ÇEVRE (%)
Gittiğim ya da gitmediğim için birşey demezler.	1400 (77.78)	1445 (80.28)
Gittiğim için överler.	178 (9.89)	97 (5.39)
Gittiğim için kızıyorlar/kınıyorlar.	10 (0.55)	12 (0.67)
Gitmediğim için kızıyorlar/ayıplıyorlar.	26 (1.44)	11 (0.61)
Bir fikrim yok.	174 (9.67)	222 (12.33)
Diğer	12 (0.67)	13 (0.72)
TOPLAM	1800 (100)	1800 (100)

Halk kütüphanesine gidip-gitmediği için aile ve çevresinden tepki alamayan deneklerin oranı sırasıyla %77.78 (1400) ve %80.28 (1445)'dir. "Bir fikrim yok" seçeneği, deneklerin, bu konuda aile ve çevreden gelen tepkinin farkında olmaması demektir. Bu ise, tepkinin zayıflığını ya da eksikliğini göstermektedir. Dolayısıyla, içerik olarak ilk seçeneğe (...birşey demezler) yakındır. Böyle ele alındığında halk kütüphanesine gidip-gitmediği için herhangi bir tepki alamayanların aile bazındaki oranı %87.45 (1574), çevre bazında ise %92.61 (1667)'e ulaşmaktadır. Bu konuda olumlu tepki (gittiği için övülen) alan deneklerin oranı aile bazında %9.89 (178) ve çevre bazında da %5.39 (97)'dur.

Halk kütüphanesine gidip-gitmediği için ailesinden herhangi bir tepki alamayan deneklerin alt sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %81.67 (637), orta sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %80 (480) ve üst sosyo-ekonomik bölgedeki oranı da %67.38 (283)'dir. Bu konuda ailesi olumlu tepki gösteren deneklerin oranı ise yukarıdaki sırasıyla, %7.18 (56), %9.50 (57) ve %15.48 (65)'dir.

Halk kütüphanesine gidip-gitmediği konusunda aile ve çevresinden aldığı tepkilere göre deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklıkları şöyledir:

TABLE 39 : Halk Kütüphanesine Gidip-Gitmemelrine Konusunda Aile ve Çevrenin Aldığı Tutuma Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

AILE VE ÇEVRENİN TUTUHU	HIÇ GİTMEM		1 - 5		6 - 11		12 - 23		24 KEZ VE ÜZERİ		TOPLAM	
	AILE (%)	ÇEVRE (%)	AILE (%)	ÇEVRE (%)	AILE (%)	ÇEVRE (%)	AILE (%)	ÇEVRE (%)	AILE (%)	ÇEVRE (%)	AILE (%)	ÇEVRE (%)
Gittiğim ya gitmediğim için birşey demezler.	956 (68.29)	952 (65.88)	345 (24.64)	362 (25.05)	54 (3.86)	74 (5.12)	22 (1.57)	27 (1.87)	23 (1.64)	30 (2.08)	1400 (100)	1445 (100)
Gittiğim için övüyorlar.	20 (11.24)	11 (11.34)	84 (47.19)	54 (55.67)	37 (20.79)	12 (12.37)	18 (10.11)	8 (8.25)	19 (10.67)	12 (12.37)	178 (100)	97 (100)
Gittiğim için kızıyorlar kınıyorlar.	7 (70.00)	11 (91.67)	1 (10.00)	1 (8.34)	2 (20.00)	-	-	-	-	-	10 (100)	12 (100)
Gitmediğim için kızıyor/ayıplıyorlar.	12 (46.15)	5 (45.45)	14 (53.85)	4 (36.36)	-	2 (18.18)	-	-	-	-	26 (100)	11 (100)
Bir fikrim yok.	131 (75.29)	148 (67.12)	32 (18.39)	55 (24.77)	3 (1.72)	6 (2.70)	-	5 (2.25)	8 (4.60)	8 (3.60)	174 (100)	222 (100)
Diğer	8 (66.67)	7 (53.85)	3 (25.00)	43 (23.08)	-	2 (15.38)	-	-	1 (8.33)	-	12 (100)	13 (100)
TOPLAM	1134		479		96		40		51		1800	

Halk kütüphanesine hiç gitmeyen denekler içinde en yüksek orana, ailesinin bu konudaki tepkisi hakkında bir fikri olmayan denekler (%75.28) sahip iken, bunları, halk kütüphanesine gittiği için ailesinin kızdığı denekler (%70) izlemektedir. Çevre tepkisi bazında ise, halk kütüphanesine gittiği için çevresi tarafından kınanan deneklerin halk kütüphanesine hiç gitmeme oranı diğerleri içinde en üst düzeydedir (%91.67). Bunu, bu konuda bir fikri olmayan denekler (%67.12) izlemektedir. Halk kütüphanesine gittiği için ailesi ve çevresi tarafından övülen deneklerin halk kütüphanesine hiç gitmeme oranları, sırasıyla, yalnızca %11.24 (20) ve %11.34 (11)'dür.

Halk kütüphanesine gittiği için ailesi ve çevresi tarafından kızılan/kınanan denekler içinde halk kütüphanesini yılda 24 kez ve daha fazla kullanan denek bulunmazken, bu konuda en yüksek orana halk kütüphanesine gittiği için ailesi ve çevresi tarafından övülen denekler (%10.67 ve %12.37) sahiptir.

Halk kütüphanesine gidip-gitmeme konusunda aile ve çevresinden bir tepki alamayan deneklerin halk kütüphanesine hiç gitmeme bazındaki oranınının (68.29 ve %65.88) yüksekliği ve yılda 24 kez ve daha fazla gitme sıklığındaki düşüklüğü (%1.64 ve %2.08) dikkati çekmektedir.

Deneklerin halk kütüphanesi kullanımı konusunda ailesinin tepkisi ile halk kütüphanesi kullanım sıklığı

arasında 0.40, çevrenin tutumu ile ise 0.28 oranlarında ilişki saptanmıştır.

V.3.21. DENEKLERİN BOS ZAMAN ETKİNLİKLERİ

TABLO 40 : Deneklerin Bos Zaman Etkinlikleri

BOS ZAMAN ETKİNLİKLERİ	1.TERCİH (%)	2.TERCİH (%)	3.TERCİH (%)	4.TERCİH (%)	5.TERCİH (%)
Belli birsey yapmam.	99	-	-	-	-
Televizyon izler, radyo dinlerim.	447 (24.83)	276 (16.22)	224 (13.17)	190 (11.17)	140 (8.23)
Müzik dinlerim.	190 (10.55)	310 (18.22)	192 (11.29)	139 (8.17)	118 (6.94)
Spor yapar, spor faaliyetlerini izlerim.	95 (5.28)	125 (7.35)	117 (6.88)	94 (5.53)	58 (3.41)
Arkadaşlarla buluşur, sohbet eder, gezeriz.	147 (8.17)	177 (10.40)	302 (17.75)	239 (14.05)	179 (10.52)
Ev işleri ile ilgilenirim.	165 (9.17)	119 (6.59)	111 (6.53)	117 (6.88)	67 (3.94)
Kahvehaneye giderim.	37 (2.06)	29 (1.70)	44 (2.59)	43 (2.53)	26 (1.53)
Kitap, dergi okurum.	220 (12.22)	186 (10.93)	143 (8.41)	143 (8.41)	117 (6.88)
Gazete okurum.	84 (4.67)	153 (8.99)	160 (9.41)	166 (9.76)	168 (9.88)
Çocuklarımla ilgilenirim.	49 (2.72)	62 (3.64)	86 (5.05)	82 (4.82)	63 (3.70)
El işi yaparım.	64 (3.56)	94 (5.53)	78 (4.58)	70 (4.11)	75 (4.42)
Bahçe işleri ile ilgilenirim.	25 (1.39)	24 (1.41)	38 (2.23)	50 (2.94)	62 (3.64)
Halk kütüphanesine giderim.	9 (0.50)	13 (0.76)	10 (0.59)	24 (1.41)	30 (1.76)
Sinema, tiyatro, konser, konferans vb. ne giderim.	31 (1.72)	53 (3.12)	82 (4.82)	98 (5.76)	150 (8.82)
Kitapçıları gezerim.	5 (0.28)	14 (0.82)	30 (1.76)	49 (2.88)	39 (2.29)
İlgilendiğim konularda kurslara giderim.	6 (0.33)	6 (0.35)	13 (0.76)	19 (1.12)	27 (1.59)
Tavla, bilardo, satranç, dama, kağıt oyunları vb. oynarım.	18 (1.00)	24 (1.41)	41 (2.41)	54 (3.17)	95 (5.58)
Bos zamanım pek olmaz.	56 (3.11)	11 (0.65)	7 (0.41)	8 (0.47)	30 (1.76)
Diğer	53 (2.94)	24 (1.41)	23 (1.35)	20 (1.18)	32 (1.88)
Yanıtsız	-	-	-	96 (5.64)	225 (13.23)
TOPLAM	1800 (100)	1701 (100)	1701 (100)	1701 (100)	1701 (100)

Tablo 40'a göre, deneklerin boş zamanlarında en çok gerçekleştirdikleri 5 etkinlik sırasıyla şöyledir:

1. Televizyon izler, radyo dinlerim.
2. Arkadaşlarla buluşur, sohbet eder, gezeriz.
3. Kitap okurum.
4. Gazete okurum.
5. Ev işleri ile ilgilenirim.

Bu beş etkinlik için %5 güven sınırı, 8 serbestlik derecesinde ayrı ayrı yapılan Khi Kare Testlerine göre 4. etkinlik olan "Gazete okurum" dışında, bölgeler arasındaki fark $P < .05$ olduğundan önemli bulunmuştur.

"Televizyon izler, radyo dinlerim" ve "Ev işleri ile ilgilenirim" etkinliklerinde oranlar alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe azalırken, "Kitap okurum" ve "Arkadaşlarla buluşur, sohbet eder, gezeriz" etkinliklerinde ise yükselmektedir.

Halk kütüphanesine gitmek deneklerin öncelikli boş zaman etkinlikleri arasında yer almamaktadır.

Gerek ilk 5 sıradaki ve gerekse ilgili olabilecek diğer boş zaman etkinlikleri bazında deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklığını gösteren Tablo 41'e göre, boş zamanlarında kahvehaneye giden deneklerin halk kütüphanesine hiç gitmeyenler içinde en yüksek orana (%84.36) sahip oldukları, bunu, boş zamanlarında ev işleri ile ilgilenen deneklerin (%77.89) izlediği anlaşılmaktadır. Bu iki denek grubu, aynı zamanda, halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla gitme

TABLO 41 : Gerçekleştirdikleri Boş Zaman Etkinliklerine Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ	HIÇ GİTMEYEN (%)	1-5 (%)	6-11 (%)	12-23 (%)	24 KEZ VE ÜZERE (%)	TOPLAM (%)
Belli birşey yapmam.	98 (72.59)	25 (18.52)	7 (5.19)	1 (0.74)	4 (2.96)	135 (100)
Televizyon izler, radyo dinlerim.	881 (66.49)	331 (24.98)	65 (4.91)	24 (1.81)	24 (1.81)	1325 (100)
Arkadaşlarla buluşur, sohbet eder, gezeriz.	639 (61.21)	296 (28.35)	60 (5.75)	26 (2.49)	23 (2.20)	1044 (100)
Ev işleri ile ilgilenirim.	451 (77.89)	95 (16.41)	19 (3.28)	9 (1.56)	5 (0.86)	579 (100)
Kahvehaneye giderim.	151 (84.36)	25 (13.97)	-	2 (1.12)	1 (0.55)	179 (100)
Kitap, dergi okurum.	375 (46.35)	303 (37.45)	68 (8.41)	27 (3.34)	36 (4.45)	809 (100)
Gazete okurum.	442 (60.46)	201 (27.50)	45 (6.16)	18 (2.46)	25 (3.42)	731 (100)
Sinema, tiyatro, konser, konferans vb.ne giderim.	178 (43.00)	164 (39.61)	39 (9.42)	12 (2.90)	21 (5.07)	414 (100)
Kitapçıları gezerim.	40 (29.19)	57 (41.61)	18 (13.14)	9 (6.57)	13 (9.49)	137 (100)
Boş zamanım pek olmaz	87 (77.67)	20 (17.86)	2 (1.79)	2 (1.79)	1 (0.89)	112 (100)

sıklığında da en düşük oranlara (%0.05 ve %.86) sahiptirler.

Halk kütüphanesine hiç gitmeyenler içinde en düşük orana, boş zamanlarında kitapçıları gezen deneklerle (%29.19), kitap, dergi okuyan denekler (%46.35) sahip görünürken, halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla gidenler içinde en yüksek oranlara, yine, boş zamanlarında kitapçıları gezen denekler (%9.49), sinema, tiyatro, konser, konferans vb. giden denekler (%5.07) ve kitap, dergi okuyan denekler (%4.45) sahiptir. Sözü edilen bu boş zaman etkinliklerini gerçekleştiren deneklerin halk kütüphanesini diğer kullanma sıklıklarında da görece yüksek oranlara sahip görünmektedirler.

V.3.22. DENEKLERİN BOŞ ZAMANLARINDA KİTAP OKUYUP-
OKUMAMALARI KONUSUNDA AİLE TUTUMLARI

Deneklerin boş zamanlarında kitap okuyup-
okumamaları konusunda ailelerinin gösterdikleri
tepkilere yönelik verileri içeren tablo (Tablo 42)
aşağıdadır.

TABLO 42 : Deneklerin Boş Zamanlarında Okuyup-Okumamaları Konusunda Ailelerin Tutumu

AİLE TUTUMLARI	DENEK SAYISI (%)
Okuduğum ya da okumadığım için birsey demezler.	1086 (60.33)
Okuduğum için överler ve daha çok okumamı isterler.	502 (27.89)
Okuduğum için boşa zaman harcadığımı düşünürler.	30 (1.67)
Okumadığım için kızarlar.	90 (5.00)
Bir fikrim yok.	87 (4.83)
Diğer	5 (0.28)
TOPLAM	1800 (100)

Görüldüğü gibi, boş zamanlarında kitap okuduğu ya da okumadığı için ailesinden herhangi bir tepki alamayan deneklerin oranı %60.33 (1086)'dür. Okumaya güdüleyici tepki (rol beklentisi) gösteren ailelerin oranı ise %32.89 (592)'dur. Okuduğu için boşa zaman harcadığını düşünmek (%1.67) ve bu konuda bir fikri olmamak (%4.83) seçenekleri de okuma kültürü açısından bir olumsuzluğu ifade etmektedir.

Boş zamanlarında okuyup-okumamaları konusunda ailelerinden herhangi bir tepki alamayan deneklerin oranı alt sosyo-ekonomik bölge için %19.87 (241), orta sosyo-ekonomik bölge için %40.17 (241) ve üst sosyo-ekonomik bölge için de %46.67 (196)'dir. Bu konuda, olumsuz tepki gösteren deneklerin bölgeler itibariyle

oranları yukarıdaki sırasıyla %2.05 (16), %2 (12) ve %0.48 (2)'dir. %5 güven sınırı, 10 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'nde göre $P < .05$ olduğundan bölgeler arasında bu konudaki fark önemli bulunmuştur.

Boş zamanlarında kitap okuduğu için ailesi tarafından övülen deneklerin %39.44 (198)'ü halk kütüphanesine hiç gitmezken, bu oran ailesinden bu konuda hiçbir tepki alamayan deneklerde %72.87 (771)'ye ulaşmaktadır. Aynı biçimde, halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla gidenlerin oranı, boş zamanlarında kitap okuduğu için ailesinden saygı gören (övülen) deneklerde %5.78 (29) iken, bu konuda herhangi bir tepki alamayan deneklerde yalnızca %1.61 (17)'dir.

V.3.23. DENEKLERİN KİTAP OKUMA SIKLIKLARI

TABLO 43 : Deneklerin Kitap Okuma Sıklıkları

OKUNAN KİTAP SAYISI (1 YILDA)	DENEK SAYISI (%)
Hiç okumam.	640 (35.55)
1 - 5	542 (30.11)
6 - 11	297 (16.50)
12 - 20	165 (9.17)
21 ve daha fazla	156 (8.67)
TOPLAM	1800 (100)

Deneklerin okuma sıklıklarını gösteren Tablo 43'deki verilere göre, göre, deneklerin %35.55 (640)'inin hiç kitap okumadığı, %30.11 (542)'inin yılda yalnızca 1-5 arasında kitap okuduğu anlaşılmaktadır. Orta düzeyde okuyucu olan (6-11 ve 12-20 kitap okuyan) deneklerin oranı %25.67 (462) iken, üst düzey okuyucuların oranı %8.67 (156)'dir. Hiç okumayan deneklerle, yılda 1-5 kez okuyan deneklerin oranınının %65.66 (1182)'ya ulaştığı anlaşılmaktadır.

Deneklerin kitap okuma sıklıklarınının üç sosyo-ekonomik bölge bazındaki durumunu gösteren tablo (Tablo 44) aşağıdadır.

TABLO 44 : Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Deneklerin Kitap Okuma Sıklıkları

OKUNAN KİTAP SAYISI (1 YILDA)	ALT (%)	ORTA (%)	ÜST (%)
Hiç okumam.	430 (55.13)	155 (25.83)	55 (13.10)
1 - 5	180 (23.01)	191 (31.83)	171 (40.71)
6 - 11	90 (11.54)	120 (20.00)	87 (20.71)
12 - 20	39 (5.00)	71 (11.84)	55 (13.10)
21 ve daha fazla	41 (5.26)	63 (10.50)	52 (12.38)
TOPLAM	780 (100)	600 (100)	420 (100)

Görüldüğü gibi, hiç kitap okumayan deneklerin alt sosyo-

ekonomik bölge için oranı %55.13 (430), orta sosyo-ekonomik bölge için %25.83 (155) ve üst sosyo-ekonomik bölge için de %13.10 (55)'dur. Yılda 21 ve daha fazla kitap okuyan deneklerin alt sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %5.26 (41), orta sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %10.50 (63) ve üst sosyo-ekonomik bölgedeki oranı da %12.38 (52)'dir. Diğer okuma sıklıklarında da alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölge deneklerine doğru gidildikçe oranlar yükselmektedir.

%5 güven sınırı ve 8 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre $P < .05$ olduğundan, deneklerin kitap okuma sıklıklarında bölgelere göre görülen farkın önemli olduğu anlaşılmıştır.

Deneklerin kitap okuma sıklıklarına göre halk kütüphanesi kullanım sıklıklarını gösteren tablo (Tablo 45) aşağıdadır.

TABLO 45 : Deneklerin Kitap Okuma Sıklıklarına Göre Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

OKUNAN KİTAP SAYISI (1 YILDA)	HİÇ GİTMEM (%)	1 - 5 (%)	6 - 11 (%)	12 - 23 (%)	24 KEZ VE ÜZERE (%)	TOPLAM
Hic okumam.	569 (88.91)	55 (8.59)	10 (1.56)	3 (0.47)	3 (0.47)	640 (100)
1 - 5	332 (61.25)	186 (34.32)	13 (2.40)	5 (0.92)	6 (1.11)	542 (100)
6 - 11	112 (37.71)	126 (42.42)	36 (12.12)	12 (4.04)	11 (3.70)	297 (100)
12 - 20	65 (39.39)	61 (36.97)	22 (13.33)	8 (4.85)	9 (5.45)	165 (100)
21 ve daha fazla.	56 (35.90)	51 (32.69)	15 (9.62)	12 (7.69)	22 (14.10)	156 (100)
TOPLAM	1134	479	96	40	51	1800

Hiç kitap okumayan deneklerin, halk kütüphanesine hiç gitmeyenler içinde en yüksek orana (%88.91) ve yılda 24 kez ve daha fazla gidenler içinde de en düşük orana (%0.47) sahip oldukları anlaşılmaktadır. Yılda 21 ve daha fazla kitap okuyan deneklerin ise, halk kütüphanesine hiç gitmeyenler içinde en düşük orana (%35.90) ve yılda 24 kez ve daha fazla gidenler içinde de en yüksek orana (%14.10) sahip oldukları görülmektedir. Hiç kitap okumayan denekler, halk kütüphanesi kullanma ile ilgili tüm sıklıklarda en düşük oranlara sahiptirler.

Kitap okuma ile halk kütüphanesi kullanma sıklığı arasında 0.46 oranında bir ilişki saptanmıştır.

V.3.24. DENEK AİLELERİNDE KİTAP OKUYAN BİREYLER

Ailesinde anne-babası kitap okuyan deneklerin oranı %13.83 (249), kardeşleri kitap okuyan deneklerin %29 (520) ve çocukları kitap okuyan deneklerin oranı da %24.22 (436)'dür. Deneklerin %33 (595)'ü (en büyük bölümü) ailesinde okuyan bireylerin olmadığını belirtmiştir.

TABLO 46 : Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Denek Ailelerinde Kitap Okuyan Bireyler

KITAP OKUYAN AİLE BİREYLERİ	ALT (%)	ORTA (%)	ÜST (%)
Annem-babam	36 (4.62)	101 (16.83)	112 (26.67)
Kardeşlerim	224 (28.72)	175 (29.17)	121 (28.81)
Çocuklarım	172 (22.05)	150 (25.00)	114 (27.14)
Hiçbiri okumaz	348 (44.62)	174 (29.00)	73 (17.38)
TOPLAM	780 (100)	600 (100)	420 (100)

Denek ailelerinde kitap okuyan bireylerin üç sosyo-ekonomik bölgeye göre dağılımını gösteren Tablo 46'daki verilere göre, anne-babası kitap okuyan deneklerin alt sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %4.62 (36) iken, bu oran, orta sosyo-ekonomik bölgede %16.83 (101) ve üst sosyo-ekonomik bölgede de %26.67 (112)'dir. Buna karşın, ailesinde kitap okuyan hiçbir bireyin bulunmadığı deneklerin oranı alt sosyo-ekonomik bölgede %44.62 (348), orta sosyo-ekonomik bölgede %29 (174) ve üst sosyo-ekonomik bölgede de %17.38 (73)'dir.

%5 güven sınırı ve 6 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre, denek ailelerinde kitap okuyan bireyler açısından üç sosyo-ekonomik bölge arasındaki

fark $P < .05$ olduğundan önemli olarak yorumlanmıştır.

Araştırma bulgularına göre, ailesinde kitap okuyan hiçbir bireyin bulunmadığı deneklerin %71.26 (424)'si halk kütüphanesine hiç gitmezken, yalnızca %1.85 (11)'i yılda 24 kez ve daha fazla gitmektedir. Oysa, anne-babası kitap okuyan deneklerin %41.37 (103)'si halk kütüphanesi kullanmazken, %5.22 (13)'si halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla gitmektedir. Diğer tüm kullanım sıklıklarında da, ailesinde anne-babası kitap okuyan deneklerin, ailesinde okuyan birey bulunmayan deneklere göre daha yüksek oranlara sahip oldukları görülmektedir.

V.3.25. DENEK AİLE VE ÇEVRESİNDEKİLERİNİN BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ

Araştırma bulgularına göre, deneklerin içinde yer aldıkları aile ve çevredeki kişilerin en çok gerçekleştirdikleri ilk 5 boş zaman etkinliği sırasıyla şunlardır:

1. Televizyon izler, radyo dinlerler.
2. Arkadaşlarıyla sohbet eder, gezerler.
3. Ev işleri, bahçe işleri ve çocuklarıyla ilgilenirler.
4. Gazete okurlar.
5. Spor yapar, spor faaliyetlerini izlerler.

Aile ve çevresindeki kişilerin boş zamanlarında 1. öncelikle halk kütüphanesine gittiğini belirten denek sayısı yalnızca 3, 5 tercih toplamı itibarıyla ise

31'dir.

%5 güven sınırı ve 8 serbestlik derecesinde her etkinlik için ayrı ayrı yapılan Khi Kare Testi'ne göre, bölgeler arasında "Spor yaparlar, spor faaliyetlerini izlerler." seçeneği dışındaki etkinlikler için fark, $P < .05$ olduğundan önemli bulunmuştur.

Araştırma bulgularına göre, ailesi ve çevresindeki kişilerin boş zamanlarında genellikle kahvehaneye gittiklerini belirten deneklerin halk kütüphanesine hiç gitmeyenler içinde en yüksek orana (%65.33) sahip oldukları görülürken, bu konuda en düşük oran, boş zamanlarında genellikle sinema, tiyatro, konser, konferans, kitapçı vb.ne giden aile ve çevreye sahip deneklere (54.96) ait görünmektedir. Halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla giden denekler içinde en yüksek oranın, boş zamanlarında gazete okuyan (%3.24) ve sinema, tiyatro, konser, konferans, kitapçı vb.ne giden aile ve çevreye sahip deneklere (%2.98) ait olduğu; boş zamanlarında belli birşey yapmayan aile ve çevreye sahip deneklerin bu konuda daha düşük bir orana (%2.43) sahip buldukları anlaşılmaktadır.

V.3.26. SAHIP OLDUKLARI EĞİTİM DÜZEYLERİ İLE İLGİLİ
DENEK DÜŞÜNCELERİ

Öğrenci olmayanların yanıtladıkları bu soruya ilişkin verilere göre, deneklerin %31.91 (344)'u şu anda sahip oldukları eğitim düzeyi için "Yeterli, memnunum."

derken, %55.65 (600)'i eğitimlerini yetersiz görmektedir. Eğitimini yükseltmek için çaba harcayan deneklerin oranı ise %10.48 (113)'dir. Deneklerin %2 (22)'si "Diğer" seçeneğini işaretlerken, %2.13 (23)'ü de soruyu yanıtızsız bırakmıştır.

Eğitimini yeterli görüp, memnun olanların oranı alt sosyo-ekonomik bölgede %26.53 (207), orta sosyo-ekonomik bölgede %28 (168) ve üst sosyo-ekonomik bölgede de %47.70 (200)'dir. Eğitimini yükseltmek için çaba harcayan deneklerin sosyo-ekonomik bölgelere göre oranları ise, yukarıdaki sırasıyla, %6.30 (49), %10.23 (61) ve %18.91 (79)'dir. %5 güven sınırı ve 6 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre, bölgeler arasında bu konudaki fark, $P < .05$ olduğundan önemli bulunmuştur.

Araştırma bulgularına göre, eğitimini yeterli gören denekler içinde halk kütüphanesine hiç gitmeyenlerin oranı %75.58 (260) iken, bu oran, eğitimini yükseltmek için çaba harcayan denekler içinde %49.56 (56)'ya düşmektedir. Aynı biçimde, sahip olduğu eğitimi yeterli gören deneklerin yalnızca %0.58 (2)'i halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla giderken, eğitimini yükseltmek için çaba harcayan deneklerde bu oran %7.96 (9)'ya yükselmektedir. Diğer tüm kullanım sıklıklarında da eğitimini yükseltmek için çaba harcayan deneklerin, diğer deneklere göre daha yüksek oranlara sahip oldukları anlaşılmaktadır.

V.3.27. DENEKLERİN KENDİLERİNİ EĞİTMEK İÇİN
GERÇEKLEŞTİRDİKLERİ ETKİNLİKLER

Öğrenci olmayan deneklerin kendilerini eğitmek için ne yaptıklarına yönelik soruya alınan yanıtlara göre ilk 3 seçenek şunlardır:

1. Televizyon izlemek, radyo dinlemek.
2. Kitap, dergi okumak.
3. Belli birşey yapmam.

%5 güven sınırı, 4 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre, "Kitap, dergi okumak." dışındaki seçenekler için bölgeler arasındaki fark, $P < .05$ olduğundan önemli bulunmuştur.

Bu seçenekler bazında deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklıklarına baktığımızda (Tablo 47), halk kütüphanesine hiç gitmeyen denekler içinde en yüksek orana, kendini eğitmek için belli birşey yapmam diyen denekler (%93.67), en düşük orana ise kitap, dergi vb. okuyan denekler (%65.21) sahiptir.

TABLO 47 : Eğitim Etkinliklerine Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

EĞİTİM ETKİNLİKLERİ	HİÇ GİTMEN (%)	1 - 5 (%)	6 - 11 (%)	12 -23 (%)	24 KEZ VE ÜZERİ (%)	TOPLAM (%)
Televizyon izler, radyo dinlerim.	457 (78.39)	98 (16.81)	18 (3.10)	1 (0.16)	9 (1.54)	583 (100)
Kitap, dergi okuyorum.	360 (65.21)	139 (25.18)	27 (4.89)	9 (1.63)	17 (3.09)	552 (100)
Belli birşey yapmıyorum.	444 (93.67)	28 (5.91)	1 (0.21)	1 (0.21)	-	474 (100)

Kendisini eğitmek için belli birşey yapmayan denekler içinde halk kütüphanesine yılda 6-11 ve 12-23 kez giden 1 (%0.20)'er denek bulunurken, 24 kez ve daha fazla giden denek bulunmamaktadır. Halk kütüphanesi kullanımına ilişkin tüm sıklıklarda kendisini eğitmek için kitap, dergi vb. okuyan deneklerin diğer deneklere göre daha yüksek oranlara sahip oldukları anlaşılmaktadır.

V.3.28. DENEK AİLE VE ÇEVRESİNDEKİ KİŞİLERİN EĞİTİM ETKİNLİKLERİ

Deneklerin yaşadıkları aile ve çevrede kişilerin kendilerini eğitmek için ne yaptıklarına yönelik soruya verdikleri yanıtlara göre ilk üç seçenek şunlardır:

1. Televizyon izlemek, radyo dinlemek.
2. Belli birşey yapmam.
3. Kitap, dergi, gazete vb. okumak.

%5 güven sınırı ve 4 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre, sosyo-ekonomik bölgeler arasında "Televizyon izlemek, radyo dinlemek." seçeneğinde anlamlı bir fark bulunmazken, diğer iki seçenek için $P < .05$ olduğundan fark önemli olarak yorumlanmıştır.

Kendilerini eğitmek için genelde belli birşey yapmadıklarını söyleyen aile ve çevreye sahip deneklerin %67.72 (554)'si halk kütüphanesine hiç gitmezken, bu oran, kendilerini eğitmek için kitap, dergi vb. okuyan aile ve çevrede yaşayan denekler için %56.25 (450)'e

düşmektedir. Halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla giden denekler içinde en yüksek oran, kendilerini eğitmek için kitap, dergi vb. okuyan aile ve çevrede sahip deneklere (%3.13) ait görünmektedir.

V.3.29. DENEKLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİNİ KARŞILAMA BİÇİMLERİ

Deneklerin bilgi gereksinimlerini karşılama biçimlerine ilişkin veriler Tablo 48'de sunulmuştur.

TABLO 48 : Deneklerin Bilgi Gereksinimlerini Karşılama Biçimleri

BİLGİ GEREKSİNİMLERİNİ KARŞILAMA BİÇİMLERİ	1.TERCİH (%)	2.TERCİH (%)	3.TERCİH (%)
Bilgiye pek ihtiyaç duymuyorum.	208 (11.55)	-	-
Kitap, dergi, gazete vb. satın alarak karşılıyorum.	302 (16.78)	210 (13.19)	234 (14.10)
O konuda bilgi sahibi olan kişilere sorarım.	586 (32.55)	447 (28.08)	261 (16.39)
Televizyon ve radyodan karşılama çalışırım.	73 (4.06)	297 (18.65)	222 (13.94)
Ev kitaplığından yararlanırım.	428 (23.78)	347 (21.80)	285 (17.90)
Halk kütüphanesine giderim.	68 (3.78)	145 (9.11)	143 (8.98)
Diğer kütüphanelerden (okul, üniversite, milli, gezici küt.) yararlanırım.	104 (5.78)	107 (6.72)	176 (11.06)
Diğer	31 (1.72)	14 (0.88)	50 (3.15)
Yanıtsız	-	25 (1.57)	221 (13.88)
TOPLAM	1800 (100)	1592 (100)	1592 (100)

Deneklerin, bilgi gereksinimlerini karşılamada en çok, "O konuda bilgi sahibi olan kişilere sorma"yı (%32.55) tercih ettiği, bunu sırasıyla, "Ev kitaplığından yararlanma" (%21.80) ve "Kitap, dergi, gazete vb. satın alarak karşılama"nın (%14.70) izlediği anlaşılmaktadır. Gereksinim duyduğu bilgiyi 1. öncelikle halk kütüphanesinden karşılayan deneklerin oranı yalnızca %3.78 (68), diğer tür kütüphanelerden karşılayan deneklerin oranı ise %5.78 (104)'dir. Bu konuda, üç sosyo-ekonomik bölge bazında oluşturduğumuz tablo (Tablo49) aşağıdadır.

TABLO 49 : Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Deneklerin Bilgi Gereksinimlerini Karşılama Biçimleri

BİLGİ GEREKSİNİMLERİNİ KARŞILAMA BİÇİMLERİ	ALT (%)	ORTA (%)	ÜST (%)
O konuda bilgi sahibi olan kişilere sorarım.	586 (50.69)	423 (37.54)	285 (34.88)
Ev kitaplığından yararlanırım.	351 (30.36)	413 (36.64)	296 (36.23)
Kitap, dergi, gazete vb. satın alarak karşılarım.	219 (18.95)	291 (25.82)	236 (28.89)
TOPLAM	1156 (100)	1127 (100)	817 (100)

Deneklerin gereksinim duydukları bilgiyi karşılamak için o konuda bilgi sahibi olan kişilere sorma oranı alt sosyo-ekonomik bölge için %50.69 (586), orta sosyo-ekonomik bölge için %37.54 (423) ve üst sosyo-ekonomik bölge için de %34.88 (285)'dir. Diğer iki secenekte alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe oranlar yükselmektedir.

%5 güven sınırı ve 4 serbestlik derecesinde yapılan

Khi Kare Testi'ne göre, bu konuda bölgeler arasındaki fark, $P < .05$ olduğundan önemli bulunmuştur.

Bilgi gereksinimlerini karşılama biçimlerine göre deneklerin halk kütüphanesi kullanma sıklıklarını gösteren tablo (Tablo 50) aşağıda verilmiştir.

TABLO 50 : Bilgi Gereksinimlerini Karşılama Biçimlerine Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

BİLGİ GEREKSİNİMLERİNİ KARŞILAMA BİÇİMLERİ	HİÇ GİTMEM (%)	1 - 5 (%)	6 - 11 (%)	12 -23 (%)	24 KEZ VE ÜZERİ (%)	TOPLAM (100)
O konuda bilgi sahibi olan kişilere sorarım.	870 (67.23)	316 (24.43)	65 (5.02)	18 (1.39)	25 (1.93)	1294 (100)
Ev kitaplığından yararlanırım.	617 (58.21)	332 (31.32)	59 (5.57)	29 (2.73)	23 (2.17)	1060 (100)
Kitap, dergi, gazete vb. satın alarak karşılarım.	401 (53.75)	251 (33.65)	46 (6.17)	20 (2.68)	28 (3.75)	746 (100)

Bilgi gereksinimlerini karşılamak için, o konuda bilgi sahibi olan kişilere soran deneklerin halk kütüphanesine hiç gitmeme bazında en yüksek (%67.23) ve yılda 24 kez ve daha fazla gitme sıklığında da en düşük orana (%1.93) sahip olduğu görülmektedir. Halk kütüphanesine hiç gitmeyenler içinde en düşük orana, bilgi gereksinimlerini kitap, dergi, gazete vb. satın alarak karşılayan denekler (%53.75) sahip iken, aynı denek grubu, yılda 24 kez ve daha fazla gitme sıklığında en yüksek orana (%3.75) sahiptir.

V.3.30. DENEK AİLE VE ÇEVRESİNDEKİ KİŞİLERİN BİLGİ
GEREK SINIMLERİNİ KARŞILAMA BİÇİMLERİ

Deneklerin, içinde yaşadıkları aile ve çevrede kişilerin, gereksinim duydukları bilgiyi karşılamada tercih ettikleri ilk 3 biçim şunlardır:

1. O konuda bilgi sahibi olan kişilere sormak.
2. Ev kitaplığından yararlanmak.
3. Televizyon ve radyodan karşılamaya çalışmak.

Yaşadıkları aile ve çevrede, kişilerin, bilgi gereksinimlerini halk kütüphanesinden karşıladığını belirten deneklerin sayısı üç tercih bazında 130'dur. Bu konuda sosyo-ekonomik bölgelere göre durum ise şöyledir:

TABLO 51 : Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Denek Aile ve Çevresindeki Kişilerin Bilgi Gereksinimlerini Karşılama Biçimleri

BİLGİ GEREKSİNİMLERİNİ KARŞILAMA BİÇİMLERİ	ALT (%)	ORTA (%)	ÜST (%)
O konuda bilgi sahibi olan kişilere sorarlar.	538 (43.85)	435 (37.40)	253 (35.53)
Ev kitaplıklarından yararlanırlar.	289 (23.55)	408 (35.08)	307 (43.12)
Televizyon ve radyodan karşılamaya çalışırlar.	400 (32.60)	320 (27.52)	152 (21.35)
TOPLAM	1227 (100)	1163 (100)	712 (100)

Görüldüğü üzere, yaşadıkları aile ve çevrede, kişilerin, bilgi gereksinimlerini, o konuda bilgi sahibi olan kişilere sorarak karşıladığını belirten deneklerin alt sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %43.85 (538), orta sosyo-

ekonomik bölgedeki oranı %37.40 (435) ve üst sosyo-ekonomik bölgedeki oranı da %35.53 (253)'dür. Bilgi gereksinimlerini televizyon ve radyodan karşılamaya çalışan deneklerin oranında alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe bir azalma görülürken, ev kitaplığından yararlanarak karşılama biçiminde artış gözlenmektedir.

%5 güven sınırı ve 4 serbestlik derecesinde her seçenek için ayrı ayrı yapılan Khi Kare Testi'ne göre, $P < .05$ olduğundan bölgeler arasındaki fark önemli olarak yorumlanmıştır.

V.3.31. DENEKLERİN EĞİTİMLİ VE BİLGİLİ OLUP-OLMAMALARI KONUSUNDA AİLE VE ÇEVRENİN TUTUMU

Eğitimli ve bilgili olup-olmaması konusunda aile ve çevresinden herhangi bir tepki alamayan deneklerin oranı %50.27 (905); eğitimli ve bilgili olduğu için saygı gördüklerini belirten deneklerin oranı %26.77 (482); yeterince eğitimli ve bilgili olmadıkları için kınandıklarını ifade eden deneklerin oranı da %5.50 (99)'dir. Bu konuda, deneklerin %14.50 (261)'si bir fikri olmadığını söylemiştir. Tepki alamayan deneklerle, bir fikri olmayan deneklerin oranı %64.77 (1166)'e ulaşmaktadır.

Bu konuda üç sosyo-ekonomik bölge bazındaki durum şöyledir:

TABLO 52 : Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Deneklerin Eğitimli ve Bilgili Olup-Olmamalarına Aile ve Çevrenin Tepkisi

AİLE VE ÇEVRE TEPKİSİ	ALT (%)	ORTA (%)	ÜST (%)
Eğitimli ve bilgili olup-olmamam konusunda birşey demezler.	489 (62.69)	278 (46.33)	138 (32.86)
Eğitimli ve bilgili olduğum için bana saygı duyarlar.	125 (16.03)	174 (29.00)	183 (43.57)
Yeterince eğitimli ve bilgili olmadığım için beni kınarlar.	36 (4.62)	40 (6.67)	23 (5.48)
Bir fikrim yok.	103 (13.21)	84 (14.00)	74 (17.62)
Diğer	27 (3.46)	24 (4.00)	2 (0.48)
TOPLAM	780 (100)	600 (100)	420 (100)

Eğitimli ve bilgili olup-olmama konusunda aile ve çevresinden herhangi bir tepki alamayan deneklerin alt sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %62.69 (489), orta sosyo-ekonomik bölgedeki oranı %46.33 (278) ve üst sosyo-ekonomik bölgedeki oranı da %32.86 (138)'dir. Eğitimli ve bilgili olduğu için aile ve çevresinden saygı gören alt sosyo-ekonomik bölge denekleri %16.03 (125), orta sosyo-ekonomik bölge denekleri %29 (174) ve üst sosyo-ekonomik bölge denekleri %43.57 (183) oranındadır.

%5 güven sınırı ve 8 serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre, bu konuda, bölgeler arasındaki fark $P < .05$ olduğundan önemli bulunmuştur.

Eğitimli ve bilgili olup-olmaması konusunda aile ve çevrelerinden aldıkları tepkilere göre deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklıklarının gösteren tablo (Tablo 53) aşağıdadır.

TABLO 53 : Eğitimli ve Bilgili Olup-Olmamaları Konusunda Aile ve Çevre Tepkilerine Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklıkları

AİLE VE ÇEVRENİN TEPKİSİ	HİÇ GİTMEN (%)	1 - 5 (%)	6 - 11 (%)	12 - 23 (%)	24 KEZ VE ÜZERİ (%)	TOPLAM (%)
Eğitimli ve bilgili olup-olmamam konusunda birsey demezler.	673 (74.36)	176 (19.45)	32 (3.54)	8 (0.88)	16 (1.77)	905 (100)
Eğitimli ve bilgili olduğum için bana saygı gösterirler.	211 (43.78)	179 (37.14)	39 (8.09)	23 (4.77)	30 (6.22)	482 (100)
Yeterince eğitimli ve bilgili olmadığım için beni kınıyorlar.	76 (76.77)	21 (21.21)	2 (2.02)	-	-	99 (100)
Bir fikrim yok.	148 (56.70)	84 (32.18)	19 (7.28)	7 (2.68)	3 (1.15)	261 (100)
Diğer	26 (49.06)	19 (35.85)	4 (7.55)	2 (3.77)	2 (3.77)	53 (100)
TOPLAM	1134	479	96	40	51	1800

Halk kütüphanesine hiç gitmeyen denekler içinde en yüksek oranlara yeterince eğitimli ve bilgili olmadığı için aile ve çevresi tarafından kınanan deneklerle (%76.77) birlikte, bu konuda hiçbir tepki alamayan denekler (%74.36) sahip iken, en düşük oran, eğitimli ve bilgili olduğu için aile ve çevresinden saygı gören deneklere (%43.78) aittir. Eğitimli ve bilgili olduğu için ailesi ve çevresi tarafından saygı gören denekler, aynı zamanda, halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla gitme sıklığında da en yüksek orana (%6.22) sahiptirler. Bu sıklıkta en düşük oranlar, aile ve çevresi tarafından kınanan deneklerle (%0), bu konuda herhangi bir tepki alamayan deneklere (%1.77) aittir.

V.3.32. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANMAMA/AZ KULLANMA NEDENLERİ

Deneklerin halk kütüphanesini neden kullanmadıkları ya da az kullandıklarına yönelik verileri içeren tablo

(Tablo 54) aşağıdadır. Tablo 54'e göre, deneklerin halk kütüphanesini kullanmama/az kullanmalarına ilişkin ilk 5 neden önem sırası itibarıyla şöyledir:

TABLO 54 : Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanmama/Az Kullanma Nedenleri

HALK KÜTÜPHANESİ KULLANMAMA/ AZ KULLANMA NEDENLERİ	1.TERCİH (%)	2.TERCİH (%)	3.TERCİH (%)	4.TERCİH (%)	5.TERCİH (%)
Halk kütüphanesine gitmemi gerektiren birşey olmuyor.(ihtiyaç duymuyorum.)	898 (49.89)	66 (3.67)	65 (3.61)	48 (2.67)	40 (2.22)
İhtiyaç duyduğum bilgi kaynaklarını satın alıyorum ya da ev kitaplığımdan yararlanıyorum.	319 (17.72)	315 (17.50)	109 (6.05)	43 (2.39)	43 (2.39)
İhtiyaç duyduğum bilgi kaynaklarını arkadaşlarımdan vb. sağlıyorum.	128 (7.11)	369 (20.50)	265 (14.72)	81 (4.50)	47 (2.61)
Halk kütüphanesi ve verdiği hizmetler hakkında bir fikrim olmadığı için gitmiyorum/az gidiyorum.	92 (5.11)	182 (10.11)	155 (8.61)	111 (6.17)	38 (2.11)
Halk kütüphanesi ve verdiği hizmetlerden memnun olmadığım için gitmiyorum/az gidiyorum.	37 (2.06)	39 (2.17)	58 (3.22)	58 (3.22)	54 (3.00)
Halk kütüphanesine ulaşmak (gitmek) benim için zor oluyor.	49 (2.72)	122 (6.78)	165 (9.17)	184 (10.22)	106 (5.89)
Halk kütüphanesinin açık olduğu saatler bana uygun olmuyor.	29 (1.61)	71 (3.94)	115 (6.39)	176 (9.88)	130 (7.22)
Diğer kütüphanelerden (okul, üniversite, milli, gezici kütüphane) yararlanıyorum.	81 (4.50)	56 (3.11)	104 (5.78)	120 (6.67)	110 (6.11)
Okuman-yazmam yok.	17 (0.94)	21 (1.17)	8 (0.44)	1 (0.05)	1 (0.05)
Fiziksel durumum elverişli değil.	15 (0.83)	3 (0.17)	15 (0.83)	24 (1.33)	9 (0.50)
Bir fikrim yok.	39 (2.18)	19 (1.05)	28 (1.56)	14 (0.78)	57 (3.18)
Diğer	96 (5.33)	17 (0.94)	11 (0.61)	15 (0.83)	27 (1.51)
Yanıtız	-	520 (28.89)	702 (39.00)	925 (51.39)	1138 (63.21)
TOPLAM	1800 (100)	1800 (100)	1800 (100)	1800 (100)	1800 (100)

- 1.Halk kütüphanesine gitmemi gerektiren birsey olmuyor.(ihtiyaç duymuyorum.)
- 2.ihtiyaç duyduğum bilgi kaynaklarını arkadaşlarımdan, yakınlarımdan vb. sağlıyorum.
- 3.ihtiyaç duyduğum bilgi kaynaklarını satın alıyorum ya da ev kitaplığından yararlanıyorum.
- 4.Halk kütüphanesine ulaşmak (gitmek) benim için zor oluyor.
- 5.Halk kütüphanesi ve verdiği hizmetler hakkında bir fikrim olmadığı için gitmiyorum/az gidiyorum.

Halk kütüphanesi ve verdiği hizmetlerden memnun olmamayı halk kütüphanesi kullanmama/az kullanmada 1.öncelikli neden olarak belirten deneklerin oranı yalnızca %2.06 (37); halk kütüphanesini, başka kütüphane türlerinden yararlandığı için kullanmayan/az kullanan deneklerin oranı ise %4.50 (81)'dir. Deneklerin %1.61 (29)'i, halk kütüphanesinin açık olduğu saatlerin kendilerine uygun olmadığı için kullanmadıklarını/az kullandıklarını belirtmişlerdir.

Halk kütüphanesini kullanmama/az kullanma nedenleri için 1. tercih bazında halk kütüphanesine gereksinim duymayanların oranı (%49.89), kendisine en yakın ikinci neden oranınının (%17.72) yaklaşık üç (2.8) katıdır.

Halk kütüphanesini kullanmama ya da az kullanma nedenlerinin üç sosyo-ekonomik bölge bazındaki durumunu gösteren Tablo 55'e göre, halk kütüphanesini gereksinim

duymadığı için kullanmayanların/az kullananların oranı alt sosyo-ekonomik bölgede %34.15 (515), orta sosyo-ekonomik bölgede %25.53 (363) ve üst sosyo-ekonomik bölgede de %21.53 (239)'dür.

TABLO 55 : Sosyo-Ekonomik Bölgelere Göre Deneklerin Halk Kütüphanesi Kullanmama/ Az Kullanma Nedenleri

KULLANMAMA/AZ KULLANMA NEDENLERİ	ALT (%)	ORTA (%)	ÜST (%)
Halk kütüphanesine gitmemi gerektiren birşey olmuyor.(ihtiyaç duymuyorum.)	515 (34.15)	363 (25.53)	239 (21.53)
İhtiyaç duyduğum bilgi kaynaklarını arkadaşlarımdan, yakınlarımdan vb. karşılıyorum.	294 (19.50)	316 (22.22)	280 (25.22)
İhtiyaç duyduğum bilgi kaynaklarını satın alıyorum ya da ev kitaplığımdan yararlanıyorum.	217 (14.39)	316 (22.22)	296 (26.67)
Halk kütüphanesine ulaşmak (gitmek) benim için zor oluyor.	260 (17.24)	223 (15.68)	143 (12.89)
Halk kütüphanesi verdiği hizmetler hakkında bir fikrim olmadığı için gitmiyorum/az gidiyorum.	222 (14.72)	204 (14.35)	152 (13.69)
TOPLAM	1508 (100)	1422 (100)	1110 (100)

Gereksinim duyduğu bilgi kaynaklarını arkadaşlarından, yakınlarından vb. sağladığı için halk kütüphanesini kullanmayan/az kullanan deneklerin sosyo-ekonomik bölgelere göre oranları yukarıdaki sırasıyla, %19.50 (294), %22.22 (316) ve %25.22 (280)'dir.

Gereksinim duyduğu bilgi kaynaklarını satın aldığı ve/veya kitaplığından yararlandığı için halk kütüphanesini kullanmayan/az kullanan deneklerin oranı alt sosyo-ekonomik bölge için %14.39 (217), orta sosyo-ekonomik bölge için %22.22 (316) ve üst sosyo-ekonomik bölge için de %26.67 (296)'dir.

%5 güven sınırı ve 8 serbestlik derecesinde her neden için ayrı ayrı yapılan Khi Kare Testi'ne göre, tüm nedenlerde $P < .05$ olduğundan, bu konuda bölgeler arasındaki fark önemli olarak yorumlanmıştır. Aynı güven sınırı ve serbestlik derecesinde yapılan Khi Kare Testi'ne göre, halk kütüphanesi ve verdiği hizmetlerden memnun olmadığı için halk kütüphanesi kullanmama/az kullanma nedenine ilişkin bölgeler arasındaki fark, $P > .05$ olduğundan önemli bulunmamıştır.

VI.BÖLÖM

DEĞERLENDİRME VE YORUM

Ankara'da bulunan halk kütüphaneleri, verilen halk kütüphanesi hizmeti ve toplumun halk kütüphanesi kullanımı ile ilgili davranış, tutum ve yaklaşımları "Bulgular" bölümünde (V.Bölüm) ortaya çıkarılmış bulunmaktadır. Bu bölümde, bulguların, toplumdaki halk kütüphanesi kullanım olgusunu tartışmaya yönelik olarak yorumlanıp, değerlendirilmesine çalışılacaktır. Bu yorum ve değerlendirmelerin çalışmaya ilişkin sonuç ve önerilerin oluşturulmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

VI.1.ANKARA'DAKI HALK KÜTÜPHANELERİ VE HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETİ

Oldukça yüksek bir oranda genç nüfusa sahip, kadın-erkek oranının birbirine yakın, bekar nüfusun ve eğitim düzeyinin Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu, memur ve öğrenci ağırlıklı ve genelde İç Anadolu Bölgesi insanını barındıran Ankara'da halk kütüphanesi hizmeti açısından mevcut bulunan halk kütüphanesi sayısının yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle, merkez kütüphanesinin bulunmadığı 1 ilçe (Altındağ) ile merkez ve şube kütüphanelerinin olmadığı 2 ilçe (Etimesgut ve

Sincan) dikkati çekmektedir. Deneklerin, halk kütüphanesi kullanmama/az kullanma nedenleri arasında yer alan ve araştırma bulgularıyla ortaya çıkarılmış bulunan "Halk kütüphanesine ulaşmak (gitmek) benim için zor oluyor." seçeneği, bizim, standartlara dayanarak belirlediğimiz halk kütüphanesi sayısındaki eksikliğin bir ifadesi olarak yorumlanabilir. Ankara'da mevcut bulunan halk kütüphanesi sayısının yaklaşık 3 katı oranında artırılması zorunluluğu aradaki farkı somut olarak ortaya koymaktadır.

Halk kütüphanesi sayısının yetersiz olması halk kütüphanesi hizmetini aksatacağı gibi, toplumda varolan yanlış/eksik halk kütüphanesi bilincinin değiştirilmesinde de olumsuz etkisi olacaktır. Yakınında halk kütüphanesi göremeyen, verdiği hizmetlerin kendisine ulaşamadığı bireyin bu konudaki bilincini değiştirmek ve dolayısıyla kullanımı artırmak çok zor olacaktır. Bir başka deyişle, kişi, ancak görürse, duyarsa ve hissederse (yararlanırsa) halk kütüphanesine ilişkin tutum ve bilincini değiştirebilir.

Gerçekte bir derleme kütüphanesi olan Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi'nin tekrar bu niteliğine kavuşturulmaya çalışılması ve Ankara'daki halk kütüphaneleri için yeni bir yönetim örgütlenmesine gidilmesi olumlu gelişmeler olarak görülmektedir.

VI.1.1. KULLANICI

Ankara'da en çok kullanılan halk kütüphanesinin Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi olduğu, bunu, Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi'nin izlediği anlaşılmaktadır.

Kullanıcı sayılarına, ilçeler bazında baktığımızda Çankaya ilçesinin bu konuda en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir.

Halk kütüphanelerinde tutulan istatistiklerin sağlıksızlığı, Ankara nüfusunun %20.9'unun halk kütüphanesi kullandığına yönelik bulgunun yorumlanabilmesini önemli ölçüde engellemektedir.

VI.1.2. DERME

Ankara'daki halk kütüphanelerinde yetersizliği görülen yapısal unsurlardan birisi de dermedir. Derleme yoluyla kitap sağlayan Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi dışındaki halk kütüphaneleri, standartlardan oldukça uzak nicelik ve nitelikte dermelere sahip görünmektedir. Mevcut kitap sayısının yaklaşık 3 katı kadar kitaba gereksinim duyuluyor olması bu gerçeği somut olarak ortaya koymaktadır.

Ankara'daki halk kütüphanelerinde standartlara uygun bir ayıklama ve ekleme işlemi yapılmamakta, bu, dermelerin güncelliğini ve dolayısıyla niteliğini

kaybetmesine neden olmaktadır.

Dermelerde kitap-dışı materyalin yok denecek kadar az olması önemli bir eksiklik olarak göze çarpmakta ve halk kütüphanesi hizmetinin çağdaş gelişmelere ayak uyduramaması sorununu yaratmaktadır.

VI.1.3. PERSONEL

Personel, Ankara'daki diğer yapısal unsurlara göre daha olumlu bir görüntü sergilemektedir. Küçük orandaki kütüphaneci eksiğine karşın, kütüphanecilerin diğer personele oranı bazında standarta oldukça yaklaşılmıştır.

Kütüphane müdürlerinin tümünün ve müdür yardımcılarının büyük çoğunluğunun kütüphaneci olması, kütüphaneci olmayan müdür yardımcılarının da yüksek okul mezunu olmaları personel unsuru açısından olumlu bir durumdur. Ancak, kütüphaneler bazında personel dengesizlikleri göze çarpmaktadır. Bazı halk kütüphanelerinde personel fazlalığı var iken, bir kısmında eksiklik söz konusu olmaktadır.

Özellikle çocuklara ve gençlere yönelik uzman personel yetersizliği bulunmaktadır.

Pazar günleri hizmet verilmemesi kullanım açısından bir dezavantaj olarak değerlendirilebilir.

VI.1.4. BÜTÇE

Ankara'daki halk kütüphanelerinin karşı karşıya oldukları önemli sorunların kaynağı niteliğindeki bütçe unsurunun Türkiye'nin genel bütçe yapısına bağlı niteliği, halk kütüphanelerinin ek gelir kaynakları yaratamayıları halk kütüphanesi hizmetini etkileyen olumsuzlukların başlıcalarıdır.

Ankara'daki halk kütüphanelerine ilişkin bir sorun da, bütçede en çok ödeneğin gönderildiği 400 kaleminde en büyük harcamanın yakacak giderlerine yapılması nedeniyle bütçenin büyük bölümünün hizmetlere doğrudan aktarılamamasıdır.

VI.1.5. BİNA

Ankara'daki halk kütüphanesi binalarının önemli bir bölümünün mülkiyetinin Kültür Bakanlığı'na ait olmadığı ve yine çok büyük bir bölümünün kütüphane binası olarak inşa edilmediği anlaşılmaktadır. Mülkiyetin bakanlığa ait olmaması zaman zaman kullanım anlaşmazlıklarına neden olurken, kütüphane binaları üzerinde yapılması gerekli değişikliklere engel oluşturabilmektedir. Hizmet verilen binaların kütüphane binası olarak yapılmaması halk kütüphanesi hizmetini oldukça sınırlayan ve kullanımı olumsuz yönde etkileyen bir durumdur.

Ankara'daki halk kütüphanelerinin büyük bölümünün,

hizmet verdikleri yörenin merkezinden uzakta olmaları ve halk kütüphanelerine ilişkin bilgilendirici ve yönlendirici levhaların yetersizliği de kullanım açısından olumsuz bir görüntü yaratmaktadır.

VI.1.6. ÖDÜNC VERME HİZMETLERİ

Ödünç kitap almak için kütüphaneye üye olma zorunluluğu göz önüne alınırsa, gerek hizmet verilen yöre ve gerekse halk kütüphanesi kullanıcılarının çok küçük bir bölümü ödünç verme hizmetinden yararlanmaktadır. Bu durumda, ödünç verme hizmetlerinin nicelik ve niteliğinin yanısıra, halk kütüphanelerinin genelde ödev yapma-ders çalışma amacıyla kullanımının yaygın olmasının ve toplumdaki okuma alışkanlığının düşük düzeyde bulunmasının payı olduğu düşünülebilir.

Kütüphane yetkilileri, son birkaç yıldır güncel ve çağdaş yayınların (sürelî yayınlar da dahil) ödünç vermeyi artırdığını belirtmektedirler.

VI.1.7. DANIŞMA HİZMETLERİ

Ankara'daki halk kütüphanelerinde verilen danışma hizmetinin genelde ortaöğretim öğrencilerinin okul ödevlerine yönelik kaynak bulma çerçevesinde kaldığı anlaşılmaktadır. Bu uygulamanın, elinde ödev konusunun yazılı olduğu bir kağıt parçasıyla gelen kullanıcıya

ilgili olabilecek kaynağın, ilgili sayfasının bulunarak verilmesi noktasına ulaştırıldığını gözlemledik. Bu konuda, kütüphanelerde kuyruklar oluşmakta, kütüphaneci, kullanıcıyı kaynaklara yöneltmek yerine, istenen bilgiyi bizzat bulmayı yeğlemektedir. Bu durum, hem kütüphanenin işlevini sınırlamakta ve hem de kullanıcıyı araştırma işlevinin dışında tutarak, onda, yanlış/eksik bir halk kütüphanesi bilincinin oluşmasına neden olmaktadır.

VI.1.8. ÇOCUKLARA VERİLEN HİZMETLER

Ankara'da, gerek halk kütüphanelerinin çocuk bölümlerinde ve gerekse çocuk kütüphanelerinde verilen çocuklara yönelik hizmetlerin genelde sürekli ve düzenli bir nitelik gösteremediği anlaşılmaktadır.

Son birkaç yıldır politika olarak okul öncesi çağıdaki çocuklara da yönelinmesine karşın, bu konuda önemli gelişmeler sağlandığını söylemek güç görünmektedir.

Halk kütüphanelerinde çocuklara yönelik yeterli uzman personelin olmayışı da bu hizmet açısından olumsuz bir durumdur.

VI.1.9. ÖZEL HİZMETLER

Ankara Yarıaçık ve Kapalı Cezaevlerine ödünç kitap verme ve huzurevinde haftada yarım gün kitap okuma ile sınırlı özel hizmetlerin zaman zaman kesintiye uğradığı;

Or-an Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi'nde görme özürlülere yönelik hizmetin de şimdilik geniş bir kullanıma sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Büyük ölçüde, bilinmediği (ya da duyurulamadığı) ve yeterli zenginlikte/çeşitlilikte olmadığı için fazla talebin yaratılamadığı özel hizmetlerin, toplumun her üyesine hizmet ilkesi temelinde önemli olduğu gözden kaçırılmaması gereken bir noktadır.

VI.1.10. KOLTOREL HİZMETLER

Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü, halk kütüphanelerindeki kültürel hizmetler için uygun bir kuramsal çerçeve çizmiştir. Sorun, çerçevesi çizilen bu hizmetlerin uygulamaya geçirilmesinde yatmaktadır. Halk kütüphanelerindeki olanaksızlıklar, bu hizmetin önemi ve işlevi konusunda kütüphaneci ve yöneticilerdeki bilinç eksikliği ve kütüphane personelinin bu konuda geneldeki yetersiz çaba ve yaratıcılığı, toplumun kültürel düzeyi kültürel hizmetlerdeki yetersizliğin nedenleri olarak görülebilir.

Kütüphaneler Genel Müdürlüğü tarafından, halk kütüphanelerince gerçekleştirilmesi istenen kültürel hizmetler, halk kütüphanesi yetkilileri tarafından yalnızca resmi bir görev niteliğiyle algılandığı ve kendi yaratıcılıklarını kullanmadıkları için bu hizmet türünden amaçlanan işlevin gerçekleşmesi güç olmaktadır.

Ankara'da, özellikle Or'an Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi'nin gösterdiği performans dikkat çekicidir. Bu kütüphane, büyük ölçüde, bu hizmet türü sayesinde kullanıcı kitlesini öğrencilerin dışına taşıyabilmıştır.

Kültürel hizmetlerde en önemli unsurun, sürekliliğin ve düzenliliğin sağlanması olduğu, Ankara'daki halk kütüphanelerinin bu koşulu genelde gerçekleştiremedikleri anlaşılmaktadır.

VI.1.11. GEZİCİ KÜTÜPHANE HİZMETİ

Ankara'da verilen gezici kütüphane hizmetinin yalnızca Yenimahalle ilçesi ile sınırlı kalması Ankara'nın çok büyük bir bölümünün bu hizmetten yararlanamaması anlamına gelmektedir. Gezici kütüphane hizmetinden yararlanan kitlenin genelde öğrenci olmasına karşın, ödünç kitap almanın yoğun olması olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir.

VI.2. ANKARA'DA TOPLUMUN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI

VI.2.1. YAŞ

Denekler içinde çocuk ve gençlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Halk kütüphanesine hiç gitmeme davranışının 6-14 ve 15-24 yaş gruplarında düşük olduğu, bu eğilimin 25-34 yaş grubundan itibaren güçlendiği

söylenabilir. 25-34 yaş grubundan itibaren yaş yükseldikçe halk kütüphanesi kullanımı azalmakta, 65 yaş ve üzeri gruba gelindiğinde neredeyse istisnai bir nitelik kazanmaktadır. Bir çocukluk ve gençlik davranışı olarak görünen halk kütüphanesi kullanımı, orta yaş ve yaşlı deneklerde çok düşük düzeylerde dir. Bir başka deyişle, halk kütüphanelerini çok büyük oranda gençler ve çocuklar kullanmaktadır. Tüm yaş gruplarında, halk kütüphaneleri çoğunlukla yılda 1-5 kez kullanılmaktadır .Yani, tüm yaş gruplarında "az kullanan kullanıcılar" çoğunluktadır.

Burada, önemli bir ilişki göze çarpmaktadır. Yukarıda belirtildiği üzere, halk kütüphanelerini en çok gençler (15-24 yaş) ve çocuklar (6-14 yaş) kullanmaktadır. 25-34 yaş grubundan itibaren de kullanım düşmektedir. Araştırmada elde edilen diğer bulgulara göre, halk kütüphanesine gittiği için ailesi ve çevresi tarafından en çok övülen/saygı duyulan denekler de gençler ve çocuklardır ve yaş yükseldikçe aile ve çevrenin bu yöndeki tutumu azalmaktadır. Yani, halk kütüphanesine gittiği için en çok övülen/saygı duyulan yaş grupları ile halk kütüphanesini en çok kullanan yaş grupları aynıdır.

Aile ve çevrenin, deneğe, halk kütüphanesine gidip-gitmeme konusunda gösterdiği tepki türlerinin sosyolojik boyutu (anlamı) bulunmaktadır. Örneğin; halk kütüphanesi kullanma konusunda, aile ve çevrenin deneğe yönelik

övme/saygı duyma biçimindeki tepkisi, belli statüdeki (yaş, cinsiyet, meslek vb.) kişiden bu konuda rol beklendiğini; herhangi bir tepki göstermemek ise, böyle bir rol beklentisinin bulunmadığını ifade etmektedir. Övme/saygı gösterme sosyolojik olarak bir "ödül"dür ve bu nitelikteki ödül, ancak, beklenen/istenen davranışı gerçekleştiren toplum üyesine verilmektedir. Toplum, halk kütüphanesini kullandığı için belli statüdeki (genç-çocuk) kişileri övüyor, belli statüdeki (yetişkin-yaşlı) kişileri övmüyor, tepkisiz kalıyorsa, burada, toplumun, statüye göre rol beklentisi içinde olduğu söylenebilir. Bu durumda, yaş ile ilgili araştırma bulguları bu açıdan şöyle yorumlanabilir: Toplum, halk kütüphanesi kullanma davranışını (rolünü) en çok genç ve çocuklardan (bu yaş statüsündekilerden) beklemekte, halk kütüphanesi kullanımını da bu beklentiye uygun gerçekleştirmektedir.

Kuşkusuz, toplumun, halk kütüphanesi kullanma konusunda yaş bazındaki beklentisi, aynı zamanda, onun (toplumun), halk kütüphanesi ile ilgili bilincini de ortaya çıkarmaktadır. Buna göre, toplum, halk kütüphanesini gençlerin ve çocukların kullandıkları/kullanmaları gereken bir yer (kurum) olarak görmektedir. Halk kütüphanesi ile ilgili bilinci, toplumun, kullanım konusunda kişilere yönelik rol beklentisini belirlemekte; toplumun birer üyesi (grup elemanı) olarak kişiler de bu beklentiye (normlara)

uygun davranmaktadırlar.

Halk kütüphanesini çoğunlukla gençler ve çocukların kullanmalarının önemli bir nedeni de eğitim unsurudur. Çocuk ve gençlerin genelde öğrenci olması, halk kütüphanelerini ise en çok öğrencilerin kullanıyor olması çocuk ve gençlerin halk kütüphanesi kullanma yoğunluklarını açıklamaktadır. Öğrenci olmayan gençlerin halk kütüphanesini genelde kullanmadıkları anlaşılmaktadır.

Halk kütüphanesi kullanım amaçları ile ilgili bulgulara bakıldığında, bu konuda, yaş gruplarına göre iki eğilimin söz konusu olduğu görülmektedir. Buna göre, çocuklar ve gençler için halk kütüphanesi kullanmada temel amaç, "ödev yapmak-ders çalışmak" olurken, diğer yaş grupları için, genelde, "kitap ve dergileri gözden geçirmek" olmaktadır. Yaş gruplarına göre görülen bu farklılaşmanın da örgün eğitim ile içiçe olunup-olunmamasından kaynaklandığı söylenebilir.

VI.2.2. CINSİYET

Halk kütüphanesini, erkeklerin kadınlardan daha fazla kullanmalarına karşın, bu iki cinsiyet grubu arasında halk kütüphanesi kullanım sıklığı açısından anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Aynı durum, halk kütüphanesi kullanım amaçları bakımından da geçerlidir.

Halk kütüphanesine gittiği için aile ve çevresi

tarafından övülme/saygı görme düzeyinin, erkeklerde, kadınlara göre çok küçük oranda fazla olması ile halk kütüphanesi kullanım sıklığında, yine, erkekler lehine görülen çok küçük oransal fazlalık, yaş unsurunda olduğu gibi, cinsiyete bağlı rol ve statü kavramları bazında benzer bir yoruma olanak tanımaktadır. Buna göre, toplum, halk kütüphanesi kullanma rolünü, küçük bir farkla da olsa daha çok erkeklerden beklemekte, ancak yine de, bu konuda cinsiyetler için anlamlı oranda farklı bir rol beklentisi görülmektedir.

VI.2.3. MEDENİ DURUM

Bekar deneklerin, gerek hiç gitmeme, gerekse sık kullanma bazında halk kütüphanesini diğer medeni durumdaki deneklere göre anlamlı oranda fazla kullandığı görülmektedir.

Halk kütüphanesine gittiği için ailesi ve çevresinden saygı gören/övülen bekar deneklerin, evli deneklerden anlamlı oranda fazla olması ve aynı biçimde, bekar deneklerin, halk kütüphanesini, evli deneklerden anlamlı oranda fazla kullanmalarını bu medeni durumdakilerin, halk kütüphanesini, toplumun medeni durum bazındaki rol beklentisine uygun olarak kullandığı biçiminde yorumlanabilir.

Halk kütüphanesine gittiği için aile ve çevre tarafından övülme olgusunda olduğu türden, eğitilmiş ve

bilgili olduğu için övülme/saygı görmenin de konumuz açısından benzer sosyolojik anlamı bulunmaktadır. Toplum, halk kütüphanesi kullanımını örgün eğitimin bir parçası olarak görmektedir. Eğitilmiş ve bilgili olduğu için aile ve çevre tarafından saygı duyulan bir bireye, saygı duyulan bu olgunun bir parçası için de saygı duyulması doğal görünmektedir. Dolayısıyla, eğitilmiş/bilgili olduğu için kişiye saygı duyulması/övülmesi, kişiden, halk kütüphanesi kullanma yönünde bir rol beklentisinin ifadesi olmaktadır. Eğer, toplum, halk kütüphanesi kullanmayı örgün eğitimin bir parçası olarak görüyorsa, doğal olarak, halk kütüphanesine gitmek de eğitilmiş/bilgili olma rolü beklentisinin bir parçası olacak ve eğitilmiş/bilgili olmaya duyulan saygı halk kütüphanesi kullanımına yönelik rol beklentisinin bir göstergesi olacaktır.

Bekarların, halk kütüphanesini, evli ve diğer medeni durumdakilerden anlamlı oranda daha çok kullanmasının bir başka nedeni de yaş ile ilgili görünmektedir. Buna göre, bekar deneklerin büyük çoğunluğunun çocuk ve genç oluşu, halk kütüphanesini de en çok bu yaş gruplarının kullanıyor olması, bekarların halk kütüphanesi kullanım yoğunluklarını bir boyutuyla açıklamaktadır.

Aynı biçimde, bekar deneklerin çoğunlukla çocuk ve genç oluşları, onların, büyük bölümünün örgün eğitim içinde yer alan öğrenci olmaları anlamına gelmektedir. Halk kütüphanesini en çok öğrencilerin kullanması, aynı

zamanda, bekarların kullanım yoğunluğuna neden olmaktadır.

Buradaki yorumlara dayanak oluşturan bekar deneklerin çoğunlukla genç-çocuk oluşları araştırma bulgularıyla da ortaya konmuştur.

Bekar deneklerin büyük çoğunlukla çocuk- genç ve öğrenci olmaları, onların, halk kütüphanesi kullanma amaçlarını, "ödev yapmak-ders çalışmak" biçiminde belirlerken, diğer medeni durumdakilerin, halk kütüphanesini, "kitap ve dergileri gözden geçirmek" amacıyla kullandıkları anlaşılmıştır.

Halk kütüphanesi kullanıcılarının genelde bekar deneklerden oluşması, halk kütüphanesini, "çocuğunu götürmek/onu beklemek" amacıyla kullanımı istisnai bir durum haline getirmektedir.

VI.2.4. EĞİTİM DÖZEYİ

Halk kütüphanesine hiç gitmeyenler içinde en büyük çoğunluğu düşük eğitim düzeyine (okuryazar olmayanlar, okuryazarlar, ilkokul mezunları) sahip deneklerin oluşturması; lise ve üniversite mezunlarında bu oranın düşük oluşu, halk kütüphanesi kullanımının eğitim düzeyi ile ilgisini ortaya koymaktadır. Dikkati çeken bir diğer nokta da, halen öğrenciliği süren deneklerin, çeşitli eğitim düzeylerinden mezun deneklere göre, halk kütüphanesini daha çok kullanmakta olmalarıdır.

Halk kütüphanelerinin Ankara'daki temel kullanıcı grubunu lise ve üniversite öğrencileri ile işsiz lise mezunları oluşturmaktadır. Lise ve üniversite öğrencileri "ödev yapmak-ders çalışmak", işsiz lise mezunları ise genelde üniversite sınavlarına çalışmak amacıyla halk kütüphanesi kullanmaktadırlar. Örgün eğitimle ilişkisi kalmayan deneklerin, halk kütüphanesini, "kitap ve dergileri gözden geçirmek" ve "gazete okumak" amaçlarıyla kullanmaları söz konusu olmaktadır.

Halk kütüphanesine gittiği için ailesi ve çevresi tarafından en çok övülen/saygı duyulan denek grubu (orta ve yükseköğretim öğrencileri) ile halk kütüphanesini en çok kullanan denek grubu aynıdır. Yani, eğitim düzeyi itibarıyla toplumun halk kütüphanesi kullanımı konusundaki rol beklentisi ile bunun gerçekleşme biçimi benzerdir.

Eğitimli ve bilgili olduğu için aile ve çevresinden saygı görenlerin, bu konuda herhangi bir tepki alamayan deneklere göre, halk kütüphanesini daha fazla kullanmaları, eğitim-halk kütüphanesi kullanım ilişkisini bir başka biçimde ortaya koymaktadır. Aile ve çevrenin, deneklerin eğitimli/bilgili olmalarına ilişkin gösterdikleri tepki, onların, bu konudaki duyarlılıklarının da bir göstergesidir. Bu durumda, aile ve çevrenin eğitime ilişkin duyarlılığı kişilerin halk kütüphanesi kullanımlarını etkilemektedir. Gerek halk

kütüphanesi kullanma ve gerekse eğitilmiş/bilgili olma konusunda aile ve çevrenin duyarlılığı, aynı zamanda, kişiler için bir motivasyon kaynağıdır. Dolayısıyla, bu konulardaki motivasyonun halk kütüphanesi kullanımında önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Anne ve babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe, deneklerin halk kütüphanesi kullanma sıklıkları da artmaktadır. Anne-babası okuryazar olmayan deneklerle, anne-babası lise veya üniversite mezunu olan deneklerin halk kütüphanesi kullanımları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Anne-baba eğitim düzeyi ile deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklığı ilişkisinin nedenlerine yönelik olarak, aile eğitim düzeyinin, ailelerin çocuklarının eğitimleri konusundaki duyarlılıklarını ve halk kütüphanesi kullanımının eğitimin bir parçası olduğu yönündeki bilinçlerini etkileyeceği, bunu da deneklerin halk kütüphanesi kullanımlarına yansıtacağı söylenebilir.

Deneklerin halk kütüphanesi kullanmalarında babanın eğitim düzeyinin küçük bir farkla da olsa daha önemli olduğu anlaşılmaktadır.

VI.2.5. MESLEK

Halk kütüphanesini en çok kullanan meslek grubu öğrenciler ve en az kullananlar da çiftçilerdir. En çok kullanan öğrencileri sırasıyla işsizler ve memurlar

izlerken, en az kullanan çiftçileri de sırasıyla ev kadınları, iş adamları ve esnaflar izlemektedir. Belli bir eğitimi gerektiren ve bilgi/okuma ile ilgili meslek üyelerinin (öğrenci, memur), halk kütüphanesini, herhangi bir eğitim gerektirmeyen meslek üyelerine (ev kadınları, iş adamları, esnaf, çiftçi, işçi) göre daha fazla kullandıkları anlaşılmaktadır. İssizlerin kullanımında, sahip oldukları boş zamanların etkisi bulunmaktadır.

Halk kütüphanesi kullanım amaçları açısından mesleklere göre en önemli farklılaşma öğrencilerle, diğer meslek grupları arasında görülmektedir. Halk kütüphanesini, öğrenciler, "ödev yapmak-ders çalışmak" amacıyla, diğer meslek grupları ise, "kitap ve dergileri gözden geçirmek" ve "gazete okumak" amaçlarıyla kullanmaktadırlar.

Halk kütüphanesini en çok kullanan mesleklerle (öğrenci, memur, işsiz), halk kütüphanesine gittiği için ailesi ve çevresi tarafından en çok övülen/saygı duyulan mesleklerin aynı olmasının yanısıra, halk kütüphanesini en az kullanan meslek üyeleri (çiftçi, esnaf) ile halk kütüphanesi kullandığı için en az övülen/saygı duyulan meslek grubu üyeleri de aynıdır. Bu durum, toplumun, halk kütüphanesi kullanmayı en çok öğrenci, işsiz ve memurlardan beklediği; çiftçi, esnaf ve ev kadınlarına yönelik olarak böyle bir beklentisinin bulunmadığı biçiminde yorumlanabilir. Halk kütüphanesi kullanmayı

örgün eğitim içinde değerlendiren toplum, doğal olarak, halk kütüphanesini belirli bir eğitimi gerektiren mesleklere sahip kişilerden beklemektedir. Halk kütüphanesi kullanımı da bu beklentiye uygun gerçekleşmektedir. Toplumun mesleklere yönelik rolbeklentisi, aynı zamanda, onun bu konudaki halk kütüphanesi bilincini de ortaya çıkarmaktadır. Buna göre, toplum, halk kütüphanesini öncelikle ve özellikle öğrencilerin kullanacağı bir yer olarak görmektedir.

Bir işte çalışan deneklerin o isteki günlük çalışma süresinin halk kütüphanesi kullanımını etkilemediği görülmektedir. Buna karşın, işinde kitap, dergi, gazete, rapor vb. kaynakları sürekli ya da çoğunlukla okumak zorunda olan deneklerin, halk kütüphanesini, hiç okuması gerekmeyen deneklere göre daha fazla kullandıkları anlaşılmaktadır. Kuşkusuz, burada halk kütüphanesi kullanımındaki farklılık yalnızca ve doğrudan, işin sözü edilen niteliğinden kaynaklanmıyor olabilir. Ancak, işi gereği sürekli ya da çoğu zaman kitap, dergi, gazete, rapor vb. okuyan deneklerin, arasıra okuyan ya da hiç okumayan deneklere göre okuma, bilgi, bilgi kaynağı, eğitim vb. olgularla daha yakın ve okuma kültürünü kazanma olasılığının daha yüksek olacağı söylenebilir. Bunun, halk kütüphanesi kullanımına dolaylı olarak yansıtacağı beklenebilir.

Ayrıca, sözü edilen kaynakları okumayı içeren işlerin genelde belli bir eğitim düzeyini gerektiren

meslekler olduğu söylenebilir. Eğitim gerektiren mesleklerin ise halk kütüphanesi kullanımını artırdığı yukarıda ortaya konmuştu. Dolayısıyla, okumayı içeren işler genelde belli bir eğitimi gerektiren meslekler olduğu için halk kütüphanesi kullanımını artırıyor olabilir.

VI.2.6. COĞRAFİK KÖKEN

Bu araştırmada coğrafik köken olarak çocukluk, gençlik ve yetişkinliğin geçirildiği yer, denek ailelerinin geldikleri yer ve bölge baz alınmıştır. Deneklerin çoğunluğunun çocukluk, gençlik ve yetişkinliklerini Ankara'da geçirdikleri anlaşılmaktadır.

Özellikle, çocukluk ve gençliğin geçirildiği yerin, deneklerin şu anki halk kütüphanesi kullanım sıklıklarını etkilediği; çocukluğunu ve gençliğini bir ilde ya da Ankara'da geçiren deneklerin, köyde geçiren deneklere göre, halk kütüphanesini daha fazla kullandıkları; yetişkinliğin geçirildiği yerin ise bu konuda çok etkili olmadığı görülmektedir. IV.Bölüm'de, çocukluk ve gençliğini köyde geçirenlerin, genelde, okumayı içermeyen köy kültürü aldığı ve halk kütüphanesine gitme alışkanlığı kazanma olanaklarının kısıtlı olduğu belirtilmişti. Bu araştırmada da ortaya çıkan, çocukluk ve gençliğin geçirildiği yer olarak

köyden ile doğru gidildikçe deneklerin şu anki halk kütüphanesi kullanım sıklıklarının artması yönündeki ilişkinin bu nedenden kaynaklandığı düşünülebilir.

Çocukluğu ve gençliği bir köyde ya da ilde geçirmenin deneklerde farklı yaşama tarzlarına sahip olma anlamında etkisi bulunmaktadır. Farklı yaşama tarzlarına sahip deneklerin halk kütüphanesi kullanım düzeylerinin de farklı olduğu anlaşılmaktadır.

Halk kütüphanesi kullanma alışkanlığı, özellikle çocukluk ve gençlik döneminde kazanılan bir alışkanlıktır. Dolayısıyla, yetişkinliğin köyde ya da kentte geçirilmiş olması halk kütüphanesi kullanma sıklığını çok fazla etkilememektedir.

Yukarıda ortaya konan ilişkiler denek ailelerinin Ankara'ya geldikleri yer ile halk kütüphanesi kullanım sıklığı arasında da görülmektedir. Buna göre, ailesi Ankara'ya bir ilden gelen ya da Ankara'lı olan denekler, halk kütüphanesini, ailesi köyden ya da kasabadan gelen deneklere göre daha fazla kullanmaktadırlar. Bu ilişki, köyden ile doğru gidildikçe artmaktadır. Aile kökeni, yaşama tarzı (kültür) için önemli bir göstergedir. Aile kökeni farklı deneklerin, farklı yaşama tarzlarına sahip oldukları söylenebilir. Farklı yaşama tarzlarına sahip olmak ise, modelimizde açıklandığı üzere, halk kütüphanesi kullanımı konusunda hem farklı bir role sahip olma ve hem de bu rolü farklı biçimde gerçekleştirmeye yol açmaktadır. Araştırma bulguları bu

ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Ailenin geldiği bölge ile deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklıkları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı anlaşılmaktadır. Buna karşın, halk kütüphanesini yılda 12-23 ve 24 kez ve daha fazla kullanan Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi kökenli denek olmaması, 24 kez ve üzeri sıklığında ise en yüksek oranlara sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş bölgelerden Akdeniz ve Ege Bölgesi kökenli deneklerin sahip olması dikkati çekmektedir.

VI.2.7. GELİR DÜZEYİ

Araştırmaya katılan deneklerin büyük çoğunluğunun orta gelir düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Halk kütüphanesi kullanım sıklığı konusunda gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı anlaşılmakta ve tüm gelir düzeylerinde halk kütüphanesini sık kullanan kullanıcıların oldukça az oldukları dikkati çekmektedir.

Halk kütüphanesine gerek hiç gitmeme gerekse yılda 24 kez ve daha fazla gitme bazında, halk kütüphanesini en çok üst-orta olarak nitelendirebileceğimiz gelir düzeyine sahip denekler kullanmaktadır. Bunu, üst gelir düzeyine sahip denekler izlemekte, alt gelir düzeyine sahip deneklerin halk kütüphanesi kullanım düzeyleri ise oldukça düşük görünmektedir.

Gelir düzeyi yükseldikçe halk kütüphanesinin "ödev

yapmak-ders çalışmak" amacıyla kullanımı azalmaktadır. Gelir düzeyinin yükselmesiyle evde ödev yapma-ders çalışma olanaklarının artmasının bu ilişkiye neden olduğu söylenebilir. Halk kütüphanesinin "kitap ve dergileri gözden geçirmek" ve "dergi ve gazete okumak" amaçlarıyla kullanımının üst-orta ve üst gelir düzeylerinde yükseldiği görülmektedir.

Eğitimli ve bilgili olduğu için ailesi ve çevresi tarafından övülen deneklerin oranının alt gelir düzeyinden üst gelir düzeyine doğru gidildikçe yükseldiği; halk kütüphanesine gittiği için ailesi ve çevresi tarafından övülen denek oranlarının da aynı biçimde üst gelir düzeyine gidildikçe artması ve halk kütüphanesi kullanım sıklığının bu eğilimlere kosut bir nitelik göstermesi, halk kütüphanesi kullanımının eğitime ilişkin duyarlılığının bir parçası olduğu ya da eğitime ilişkin duyarlılığın halk kütüphanesi kullanımını etkilediği biçiminde yorumlanabilir.

VI.2.8. DENEKLERİN KÜTÜPHANE VE HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM DENEYİMLERİ

Deneklerin çoğunluğunun yaşamlarında en azından bir kez kütüphaneye gittiği, ancak, halk kütüphanesi söz konusu olduğunda bu oranın düştüğü anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle, toplumun herhangi bir kütüphaneye gitme oranı, bir halk kütüphanesine gitme oranından yüksektir.

Yaşamlarında gerek herhangi bir kütüphaneye ve gerekse halk kütüphanesine gidenlerin oranının alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe yükselmesi ve bu konuda bölgeler arasındaki farkın anlamlı olması, sosyo-ekonomik koşulların, deneklerin halk kütüphanesi kullanım sıklıklarını etkilediği biçiminde yorumlanabilir.

VI.2.9. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİNE ÜYELİK DURUMLARI
VE HALK KÜTÜPHANESİNE İLK KEZ GİTMEYE
YÖNELTENLER

Deneklerin çok küçük bir bölümü bir halk kütüphanesine üyedir. Bu durum, toplumda yerleşmiş, sağlam bir halk kütüphanesi kullanma alışkanlığının bulunmadığını göstermektedir. Halk kütüphanesine üyelik oranları açısından üst sosyo-ekonomik bölge lehine anlamlı bir farkın bulunması, sözü edilen nitelikteki halk kütüphanesi kullanma alışkanlığında sosyo-ekonomik koşulların etkili olduğu biçiminde yorumlanabilir.

Halk kütüphanesine üye olmanın kullanımı büyük ölçüde etkilediği, üye olan deneklerin, halk kütüphanesini, üye olmayan deneklere göre önemli derecede fazla kullanmalarından anlaşılmaktadır.

Denekleri ilk kez bir halk kütüphanesine gitmeye yönelten kişilere ilişkin yapılacak değerlendirmeler, bireyin içinde yaşadığı ve halk kütüphanesi kullanımına

yol açabilecek yaşama tarzına yönelik bazı ipuçlarını vermesi anlamında önem taşımaktadır. Araştırma bulgularından anlaşıldığı üzere, deneklerin halk kütüphaneleri ile ilk buluşmalarını çoğunlukla öğretmenler sağlamakta, bunu, halk kütüphanesine kimsenin yöneltmesi olmadan, kendi kararıyla giden denekler izlemektedir. Kuşkusuz, halk kütüphanesine kendi kararı ile gitmede de kişi ve olaylar söz konusudur. Ancak, denegin bu kişiyi bizzat hatırlamaması, o kişinin doğrudan ve çok etkili olamadığını göstermektedir.

Kişinin yaşama tarzını belirleyen ilk öge aile ve daha sonra da yakın çevredir. Yakın çevre içinde arkadaşlar önemli yer tutmaktadır. Araştırma bulguları, denekleri bir halk kütüphanesine ilk kez gitmeye yöneltenler içinde ailenin (anne-baba-kardeşler) payının en az olduğunu ve bunu arkadaşların payının izlediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, deneklerin büyük çoğunluğunun, sahip oldukları yaşama tarzında halk kütüphanesine yöneltilmenin bulunmadığı biçiminde yorumlanabilir.

Sağlam bir halk kütüphanesi kullanma alışkanlığı kazanmada en önemli rolü anne ve babanın oynadığı anlaşılmaktadır. Nitekim, halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla giden denekler içinde en yüksek orana yaşamında ilk kez halk kütüphanesine gitmeye anne ve babası tarafından yöneltilen denekler sahiptir. Bu

bulgu, halk kütüphanesi kullanımının yaşama tarzı ile ilgili olduğunu da ortaya koymaktadır. Burada unutulmaması gereken nokta, ailenin, çocuğunu halk kütüphanesi kullanma yönündeki yöneltme ve etkisinin ilk ve bir kez ile sınırlı kalmayacağıdır, böyle bir duyarlılığa sahip ailelerin bu konudaki yöneltme ve desteğinin süreceğidir. Kısaca, halk kütüphanesine ilk kez gitmeye yöneltme anne ve baba tarafından yapılmışsa, bu bir duyarlılığın ve dolayısıyla yaşama tarzında halk kütüphanesi kullanma olgusunun varlığının bir göstergesidir.

Toplumda halk kütüphanesi kullanımının büyük çoğunlukla "ödev yapmak-ders çalışmak" amacına dayalı ve bu amaçla kullanımın da okul (örgün eğitim) süresi ile sınırlı olması, halk kütüphanesi kullanma alışkanlığının kazandırılmasında öğretmenin etkisinin de genelde bu süre ile sınırlı olmasına neden olmaktadır. Kaldı ki, deneklerle yaptığımız görüşmelerde öğretmenlerin, öğrencileri genelde verdikleri ödevleri yapmaları amacıyla halk kütüphanesine yöneltme eğilimi içinde oldukları izlenimi edinilmiştir.

VI.2.10. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM SIKLIKLARI

Deneklerin büyük bölümünün halk kütüphanesi kullanmadığı, bunu az kullanan kullanıcılar (yılıda 1-5 kez gidenler) izlediği görülmektedir. Halk kütüphanesine

hiç gitmeyenlerle, yılda 1-5 kez giden deneklerin oranının %89.6'ya ulaşması toplumdaki halk kütüphanesi kullanımının düşüklüğünü ortaya koymaktadır. Halk kütüphanesine yılda 1-5 kez gitme sıklığındaki yoğunlaşma, kullanıcıların genelde öğrenci olması ve ödev yapma-ders çalışma amaçlı kullanımdan kaynaklanmaktadır. Kullanım oranı, sık kullanmaya doğru gidildikçe düşmektedir. Halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla gitmeyi, toplumsal düzeyde amaçlanan ve gerçek kullanım olarak değerlendirirsek, toplumun yalnızca %2.8'inin halk kütüphanesi kullandığı görülmektedir.

Halk kütüphanesi kullanım sıklığı konusunda sosyo-ekonomik bölgeler arasında farklılığın olduğu, hiç gitmeme bazında alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe bir azalışın bulunduğu, yılda 24 kez ve daha fazla kullanım sıklığında ise orta sosyo-ekonomik bölge deneklerini çok küçük farkla üst sosyo-ekonomik bölge deneklerinin izlediği, son sırada alt sosyo-ekonomik bölge deneklerinin yer aldığı görülmektedir.

VI.2.11. DENEK AİLELERİNDE HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI

Ailede halk kütüphanesine giden birinin olup-olmaması deneğin sahip olduğu yaşama tarzının halk kütüphanesi kullanımını içerip-içermediğine yönelik

önemli bir göstergedir. Özellikle, anne ve babanın halk kütüphanesi kullanma sıklığı konusundaki durumları ile ailede halk kütüphanesi kullanan hiç bir bireyin bulunmaması seçenekleri yaşama tarzını ifade etmeleri açısından dikkate alınmalıdır. Buna göre, denekler içinde çok büyük çoğunluğu ailesinde halk kütüphanesi kullanan hiç bir birey olmayanlar oluşturmaktadır. Bu durum, deneklerin çok büyük çoğunluğunun yaşama tarzında halk kütüphanesi yoktur biçiminde yorumlanabilir. Bu yoruma kaynaklık eden bir diğer bulgu da, halk kütüphanesi kullanan anne-babaya sahip deneklerin yalnızca %1.8 oranında olmasıdır.

Ailede kardeşlerin ve çocukların halk kütüphanesi kullanmalarının yaşama tarzı kavramı içinde değerlendirilebilmesine karşın, anne-babada olduğu denli güçlü bir gösterge olamayacağı kanısındayız. Özellikle, genç ve çocuk deneklerin halk kütüphanelerini yaşama tarzının gerektirmesinden çok, ödev yapmak-ders çalışmak (okul) amacıyla kullandıkları söylenebilir.

Ailede halk kütüphanesi kullanan hiçbir bireyin bulunmaması ile halk kütüphanesi kullanan anne-babanın olmasının iki ayrı yaşama tarzını ifade ettiği kabul edildiğinde, kuramsal olarak, bu iki farklı yaşama tarzına sahip deneklerin, halk kütüphanesi kullanma sıklıklarının da farklı olması beklenir. Araştırma bulguları bu beklentiyi doğrulamaktadır. Buna göre, halk kütüphanesine yılda 24 kez ve daha fazla gitme bazında,

ailesinde anne-babası halk kütüphanesine giden denekler, halk kütüphanesini, ailesinde halk kütüphanesi kullanan hiçbir bireyin bulunmadığı deneklere göre anlamlı oranda (11 kat) fazla kullanmaktadır. Aynı farklılık halk kütüphanesine hiç gitmeme ve diğer tüm sıklıklar bazında da görülmektedir.

Denekler için gerek ailesinde halk kütüphanesine giden hiçbir bireyin olmaması ve gerekse halk kütüphanesine giden anne-babaya sahip olma açısından alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru olumlu gidis ve aralarındaki anlamlı fark, değişik sosyo-ekonomik koşulların halk kütüphanesi kullanımında farklı yaşama tarzını oluşturduğunu ifade etmektedir.

Ancak, sosyo-ekonomik bölgeler arasında halk kütüphanesi kullanım sıklığı açısından görülen farka karşın, her üç bölgede oturan deneklerin sahip oldukları yaşama tarzlarının da halk kütüphanesi kullanımını genelde az içerdiği ve bunun halk kütüphanesi kullanımının tüm bölgelerde genelde düşük olmasına neden olduğu anlaşılmaktadır.

VI.2.12. DENEKLERİN KENDİLERİNE EN YAKIN HALK KÜTÜPHANESİNİN YERİ KONUSUNDAKİ BİLGİLERİ

Kendilerine en yakın halk kütüphanesinin yerini bilmeyenlerin oranı bilen deneklerden fazla görülmektedir. Deneklerin en büyük bölümünün halk

kütüphanesine gereksinim duymaması bu bulgunun bir anlamda nedenini oluşturmaktadır. Gereksinim duyulmayan bir kurumun yerinin merak edilmeyeceği bilinmektedir.

VI.2.13. DENEKLERİN EVLERİNDE KİTAPLIK OLUP-OLMADIĞI

Deneklerin büyük çoğunluğunun evinde bir kitaplık olduğu anlaşılmaktadır. Evde bir kitaplığın olması yaşama tarzına yönelik bir gösterge olabilir. Bölgeler arasında , bu konuda, üst sosyo-ekonomik bölge lehine bir farklılık söz konusudur.

Halk kütüphanesine gerek "hiç gitmeme" ve gerekse "yılda 24 kez ve daha fazla gitme" bazında, evinde kitaplık bulunan deneklerin, halk kütüphanesini, evinde kitaplık bulunmayan deneklere göre daha fazla kullandıkları anlaşılmaktadır. Bu bulgu, evinde bir kitaplık olmasının yaşama tarzında eğitim, bilgi ve okuma gibi olgulara yakınlığı ifade ettiği, bunun da halk kütüphanesi kullanımına olumlu etkide bulunabileceği biçiminde yorumlanabilir. Ancak, deneklerin, evlerinde bulunan kitaplıkların yetersizliği nedeniyle halk kütüphanesi kullanabilecekleri ve evde bir kitaplığın olmasının tek başına halk kütüphanesi kullanma nedeni olamayacağı da gözden kaçırılmamalıdır.

VI.2.14. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIM AMAÇLARI

Halk kütüphaneleri öncelikle, "ödev yapmak-ders çalışmak" amacıyla kullanılmaktadır. Bunu izleyen "araştırma yapmak" amacının da, halk kütüphanesi kullanıcılarının büyük çoğunluğunun öğrenci oldukları göz önüne alınırsa okul ödevi yapmak anlamında algılandığı söylenebilir. Bu durumda, "ödev yapmak-ders çalışmak" amacının çok yüksek bir orana ulaştığı anlaşılmaktadır. 3. sırada bulunan "kitap ve dergileri gözden geçirmek" amacından itibaren büyük bir düşüş göze çarpmaktadır.

Halk kütüphanesine üye olan denek oranının çok düşük olması nedeniyle halk kütüphanesi için öncelikli kullanım amacı olması gereken "kitap ve diğer materyali ödünç almak" oldukça alt sıralarda yer almaktadır. Bu ilişkiyi tersinden söylemek de olanaklıdır: Halk kütüphanesi kitap ve diğer materyali ödünç almak amacıyla yeterince kullanılmadığı için üye sayısı oldukça düşüktür.

Halk kütüphanesinin kültürel etkinliklere katılmak amacıyla kullanım oranı da düşük görünmektedir.

Halk kütüphanesini "çocuğunu götürmek-onu beklemek" amacıyla kullanımının düşük oluşu, ailelerin yaşama tarzında genelde halk kütüphanesi kullanımının yer almaması ve halk kütüphanelerinin çoğunlukla çocuklar ve gençler tarafından kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Deneklerin, kütüphane kataloğunu pek kullanmadığı, TV., video vb. araçlardan yararlanmadığı ve halk kütüphanesini oyun oynamak için tercih etmediği anlaşılmaktadır.

Halk kütüphanesini "ödev yapmak-ders çalışmak" amacıyla kullanımda alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe bir azalma söz konusu olmaktadır.

2. tercihten itibaren halk kütüphanesi kullanım amacına yönelik yanıt vermeyen deneklerin oranının yüksek oluşu, halk kütüphanelerinin çok fazla ve farklı amaçlarla kullanılmadığı biçiminde yorumlanabilir.

VI.2.15. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİ BİLİNCİ

Halk kütüphanesi kullanan ve kullanmayan tüm deneklerin halk kütüphanesine bakış açılarını, yani halk kütüphanesine ilişkin bilinçlerini ortaya çıkarmak amacıyla sorulan soruya yönelik bulgular, toplumda halk kütüphanesinin ödev yapma-ders çalışma ile ilgili bir kurum olarak algılandığını/görüldüğünü göstermektedir. Bir önceki bölümde, deneklerin halk kütüphanesi kullanım amaçları ile ilgili olarak yapılan değerlendirmeler göz önüne alınacak olursa, toplumun halk kütüphanesi bilinciyle, halk kütüphanesi kullanım biçiminin benzerlik gösterdiği anlaşılabacaktır. Bir başka deyişle, toplum, halk kütüphanesi kullanımı konusunda sahip

olduğu bilinç doğrultusunda davranmaktadır. Toplumun, halk kütüphanesini ödev yapma- ders çalışma yeri olarak görmesi, halk kütüphanelerinin yeterince ve gerçek amaçları doğrultusunda kullanılmamasına neden olmaktadır.

Bulgularda, halk kütüphanesine neden gidilebileceği konusunda bir fikri olmayanlarla, soruyu yanıtızsız bırakan deneklerin önemli bir orana ulaşması, toplumda halk kütüphanesi ile ilgili yanlış bir bilincin yanısıra, bir bilinç eksikliğinin de söz konusu olduğunu göstermektedir.

Buna karşın, toplum, halk kütüphanesinin kültür ile ilgili bir kurum olduğunu da düşünmektedir.

Halk kütüphanesinin ödev yapılan- ders çalışılan bir yer olarak görülme oranının alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe azalması; kültürümüzü geliştiren bir kurum olarak algılanma oranının ise yükselmesi, içinde yaşanan sosyo-ekonomik koşulların deneklerin halk kütüphanesi bilincini etkilediğini göstermektedir. Bu durumda, deneklerin, sahip oldukları bilinç doğrultusunda halk kütüphanesi kullandıkları da göz önüne alındığında, sosyo-ekonomik koşulların, kişilerin halk kütüphanesi kullanımlarını belirlediği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Deneklerin halk kütüphanesine yönelik bilinçlerini ortaya çıkarmak ve toplumun, halk kütüphanesi kullanma rolünü öncelikle hangi statüdeki kişilerden beklediğini

belirlemek amacıyla sorulan soruya ilişkin bulgulara (V.2.5) göre, denekler, halk kütüphanesini çocuk ve gençlerin oluşturduğu öğrencilerin kullandığı ve örgün eğitimle ilgili bir kurum olarak algılamaktadır. Aynı biçimde, toplumun, halk kütüphanesi kullanma rolünü yaş bazında genç ve çocuk statüsündeki deneklerden; eğitim bazında, her eğitim düzeyindekilerden ve coğrafik köken bazında da, şehir kökenli deneklerden beklediği anlaşılmaktadır.

Kısaca, toplum, halk kütüphanesini öncelikle gençler ve çocuklar kullanmalıdır diye düşünmekte, halk kütüphanesi en çok bu yaş grupları tarafından kullanılmaktadır. Toplum, halk kütüphanesi kullanımını, öncelikle öğrencilerden beklemekte, halk kütüphanesini en çok öğrenciler kullanmakta ve yine, toplum halk kütüphanesinin eğitimle ilgili bir kurum olduğunu düşünmekte ve halk kütüphanesi kullanımı ile en yüksek ilişkiye eğitim unsuru sahip görünmektedir.

VI.2.16. DENEKLERİN YAŞADIKLARI ÇEVREDE HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI

Deneklerin, içinde yaşadıkları çevredeki kişilerin halk kütüphanesi kullanım sıklıklarına ilişkin düşünceleri, onların, yaşama tarzlarında halk kütüphanesi kullanımının aldığı yerin boyutunu göstermesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, toplumda

halk kütüphanesi kullanım düzeyine yönelik dolaylı bir değerlendirme de yapılabilir. Denekler, içinde yaşadıkları toplumun yarısından çoğunun halk kütüphanesine hiç gitmediğini ve yine çok büyük bir bölümünün çok az gittiğini düşünmektedir. Bizim, araştırmada kullanım düzeyini doğrudan ortaya çıkarmaya yönelik soru ile elde edilen bulgulara göre halk kütüphanesini hiç kullanmayan deneklerin oranı %63, deneklere göre ise ("Genelde gitmezler" ve "Bir fikrim yok" seçeneklerini işaretleyenler) bu oran, %62.3'dür.Yani, bizim doğrudan elde ettiğimiz oran ile bu konuda deneklerin öngördüğü oran birbirine çok yakındır.

Çevredeki kişilerin halk kütüphanesi kullanma düzeyleri hakkındaki düşünceleri, deneklerin yaşama tarzlarına ilişkin gösterge, yaşama tarzının ise halk kütüphanesi kullanımını etkileyen/belirleyen bir olgu olması, kuramsal olarak, kişilerin çevrelerindeki halk kütüphanesi kullanım düzeyine bağlı olarak farklı düzeylerde halk kütüphanesi kullanmalarını gerektirir. Araştırma bulguları bunu kanıtlamaktadır. Buna göre, halk kütüphanesi kullanma düzeyi en düşük olan denekler, yaşadıkları çevredeki kişilerin halk kütüphanesi kullanım sıklıklarına ilişkin bir fikri olmayanlarla, genelde halk kütüphanesine hiç gidilmeyen bir çevrede yaşayanlar iken; halk kütüphanesini en çok kullanan denekler de, halk kütüphanesine sık gidilen çevrede yaşayan deneklerdir. Deneğin, çevresindeki halk

kütüphanesi kullanım düzeyini algılama biçimini (gerçeği yansıtmadığı varsayılsa bile), onun, içinde bulunduğu ve uymakla yükümlü olduğu bu konudaki toplumsal grup normlarını ortaya koyduğu ve kendi kullanım sıklığının çevresindeki kullanım sıklığına benzerlik göstermesini de, bu normları dikkate alıp, o çerçevede davrandığı ve dolayısıyla halk kütüphanesi kullanımının sosyolojik bir olgu olduğu biçiminde yorumlamak olanaklıdır. Toplumsal grup normlarının, bir anlamda, yaşama tarzını ifade ettiği düşünülürse, deneklerin yaşama tarzlarına uygun olarak halk kütüphanesi kullandıkları da söylenebilir.

VI.2.17. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİ KULLANMALARI
KONUSUNDA AİLE VE ÇEVRENİN TUTUMU

Deneklerden halk kütüphanesi kullanma rolünün hangi oranda beklendiği ve deneklerin de bu beklentiye (role) uygun davranıp, davranmadıklarını belirlemek, deneklerin yaşama tarzlarının halk kütüphanesi kullanımını içermeye düzeylerini ortaya koyabilmek ve halk kütüphanesi kullanımı konusunda deneklerin içinde yer aldıkları toplumsal grup normlarını saptayabilmek açısından, halk kütüphanesi kullanımı konusunda aile ve çevrenin tutumu önem taşımaktadır.

Araştırma bulgularına göre, aile ve çevreler, deneklerden halk kütüphanesi kullanımı yönünde fazla bir rol beklememektedirler. Yani, onların halk

kütüphanesi kullanmaları gerektiğini düşünmemektedirler. Ancak, ailelerin bu konuda çevreye göre daha duyarlı oldukları anlaşılmaktadır.

Halk kütüphanesine gittiği için ailesi ve çevresi tarafından övülen deneklerin oranının alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe yükselmesi ve bu konuda hiç bir tepki göstermeyen aile ve çevreye sahip deneklerin oranının ise azalması, farklı sosyo-ekonomik koşullara sahip aile ve çevrelerin , halk kütüphanesi kullanımı konusunda deneklerden beklediği rolün farklı düzeylerde olduğu biçiminde yorumlanabilir.

Halk kütüphanesini en çok, bu konuda aile ve çevresinden övgü alan deneklerin ve en az da hiç tepki alamayan deneklerin kullanmaları hem halk kütüphanesi kullanımında aile ve çevrenin tutumunun önemini ortaya koymakta ve hem de deneklerin, halk kütüphanesi kullanımı konusunda kendilerinden beklenen rol çerçevesinde davrandıklarını göstermektedir.

Deneklerin halk kütüphanesi kullanımlarına yönelik olarak aile ve çevrenin aldığı tutum, aynı zamanda, onların deneklere karşı bu konudaki duyarlılıklarının bir ifadesi olmaktadır. Deneğin, halk kütüphanesine gittiği için övülmesi bir duyarlılığı, tepkisizlik ve olumsuz tepki ise duyarsızlığı gösterecektir. Araştırma bulguları, aile ve çevrenin bu konuda genelde duyarsız olduğunu ve deneklerin de kendilerine gösterilen

duyarlılık ya da duyarsızlığa bağlı olarak halk kütüphanesini az ya da çok kullandıklarını göstermektedir.

VI.2.18. DENEKLERİN BOS ZAMAN ETKİNLİKLERİ

Deneklerin ilk iki sırada yer alan boş zaman etkinlikleri, "Televizyon izlemek-radyo dinlemek" ve "Arkadaşlarla buluşup, sohbet edip, gezmek" tir. 3. ve 4. sırada, "Kitap okumak" ve "Gazete okumak" bulunmaktadır. Burada sıralanan boş zaman etkinliklerinden ilk ikisi halk kütüphanesi kavramına kuramsal ve pratik olarak yakın olmamasına karşın, 3. ve 4. sıradaki etkinliklerin halk kütüphanesi hizmet kapsamına girdiği söylenebilir. Önem derecesi itibariyle denek yaşamında belirleyici ağırlığı olacak (toplumumuzda kişilerin çok fazla boş zaman etkinliklerinin olmadığı düşünülürse) ilk iki boş zaman etkinliğinin halk kütüphanesi kullanımı olgusuna uzak oluşu halk kütüphanesi kullanımında toplumsal düzeyde bir eksiklik (olumsuzluk) anlamına gelmektedir.

Kişilerin en çok gerçekleştirdikleri boş zaman etkinliklerinin halk kütüphanesi kullanımı ile yakın (ilgili) olmasının halk kütüphanesi kullanımını artıracak kuramsal olarak söylenebilir. Araştırma bulguları bunu kanıtlamaktadır. Boş zaman etkinlikleri içinde eğitim, kültür, bilgi ve okuma olgularıyla yakın

ilgileri nedeniyle üretken etkinlikler olarak değerlendirilebilecek "Kitapçıları gezmek", "Kitap, dergi okumak" ve "Sinema, tiyatro, konser, konferans vb. ne gitmek" gibi etkinlikleri gerçekleştiren deneklerle, üretken olmayan nitelikteki "Kahvehaneye gitmek" ve "Belli bir şey yapmamak" gibi etkinlikleri gerçekleştiren deneklerin halk kütüphanesi kullanma sıklıklarını karşılaştırmak boş zamanları değerlendirme-halk kütüphanesi kullanma arasındaki ilişkiye yönelik nedenleri açıklayabilir. Araştırma bulgularına göre, halk kütüphanesine gerek hiç gitmeme ve gerekse yılda 24 kez ve daha fazla gitme bazlarında, boş zamanlarında kitapçıları gezen, kitap-dergi okuyan ve sinema, tiyatro, konser, konferans vb. ne giden deneklerin, halk kütüphanesini, yine boş zamanlarında kahvehaneye giden ya da belli bir şey yapmayan deneklerden anlamlı oranda daha fazla kullandıkları görülmektedir.

"Kitap okumak" ve "Gazete okumak" etkinliklerinin (üretken etkinliklerdir) 3. ve 4. sırada da olsa boş zaman değerlendirmedeki ilk 5 etkinlik içinde yer almalarına karşın, toplumun halk kütüphanesi kullanımının genelde düşük olması, deneklerin, halk kütüphanesini bir kurum olarak boş zaman değerlendirme olgusu ile ilgili görmediklerini ve/veya bu etkinlikleri gerçekleştirmede halk kütüphanesinden yararlanmayı düşünmediklerini/düşünemediklerini göstermektedir.

VI.2.19. DENEKLERİN BOŞ ZAMANLARINDA OKUYUP-OKUMAMALARI
KONUSUNDA AILELERİN TUTUMU

Ailelerin, deneklerin boş zamanlarında okuyup-okumamaları konusundaki tutumları yaşama tarzının "okuma"yı içerip-içermediğine yönelik veri niteliğindedir. Bulgulara göre, ailelerin çoğunluğu bu konuda deneklere karşı ilgisiz (tepkisiz) kalmaktadırlar. Ancak, aileler okumaları konusunda deneklere, halk kütüphanesi kullanmaları konusuna göre daha ilgili görünmektedirler.

Boş zamanlarında kitap okudukları için ailelerinden olumlu tepki alan deneklerin, halk kütüphanesini, bu konuda herhangi bir tepki alamayan deneklere göre daha fazla kullanmaları yaşama tarzının okumayı içermeye düzeyinin halk kütüphanesi kullanma sıklığını etkilediği biçiminde yorumlanabilir.

Deneklerin boş zamanlarında kitap okuyup-okumamaları konusunda tepki göstermeyen ailelerin oranının alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe azalması ve olumlu tepki gösteren ailelerin oranının da artması farklı yaşama tarzlarının, okuma olgusunu farklı oranda içerdiğini göstermektedir.

VI.2.20. DENEKLERİN KİTAP OKUMA SIKLIKLARI

Deneklerin en büyük çoğunluğunun hiç okumadığı, yine önemli bir bölümünün az okuyan okuyucu oldukları görülmektedir. Çok okuyan okuyucular en düşük orana sahiptir.

Gerek hiç okumama ve gerekse tüm okuma sıklıklarında alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe görülen olumlu değişiklik (daha fazla okumak) farklı sosyo-ekonomik koşullarda yaşayan deneklerin farklı düzeylerde okuma alışkanlığına sahip olduklarını göstermektedir.

Halk kütüphanesine hiç gitmeyenler içinde en yüksek ve diğer tüm gitme sıklıklarında ise en düşük oranlara hiç kitap okumayan deneklerin sahip olması, buna karşın, yılda 21 ve daha fazla kitap okuyan deneklerin, halk kütüphanesine hiç gitmeme bazında en düşük ve yılda 24 kez ve daha fazla gitme sıklığında ise en yüksek orana sahip olmaları, hem halk kütüphanesi kullanımı ile okuma alışkanlığı arasındaki doğru orantılı ilişkiyi ortaya çıkarmakta ve hem de toplumdaki halk kütüphanesi kullanım düşüklüğünde yetersiz okuma alışkanlığının rol oynadığını göstermektedir.

Farklı düzeylerde olmalarına karşın, her üç sosyo-ekonomik bölgede de okuma alışkanlığı düzeyinin genelde düşük, aynı durumun halk kütüphanesi kullanımı için de geçerli olması halk kütüphanesi kullanımı-okuma

alışkanlığı ilişkisini bir başka biçimde ortaya koymaktadır.

VI.2.21. DENEK AİLELERİNDE OKUYAN BİREYLER

Denek ailelerinde düzenli olarak kitap okuyan birey olup-olmamasının deneğin sahip olduğu yaşama tarzının okumayı içerip-içermediğine yönelik değerlendirmeye olanak sağlayacağı söylenebilir. Okuma-yaşama tarzı ve yaşama tarzı- halk kütüphanesi kullanım ilişkisi, peşinden, kuramsal olarak okuma alışkanlığı-halk kütüphanesi kullanım ilişkisini getirmektedir. Bir başka deyişle, aralarında döngü niteliğinde bir ilişki söz konusu olmaktadır.

Araştırma bulgularında en büyük çoğunluğu hiç kitap okumayan ailelere sahip bireyler oluşturmakta, bunu, kardeşleri kitap okuyan denekler izlemekte ve son sırada da anne-babası kitap okuyan denekler yer almaktadır. Bu durum, toplumun yaşama tarzında okumanın çok az bulunduğu biçiminde yorumlanabilir. Özellikle, kitap okuyan anne-babaya sahip deneklerin en düşük oranda olması bu yorumu güçlendirmektedir.

Ailesinde kitap okuyan hiç bir bireyin bulunmadığı deneklerin, halk kütüphanesini, ailesinde kitap okuyan anne-babaya sahip deneklere göre anlamlı oranda az kullanması, yaşama tarzının okuma olgusunu içermeye düzeyinin halk kütüphanesi kullanımını etkilediğini göstermektedir.

VI.2.22. DENEK AİLESİ VE ÇEVRESİNDEKİLERİN BOŞ ZAMAN
ETKİNLİKLERİ

Denek aile ve çevresindekilerin boş zaman etkinlikleri konusunda dikkati çeken ilk nokta, deneklerin boş zaman etkinlikleri ile denek ailesi ve çevresindekilerin boş zaman etkinliklerinin benzer olmasıdır. Bunlar arasındaki ilk iki etkinliğin ve yine ilk 5 etkinlik içinde de 4 etkinliğin aynı olması, deneklerin aynı yaşama tarzına sahip olmaları nedeniyle boş zamanlarını aile ve çevresindeki kişilere benzer biçimde değerlendirdikleri yönünde yorumlanabilir. Bu bulgu aynı zamanda, kişilerin, toplumsal olaylarla ilgili davranışlarında içinde yaşadıkları toplumsal grup normlarını dikkate aldıkları ve o çerçevede hareket ettiklerini göstermektedir. Boş zaman etkinlikleri konusunda, içinde yaşadıkları toplumsal gruba göre davranan kişilerin halk kütüphanesi kullanma konusunda da aynı çerçevede davranmamaları için bir neden bulunmadığı söylenebilir. Böyle bir değerlendirme ise, halk kütüphanesi kullanma olgusunun toplumsal nitelikli bir eylem olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Boş zamanlarını üretken ve halk kütüphanesi kullanım olgusu ile ilişkili etkinliklerle değerlendiren aile ve çevreye sahip deneklerin, halk kütüphanesini, boş zamanlarını üretken olmayan etkinliklerle değerlendiren aile ve çevreye sahip deneklere göre daha

fazla kullandıkları görülmektedir. Bu durum, boş zamanları değerlendirme ile ilgili yaşama tarzının halk kütüphanesi kullanımını etkilediği biçiminde yorumlanabilir. Boş zamanlarında belli bir şey yapmayan aile ve çevreye sahip deneklerin oranının %22.4'e ulaşması dikkat çekicidir. Yani, deneklerin yaklaşık 1/4'ü boş zamanlarında hiç bir şey yapmayan aile ve çevrelerde yaşamaktadır. Bu orana, üretken olmayan nitelikte etkinliklerde bulunan aile ve çevreye sahip denekleri de ekleyecek ve yaşama tarzının bir parçası olarak boş zaman etkinlikleri ile halk kütüphanesi kullanımı arasındaki ilişkiyi düşünecek olursak, toplumda, halk kütüphanesi kullanımının düşük düzeyde bulunmasının boş zamanların değerlendirilmesi olgusu ile yakından ilgili olduğu anlaşılabacaktır.

VI.2.23. SAHIP OLDUKLARI EĞİTİM DÜZEYLERİ HAKKINDA DENEKLERİN DÜŞÜNCELERİ

Öğrenci olmayan deneklerin yanıtladıkları bu soruya ilişkin bulgular, örgün olmayan eğitim sürecinin konumuz çerçevesindeki niteliğini ve halk kütüphanesi kullanımına etkisini ortaya çıkarmaya yardımcı olabilecektir. Bu soruya ilişkin, "Eğitimim yeterli, memnunum." ve "Eğitimimi yetersiz görüyorum." seçenekleri, denegin, eğitimi ile ilgili belli bir şey yapmama eğilimi taşıdığı; "Eğitimimi yükseltmek için

cabalıyorum." seçeneğinin ise denek adına belli bir uğraşı ve aktifliği ifade ettiği düşünülmektedir.

Denekler içinde en yüksek orana eğitim düzeyinin yetersiz olduğunu söyleyenler sahip iken, bunu, eğitiminden memnun olan denekler izlemektedir. Eğitimini yükseltmek için çaba harcayanların yalnızca %10.5 olması halk kütüphanesi kullanımı açısından belli bir olumsuzluğu ifade etmektedir. Nitekim, gerek hiç gitmeme ve gerekse tüm gitme sıklıkları bazında, eğitimini yükseltmek için çaba harcayan deneklerin, halk kütüphanesini, eğitimini yeterli ya da yetersiz gören deneklere göre daha fazla kullandıkları görülmektedir.

Öğrenci olmayan deneklerin kendilerini eğitmek için gerçekleştirdikleri etkinliklerin nitelikleri de, onların halk kütüphanesi kullanımlarını etkilemektedir. Buna göre, halk kütüphanesini en çok, kendini eğitmek için kitap, dergi vb. okuyan denekler kullanırken, bu konuda belli bir şey yapmayan deneklerin halk kütüphanesi kullanım oranları oldukça düşüktür.

Denekler, kendilerini eğitmek amacıyla en çok gerçekleştirdikleri etkinliğin, "TV izleme, radyo dinleme" olduğunu belirtmekte, çok büyük bölümü de bu konuda belli bir şey yapmadığını söylemektedir.

Yani, toplum kendini eğitmek için ya belli bir şey yapmamakta ya da halk kütüphanesi kullanımını genelde etkilemeyecek etkinliklerde bulunmakta bu da, onların halk kütüphanesi kullanımlarını azaltmaktadır. Ayrıca,

toplum yaşamında yaygın eğitim sürecinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Deneklerin, kendilerini eğitmede halk kütüphanesini bir araç olarak görmedikleri/göremedikleri söylenebilir.

VI.2.24. DENEK AİLE VE ÇEVRESİNDEKİLERİN EĞİTİM ETKİNLİKLERİ

Boş zaman etkinliklerinde olduğu gibi eğitim etkinliklerinde de denekler ile denek aile ve çevresi arasında büyük benzerlik görülmektedir. Aradaki tek farklılık, deneklerde ikinci sırada bulunan "Kitap, dergi, gazete vb. okuma" etkinliğinin aile ve çevre bazında üçüncü sıraya inmiş olmasıdır. Bu durum, deneklerin kendilerini eğitme çabasında, içinde buldukları yaşama tarzına (toplumsal grup normlarına) bağlı davrandıkları biçiminde yorumlanabilir.

Deneklerin, sahip oldukları yaşama tarzının eğitim ile bağlantılı olarak doğrudan halk kütüphanesi kullanımını içermemesi, buna karşın, bu konuda bir şey yapmama eğilim ve davranışlarının ağır basması halk kütüphanesi kullanımında eğitim ile ilgili yaşama tarzından kaynaklanan nedenlerin olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim, kendilerini eğitmek için belli bir şey yapmayan aile ve çevrelerde yaşayan deneklerin, halk kütüphanesini, bu konuda kitap, dergi, gazete vb. okuyan aile ve çevreye sahip deneklerden daha az kullanmaları

bunu göstermektedir.

VI.2.25. DENEKLER İLE AİLE VE ÇEVRESİNDEKİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİNİ KARŞILAMA BİÇİMLERİ

Gerek deneklerin ve gerekse denek aile ve çevresinin bilgi gereksinimlerini aynı biçimde karşılamaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Bu durum, bilgi gereksinimini karşılama biçiminin yaşama tarzından etkilenen bir olgu olduğu biçiminde yorumlanabilir.

Denekler ile aile ve çevresindekilerinin, bilgi gereksinimlerini karşılamada ilk sırayı, "O konuda bilgi sahibi olan kişilere sormak" almaktadır. Bu, toplumda bilgi edinme konusunda okuma ve araştırmaya değil, sormaya dayalı bir yaşama tarzının (kültürün) bulunduğunu göstermektedir. Sormaya dayalı bir kültürün (sözlü kültür de denebilir) varolduğu bir toplumda araştırma ve okumaya dayanan (yazılı kültür) bir kurum olan halk kütüphanesi kullanımının yüksek olması beklenemez. Nitekim, halk kütüphanesini, en çok, bilgi gereksinimlerini kitap, dergi, gazete vb. kaynaklardan (satın alma ve/veya ev kitaplığından yararlanma yoluyla) karşılayan deneklerin ve en az ise bilgi gereksinimlerini, o konuda bilgi sahibi olan kişilere sorarak karşılamaya çalışan deneklerin kullanması bunu kanıtlamaktadır:

O konuda bilgi sahibi olan kişilere sorarak bilgi

elde etme eğilim ve davranışının alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe azalma yönünde gösterdiği anlamlı farklılık için, içinde bulunulan sosyo-ekonomik koşulların bilgi edinme biçimini belirleme aracılığıyla da halk kütüphanesi kullanımını etkilediği yorumu yapılabilir.

VI.2.26. DENEKLERİN EĞİTİMLİ VE BİLGİLİ OLUP-OLMAMALARI
KONUSUNDA AİLE VE ÇEVRENİN TUTUMU

Aile ve çevrenin deneklerden eğitilmiş ve bilgili olma rolünü bekleyip-beklemediğini ve deneklerin, kendilerinden beklenen bu rol çerçevesinde halk kütüphanesi kullanıp-kullanmadıklarını belirlemeye yardımcı olacak bulgulara göre, aile ve çevrenin büyük çoğunluğunun böyle bir beklenti içinde olmadığı anlaşılmaktadır.

Aile ve çevrenin, eğitilmiş ve bilgili olup-olmaması konusunda deneğe hiç bir tepki göstermemesi ve/veya deneğin bu konuda bir fikrinin olmaması, toplumun, denekten eğitilmiş ve bilgili olma rolü beklemediğini; aile ve çevrenin bu konuda deneğe yönelik övgü ve saygısı ise böyle bir beklentinin varlığını ifade etmektedir. Halk kütüphanesi kullanımının eğitim ve bilgi ile ilişkisine yönelik daha önceki yorumlar da dikkate alındığında, kendisinden eğitilmiş ve bilgili olması beklenen deneğin, halk kütüphanesini, böyle bir

rolü oynaması beklenmeyen deneye göre daha çok kullanması umulur. Araştırma bulguları bu beklentinin doğruluğunu ortaya koymaktadır. Buna göre, eğitilmiş ve bilgili olduğu için aile ve çevresinden saygı gören denekler, halk kütüphanesini, bu konuda aile ve çevresinden herhangi bir tepki almayan deneklere göre daha fazla kullanmaktadır. Eğitilmiş ve bilgili olma rolü, belli oranda halk kütüphanesi kullanmayı da içerdiğinden, böyle bir rolün beklendiği denekler halk kütüphanesini daha çok kullanmaktadırlar.

Eğitilmiş ve bilgili olma rolünün en çok öğrenci ve memurlardan beklenmesi ve halk kütüphanesinin de en çok bu statüdeki denekler tarafından kullanılıyor olması yukarıdaki yorumları bir başka biçimiyle kanıtlamaktadır.

Deneklerden eğitilmiş ve bilgili olmalarına yönelik rol beklentisinin alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru azalması böyle bir rol beklentisinin de yaşama tarzından kaynaklandığı biçiminde yorumlanabilir. Buna göre, farklı yaşama tarzına sahip deneklerden eğitilmiş ve bilgili olma rolü konusundaki beklentinin düzeyi yaşama tarzına bağlı olarak farklı olacak, bu da deneklerin halk kütüphanesi kullanım düzeylerini farklılaştıracaktır. Kısaca, farklı yaşama tarzlarına sahip deneklerin halk kütüphanesi kullanımları farklı olacaktır.

VI.2.27. DENEKLERİN HALK KÜTÜPHANESİNİ KULLANMAMA/ AZ KULLANMA NEDENLERİ

Arastirmamızda buraya kadar, çeşitli bulgulara dayanarak halk kütüphanesi kullanımı-sosyo-ekonomik özellikler ve koşullar, statü, rol, yaşama tarzı (kültür), eğitim, bilgi ve boş zamanları değerlendirme alanları ilişkilerine yönelik olarak yaptığımız değerlendirmelerden sonra deneklerin halk kütüphanesi kullanmama/az kullanma nedenleri konusunda doğrudan veriler elde etmek amacıyla sorulan soruya alınan yanıtlara göre, deneklerin, halk kütüphanesini, yaşamlarında bu kuruma gereksinim duymadıkları için kullanmadıkları/az kullandıkları anlaşılmıştır. Bir başka deyişle, deneklerin sahip oldukları yaşama tarzında halk kütüphanesi kullanımı olgusu, en azından, yeterince yer almamaktadır. Halk kütüphanesi kullanmama/az kullanma nedenleri arasında ilk sırayı, "Halk kütüphanesine gitmemi gerektiren birşey olmuyor (ihtiyaç duymuyorum)." seçeneğinin alması yukarıdaki yorumu doğrulamaktadır. Denekler tarafından bu konuda ikinci ve üçüncü sırada gösterilen, "İhtiyaç duyduğum bilgi kaynaklarını arkadaşlarımdan, yakınlarımdan vb. sağlıyorum." ve "İhtiyaç duyduğum bilgi kaynaklarını satın alıyorum ya da ev kitaplığından yararlanıyorum." seçenekleri de yaşama tarzını yansıtan, bu kavram içinde değerlendirilebilecek ve ilk sırada yer alan nedene

belirli oranda açıklık getiren ifadelerdir. Bu durumda, deneklerin halk kütüphanesi kullanımındaki yetersizliğe yönelik ilk üç nedenin yaşama tarzı ile ilgili (yani sosyolojik nitelikli) olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, halk kütüphanesi kullanımındaki yetersizliğin (düşüklüğün) halk kütüphanelerinden kaynaklanan nedenleri de bulunmaktadır. Bunlar, halk kütüphanesine gitmenin (ulaşmanın) denekler için zor olması ve yine, deneklerin halk kütüphanesi ve hizmetleri hakkında fikir sahibi olmaması olarak belirtilmektedir. Bunlardan, denekler için halk kütüphanesine gitmenin (ulaşmanın) zor olması, halk kütüphanesi sayısının azlığını ve/veya halk kütüphanesinin bulunduğu yerin uygun (merkezi) olmamasını ifade ederken, halk kütüphaneleri ve hizmetleri hakkında fikir sahibi olunmaması, halk kütüphanelerinin halkla ilişkilerinin zayıf olduğunu, bir tanıtım sorunu yaşadıklarını göstermektedir. Nitekim, Ankara'daki halk kütüphanelerinin yapısal unsurlarına ilişkin yaptığımız değerlendirmelerde de bina yetersizliğine (halk kütüphanesi sayısının azlığına) dikkat çekilmişti.

Deneklerin, halk kütüphanesi ve verdiği hizmetlerden memnun olmadığı için gitmemeyi/az gitmeyi, halk kütüphanesi kullanma konusunda ilk 5 derecede (sırada) önemli görmemesi tutarlı ve anlamlı bir bulgu olarak yorumlanabilir. Çünkü, büyük çoğunluğunun hiç kullanmadığı, yine, büyük bölümünün çok az kullandığı ve

kullanan deneklerin de fazla birşey beklemeden (ödev yapmak-ders çalışmak amacıyla) kullandığı ve halk kütüphanesi konusunda yeterli/doğru bir bilincin bulunmadığı toplumda, deneklerin, halk kütüphanelerinin iç yapıları (yapısal unsurları) hakkında düşünce ileri sürmeleri, bunları yetersiz kullanım nedeni olarak belirtmeleri beklenemez. Halk kütüphanesine gitmeyen bir kişinin, onun hakkında düşünce öne sürmemesi doğaldır. Ancak, bu nedenle de, deneklerin, halk kütüphanelerinin yapısal unsurlarını, kullanmama/az kullanma nedeni olarak belirtmemeleri halk kütüphanelerinin bu unsurlar açısından sorunsuz/eksiksiz oldukları anlamına gelmemektedir.

Kısaca, deneklerin halk kütüphanesi kullanmama/az kullanmalarında sosyo-ekonomik nitelikli etkenlerin ağırlık taşıdığı; halk kütüphanesi yapısal unsur ve hizmetlerinin de modelin (sistemin) bir parçası olma anlamında dikkate alınması gerektiği söylenebilir.

Toplumda, halk kütüphanesinin kullanılmamasında/az kullanılmasında, deneklerin başka kütüphane türlerinden yararlanmalarının anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Bu bulgu, aynı zamanda, toplumda genelde bir kütüphane kullanma alışkanlığı ve bilincinin bulunmadığı biçiminde yorumlanabilir.

Halk kütüphanelerinin hizmet saatlerine yönelik önemli oranda bir olumsuz eleştirinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Deneklerin halk kütüphanesi kullanmama/az kullanma

nedenlerini sosyo-ekonomik bölgeler bazında incelediğimizde, halk kütüphanesine gereksinim duymadığı için gitmeyen/az giden deneklerin oranının alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe azaldığını görmekteyiz. Bu durum, farklı sosyo-ekonomik koşulların belirlediği yaşama tarzlarının, halk kütüphanesi kullanımını farklı oranlarda içerdiği biçiminde yorumlanabilir.

Gereksinim duyduğu bilgi kaynaklarını arkadaşlarından, yakınlarından vb. sağladığı ya da satın aldığı/ev kitaplığından yararlandığı için halk kütüphanesini kullanmayan/az kullanan deneklerin oranı alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe yükselmektedir. Bu durumun, özellikle ekonomik olanakların alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe artmasından kaynaklandığı söylenebilir.

4. ve 5. sırada yer alan halk kütüphanesi kullanımına (kullanmama/az kullanma) ilişkin nedenlerin oranlarının alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe azaldığı görülmektedir. Bu, halk kütüphanesine gitmenin (ulaşmanın), dolayısıyla, halk kütüphanesi sayısının ve halk kütüphanesi bilincinin alt sosyo-ekonomik bölgeden üst sosyo-ekonomik bölgeye doğru gidildikçe yükseldiğini göstermektedir.

VII.BÖLÖM

SONUÇ VE ÖNERİLER

VII.1. SONUC

Bilinçli ve sağlıklı bir toplumun yaratılmasıyla gerçekleştirilecek toplumsal kalkınmada, halk kütüphanelerinin, sahip oldukları işlevleri yerine getirmeleri, onların, toplum tarafından yeterince kullanılmalarına bağlıdır. Bu durumda, halk kütüphanelerinin toplum tarafından neden yeterince kullanılmadığı, kullanımı engelleyen/etkileyen etkenlerin neler olduğu karşımıza bir sorun olarak çıkmaktadır. Halk kütüphanesinin toplumsal bir kurum niteliğine sahip olması, kendisiyle ilgili sorunların da aynı (toplumsal) çerçevede ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Sözü edilen bu sorunun belirli bir coğrafik alanda (Ankara) irdelenmesi amacıyla, temel problemini; "Ankara'da, kişiler (toplum) halk kütüphanelerini neden kullanmamaktadır/az kullanmaktadır?" biçiminde ifade edebileceğimiz bu araştırma gerçekleştirilmiştir.

Temel probleme bağlı olarak araştırmanın temel hipotezi de; "Ankara'da, kişiler (toplum), sosyo-ekonomik etkenlere bağlı olarak halk kütüphanesini kullanmamaktadır/az kullanmaktadırlar." biçiminde belirlenmiştir.

Hipotezimizde sözü edilen etkenlerin halk kütüphanesi kullanımına ilişkin etkilerinin ortaya konması ya da aralarındaki ilişkilerin nedensel temelde açıklanabilmesi tüm bu etkenleri birbirleri ile karşılıklı bağlantıları içinde ele alan sosyolojik bir model ile olanaklı olacaktır. Çalışmada geliştirilen bu nitelikteki model çerçevesinde sınanan hipotez kanıtlanmıştır.

Yaptığımız araştırmadan elde edilen ve Ankara bazında genellediğimiz sonuçları, öncelikle modeldeki sürece koşut olarak şöyle sıralayabiliriz:

1.Cinsiyet ve gelir düzeyi dışında, kişilerin yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, meslek ve coğrafik köken olarak belirlediğimiz sosyo-ekonomik özellikleri ile halk kütüphanesi kullanımı arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Halk kütüphanesi ile arasında en güçlü ilişkinin bulunduğu sosyo-ekonomik özellik, "eğitim" ve en zayıf ilişkinin bulunduğu sosyo-ekonomik özellik ise, "cinsiyet"dir.

1.1.Halk kütüphanesi en çok gençler ve çocuklar tarafından kullanılmaktadır. Yetişkinlikten (25 yaş) itibaren yaş yükseldikçe halk kütüphanesi kullanım düzeyi düşmekte, kullanım amaçları değişmektedir. Kısaca, halk kütüphanesi kullanımı bir gençlik davranışı niteliği taşımaktadır.

Halk kütüphanelerini en çok gençlerin ve

çocukların kullanması, onların çok büyük bir bölümünün örgün eğitim ile iç-içe olmalarından ve okul çağında bulunmalarından kaynaklanmaktadır. Yaşlıların eğitim düzeylerinin genelde düşük oluşu, onların, halk kütüphanesi kullanımlarını azaltmaktadır.

1.2.Halk kütüphanelerini, erkeklerin daha fazla kullanmalarına karşın, bu konuda cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

1.3.Halk kütüphaneleri büyük çoğunlukla bekarlar tarafından kullanılmaktadır. Bekar bireylerin genelde çocukluk ve gençlik çağında bulunmaları ve bu çağların da örgün eğitim dönemi olması, onların, halk kütüphanesini en çok kullanan medeni grup olmalarına neden olmaktadır.

Bekarlar ile diğer medeni grup bireyleri arasında halk kütüphanesi kullanım amaçları açısından farklılık bulunmaktadır. Bekarlar, halk kütüphanesini öncelikle ödev yapmak-ders çalışmak amacıyla kullanırlarken, diğer medeni grup bireyleri için öncelikli amaç kitap ve dergileri gözden geçirmek olmaktadır.

1.4.Halk kütüphaneleri genellikle ortaöğretim ve üniversite öğrencileriyle, işsiz lise mezunları tarafından kullanılmaktadır. Eğitim düzeyi ile halk kütüphanesi kullanımı arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim; yas,

medeni durum ve meslek unsurları ile halk kütüphanesi kullanımı arasındaki ilişkileri de etkileyen bir sosyo-ekonomik özelliktir.

Anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe kişilerin halk kütüphanesi kullanımları artmaktadır. Anne ve babanın eğitim düzeyi, onların, çocuklarının eğitim ve onun bir parçası olarak gördükleri halk kütüphanesi kullanımlarına yönelik duyarlılıklarını etkilemektedir.

1.5.Halk kütüphanesi kullanımı ile eğitimden sonra en yüksek ilişkiye sahip sosyo-ekonomik özellik meslektir. Halk kütüphanelerini çok büyük çoğunlukla bir meslek grubu olarak değerlendirilen öğrenciler kullanmaktadır.

Sahip olunan mesleğin belli bir eğitim sürecini gerektiren ve bilgi/okuma olgularıyla ilgili nitelikte olması, kişilerin halk kütüphanesi kullanımlarını olumlu yönde etkilemektedir.

Halk kütüphanelerini, öğrenciler ödev yapmak-ders çalışmak amacıyla kullanırken, diğer mesleklere sahip bireyler genellikle kitap, dergi, gazete okumak/gözden geçirmek amacıyla kullanmaktadırlar.

Kişilerin, işlerindeki günlük çalışma süreleri, onların halk kütüphanesi

kullanımlarını anlamlı bir biçimde etkilemezken, işin birtakım bilgi kaynaklarını sürekli okumayı gerektiren nitelikte olması halk kütüphanesi kullanımını artırmaktadır. Sürekli okumayı gerektiren mesleklere sahip bireylerin, bu mesleği belli bir eğitim sürecinden sonra kazanabilmiş olmaları, eğitim etkeninin meslek-halk kütüphanesi kullanım ilişkisine yansıyan boyutunu ortaya koymaktadır.

1.6.Coğrafik köken ile halk kütüphanesi kullanımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Çocukluk ve gençliğin geçirildiği yer (köy-kasaba-ilçe-il), kişilerin halk kütüphanesi kullanımlarını etkilerken, yetişkinliğin geçirildiği yerin bu konuda anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Çocukluk ve gençliğin geçirildiği yer olarak köyden "il"e doğru gidildikçe kişilerin halk kütüphanesi kullanımları artmaktadır.

Ailenin köy ya da şehir kökenli oluşu, kişilerin halk kütüphanesi kullanımlarını etkilemekte, şehir kökenli bireyler, halk kütüphanesini daha fazla kullanmaktadırlar.

Ailenin geldiği coğrafik bölge ile kişilerin halk kütüphanesi kullanımları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

1.7.Gelir düzeyi, kişilerin halk kütüphanesi

kullanımlarını anlamlı bir biçimde etkilememektedir. Halk kütüphanesini en az alt gelir düzeyindeki bireyler kullanmaktadır. Gelir düzeyi, kişilerin halk kütüphanesi kullanım amaçlarına belli oranda etkide bulunmakta, gelir düzeyi yükseldikçe, halk kütüphanesinden ödev yapmak-ders çalışmak amaçlı yararlanma azalmaktadır.

Buraya kadar sıralanan sonuçlara dayanarak, sosyo-ekonomik özelliklerine göre halk kütüphanesini sık kullanan kullanıcı profilini şöyle çıkarabiliriz: "15-24 yaş arası, erkek, bekar, öğrenci, şehir kökenli, orta-üst gelir düzeyine sahip." Aynı çerçevede, halk kütüphanesini hiç kullanmayanlar profili ise şöyledir: "35 yaş üzeri, kadın/erkek, evli, okuryazar olmayan (eğitim düzeyi düşük), esnaf, köy kökenli ve alt gelir düzeyine sahip."

2. İçinde yaşanan sosyo-ekonomik koşullar (bölge) gerek doğrudan ve gerekse halk kütüphanesi ile bağlantılı etkenler aracılığıyla, kişilerin halk kütüphanesi kullanımlarını etkilemekte, olumsuz sosyo-ekonomik koşullardan olumlu sosyo-ekonomik koşullara doğru gidildikçe halk kütüphanesi kullanımı artmaktadır. Sahip olunan sosyo-ekonomik koşulların, özellikle, kişilerin eğitim, bilgi ve boş zamanlarını değerlendirme alanlarına ilişkin

tutum ve davranışlarını, statü ve rollerini, ailelerin eğitim konusundaki duyarlılıklarını ve genelde yaşama tarzlarını belirlediği, tüm bunların ise halk kütüphanesi kullanımını etkileyen olgular olduğu söylenebilir. Ayrıca, farklı sosyo-ekonomik koşullarda yaşamak, kişilerin, halk kütüphanesi kullanmama/az kullanma nedenlerini de farklılaştırmaktadır.

3. Kişilerin, sahip oldukları yaşama tarzları (kültür) halk kütüphanesi kullanımlarını etkilemektedir. Özellikle aile ve çevre yaşantılarından oluşan yaşama tarzı (kültür); eğitim, bilgi, olumlu boş zaman değerlendirme etkinlikleri ve okuma olgularıyla, bu olgulara ilişkin duyarlılıkları içerdiği oranda halk kütüphanesi kullanımı artmaktadır. Buna karşın, Ankara'da, toplumun yaşama tarzında, genelde, halk kütüphanesi kullanımı yer almamaktadır. Farklı yaşama tarzına sahip kişilerin halk kütüphanesi kullanımları da farklı olmaktadır.
4. Halk kütüphanesi kullanımı, toplumda belirli statülerdeki kişilerden oynamaları beklenen rol niteliği göstermektedir. Bu statüler, sırasıyla, genç-çocuk, bekar, eğitilmiş, öğrenci ve şehir kökenli olmaktadır. Halk kütüphanesi en çok ve bu rol beklentisine uygun olarak bu statüdeki kişiler tarafından kullanılmaktadır. Bir başka deyişle, toplumun, halk kütüphanesi kullanma konusunda

kişilerden statülerine göre beklediği rol ile bunun gerçekleşme biçimi benzerlik göstermektedir. Kısaca, halk kütüphanesi kullanımı, kişilerin sahip oldukları statü ve rol kavramları çerçevesinde gerçekleşen bir etkinlik (davranış) özelliği taşımaktadır.

5. Kişilerin eğitim, bilgi ve boş zamanları

değerlendirme etkinlik alanlarındaki tutum ve davranışları ile halk kütüphanesi kullanımları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Kendini eğitmek ve bilgili olmak için çaba harcamak ve bilgiye, okumaya dayalı toplumsal etkinliklerde bulunmak halk kütüphanesi kullanımını artırmaktadır. Ancak, buna karşın, kişiler halk kütüphanelerini eğitim, bilgi ve boş zamanlarını değerlendirme etkinlik alanlarının bir parçası olarak görmemekte ve kullanmamaktadır. Bir başka deyişle, kişiler sözü edilen alanlardaki etkinlikleri gerçekleştirmede halk kütüphanesine gereksinim duymamaktadır.

6. Toplumda genelde eksik ve/veya yanlış bir halk

kütüphanesi bilinci bulunmakta ve bu halk kütüphanesi kullanımını olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü, toplum sahip olduğu bu eksik/yanlış bilinç doğrultusunda davranmaktadır. Buna göre, toplum, halk kütüphanelerini öğrencilerin ödev yapmak-ders çalışmak için gittikleri ve yine gençlere-çocuklara hitap eden kurumlar olarak

görmektedir. Toplumda varolan eksik/yanlış halk kütüphanesi bilinci ile bunun sonucunda ortaya çıkan yetersiz kullanım bir kısır döngü niteliği göstermektedir. Yanlış halk kütüphanesi bilinci yetersiz kullanıma, yerleşen yetersiz kullanım ise eksik/yanlış halk kütüphanesi bilincinin oluşmasına ve/veya varolan bu bilincin sürmesine neden olmaktadır. Yaşanılan sosyo-ekonomik koşullar da kişilerin halk kütüphanesi bilinçlerini etkilemektedir.

7. Ankara'da, halk kütüphaneleri yeterince ve gerçek amaçları doğrultusunda kullanılmamaktadır. Halk kütüphaneleri genelde ödev yapmak-ders çalışmak amacıyla kullanılmaktadır. Kullanıcıların çok büyük bölümünü "az kullanan kullanıcılar" oluşturmaktadır.

Toplum, halk kütüphanesi kullanımını önemli görmemekte, bir başka deyişle, önemini kavrayamamaktadır. Bu nedenle de halk kütüphanesi kullananlara değer ve destek vermemektedir.

Toplumun büyük bölümü yaşamında halk kütüphanesine hiç gitmemiştir. Halk kütüphanesine üye olanlar çok küçük bir azınlıktır.

8. Halk kütüphanesi kullanımının, alışkanlığa dönüşmesinde en anlamlı katkı (rol) ailenin yöneltme ve desteğidir. Bu konuda, öğretmenin yöneltme ve desteği okul süresi ve amaçlarıyla sınırlı kalmaktadır. Bir başka deyişle, toplumda halk

kütüphanesi kullanımının düşüklüğünde öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar da bulunmaktadır.

Öğretmenlerden kaynaklanan sorun, aynı zamanda, eğitimden kaynaklanan sorun anlamına gelmektedir. Toplumda, çocuğunu halk kütüphanesi kullanmaya yönelten ve onu bu konuda destekleyen aile oranı çok düşüktür.

9. Ailelerde halk kütüphanesi kullanan anne-baba çok azdır. Bu, kişilerin halk kütüphanesi kullanımlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bir başka deyişle, kişilerde halk kütüphanesi kullanma alışkanlığı yaratıp, geliştirecek aile ortamı genelde yoktur.

10. Evlerinde kitaplık olması kişilerin halk kütüphanesi kullanımlarını artıran ve halk kütüphanesi kullanma amacını ödev yapma-ders çalışma ekseninden belli oranda uzaklaştıran bir olgudur.

11. Kişiler, yaşadıkları çevrede toplumun, halk kütüphanelerini ya hiç kullanmadığını ya da çok az kullandığını düşünmekte, bu algılayış biçimi (ve gerçek), onların halk kütüphanesi kullanımlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Yani, kişilerin halk kütüphanesi kullanım düzey ve amaçları, çevrenin halk kütüphanesi kullanım düzey ve amaçlarıyla bağlantılı ve benzerdir.

12. Aile ve çevrenin, halk kütüphanesi kullanımı konusundaki duyarlılığı ve tutumu kişilerin halk

kütüphanesi kullanımlarını etkilemekte, destekleyici tutum artırmakta, duyarsızlık ise azaltmaktadır. Farklı sosyo-ekonomik koşullar ailelerin bu konudaki tutumlarını da farklılaştırmaktadır.

13. Toplumun büyük bölümü boş zamanlarını üretken olmayan etkinliklerle değerlendirmekte, boş zamanları değerlendirme etkinliklerinin niteliği halk kütüphanesi kullanımını etkilemektedir. Toplum boş zamanlarını değerlendirmede halk kütüphanesine gereksinim duymamakta, halk kütüphanelerinin bu konudaki işlevlerinin farkında görünmemektedir.

Kişilerin boş zamanları değerlendirme biçimleri, içinde yaşadıkları toplumun boş zamanları değerlendirme biçimleri ile benzerlik göstermektedir.

Boş zamana sahip olmamak ve boş zamanlarında belli birşey yapmamak, kişilerin halk kütüphanesi kullanımını azaltmaktadır.

14. Eğitimin yaşamboyu bir süreç olduğunun farkında olmayan toplumun eğitim kavramından anladığı örgün eğitimidir. Örgün eğitim dışında kalan bireyler kendi eğitimleri için önemli sayılabilecek ve bilinçli bir çaba harcamamaktadırlar. Toplum, sahip olduğu bu eğitim anlayışı nedeniyle de halk kütüphanesi kullanımını yalnız örgün eğitimin bir parçası olarak görmekte, örgün eğitim ile ilişkileri biten (kesilen) bireylerin halk kütüphanesi kullanımları

sona ermektedir.

Örgün eğitim içinde yer almak ya da dışında bulunmak, kişilerin halk kütüphanesi kullanım düzey ve amaçlarını etkilemektedir. Örgün eğitim dışında olup da, kendi eğitimi için çaba harcamak kişilerin halk kütüphanesi kullanımlarını artırmaktadır.

15. Toplum, bilgiye çok fazla gereksinim duymamaktadır. Toplumda, genelde sormaya dayanan (sözlü) bir bilgi edinme kültürü bulunmaktadır. Bu durum, halk kütüphanesi kullanımını olumsuz yönde etkilemektedir. Toplum, okumaya ve araştırmaya dayalı bilgi edinme alışkanlığına (kültürüne) sahip olmadığı için, bu olgulardan beslenen halk kütüphanelerini kullanmamakta ya da az kullanmaktadır. Toplum, halk kütüphanelerini bilgi gereksinimlerini karşılayabileceği yerler olarak görmemekte ve kullanmamaktadır. Kişilerin, bilgi gereksinimlerini karşılama biçimleri , onların, halk kütüphanesi kullanımlarını etkilemektedir. Kişiler ile aile ve çevrelerinin, bilgi gereksinimlerini karşılama biçimleri birbirine benzemektedir.

16. Aile ve çevre, kişileri eğitilmiş ve bilgili olma konusunda yeterince desteklememekte, bu konuda duyarlı davranmamaktadır. Bunun, halk kütüphanesi kullanımına olumsuz etkisi olmaktadır.

17. Toplum, genel olarak halk kütüphanesine gereksinim duymamaktadır. Bir başka deyişle, halk

kütüphanelerinin kullanılmamaları/az kullanılmalarındaki temel neden, kişilerin, yaşamlarında bu kuruma gereksinim duymamalarıdır. Bu durum, halk kütüphanelerinin toplumsal ilgi ve destekten yoksun kalmaları sonucunu doğurmakta, yeterli ilgi ve desteğin olmayışı ise, halk kütüphanelerinin gelişimini olumsuz bir biçimde etkilemektedir.

18. Toplumda, okuma alışkanlığı düzeyi genelde düşüktür ve kişilerin okuma alışkanlığı düzeyleri, içinde buldukları sosyo-ekonomik koşullara bağlı olarak değişmektedir. Okuma gençlere özgü bir etkinlik (davranış) niteliğindedir. Aile ve çevrenin tutumu, kişilerin okuma alışkanlıklarını etkilemekte, bu konuda destekleyici tutum artırmakta, duyarsızlık ise azaltmaktadır.

Okuma alışkanlığı ile kişinin eğitim düzeyi arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmakta, kişinin eğitim düzeyi yükseldikçe, okuma alışkanlığı düzeyi de yükselmektedir.

Yukarıda sözü edilen ilişkiye benzer bir ilişki okuma alışkanlığı ile halk kütüphanesi kullanımı arasında görülmekte, kişinin okuma alışkanlığı düzeyi yükseldikçe, halk kütüphanesi kullanımı da artmaktadır. Okuma alışkanlığı ile halk kütüphanesi kullanımı arasındaki bu ilişki nedeniyle de aile ve çevrenin okuma konusundaki tutumu, kişinin halk

kütüphanesi kullanımını etkilemektedir.

19. Toplumsal açıdan etkin (sosyal bir kişiliğe ve/veya yaşama tarzına sahip) kişiler halk kütüphanesini daha fazla kullanmaktadırlar.
21. Toplumda, halk kütüphanesi kullanımının düşüklüğünde halk kütüphanelerinin yapısal unsurlar ve verdikleri hizmetlerin niteliği de rol oynamaktadır. Yapısal unsurlar itibariyle standartlardan uzak oluşları ve yetersiz hizmet düzeyleri halk kütüphanesi kullanım sorununun bir parçası niteliğindedir. Özellikle, kütüphane sayısının azlığı ve halkla ilişkilerinin zayıflığı dikkati çekmektedir. Bunun yanısıra, dermenin nicelik ve nitelik açısından yetersiz olması, binaların kütüphane binası olarak yapılmayışları ve verilen halk kütüphanesi hizmetinin dar ve geleneksel çerçevede kalması halk kütüphanesi kullanımında kütüphanelerden kaynaklanan temel sorunlardır.

Araştırma ile elde edilen sonuçlar, bizi, halk kütüphanesi kullanım olgusunun, sosyo-ekonomik nitelikli etkenlerin karşılıklı/karmasık ilişkilerinden oluşan sosyolojik bir süreç olduğu biçiminde ifade edilebilecek genel bir sonuca ulaştırmaktadır. Halk kütüphanesi yapısal unsurları ve hizmetleri bu sürecin belirli bir noktasında ortaya çıkan (devreye giren) parçası niteliğindedir.

Ancak, toplumsal olay ve olguların incelenmesinde

önemli güçlüklerin olduğu da kabul edilmelidir. Bu güçlükler, toplumsal olguların çok boyutlu ve karmaşık yapısından kaynaklanmaktadır. Bu çok boyutlu ve karmaşık yapı, toplumsal nitelikte bir olgu olan halk kütüphanesi kullanımının irdelenmesinde, ele alınan çeşitli değişkenlerin (sosyo-ekonomik özellik ve etkenlerin), bu olguya (halk kütüphanesi kullanımına) ilişkin doğrudan etkilerini ortaya koymayı güçleştirmektedir. Karmaşık bir toplumsal olaylar/iliskiler sürecinden geçerek gerçekleşen halk kütüphanesi kullanma davranışında (olgusunda), bu çalışmada ele alınmış değişkenlerin dışında başka bazı etkenlerin de etkisi söz konusu olabilir. Ancak, buna karşın, geliştirmiş olduğumuz sosyolojik model ile, halk kütüphanesi kullanımı olgusunun sosyolojik bir süreç olması anlamında temel yapısının ortaya konmuş olduğu söylenebilir. Bu temel yapının başka değişkenler bazında incelenmesi olanaklıdır.

Gerek çalışmamız boyunca ve gerekse geliştirilen sosyolojik model çerçevesinde halk kütüphanesi kullanımına yönelik olarak dikkati en çok çeken unsurlardan ikisi eğitim ve kültür (yaşama tarzı) olmuştur. Bu durum, bir toplumun eğitim ve kültür yapısının irdelenmesinin halk kütüphanesi kullanımına yönelik araştırmalara ışık tutacağı anlamına gelmektedir. Genel olarak söylemek gerekirse, Türk eğitim sisteminin büyük ölçüde tek kitap ve ezberciliğe

dayalı yapısı ve toplumun eğitiminin fiilen yalnızca bu nitelikteki örgün eğitim ile sınırlanmış olması ve yine toplumun kültür yapısının (yaşama tarzının) halk kütüphanesi (genel olarak kütüphane) kullanımını içermemesi, halk kütüphanelerinin kullanılmamalarının/az kullanılmalarının eğitim ve kültürden kaynaklanan "çerçeve" nedenleridir.

Sonuç olarak, kendisi sosyolojik bir süreç niteliği gösteren halk kütüphanesi kullanım olgusu, aynı zamanda, daha geniş ve üst sosyolojik süreçlerin parçası olmaktadır.

VII.2. ÖNERİLER

Yaptığımız araştırmada elde edilen sonuçlar çerçevesinde şu önerileri sunabiliriz:

- 1.Halk kütüphanesi kullanımı ve bağlantılı konularda yapılacak araştırmalar, halk kütüphanesi kullanımı olgusunun sosyo-ekonomik etkenlere dayalı sosyolojik bir sürecin sonucu olduğu (yani bir sosyolojik model) temelinde gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır. Bir başka deyişle, bu konudaki araştırmalar sosyolojik bir kurama dayandırılmalıdır. Gerek diğer kütüphane türleri ve gerekse halk kütüphanelerine yönelik olarak yapılacak araştırmalarda baz alınan "5 unsur" yaklaşımının, sorunu tüm boyutlarıyla ortaya koyamayacağı kabul edilmelidir. Bizim bu

çalışmada geliştirdiğimiz model araştırmanın temel önerisidir.

2.Halk kütüphaneleri, hizmet verdikleri toplumu ve kendilerini tanımadan/kavramadan, kullanımlarını arttırmalarının bilimsel olarak olanaksızlığı; buna karşın, bunu gerçekleştirme zorunlulukları ve sorumlulukları nedeni ve amacıyla, belirli zaman aralıkları dahilinde "kullanım araştırmaları" yapmalıdırlar.

3.Ankara'daki halk kütüphaneleri, hiç kullanılmama/az kullanılma biçiminde ifade edilebilecek kullanım sorununun çözümüne yönelik bir strateji (model) oluşturmalarıdır. Bu stratejinin başlıca aşamaları şunlar olmalıdır:

3.1.Sorunu hem aktif (şu an kullanan ancak az kullanan) ve hem de potansiyel (şu an kullanmayan ancak kullanabilecek) kullanıcıları kapsamı nedeniyle her iki kullanıcı grubunu da istatistiksel olarak temsil eden bir örneklem seçilmelidir.

3.2.Uygun veri toplama teknikleriyle (anket, görüşme, gözlem) kullanıcıların temel sosyo-ekonomik özellikleri belirlenmelidir.

3.3.Aktif kullanıcıların halk kütüphanesi kullanım düzeyleri ve amaçları; potansiyel kullanıcıların ise kütüphane ve halk kütüphanesi kullanma geçmişleri ile halk kütüphanesine ilişkin

düşünce ve yaklaşımları (bilinçleri)
belirlenmelidir.

3.4. Bu iki belirlemeden (temel sosyo-ekonomik özellikler ve kullanım amaç-sıklık/geçmiş-bilinç) sonra kullanıcıların sosyo-ekonomik özellikleri ile halk kütüphanesi kullanım durumları arasındaki ilişkiler ortaya konmalıdır.

3.5. Halk kütüphanesi kullanımına ilişkin sorun ayrıntısıyla belirlenmelidir.

3.6. Her iki kullanıcı grubu için ayrıntılarıyla ortaya konan soruna, yani, halk kütüphanesi kullanımını artırmaya (aktif kullanıcılar için) ve sağlayıp artırmaya (potansiyel kullanıcılar için) yönelik çözüm stratejileri oluşturulmalıdır. Geliştirilecek stratejilerin iki boyutu bulunmalıdır. Bunlardan ilki, aktif kullanıcılar için, "Varolan kullanım düzey ve amaçlarını korumak" ve potansiyel kullanıcılar için ise, "Halk kütüphanesi kullanımını başlatmak" olmalıdır. Araştırmamız sonuçlarına göre somut olarak söylemek gerekirse, aktif kullanıcılar olarak ortaya çıkan çocuk-genç, bekar, erkek-kadın, şehir kökenli ve üst-orta gelir düzeyine sahip öğrencilerin yılda 1-5 kez ve ödev yapmak-ders çalışmak amaçlı kullanımlarını kaybetmemek; potansiyel kullanıcı

olarak ortaya çıkan öğrencilik dışındaki meslek grubu üyesi, 35 yaş ve üzeri, eğitim düzeyi düşük, kadın, köy kökenli ve alt gelir düzeyine sahip bireylerin halk kütüphanesi ile tanışmalarını sağlamak. Özellikle, halk kütüphanesini hiç kullanmayanlar için bu aşamada yapılması gerekenler genel olarak;

a) Bu kullanıcı grubuna halk kütüphanesinin varlığını ve ne olduğunu duyurmak

(tanıştırmak).

b) Halk kütüphanelerine ilişkin olarak

bilinçlendirmek ya da eksik/yanlış

bilinçlerini tamamlamak/düzeltilmek (önemini kavratmak).

c) Halk kütüphanesini yaşamına sokmak

(kullandırmak/yaşatmak).

Sözü edilen bu işler güçlü bir halkla ilişkiler programıyla gerçekleştirilmelidir (Fındık

1985). Güçlü bir halkla ilişkiler için ise,

öncelikle, halk kütüphanesinin yapısal unsurlar itibarıyla standartlara uygun duruma

getirilmesi zorunlu görünmektedir. Ankara için,

halk kütüphanesi sayısının artırılması

gerekmektedir. Halkla ilişkiler ve yukarıdaki

işlerin başarılabilmesi için Ankara'daki yerel

ve genel iletişim araçları mutlaka

kullanılmalıdır. Yüksek tirajlı gazetelerin

Ankara sayfaları, hızla çoğalan yerel-özel

çoğalan yerel-özel radyolar, Ankara'ya yönelik yayın yapan televizyon kanalları ve kütüphanenin bastıracağı nitelikli broşür ve ilanlar bu konuda yardımcı olabilecektir.

Stratejinin ikinci boyutu ise, aktif kullanıcılar için korunan ve potansiyel kullanıcılar için de sağlanan kullanım düzeylerinin yükseltilmesi ve kullanım amaçlarının çoğaltılmasıdır. Yani, "çok amaçlı üst kullanım düzeyi"nin gerçekleştirilmesidir.

Kuskusuz, temel stratejinin en önemli adımını oluşturan bu aşamada, halk kütüphanesinin, sözü edilen çok amaçlı üst kullanım düzeyinin yakalanmasında yapması gerekenler şöyle sıralanabilir:

- a)Kullanıcıların eğitim, bilgi ve boş zamanları değerlendirme etkinlik alanlarının niteliğini değiştirmek/geliştirmek (yani, yaşama tarzlarının bu alanlarına müdahale etmek).
- b)Verilmekte olan halk kütüphanesi hizmetlerini daha çok kullanırmak.
- c)Yeni hizmetler üretmek ve bu hizmetleri kullanırmak.
- d)Öretilen bu yeni hizmetleri daha çok kullanırmak.

Sıralanan bu işlevler birbiriyle karşılıklı ilişkilere sahip alt sistem (ya da döngü)

niteliği göstermektedir. Buna göre, yaşama tarzları değişen kullanıcılar verilen ve yeni üretilen hizmetleri daha çok kullanılacak, bu hizmetleri kullanan kullanıcılarının yaşama tarzları halk kütüphanesi kullanımına yönelik olarak yavaş yavaş değişime uğrayacaktır.

Bu döngünün ilk aşaması olan, kişilerin eğitim, bilgi ve boş zamanları değerlendirme etkinlik alanları (yaşama tarzını) değiştirme/geliştirme için halk kütüphanesi önemli bir rol üstlenmek zorundadır. Halk kütüphanesi kullanımını artırmanın temel kaynağı olan bu rol için Milli Eğitim Müdürlükleri, Halk Eğitim Merkezleri, belediyeler, muhtarlıklar, gönüllü kişi ve kuruluşlarla gerçekleştirilecek işbirliği ve özellikle yaygın eğitime yönelik etkinliklerde bulunmalıdır. Gerek eğitim, bilgi ve boş zamanları değerlendirme alanlarına ve gerekse halk kütüphanesi kullanımını artırmaya yönelik doğrudan/önemli etkisi nedeniyle okuma-yazma kursları ve okuma alışkanlığı programları bu konuda ilk adımı oluşturabilir. Araştırmamızda elde edilen, toplumun, eğitim kavramından örgün eğitimi anladığı; halk kütüphanesini de örgün eğitimin bir parçası olarak anlaması ve sonuçta , örgün eğitim ile ilişkisi bittiğinde halk

kütüphanesi kullanımının bitmesi gerçeği göz önüne alınırsa, halk kütüphanelerinin, kişilere, eğitimin ve halk kütüphanesi kullanımının yaşamboyu süren olgular olduğu anlayışını kazandırma amacıyla "yaygın eğitim" çerçevesindeki etkinliklere yönelmesi büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde yaygın eğitimin işlevsel kılınamamış olması, halk kütüphanelerinin bu konudaki sorumluluklarını artırmaktadır.

Ayrıca, kişilerin boş zamanlarını değerlendirme etkinlik alanlarını değiştirmek /geliştirmek için de hizmet verilen yörenin ekonomik, kültürel yaşamı ve toplumun gündemi titizlikle değerlendirilerek uygun etkinlikler gerçekleştirilmelidir. Yabancı dil, bilgisayar, üniversiteye hazırlık, daktilo, muhasebe, elektrik, dikiş, çeşitli el becerileri kursları, kültür festivalleri, film, tiyatro gösterimleri, spor turnuvaları, popüler sanatçı konserleri, yerel grupların kültürel etkinliklerini destekleme gibi etkinlikler bu çerçevede yapılacakların bir bölümüdür. Ancak, düzenlenecek etkinliklerin sürekli, düzenli ve toplumun gündemindeki konulara ilişkin olması çok önemlidir.

Araştırmada, yaşama tarzının özellikle

aile(anne-baba) yaşantıları tarafından belirlendiği ortaya çıkmıştır. Bu sonuç çerçevesinde düşünüldüğünde, kullanıcıların anne ve babalarının kütüphaneye çekilmesi için çaba harcanmalıdır. Bu, kullanıcıları halk kütüphanesi kullanımı konusunda yönlendiren ve destekleyen bir ortam yaratılmasına katkıda bulunacaktır. Anne ve babaların halk kütüphanesine çekilmesinde çocuk bakımı ve yetiştirilmesi ile ilgili etkinliklerle, doğrudan tanışma davetleri düzenlenebilir. Ankara'daki halk kütüphanelerine ilişkin gözlemlerimize dayanarak, hizmetler açısından görülen bazı eksikliklere sonuçlar bölümünde dikkat çekilmiştir. Ödünç verme hizmetinin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması, üye sayısının arttırılması, danışma hizmetinin sınırlarının genişletilmesi öncelikle gerçekleştirilmelidir.

Yapılacak kullanım araştırmaları, gözlemler ve görüşmelerle, kullanıcılara yönelik gerçekten gereksinim duyulan yeni hizmet türü belirlenmeli ve bu hizmetlerin alt yapıları sağlanarak devreye sokulmalıdır. Ancak, bu hizmetlerin bürokratik değil işlevsel nitelikte olması önem taşımaktadır.

7. Her halk kütüphanesinin hizmet verdiği kitlenin

özelliklerine göre gerçekleştireceği özgün etkinliklerle uygulayacağı bu kullanımı artırma stratejisi ile yaratılan yüksek kullanım düzeyinin korunması ve geliştirilmesi için, uygulama ve denetleme sürekliliği sağlanmalıdır.

Önerilere ilişkin olarak belirtilmesi gereken bir diğer nokta, halk kütüphanesi kullanımını toplumsal düzeyde artırma sorununun köklü çözümünün, büyük ölçüde ülkenin eğitim-kültür yapısıyla ilgili olduğudur. Ancak bu, halk kütüphanelerinin bu konuda birşey yapmamalarını gerektirmediği gibi, yaptıklarının/yapacaklarının önem ve değerini de azaltmaz. Aksine, sözü edilen eğitim-kültür yapısının değişimine katkıda bulunmuş olurlar.

Gerçekleştirdiğimiz bu çalışmaya dayanarak araştırma yapılabilecek ilgili konular şunlar olabilir:

- Halk kütüphanesi kullanımının, farklı sosyo-ekonomik ve kültür yapısına sahip oldukları sayıltısıyla, Türkiye'deki coğrafik bölgeler bazında karşılaştırmalı olarak araştırılması.
- Aynı sayıltıya dayanarak, halk kütüphanesi kullanımının ülkelerarasında karşılaştırmalı olarak araştırılması.
- Halk kütüphanesi kullanımının, bu çalışmada ele alınan sosyo-ekonomik özellikler/etmenler dışındaki bazı sosyo-ekonomik özellikler/etmenler bazında araştırılması.

KAYNAKÇA

American Library Association

1978 Book Reading and Library Usage: A Study of Habits and Perceptions.
New Jersey: ALA.

1983 The ALA Glossary of Library and Information Science. (Ed. by Heartsill Young)
Chicago: ALA.

Ana-Britannica: Genel Kültür Ansiklopedisi.

1990 İstanbul: Ana Yayıncılık

ASTIN, A.W.

1964 "Socioeconomic Background and Post Achievement and Aspirations of Merit Scholar." Personel and Guidance Journal, XXXXII:581-586.

ATILGAN, Doğan.

1991 "Eğitim ve Kütüphane." Türk Kütüphaneciliği, V,2:69-72.

ATKINS, Pauline.

1977 Bibliography of Use Surveys:1950-1970.
London: Library Association.

BARBER, Bernard.

- 1968 "Strafification, Social: Introduction."
International Encyclopedia of the Social Sciences. (Ed.by David L.Sills)
New York: MacMillan.

BAYRAKTAR, N. ve H. DUMAN.

- 1982 "Yeni Türk Milli Eğitim Sistemi İçinde
Kütüphane ve Özellikle Okul Kütüphanesinin
Yeri." Türk Kütüphaneciler Derneği
Bülteni, XXXI, 3: 110-114.

BAYSAL, Jale.

- 1977 "Faydalananlar Açısından Kitaplıklarımız."
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXVI,
3: 140-149.

BERELSON, Bernard.

- 1949 The Library's Public.
New York: Columbia University Press.

BOB, Murray L.

- 1985 "Library Use, Reading and the Economy."
Library Journal, 100, 13: 105-107.

BROWN, Rayston.

- 1979 Public Library Administration.
London: K.G.Saur.

BRUYNS, R.A.C.

- 1981 "User Research as an Instrument to Measure the Policy of the Public Library." Public Library Policy: Proceedings of the IFLA 1979: 106-125.
München: K.G.Saur.

BUSHA, C. ve S. P. HARTER.

- 1980 Research Methods in Librarianship, Techniques and Interpretation.
New York: Academic Press.

CARPENTER, Ray L.

- 1979 "The Public Library Patron." Library Journal, LXXXIV, I(Feb): 347-355.
- 1988 "Public Library Patrons and Selected Social Issues." Public Library Quarterly, VIII, 1/2: 21-38.

CURTIS, L.R.

- 1975 "Adoloscent Orientations Toward Parents and Peers : Variations by Sex, Age, Socio-economic Status.", Adolesence, X, 40: 483-493.

ÇAKIN, İrfan.

- 1982 "Kütüphanecilikte Felsefi Yaklaşım." Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXI, 4: 155-157.
- 1986 "Kütüphanenin Toplumsal Konumu ve İşlevleri." Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXV, 1: 8-16.
- 1989a "Karşılaştırmalı Kütüphanecilik: Yöntemi ve Özellikleri." Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, VI, 1-2: 113-130.
- 1989b "Kütüphanecilik: Bilim Dalı Olarak Tanımı ve Özellikleri." Türk Kütüphaneciliği, III, 2: 59-64.

ÇALIŞKANER, A.

- 1964 Ankara Üniversitesi 1963 Giriş Sınavlarında Liselerin Başarı Dereceleri.
Ankara: Ankara Üniversitesi.

ÇAPAR, Bengü.

- 1984a "Gezici Kütüphane Okuyucuları Üzerine Bir Araştırma." Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXIII, 1: 15-30.

- 1984b "Gezici Kütüphane Okuyucuları Üzerine Bir Araştırma." Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXIII, 2: 66-82.
- 1985 "Halk Kütüphanesi Hizmetinin Nüfus Açısından Planlanması." Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXIV, 4: 165-170.
- 1987 "Halk Kütüphanesi Hizmetinin Yaygınlaştırılması ve Planlanması." Türk Kütüphaneciliği , I,2: 55-61.
- 1990 "Kullanıcı İncelemeleri." Türk Kütüphaneciler Derneği 40.Yıl Kütüphanecilik Kurultayı. 30 Kasım-1 Aralık 1989. Ankara: 161-164.
Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

CAVDAR, T. D.TÜMAY VE T. YURTSEVEN.

- 1976 Yükseköğrenime Başvuran Öğrenciler: 1974-1975. Sosyo-ekonomik Cözümleme.
Ankara: DPT.

CINGI, Hülya.

- 1990 Örnekleme Kuramı.
Ankara: H.Ü. Fen Fakültesi.

D'ELIA, George.

- 1980a "The Development on Testing of a Conceptual Model of Public Library User Behavior." Library Quarterly, L, 4: 410-430.
- 1980b "A Procedure for Identifying and Surveying Potential Users of Public Libraries." Library Research, 2: 239-249.
- 1981 "A Procedure for Developing A Typology of Adult Users of the Public Library." Library Research, 3: 123-140.

D'ELIA, George ve E. JORODGER.

- 1987 "Comparative Assesment of Patron's Uses and Evaluations Across Public Libraries within a System: A Replication." Library and Information Science Research, IX: 5-20.

D'ELIA, George ve S. WALSH.

- 1983 "User Satisfaction with Library Service- A Measure of Public Library Performance." The Library Quarterly, LII, 2: 109-133.
- 1985 "Patrons Uses and Evaluations of Library Services: A Comparison Across Five Public Libraries." Library and Information Science Research, VII, 1: 3-30.

Devlet İstatistik Enstitüsü.

1984 Genel Nüfus Sayımı: Sosyal ve Ekonomik Nitelikler
Ankara: DİE.

1989 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri: 20.10.1985.
Ankara: DİE.

1993a 1990 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri.
Ankara: DİE.

1993b 1990 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri:İli:06:Ankara.
Ankara: DİE.

Devlet Planlama Teşkilatı

1982 Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anket Sonuçları:1978-1979:Ankara
Ankara:DPT

Dissertation Abstracts International: A. The Humanities

1969- and Social Sciences.
An Arbor: Xerox.

DURKHEIM, Emil.

- 1986 Intihar: Toplumbilimsel İnceleme.
(Çev. Özer Ozankaya),
Ankara: Türk Tarih Kurumu.

EKE, Beğlü.

- 1980 "Yaşama Tarzı ile Gelir Seviyesi Arasında
İlişki." Sosyoloji Konferansları.
18.Kitap:93-114.
İstanbul: İ.Ü. İktisat Fakültesi.

- 1987 "Bir Sosyal Sınıf Belirleyicisi Olarak Meslek
Faktörü." İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası,
XXXIII, 1-4: 377-401.

Elrick and Lavidge Inc.

- 1977 "Public Library Usage in Illinois." Illinois
State Library Report No:1
Illinois: Illinois State Library.

Encyclopedia of Library and Information Science.

- 1987 New York: Marcel Dekker Inc.

ERDOĞMUŞ, Zeki.

- 1978 Kırsal Bölgelerden Ankara Kıbrıs-Bayraktar
İlkokulu Geceköndü Bölgesine Göç ve
Göçedenlerin Kentlileşmesi
Ankara: Ayyıldız

ERSOY, Erhan Gürsel.

- 1986 "İki Sosyo-ekonomik Kesimden 19-21 Yaşları Arası Türk Erkekleri Üzerinde Antropometrik Bir Araştırma." (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi

ERSOY, Osman.

- 1966 Halk Kütüphanelerimiz Üzerine Bir Araştırma.
Ankara: Güven Matbaası.
- 1991 "Gezici Kütüphaneler." Mustafa Güzelgöz ve Eşekli Kütüphane:40-67.
İstanbul: TKD İstanbul Şubesi.

FICHTER, Joseph.

- 198? Sosyoloji nedir?
(Çev.Nilgün Çelebi)
Ankara: Toplum.

FINDIK, Esra.

- 1985 "Türkiye'de Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler." (Yayınlanmamış Doktora Tezi)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

GRANHEIM, Else.

- 1990 "The Library User Survey for 1988: Does It Tell Us Anything New?" Scandinavian Public Library Quarterly, XXIII, 2: 7-11.

GROSSER, Kerry.

- 1988 "Library Usage: Habits Amongst Melbourne Tertiary Students." Australian Academic & Research Libraries, XIX, 1: 1-14.

GORAY, Ö. ve Y. TOMERDEM.

- 1978 "İstanbul Kenti 7-12 Yaş Grubu Çocuklarda Sosyo-ekonomik Düzeyin Fizik Yeteneklerine Etkisi." I.Ü. Tıp Fakültesi Mecmuası, XXXI: 378-387.

GÖRDAL, O., S. NARINÇ, A. YILDIZELİ ve B. YILMAZ

- 1993 Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni-Türk Kütüphaneciliği:Dizin (1952-1992).
Ankara: Kültür Bakanlığı.

GÖRKAYNAK, İpek.

- 1979 Sosyo-ekonomik Düzey ve Çocuk.
Ankara: Kelaynak Yayınevi.

GÖRTÖRK, Sami.

- 1964 "Halk Kütüphanelerinde Neler Okunmaktadır?"
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XIII,
1-2: 21-27.

HUGGELUND, Brita.

- 1979 "Survey About Public Library Use 1978."
Ninth-Anglo-Scandinavian Public Library
Conference on Public Libraries and Their
Users/Nonuser : 26-30.
 London: Library Association.

Information Science Abstracts

- 1965- New York: American society for Information
 Science

International Federation of Library Association and
 Institutions

- 1986 Guidelines for Public Libraries. 3rd.ed.
 München: K.G.Saur.

iÇLİ, Tülin.

- 1987 "Adam Öldürme Olayında Sosyo-ekonomik ve
 Kültürel Faktörlerin Önemi" H.Ü. Edebiyat
Fakültesi Dergisi, IV, 2:21-45.

İmla Klavuzu

- 1993 Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek
 Kurumu.

İNCEOĞLU, Metin.

- 1993 Tutum Algı İletişim.
 Ankara: Verso.

JAMES, Stephen E.

- 1985 "The Relationship Between Local Economic Conditions and the Use of Public Libraries." The Library Quarterly, LV, 3: 255-272.

KAMIN, Judith.

- 1984 "How Older Adults Use Books and the Public Library: A Review of Literature." Occasional Papers, 165: 3-35.

KAPTAN, Saim.

- 1981 Bilimsel Arastırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemler.
Ankara: Tekışık Matbaası.

KARTAL, Kemal.

- 1978 Kentleşme ve İnsan.
Ankara: TODAİ.

KESEROĞLU, Hasan S.

- 1989 Halk Kütüphanesi Politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Durum.
İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi.

KIM, Choong Han.

- 1990 "Occupational Users and Uses of the Public Library." Public Library Quarterly, X, 2: 11-32.

KIM, C.H. ve R. D. LITTLE.

- 1987 Public Library Users and Uses: A Market Research Handbook.
Metuchen: The Scarecrow Press.

KNIGHT, D.M. ve E.S. NOURSE.

- 1969 Libraries at Large: Tradition, Innovation and the National Interest.
New York: R.R.Bowker.

KOCAMAN, T. ve S. BAYAZIT.

- 1993 Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-ekonomik Nitelikleri.
Ankara: DPT.

KRONUS, Carol L.

- 1973 "Patterns of Adult Library Use: A Regression and Path Analysis." Adult Education,
XXIII,2: 115-131.

Kültür Bakanlığı

- 1981a "Halk Kütüphaneleri Görev ve Çalışma Yönetmeliği." T.C. Resmi Gazete, Sayı:17465.
- 1981b "Kütüphanelerde Eğitici ve Kültürel Faaliyetler Yönetmeliği." T.C. Resmi Gazete, Sayı:17465.

1995 "Kültür Bakanlığı Yayın Seçme Yönetmeliği" T.C. Resmi Gazete. Sayı:22269

Kültür ve Turizm Bakanlığı.

1982a "Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği."
T.C. Resmi Gazete, Sayı:17787.

1982b "Kütüphane Haftasını Kutlama Yönetmeliği."
T.C. Resmi Gazete, Sayı:17625.

Kütüphaneler Komitesi Raporu.

1961 Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü.

1988 Kütüphanelerde Yasal Düzenlemeler ve Standartlaşma. Komite Toplantıları. 23-25 Şubat 1988.
Ankara: KYGM.

LANGE, Janet M.

1988 "Public Library Users, Nonusers and Type of Library Use." Public Library Quarterly, VIII.1-2: 49-67.

Library and Information Science Abstracts.

1969- London: Library Association Publishing.

Library Literature.

1921- New York: H.W. Wilson.

Library Science Abstracts

1950- London: The Library Association.

Library Trends.

1952- Champaign: University of Illinois.

LISOV, Anatolij.

1984 "Socio-occupational Mobility of Immigrants from Yugoslavia and Their Attitudes Towards Public Libraries in Melbourne." Libri, XXXIV,4: 304-317.

LUBANS, John.

1978 "Library User Studies." Encyclopedia of Library and Information Science, XVI: 147-160.

LUNDBERG, G.A. ;C.C. SCHRAG ve O.N. LARSEN.

1970 Sosyoloji.

(Çev.Özer Ozankaya)

Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği.

MACARTY, Stephen A.

- 1971 "Bilimsel Gelişmede ve Eğitimde Milli ve Akademik Kütüphanelerin Rolü." Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XX,3: 174-180.

MADDEN, M.

- 1979 "Marketing Survey Spinoff: Library User/Nonuser Life Styles." American Libraries, X (Feb):78-81.

MARCHANT, Maurice P.

- 1991 "What Motivates Adult Use of Public Libraries." Library & Information Science Research, XIII,3: 201-235.

MARTYN, J. ve F.W. LANCASTER.

- 1981 Investigative Methods in Library and Information Science.
Arlington: Information Resources Press

MASSEY, M.E.

- 1976 "Market Analysis and Audience Research for Libraries." Library Trends, XXIV,3: 473-481.

MENDELSON, H.A.L.

- 1967 The Use of Libraries and the Conditions that Promote Their Use.
Maryland: Leasco Information Products.

MERTOĞLU, Münevver.

- 1987 Başarı Düzeyleri, Cinsiyetleri ve Sosyo-Ekonomik Düzeyleri Farklı İlkokul Öğrencilerinin Bazı Davranışlar Yönünden Karşılaştırılması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Milli Eğitim Bakanlığı

- 1979 "Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği." T.C. Resmi Gazete, Sayı:16720.

NAURATIL, Marcia J.

- 1985 Public Libraries and Nontraditional Clienteles: The Politics of Special Services.
Westports: Greenwood Press.

OLSEN M.E. ve M. MICKLIN.

- 1981 Handbook of Applied Sociology: Frontiers of Contemporary Research.
New York: Preager.

OSKAY, Olgun.

- 1990 Sosyolojik Düşünce Tarihi.
İzmir: Ege Üniversitesi.

PAPP, ISTVAN.

- 1981 "The Mutual Influence of Information, Education and Recreation in Public Library Work." Public Library Policy: Proceedings of IFLA 1979: 49-61. München: K.G.Saur.

POPENOE, David.

- 1971 Study Guide and Access Workbook for Sociology.
New York: Appleton.

POWELL, Ronald R.

- 1984 "Library Use and <personality: The Relationship Between Locus of Control and Frequency of Use" Library and Information Science Research VI:179-190.
- 1988 "The Relationship of Library User Studies to Performance Measures: A Review of the Literature." Occasional Papers, 181: 1-40.

RAZZANO, B.W.

- 1985 "Creating Library Habit." Library Journal, 110,3: 111-114.

REES, M.B. ve J. PAISLEY.

- 1967 Social and Psychological Predictors of Information Seeking and Media Use: A Multivariate Re-Analysis.
California: Institute for Communicating Research.

ROCHESTER, Maxine K.

- 1982 "Adult Public Library Users in Australia: Social Background." The Australian Library Journal, XXXI,3: 4-11.

SAATÇIOĞLU, Armağan.

- 1975 "Türkiye'de Antropolojik Bazı Karakterlerin Sosyo-ekonomik Gruplar Arasında Gösterdiği Değişimler Üzerine Biyometrik İnceleme." Antropoloji, VII:165-220.

SAĞLAMTUNÇ, Tülin.

- 1980 "Ankara'da Halk Kütüphanesi Hizmeti."
(Yayınlanmamış Doktora Tezi)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- 1987 "Halk Kütüphaneciliğinde Gelişmeler ve Türkiye." Türk Kütüphaneciliği, I,3: 110-124.

- 1990 "Toplumun Kültürel Kalkınmasında Halk Kütüphanelerinin Rolü." Türk Kütüphaneciler Derneği 40.Yıl Kurultayı. 30 Kasım-1 Aralık 1989 Ankara. Bildiriler: 54-58.
Ankara: TKD.

SAHAI, Shrinath.

- 1973 Library and Community.
New Delhi: Today & Tomorrow's Printers

SAYINALP, Ceyda.

- 1985 "Sosyo-ekonomik Düzeyin Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi"
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi

SHERA, Jesse H.

- 1974 Foundations of the Public Library: The Origins of the Public Library Movement in New England:1629-1855.
Hauden: Shoe String Press.

SONE, Akio.

- 1988 "An Application of Discrete Choice Analysis to the Modeling of Public Library Use and Choice Behavior." Library and Information Science Research, X,1: 35-55.

SORENSEN, Borge.

- 1979 "Who Uses the Public Libraries in Denmark?"
Scandinavian Public Library Quarterly,
XII,1: 47-51.

SOROKIN, P.A.

- 1964 Social and Cultural Mobility.
New York: The Free Press.

SOYSAL, Özer.

- 1969 Cağdas Eğitim ve Türkiye'de Okul Kütüphanesi
Ankara: Güven Matbaası.

- 1980 "Geleneksel Türk Kütüphaneciliğinin
Toplumsal-Ekonomik Yapısına Yaklaşımında
Metodoloji ve Kaynak Sorunu." Belleten,
XLIV,7: 97-110.

- 1986 "Halk Kütüphanesi Hizmeti Nasıl
Örgütlenmeli?" Türk Kütüphaneciler Derneği
Bülteni, XXXV,1: 3-7.

- 1987 "Kütüphane Haftasının Düşündürdükleri." Türk
Kütüphaneciliği, I,2: 50-54.

SUSANNE, C.

- 1980 "Socioeconomic Differences in Growth Patterns." Human Physical Growth and Maturation.
New York: Plenum Press.

T.C. Resmi Gazete.

- 1920- Ankara: Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü.

TACER, Filiz.

- 1977 "1974-1975 Ders Yılı Üniversitelerarası Seçme Sınavı (OSS) Anket Sonuçlarının Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

TEZCAN, Mahmut.

- 1993 Boş Zamanlar Sosyolojisi,
Ankara: Ankara Üniversitesi.

TURABIAN, Kate L.

- 1987 A Manual for Writers for Term Papers Theses and Dissertations (5th ed)
Chicago: Chicago University Press.

Türk Dil Kurumu.

1983 Türkçe Sözlük. (5.bs.)

Ankara: TDK.

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni.

1952- Anakara: Türk Kütüphaneciler Derneği
1986

Türk Kütüphaneciliği.

1987- Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği

TÖRKER, Vural.

1977 Ankara'daki Üç Lisede Sosyo-ekonomik
Bakımdan Avantajsız Öğrencilerin Çesitli
Özellikleri ve Bellibaşlı Eğitim ve
Rehberlik Sorunları.

Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Türkiye Bibliyografyası.

1935- Ankara: Milli Kütüphane Başkanlığı.

Türkiye Makaleler Bibliyografyası.

1952- Ankara: Milli Kütüphane Başkanlığı.

UYSAL, Neşecan.

1986 "Kütüphanelerin Eğitimdeki Yeri." Türk
Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXV,3: 37-
40.

ONVER, Özkan.

- 1986 12-24 Yas Genclerin Sosyo-ekonomik Sorunlari
Ankara: MEGSB.

OSTON, Ayşe.

- 1983 "Eğitim-Kütüphane İlişkileri." Türk
Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXII,3:
103-107.

Van HOUSE, Nancy A.

- 1983a "A Time Allocation Theory of Public Library
Use." Library and Information Science
Research, V: 365-384.
- 1983b Public Library User Fees: The Use and Finance
of Public Libraries. Connecticut: Greenwood
Press.
- 1986 Public Library Effectiveness: Theory,
Measures, and Determinants. Library and
Information Science Research, VIII:261-283.

WHEELER, J.L. ve H. GOLDHOR.

- 1962 Practical Administration of Public Libraries
New York: Harper & Row.

WITHERS, F.N.

- 1988 Kütüphane Hizmeti Standartları. (Çev.Sönmez
Taner-Aysel San)
Ankara: Kültür Bakanlığı

YURDADOĞ, Berin U.

- 1972 "Eğitim ve Kütüphane." Türk Kütüphaneciler
Derneği Bülteni, XXI,1: 21-30.

ZELDITCH, Morris.

- 1968 "Status, Social." International Encyclopedia
of the Social Sciences (Ed.David L. Sills)
vol: 15
New York: MacMillan.

ZWEIZIG, Douglas L.

- 1973 "Predicting Amount of Library Use: An
Empirical Study of the Role of the Public
Library in the Life of Adult Public."
(Yayınlanmamış Doktora Tezi)
Syracusa: Syracuse University.
- 1976 "With Our Eye on the User: Needed Research
for Information and Referral in the Public
Library." Drexel Library Quarterly, XII,1-2:
48-58.
- 1977 "Measuring Library Use." Drexel Library
Quarterly, XIII,7: 3-15.

1979 "Approaches to the Study of Public Library Services and Users: The Recommendations of a Study Panel to the National Center for Education Statistics." Public Library Quarterly, I,3: 258-266.

ZWEIZIG, D.L. ve B. DERVIN.

1977 "Public Library Use, Users, Uses: Advances in Knowledge of the Characteristics and Needs of the Adult Clientele of American Public Libraries." Advances in Librarianship,VII: 231-236.

HALK KÜTÜPHANESİ KULLANIMI ANKETİ

Aşağıdaki anket H.Ü. Ed.Fak. Kütüphanecilik Bölümü'nde yaptığım doktora çalışması için gerekli olan halk kütüphanesi kullanımı ile ilgili durumunuza yönelik verileri elde etmek amacıyla yapılmaktadır. Soruları ve ilgili yönlendirmeleri okuyarak size en uygun seçenekleri işaretleyiniz. İlginize teşekkür ederiz.

Tarih

Bülent YILMAZ
Hacettepe Üniversitesi Ed. Fak.
Kütüphanecilik Bölümü

1. YAŞINIZ ?

1()6-14 2()15-24 3()25-34 4()35-44 5()45-54
6()55-64 7()65 yaş ve üzeri

2. CİNSİYETİNİZ ?

1()Kadın 2()Erkek

3. MEDENİ DURUMUNUZ ?

1()Bekar 2()Evli 3()Boşanmış 4()Eşi ölmüş

4. EĞİTİM DÜZEYİNİZ ?

1()Okuryazar değil 2()Okuryazar 3()İlkokul öğrencisi
4()İlkokul mezunu 5()Ortaokul öğrencisi
6()Ortaokul mezunu 7()Lise öğrencisi 8()Lise mezunu
9()Üniversite öğrencisi 10()Üniversite mezunu

5. ANNE VE BABANIZIN EĞİTİM DÜZEYİ ?

Anne	Baba
-----	-----
1() ☐ Okuryazar değil	1() ☐ Okuryazar değil
2() ☐ Okuryazar	2() ☐ Okuryazar
3() ☐ İlkokul mezunu	3() ☐ İlkokul mezunu
4() ☐ Ortaokul mezunu	4() ☐ Ortaokul mezunu
5() ☐ Lise mezunu	5() ☐ Lise mezunu
6() ☐ Üniversite mezunu	6() ☐ Üniversite mezunu

6. MESLEĞİNİZ ?

1()Öğrenci 2()Ev kadını 3()Emekli 4()İşçi 5()Memur
6()Esnaf 7()Çiftçi 8()İş adamı (sanayici, ticaret adamı vb.) 9()Yüksek memur/yönetici 10()İşsiz
11()Diğer (Belirtiniz.....)

7. İŞİNİZDE GÜNDE KAÇ SAAT ÇALIŞIYORSUNUZ ?

(Öğrenciler yanıtlamayacak.)
1()1-4 saat 2()5-8 saat 3()9-12 saat 4()13 saat ve üzeri

8. CALIŖTIĐINIZ IŖ/MESLEK İLE İLGİLİ OLARAK NE KADAR KİTAP, DERĐİ, GAZETE, RAPOR vb. OKUMAK ZORUNDASINIZ ? (ÖĞrenciler yanıtlayacak.)
1()Sürekli 2()Çoğunlukla 3()Arasına 4()Hiç okumam gerekmiyor.
9. ÇOCUKLUĞUNUZ (0-14 yaŖ), GENÇLİĞİNİZ (15-24 yaŖ) VE YETİŖKİNLİĐİNİZ (25 yaŖ ve üzeri) NEREDE GEÇTİ ?
Çocukluğum 1()Köyde 2()Kasabada 3()İlçede 4()İlde
5()Ankara'da 6()Diğer
- Gençliğim 1()Köyde 2()Kasabada 3()İlçede 4()İlde
5()Ankara'da 6()Diğer.....
- YetiŖkinliĐim 1()Köyde 2()Kasabada 3()İlçede
4()İlde 5()Ankara'da 6()Diğer.....
10. AİLENİZ ANKARA'YA NEREDEN GELDİ ?
1()Köyden 2()Kasabadan 3()İlçeden 4()İlden
5()Ailem Ankara'lıdır. 6()Diğer.....
11. AİLENİZ ANKARA'YA HANGİ BÖLGEDEN GELDİ ?
1()Marmara B. 2()Ege B. 3()Doğu Anadolu B.
4()İç Anadolu B. 5()Karadeniz B. 6()Güney Doğu
And. B. 7()Akdeniz B. 8()Ailem Ankara'lıdır.
9()Diğer.....
12. AİLENİZİN AYLIK TOPLAM GELİRİ NE KADARDIR ?
1()2.000.000 TL'den az 2()2.000.000_3.999.999 TL
3()4.000.000-7.999.999 TL 4()8.000.000-15.999.999 TL
5()16.000.000 TL ve üzeri.
13. HAYATINIZDA HIÇ HERHANGİ BİR KÜTÜPHANEYE GİTTİNİZ Mİ ?
1()Evet 2()Hayır
14. HAYATINIZDA KAÇ KEZ BİR HALK KÜTÜPHANESİNE GİTTİNİZ?
1()Hiç gitmedim 2()Birkaç kez gittim 3()Çok gittim
4()Diğer (Belirtiniz.....)
15. BİR HALK KÜTÜPHANESİNE ÜYE MİSİNİZ ?
1()Evet 2()Hayır
16. SİZİ BİR HALK KÜTÜPHANESİNE İLK KEZ GİTMEME KİM YÖNELTTİ ?
1()Annem-babam 2()Ablam-ağabeyim 3()ArkadaŖlarım
4()ÖĞretmenim 5()Kendim karar vermiŖtim.
6()Diğer (Belirtiniz.....)
17. HALK KÜTÜPHANESİNE 1 YILDA KAÇ KEZ GİDERSİNİZ ?
1()Hiç gitmem 2()1-5 kez 3()6-11 kez 4()12-23 kez
5()24 kez ve daha fazla
18. AİLENİZDE DÜZENLİ OLARAK KİMLER HALK KÜTÜPHANESİNE GİTMEKTEDİR ?
1()Annem 2()Babam 3()KardeŖlerim 4()Çocuklarım
5()Hiçbiri gitmez.

19. SİZE EN YAKIN HALK KÜTÜPHANESİ NEREDEDİR ?
1()Bilemiyorum. 2().....
20. EVİNİZDE BİR KİTAPLIK VAR MIDİR ?
1()Evet 2()Hayır
21. HALK KÜTÜPHANESİNİ HANGİ AMAÇLARLA KULLANIYORSUNUZ ?
(Önem sırasına göre 5 tanesini 1,2,3,4,5 biçiminde sıralayınız.)
01() Halk kütüphanesine gitmem.
02() Kitap ve diğer materyali ödünç almak.
03() Okul ödevi yapmak ve kendi kaynaklarımdan ders çalışmak.
04() Araştırma yapmak.
05() Gazete ve dergileri okumak.
06() Kütüphanede düzenlenen kültürel etkinliklere katılmak.
07() Kitap ve dergileri gözden geçirmek.
08() Kütüphanenin fotokopi hizmetinden yararlanmak.
09() Arkadaşlarımla buluşmak/onlarla birlikte olmak.
10() Kütüphane kataloğuna bakmak.
11() Çocuğumu götürmek/onu beklemek.
12() TV., video vb. araçlardan yararlanmak.
13() Oyun oynamak.
14() Diğer (Belirtiniz.....)
22. SİZCE HALK KÜTÜPHANESİNE NEDEN GİDİLİR ? (Önem sırasına göre 3 tanesini 1,2,3 biçiminde sıralayınız.)
1() Ders çalışmak-okul ödevi yapmak için.
2() Resmî iş için.
3() Meslek/iş yaşamında, ev ve günlük yaşamda ihtiyaç duyulan bilgiyi bulmak için.
4() Bir konuda araştırma yapmak için.
5() Boş zamanları değerlendirmek için.
6() Kültürümüzü geliştirmek için.
7() Bir fikrim yok.
8() Diğer (Belirtiniz.....)
23. YAŞADIĞINIZ ÇEVREDE İNSANLAR HALK KÜTÜPHANESİNE NE KADAR SIK GİDERLER ?
1()Genelde gitmezler 2()Az giderler 3()Orta sıklıkta giderler 4()Sık giderler 5()Bir fikrim yok.
24. SİZCE AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİLERİ HALK KÜTÜPHANESİNE GİDİP YARARLANMALIDIR ? (Önem sırasına göre 7 tanesini 1,2,3,4,5,6,7 biçiminde sıralayınız.)
01()Çocuklar 02()Gençler 03()Yetişkinler
04()Yaşlılar 05()Erkekler 06()Kadınlar 07()Evliler
08()Bekarlar 09()Esi ölmüşler 10()Boslanmışlar
11()Yüksek eğitilmişler 12()Orta eğitilmişler
13()Düşük eğitilmişler 14()Yüksek gelirliler
15()Orta gelirliler 16()Düşük gelirliler
17()Öğrenciler 18()Ev kadınları 19()Emekliler
20()İssizler 21()Memurlar 22()İş adamları
23()İşçiler 24()Yüksek memur/yöneticiler
25()Köyden gelenler 26()Şehir kökenliler

25. HALK KÜTÜPHANESİNE GİDİP-GİTMEMENİZ KONUSUNDA AİLENİZ NE DİYOR ?
- 1() Gittiğim ya da gitmediğim için birsey demezler.
 - 2() Gittiğim için övüyorlar ve daha çok gitmemi istiyorlar.
 - 3() Gittiğim için kızıyorlar.
 - 4() Gitmediğim için kızıyorlar.
 - 5() Bir fikrim yok.
 - 6() Diğer (Belirtiniz.....)
26. HALK KÜTÜPHANESİNE GİDİP-GİTMEMENİZ ÇEVREDE NASIL KARŞILANIYOR ?
- 1() Gittiğim ya da gitmediğim için kimse birsey demez.
 - 2() Gittiğim için övüyorlar.
 - 3() Gittiğim için kınıyorlar.
 - 4() Gitmediğim için ayıplıyorlar.
 - 5() Bir fikrim yok.
 - 6() Diğer (Belirtiniz.....)
27. BOŞ ZAMANLARINIZDA GENELLİKLE NE YAPARSINIZ ? (En çok yaptığınız 5'ini 1,2,3,4,5 biçiminde sıralayınız.)
- 01() Belli birsey yapmam.
 - 02() Televizyon izler, radyo dinlerim.
 - 03() Müzik dinlerim.
 - 04() Spor yapar, spor faaliyetlerini izlerim.
 - 05() Arkadaşlarla buluşur, sohbet eder, gezeriz.
 - 06() Ev işleri ile ilgilenirim.
 - 07() Kahvehaneye giderim.
 - 08() Kitap, dergi okurum.
 - 09() Gazete okurum.
 - 10() Çocuklarımla ilgilenirim.
 - 11() El işi yaparım.
 - 12() Bahçe işleri ile ilgilenirim.
 - 13() Halk kütüphanesine giderim.
 - 14() Sinema, tiyatro, konser, konferans vb. ne giderim.
 - 15() Kitapçıları gezerim.
 - 16() İlgilendiğim konularda kurslara giderim.
 - 17() Tavla, bilardo, satranç, dama, kağıt oyunları vb. ni oynarım.
 - 18() Boş zamanım pek olmaz.
 - 19() Diğer (Belirtiniz.....)
28. BOŞ ZAMANLARINIZDA KİTAP-DERGI OKUYUP-OKUMAMANIZ KONUSUNDA AİLENİZ NE DİYOR ?
- 1() Okuduğum ya da okumadığım için birsey demezler.
 - 2() Okuduğum için överler ve daha çok okumamı isterler.
 - 3() Okuduğum için boşa zaman harcadığımı düşünürler.
 - 4() Okumadığım için kızarlar.
 - 5() Bir fikrim yok.
 - 6() Diğer (Belirtiniz.....)

29. 1 YILDA ORTALAMA KAÇ KİTAP OKURSUNUZ ?
1())Hiç okumam 2())1-5 3())6-11 4())12-20 5())21 tane ve daha fazla.
30. AİLENİZDE DÜZENLİ OLARAK KİMLER KİTAP OKUMAKTADIR ?
1())Annem-babam 2())Kardeşlerim 3())Çocuklarım 4())Hiçbiri okumaz.
31. YAŞADIĞINIZ AİLE VE ÇEVREDEKİ İNSANLAR BOŞ ZAMANLARINDA GENELLİKLE NE YAPARLAR ? (En çok yapılan 5'ini 1,2,3,4,5 biçiminde sıralayınız.)
01()) Belli birşey yapmazlar.
02()) Televizyon izler, radyo dinlerler.
03()) Kitap, dergi okurlar.
04()) Gazete okurlar.
05()) Müzik dinlerler.
06()) Spor yapar, spor faaliyetlerini izlerler.
07()) Kahvehaneye giderler.
08()) Arkadaşlarıyla sohbet eder, gezerler.
09()) Ev işleri, bahçe işleri ve çocuklarıyla ilgilenirler.
10()) Sinema, tiyatro, konser, konferans, kitapçı vb. ne giderler.
11()) Çeşitli kurslara giderler.
12()) Halk kütüphanesine giderler.
13()) Bir fikrim yok.
14()) Diğer (Belirtiniz.....)
32. HAYATINIZI DEVAM ETTİRMEDE ŞU ANDA SAHİP OLDUĞUNUZ EĞİTİMİN YETERLİ OLUP-OLMADIĞI KONUSUNDA NE DÜŞÜNÖYORSUNUZ ? (Öğrenciler yanıtlamayacak.)
1()) Eğitimim yeterli, memnunum.
2()) Eğitimimi yetersiz görüyorum.
3()) Eğitimimi yükseltmek için çabalıyorum.
4()) Diğer (Belirtiniz.....)
33. KENDİNİZİ EĞİTMEK İÇİN NE YAPIYORSUNUZ ? (Öğrenciler işaretlemeyecek. Yaptığınız 3 faaliyeti önem sırasına göre 1,2,3, biçiminde sıralayınız.)
1()) Dışarıdan okul bitirmeye çalışıyorum.
2()) İlgimi çeken konularda kurslara gidiyorum.
3()) Kitap, dergi vb okuyorum
4()) Televizyon izliyor, radyo dinliyorum.
5()) İlgimi çeken konularda araştırma yapıyorum.
6()) Halk kütüphanesine gidiyorum.
7()) Belli birşey yapmıyorum.
8()) Diğer (Belirtiniz.....)
34. YAŞADIĞINIZ AİLE VE ÇEVREDE İNSANLAR (Öğrenciler dışındakiler) KENDİLERİNİ EĞİTMEK İÇİN GENELLİKLE NE YAPIYORLAR ? (En çok yaptıkları 3'ünü 1,2,3 biçiminde sıralayınız.)
1()) Belli birşey yapmazlar.
2()) Dışarıdan okul bitirmeye çalışıyorlar.
3()) İlgilerini çeken konularda kurslara gidiyorlar.
4()) Televizyon izliyor, radyo dinliyorlar.
5()) İlgilerini çeken konularda araştırma yapıyorlar.

- 6() Kitap, dergi, gazete vb okuyorlar.
 7() Halk kütüphanesine gidiyorlar.
 8() Diğer (Belirtiniz.....)

35. HERHANGİ BİR KONUDA BİLGİYE İHTİYAC DUYDUĞUNUZ ZAMAN BU İHTİYACINIZI NASIL KARŞILARSINIZ ?

- 1() Bilgiye pek ihtiyaç duymuyorum.
 2() Kitap, dergi, gazete vb. satın alarak karşılarım.
 3() O konuda bilgi sahibi olan kişilere sorarım.
 4() televizyon ve radyodan karşılamaya çalışırım.
 5() Ev kitaplığından yararlanırım.
 6() Halk kütüphanesine giderim.
 7() Diğer kütüphanelerden (okul, üniversite, milli, gezici kütüphane) yararlanırım.
 8() Diğer (Belirtiniz.....)

36. AİLENİZ VE ÇEVRENİZDEKİ KİŞİLER (öğrenciler dışındakiler) HERHANGİ BİR KONUDA BİLGİYE İHTİYAC DUYDUKLARI ZAMAN BUNU GENELLİKLE NASIL KARŞILARLAR ? (ÖNEM SIRASINA GÖRE 3'ÜNÜ 1,2,3 BİÇİMİNDE SIRALAYINIZ.)

- 1() Bilgiye pek ihtiyaç duymazlar.
 2() Kitap, dergi, gazete vb. satın alarak karşılarlar.
 3() Televizyon ve radyodan karşılamaya çalışırlar.
 4() Ev kitaplıklarından yararlanırlar.
 5() O konuda bilgi sahibi olan kişilere sorarlar.
 6() Halk kütüphanesinden yararlanırlar.
 7() Diğer kütüphanelerden (okul, üniversite, milli, gezici kütüphane) yararlanırlar.
 8() Diğer (Belirtiniz.....)

37. EĞİTİMLİ VE BİLGİLİ OLUP-OLMAMANIZ KONUSUNDA AİLENİZ VE ÇEVRENİZDEKİ KİŞİLER SİZE NE DİYORLAR ?

- 1() Eğitilmiş ve bilgili olup-olmamam konusunda birşey demezler.
 2() Eğitilmiş ve bilgili olduğum için bana saygı gösterirler.
 3() Yeterince eğitilmiş ve bilgili olmadığım için beni kınıyorlar.
 4() Bir fikrim yok.
 5() Diğer (Belirtiniz.....)

38. HALK KÜTÜPHANESİNE NEDEN GİTMIYORSUNUZ (KULLANMIYORSUNUZ) YA DA AZ GİDIYORSUNUZ (AZ KULLANIYORSUNUZ) ? (Önem sırasına göre 5'ini 1,2,3,4,5 biçiminde sıralayınız.)

- 01() Halk kütüphanesine gitmemi gerektiren birşey olmuyor. (ihtiyaç duymuyorum.)
 02() İhtiyaç duyduğum bilgi kaynaklarını satın alıyorum ya da ev kitaplığından yararlanıyorum.
 03() İhtiyaç duyduğum bilgi kaynaklarını arkadaşlarımdan, yakınlarımdan vb. sağlıyorum.
 04() Halk kütüphanesi ve verdiği hizmetler hakkında bir fikrim olmadığı için gitmiyorum/az gidiyorum.

- 05() Halk kütüphanesi ve verdiği hizmetlerden memnun olmadığım için gitmiyorum/az gidiyorum.
- 06() Halk kütüphanesine ulaşmak (gitmek) benim için çok zor oluyor.
- 07() Halk kütüphanesinin açık olduğu saatler bana uygun olmuyor.
- 08() Diğer kütüphanelerden (okul, üniversite, milli, gezici kütüphane) yararlanıyorum.
- 09() Okumam yazmam yok.
- 10() Fiziksel durumum elverişli değil.
- 11() Bir fikrim yok.
- 12() Diğer (Belirtiniz.....)

EK-2

bölgeleme haritası

